

Przekłady Literatur Słowiańskich

Tom 6, część 2

**Bibliografia przekładów
literatur słowiańskich (2014)**

Zespół Redakcyjny

Marta Buczek (sekretarz Redakcji)
Leszek Małczak (zastępca redaktor naczelnej)
Bożena Tokarz (redaktor naczelna)

Rada Programowa

Edward Balcerzan — Poznań, Nikolaj Jež — Ljubljana, Zvonko Kovač — Zagreb,
Eva Malá — Nitra, Martina Ožbot — Ljubljana, Ivo Pospíšil — Brno, Tone Smolej — Ljubljana,
Elżbieta Tabakowska — Kraków

Recenzenci w 2015 roku

prof. dr hab. Anna Bednarczyk, prof. dr Silvija Borovnik, dr hab. Joanna Czaplińska,
dr hab. Maciej Czerwiński, dr hab. Magdalena Dyras, dr hab. Magdalena Koch,
dr hab. Patrycjusz Pająk, prof. dr hab. Libor Pavera, dr hab. Krystyna Pieniążek-Marković

Redakcja językowa

Iliana Genew-Puhalewa (Bułgaria), Srđan Papić (Serbia), Elena Micevska (Macedonia),
Petra Gverić Katana (Chorwacja), Radek Jeřábek (Czechy), Andrea Goóťšová (Słowacja),
Tina Jugović (Słowenia), Eric Starnes (USA)

Adres Redakcji

Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego
41-205 Sosnowiec, ul. Gen. Grota-Roweckiego 5, p. 4.15
e-mail: tokarzbozena@gmail.com; leszek.malczak@us.edu.pl
Oficjalna strona internetowa czasopisma:
www.pls.us.edu.pl

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Publikacja jest dostępna także w wersji elektronicznej:

Baza Czasopism Humanistycznych i Społecznych

www.bazhum.pl

Central and Eastern European Online Library

www.cceol.com

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities

cejsh.icm.edu.pl

Spis treści

Wstęp (Bożena Tokarz)	5
---------------------------------	---

Przekłady bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie

Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2014 roku (<i>Dorota Golek-Sepetliewa</i>)	9
Magdalena Pytlak: <i>Na obrzeżach pola literackiego. Komentarz do „Bibliografii przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2014 roku”</i>	15
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w 2014 roku (<i>Marinella Dimitrova</i>)	27
Marinella Dimitrova: <i>Tłumaczenia bułgarskie literatury polskiej w 2014 roku</i>	31

Przekłady chorwacko-polskie i polsko-chorwackie

Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2014 roku (<i>Katarzyna Majdzik</i>)	39
Katarzyna Majdzik: <i>Dorta Jagić — poetka wolności. Komentarz do „Bibliografii przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2014 roku”</i>	45
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Chorwacji w 2014 roku (<i>Petra Gverić Katana</i>)	57
Tea Rogić Musa: <i>Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini / Komentarz do bibliografii przekładów literatury polskiej w Chorwacji w 2014 roku</i> (tłum. Katarzyna Majdzik)	63/71

Przekłady czesko-polskie i polsko-czeskie

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w 2014 roku (<i>Katarzyna Cupała i Justyna Pastyrzyk-Ożyńska</i>)	81
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w 2014 roku (<i>Katarzyna Cupała i Justyna Pastyrzyk-Ożyńska</i>).	85
Dorota Żygadło-Czopnik: <i>O przekładach literatury polskiej w Czechach i czeskiej w Polsce. Komentarz do bibliografii przekładów w 2014 roku</i>	89

Przekłady macedońsko-polskie i polsko-macedońskie

Bibliografia przekładów literatury macedońskiej w Polsce w 2014 roku (<i>Magdalena Błaszak</i>)	111
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Macedonii w 2014 roku (<i>Magdalena Błaszak</i>)	113
Lidija Tanuševska: <i>Komentarz do przekładów literatury polskiej na język macedoński w 2014 roku</i>	115

Przekłady serbsko-polskie i polsko-serbskie

Bibliografia przekładów literatury serbskiej w Polsce w 2014 roku (<i>Katarzyna Majdzik</i>)	123
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii w 2014 roku (<i>Estera Sobalkowska</i>)	127
Małgorzata Filipek: <i>Komentarz do „Bibliografii przekładów literatury polskiej w Serbii w 2014 roku”</i>	145

Przekłady słowacko-polskie i polsko-słowackie

Bibliografia przekładów literatury słowackiej w Polsce w 2014 roku (<i>Marta Buczek</i>)	153
Marta Buczek: <i>Słowacki klimat Europy Środkowej w Polsce</i>	155
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowacji w 2014 roku (<i>Zuzana Pojezdalová</i>)	167
Zuzana Pojezdalová: <i>Analiza transferu archaizmów w słowackim tłumaczeniu „Czerwonego błazna” Aleksandra Błażejowskiego</i>	171

Przekłady słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

Bibliografia przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w 2014 roku (<i>Monika Gawlak</i>)	181
Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowenii w 2014 roku (<i>Karolina Bucka-Kustec</i>)	183
Anna Muszyńska-Vizintin: <i>Przekłady literatury polskiej w Słowenii w 2014 roku</i>	191
Indeks autorów (<i>Katrzyzna Majdzik</i>)	205
Indeks tłumaczy (<i>Katarzyna Majdzik</i>)	211

Wstęp

„Przekłady Literatur Słowiańskich” T. 6, część 2: *Bibliografia przekładów literatur słowiańskich (2014)* rejestruje tłumaczenia, których liczba i wybór w zakresie autorów i konkretnych utworów charakteryzują potrzeby poznawcze i estetyczne kultur i literatur przyjmujących. Tom ten obejmuje wzajemne związki translatorskie (i nie tylko) między literaturami bułgarską, chorwacką, czeską, macedońską, serbską, słowacką i słoweńską a literaturą polską. Różnice i podobieństwa ujawniające się w wyniku transferu językowego, stanowiąc wyzwanie dla tłumacza, okazują się kreatywnymi, choć czasem trudnymi relacjami kulturowymi. W ich wyniku powstają nowe związki, rozszerzające spektrum poznawcze, emocjonalne i estetyczne w kulturach przyjmujących w kręgach czytelników oraz twórców. Ich rozprzestrzenianie zależy w znacznej mierze od instytucji życia literackiego, kontaktów osobistych autorów i tłumaczy, a także od reklamy i praw rynku.

Autorzy komentarzy próbują spojrzeć krytycznie i analitycznie na twórczość przekładową z perspektywy roli tłumacza we wzajemnych kontaktach literackich, potrzeb kultury przyjmującej przez niego reprezentowanej, instytucji uczestniczących (wydawnictwa, nakłady, czasopisma, książki itp.), biorąc pod uwagę stopień trudności tekstu wyjściowego. Obejmują swoją refleksją różne obszary, np. cały rok, próbując znaleźć wspólną wykładnię dokonanych wyborów czy zaangażowanych tłumaczy, lub koncentrują się na jednym utworze ze względu na obecność w nim szczególnego problemu translatologicznego. Konfrontacja faktów, jakie przynosi bibliografia, z refleksją nad nimi specjalistów pozwala dostrzec w nich złożoną problematykę związaną z sąsiedztwem, transwersją (a także transgresją), globalizacją i glokalizacją kultur. Kultury słowiańskie, które z uwagi na języki można by uznać za spokrewnione, zostały ukształtowane w odmiennym toku dziejowym, wchodząc w kontakt z kulturami niesłowiańskimi. W wyniku procesu historycznego językowe podobieństwo okazuje się złudne, reprezentując różniące się w efekcie odczuwanie rzeczywistości, rozumienie i jej wyrażanie. Krótkie komentarze nie tyle wyjaśniają zawiłości kulturowe, osobowe i artystyczne, ile mają zainspirować czytelnika do współudziału w odkrywaniu słowiańskich odrębności.

W niniejszym tomie udało się osobom opracowującym bibliografię rozwiązać tytuły, nazwiska tłumaczy i autorów. Choć niewiele zostało niewiadomych, warto pamiętać, że brak tytułu oryginału oznaczono jedną gwiazdką, brak nazwiska tłumacza — dwoma gwiazdkami, a brak tytułu oryginału i nazwiska tłumacza — trzema gwiazdkami.

Bożena Tokarz

Przekłady

**bułgarsko-polskie
i polsko-bułgarskie**

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Andrew Emil:** *Lomski razkazi / Łomskie opowieści*. Tłum. zbiorowe. Radziechowy, Wydawnictwo Toczka, 2014, s. 175 [proza].
Bezpošadnoto tãlo na Monika / Druzgocãce ciało Moniki. Tłum. Anna Król, s. 69—76.
Božidar Blagiã i negoviã sin Ibsen / Bożydar Łaskawy i jego syn Ibsen, s. 91—97.
G”l”b”t s”s sini oči / Gołąb o błękitnych oczach. Tłum. Magdalena Zuba, s. 85—90.
Golãmata tajna na Gani Pajca / Wielka tajemnica Ganiego Pajcy. Tłum. Bartłomiej Rusin, s. 45—54.
Izčezvaneto na liceto Kirčo Boãnov / Zniknięcie obywatela Kircza Bojanowa. Tłum. Marta Kowalska, s. 147—156.
Kraât na červenata bila / Koniec czerwonej bili. Tłum. Marzena Magdziorz, s. 23—30.
Lúbovnata pesen na Kiro po v”žeto / Piosenka miłosna Kira na Linie. Tłum. Anna Król, s. 31—43.
Mama Łoma*. Tłum. Katarzyna Fijołek, s. 61—67.
Mira, kučetata i klošarât / Mira, psy i kloszard. Tłum. Anna Król, s. 157—168.
Otm”šeniето na Jeb / Zemsta Jeba. Tłum. Katarzyna Fijołek, s. 99—109.
Poslednata snimka na Fotografã Ivajlo / Ostanie zdjęcie Fotografã Iwajły. Tłum. Bartłomiej Rusin, s. 77—84.
Pot”vaneto na Veneciã / Zatonięcie Wenecji. Tłum. Magdalena Zuba, s. 111—120.
Sakatiã idva i si otiva / Kusy przychodzi i odchodzi. Tłum. Marzena Magdziorz, s. 55—60.
Strastite na intelektualeca U. / Namiętności intelektualisty U. Tłum. Marta Kowalska, s. 141—146.
Š”rkel v kafez / Bocian w klatce. Tłum. Marzena Magdziorz, s. 11—21.

- Vlaški ogn'ove / Wołoskie ognie.* Tłum. Bartłomiej Rusin, s. 121—131.
V'zpomnaniâ ot Sofiâ / Wspomnienia z Sofii. Tłum. Marta Kowalska,
 s. 169—175.
Zavr'saneto na Tedi Braun / Powrót Teddy'ego Browna. Tłum. Anna Król,
 s. 133—140.

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Fraza” 2014, nr 1/2.

Bojanow Ango

Istoriâta / Historia.

Partiâ šah s lûbovnika na žena mi / Partia szachów z kochankiem mojej żony.

Tłum. Hanna Karpińska, s. 177—178 [poezja].

Christow Boris

Eros / Eros.

Himera / Chimera.

Izpoved / Spowiedź.

Predel / Granica.

St'lpnik / Słupnik.

Uteha / Pociecha.

Versiâ / Wersja. Tłum. Hanna Karpińska, s. 196—197 [poezja].

Dankow Boris

Hronos / Chronos.

Utolenie / Ukojenie. Tłum. Hanna Karpińska, s. 195—196 [poezja].

Enew Zlatko

Rekviem za nikogo / Requiem dla nikogo [fragment]. Tłum. Hanna Karpińska, s. 198—221 [proza].

Pastuchow Krystio

Dali še ima / Czy i dla mnie.

Kak da ti kaža / Jak ci powiedzieć.

Kosâh livadata / Kosilem łakę.

Ne b'lbuka / Nie szemrze.

Ne znam / Nie wiem.

Pet / Pięć.

Poleka / Powoli.

Samotno kuče / Samotny pies.

S'lza / Łza.

Zap'lni vât'r't / Wiatr. Tłum. Marta Hożewska, s. 166—169 [poezja].

Popowa Nadia

Diagnoza / Diagnoza.

Nesueverno / Nieprzesądnie.

Posledna spirka / Ostatni przystanek.

Prag / Próg.

Ravnosmetka / Podsumowanie. Tłum. Hanna Karpińska, s. 174—177 [poezja].

Sofroniewa Cweta

Cweta / Cveta.

Nâma veče emigranti, vsički možem da se zav”rnem / Nie ma już emigrantów, wszyscy możemy wrócić. Tłum. Hanna Karpińska, s. 197—198 [poezja].

Terzijski Kalin

Koleda / Boże Narodzenie.

Oranževo, počti kafâvo / Pomarańczowe, prawie brązowe.

Problemi s čistačkata / Problemy ze sprzątaczką.

Razhodka prez prostranstvoto s malki otbivki v”v vremeto / Spacer po przestrzeni z niewielkimi dygresjami w czasie. Tłum. Hanna Karpińska, s. 178—194 [proza].

2. „LiryDram”: kwartalnik literacko-kulturalny 2014, nr 5.

Seliaszki Łyczezar: **Idę przez pasma obumarłych muszli*, s. 48 [poezja].

3. „Pobocza” 2014, nr 1 (41).

Dimitrowa Kristin

[z tomu *Gradinata na očkavaniâta i otsrešnata vrata / Ogród oczekiwań i drzwi naprzeciwko*]

[cykl *Apokrifi / Apokryfy*]

Igrata / Gra.

Kak car David napisa psaltira / Jak król Dawid napisał psalterz.

Misiâta / Misja.

Za srešata meždu Âkov i Josif / O spotkaniu Jakuba i Józefa.

[cykl *Pet prikazki / Pięć bajek*]

Červenata Šapčica i v”lk”t / Czerwony Kapturek i wilk.

Trimata bratâ i zlatnata âb”lka / Trzej bracia i złota jabłoń.

Trite vešici / Trzy wróżki.

Za dvete devojki / O dwóch pannach.

[cykl *Traktati / Traktaty*]

Moât život na kvadrati / Moje życie w kwadratach.

Za pisaneto / O pisanym.

Za sv”ršeka na sveta / O końcu świata. Tłum. Dorota Dobrew, Dymitr Dobrew, s. 60—66 [poezja].

[z tomu *Sutrinta na kartoigrača / Poranek karciarza*]

Dnevnik s v"lnoobrazen počerk / Dziennik pisany falistym pismem.

Gradinata na izâsnoto m"lčanie / Ogród wspaniałego milczenia.

Mr"sni snimki / Nieprzyzwoite zdjęcia.

Planetata na pensionerite / Planeta emerytów.

Razgovori s neumirašite / Rozmowy z nieśmiertelnymi.

Ricarite na slovoto, izpohapani ot nego / Rycerze słowa przez nie pokąsani.

Sanatorium"t na čuždata sm"rt / Sanatorium cudzej śmierci.

Sutrinta na kartoigrača / Poranek karciarza.

Tatko, / Tato. Tłum. Dorota Dobrew, Dymitr Dobrew, s. 54—60 [poezja].

Igow Angel

Kratka povest za srama / Krótka powieść o wstydzie [fragment]. Tłum. Hanna Karpińska, s. 10—30 [proza].

Kenarow Dimitar

[z tomu *Apokrifni životni / Zwierzęta apokryficzne*]

Dodo / Ptak Dodo.

Elegiâ za Lasi / Elegia dla Lassie.

Homo sapiens (minist"r-predsdatel) / Homo sapiens (premier).

Konât na sveti Dimit"r / Koń świętego Dymitra.

Korubata na kostenurkata / Skorupa żółwia.

Kostenurkata Šari / Żółw Szari.

Kozata / Koza.

Leksikografiâ na praseto / Leksykografia świni.

Lisici / Lisy.

Magare, magarica / Osioł, oślica.

Mečka / Niedźwiedź.

Oda za gigantskite mravoâdi / Oda do mrówkojadów olbrzymich.

Pticečovka / Dziobak.

Sonet za g"l"bite / Sonet o gołębiach.

Tig"r-čovekoâdec / Tygrys ludojad.

Tova ne e stihotvorenje / To nie jest wiersz.

"nd"rgraund stihotvorenje na edna k"rtica / Undergroundowy wiersz kreta.

Život"t na Nataliâ / Życie Natalii.

Život"t na Pet"r / Życie Piotra. Tłum. Dorota Dobrew, Dymitr Dobrew, s. 31—45 [poezja].

Penewa Eleonora

Proizšestvie bez zaglavje / Wydarzenie bez tytułu. Tłum. Hanna Karpińska, s. 51—53 [proza].

Popowa Dena

Džimi Snežinkata i Tihomir / Jimmy „Śnieżynka” i Tichomir. Tłum. Hanna Karpińska, s. 48—49 [proza].

Stankowa Marija

Malka černa roklâ / Mała czarna sukienka. Tłum. Hanna Karpińska, s. 69—
71 [proza].

4. „Poezja Dzisiaj” 2014, nr 107.

Njagolowa Elka

Dumite / Słowa. Tłum. Aleksander Nawrocki, s. 10 [poezja].

Opracowała *Dorota Golek-Sepetliewa*

Na obrzeżach pola literackiego
Komentarz do *Bibliografii przekładów literatury bułgarskiej*
w Polsce w 2014 roku

On the margins of literary field
Comment on the *Bibliography of literary translations*
form Bulgarian to Polish in 2014

Magdalena Pytlak

Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Słowiańskiej, magdalena.pytlak@uj.edu.pl

Data zgłoszenia: 31.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 10.05.2015 r.

Abstract: This article is a comment on the bibliography of literary translations from Bulgarian to Polish in 2014. The analysis uses the concept of *field* by the French sociologist, Pierre Bourdieu. According to Bourdieu's theory *cultural production* depends on particular social actors and institutions. Adapting the theory to the situation of translated literature, the author of the article analyses all the circumstances of publishing Bulgarian literature in Poland in 2014, inter alia — publishers, authors, translators, critics, as well as the official cultural policy of Bulgaria.

Key words: literary translation, Bourdieu's *field*, politics of translation, Bulgarian literature in Poland.

1.

Tłumaczenie, jak każdy inny fakt kulturowy, podlega mechanizmom szeroko rozumianej polityki. Problem ten między innymi podjęli André Lefevere¹

---

¹ Zob. m.in. A. Lefevere: *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London 1992 oraz Idem: *Translation/History/Culture: A Sourcebook*. London—New York 1992.

i Gayatri Chakravorty Spivak². Tematyka polityczności przekładu nie jest obca także polskim przekładoznawcom³. Badania nad literaturą tłumaczoną ukazują „układ sił” między dwiema lub większą liczbą kultur — od trendów estetycznych począwszy, na stosunkach międzynarodowych kończąc. Ciekawą propozycją badawczą, szczególnie gdy — jak w przypadku niniejszego tekstu — mamy do czynienia z próbą opisu jedynie wycinka relacji międzykulturowych, wydaje się koncepcja Pierre’a Bourdieu, wyłożona przede wszystkim w *Regulach sztuki*⁴.

Kluczowym pojęciem teorii francuskiego socjologa jest pole (*le champ*), stanowiące wycinek struktury społecznej, a skupiające podmioty o podobnych dążeniach. W badaniach Bourdieu szczególne miejsce zajmuje pole literackie. W jego skład wchodzi zarówno twórcy literatury, jak i czytelnicy, wydawcy, media itd. W pole należy wpisać także wielkich nieobecnych pism Bourdieu — tłumaczy. Polem, w ujęciu tego badacza, rządzi ekonomia, będąca „miejszem antagonistycznej koegzystencji dwóch sposobów produkcji oraz obiegu dóbr posłusznych przeciwstawnym logikom”⁵. Na jednym biegunie znajduje się antyeconomiczny, autonomiczny charakter sztuki, na drugim zaś — ekonomia przemysłu artystycznego, jego heteronimia. Z jednej strony mamy więc eksperyment i *novum*, a z drugiej — rynek. Pole literackie oscyluje zatem między dwiema formami kapitału: kapitałem ekonomicznym (zyski finansowe, opłacalność) oraz kapitałem symbolicznym (prestiż, uznanie). Obszary te mogą się przecinać, dopełniać lub wykluczać. Kapitał symboliczny może (z czasem) przekształcić się w kapitał ekonomiczny. Należy jednak podkreślić, że mimo niemal całkowitego przeciwieństwa obie siły pozostają w stałej zależności; te dwa porządki współistnieją i współtworzą pole.

W przypadku tłumaczenia literackiego sytuacja wygląda nieco inaczej, ponieważ kapitał posiada nie tylko autor i jego wydawca, ale także kultura/literatura, którą reprezentują. Za przykład może tu posłużyć literatura kryminalna, która w ostatnich latach w Polsce znacznie wzmocniła swój kapitał ekonomiczny, jednocześnie wzbogacając kapitał symboliczny tzw. literatury skandynawskiej. Mimo silnej pozycji rynkowej tego gatunku, trudno sobie wyobrazić sytuację, w której nawet najlepszy kryminał świętego pisarza, lecz z kraju kultury o niskim dla polskiego czytelnika kapitale symbolicznym, ma szansę odnieść sukces (czy to symboliczny, czy to ekonomiczny). W przypadku przekładu literatur o mniejszym kapitale często pojawia się także zewnętrzny punkt odniesienia,

² G. Spivak: *Polityka przekładu*. Tłum. D. Kołodziejczyk. W: *Współczesne teorie przekładu*. Antologia. Red. P. Bukowski, M. Heydel. Kraków 2009, s. 405—427.

³ Zob. m.in. *Polityka a przekład*. Red. P. Fast. Katowice 1996 oraz *Przekład i polityka*. „Przekładaniec” 2012, nr 26, s. 279—296.

⁴ P. Bourdieu: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Tłum. A. Zawadzki. Kraków 2007.

⁵ Ibidem, s. 219.

trzecia kultura, pełniąca w tym układzie rolę swoistego gwaranta. Trzecia kultura, mając odpowiedni kapitał symboliczny, może przekazać jego część (najczęściej w sposób pasywny) kulturze „słabszej”⁶.

Przenosząc te przemyślenia na sytuację literatury bułgarskiej w Polsce, należy zauważyć, że nie posiada ona kapitału ekonomicznego, a możliwość (szybkiej) zmiany tej sytuacji obecnie nie wydaje się możliwa. Jediną możliwością powodzenia zdaje się w tym wypadku wartość symboliczna — to właśnie jej sukcesywne podnoszenie daje szansę, by z czasem część kapitału symbolicznego przekształciła się w kapitał ekonomiczny. Proces ten jednak w dużym stopniu uzależniony jest od aktorów/instytucji pola kultury wyjściowej. Tym samym nieuchronnie dochodzimy do polityki kulturalnej Bułgarii, w tym interesującej nas polityki przekładowej.

2.

W 2000 r. przy Ministerstwie Kultury Republiki Bułgarii powołany został Narodowy Fundusz „Kultura” (Национален фонд „Култура”), organizacja której głównym celem jest wspieranie rozwoju bułgarskiej kultury, przede wszystkim przez dysponowanie państwowymi środkami przeznaczonymi na działania w obszarze kultury w kraju i za granicą⁷. Fundusz ten co roku ogłasza konkursy w ramach kilku programów (m.in.: Stypendia, Mobilność, Krytyka literacka, Debiutanci), jednak nie wszystkie z nich cechuje regularność. Program Przekład zapoczątkowano w 2004 r. Jego celem jest popularyzacja różnorodności gatunkowej literatury bułgarskiej w innych krajach⁸. W tym wypadku beneficjentem mogą być krajowe i zagraniczne wydawnictwa, organizacje oraz instytucje prywatne, których podstawowym zadaniem jest przekład i publikacja. Dopiero w edycji z 2007 r. pojawił się zapis o preferencjach w stosunku do wydawców/organizacji zagranicznych. Wydawcy bułgarscy zobligowani są przedłożyć umowę z wydawcą lub dystrybutorem z kraju kultury docelowej. Rok później oferta programu przekładowego została poszerzona o tzw. projekty średnioterminowe (do lat trzech), polegające na wydaniu więcej niż jednej

---

⁶ Mam tu na myśli sytuację, gdy dla wydawcy z jednego kraju jednym z (ważniejszych) elementów procesu decyzyjnego jest fakt, że dany utwór został przetłumaczony na język kraju o ugruntowanej pozycji (kapitale symbolicznym). W przypadku tłumaczeń z języków o mniejszym zasięgu terytorialnym funkcję gwaranta pełnią kultury „silniejsze”.

⁷ Dostępne w Internecie: <http://mc.government.bg/page.php?p=88&s=89&sp=0&t=0&z=0>.

⁸ Informacje podaje na podstawie raportów rocznych zamieszczonych na stronie funduszu. Dostępne w Internecie: http://ncf.bg/?page_id=174.

pozycji. Środki przyznane na tłumaczenie literatury bułgarskiej na języki obce w latach 2005—2009⁹ kształtowały się następująco:

- w 2005 r. do konkursu stanęło 6 projektów; wsparcie otrzymały wszystkie; w sumie przyznano 25 000 lewów¹⁰;
- w 2006 r. z 14 projektów dofinansowano 9, na łączną kwotę 24 200 lewów;
- w 2007 r. dofinansowanie otrzymało 9 z 11 projektów; kwota całości przeznaczonych środków wynosiła 22 960 lewów;
- w 2008 r. nastąpiło widoczne zwiększenie subsydiów, wynikające ze wspomnianej wcześniej zmiany założeń samego programu oraz wsparcia innej jednostki Ministerstwa Kultury — Dyrekcji działu Książka i Biblioteki; kwota całościowa przeznaczona na tłumaczenie literackie stanowiła 61 825,80 lewów (z czego z Narodowego Funduszu „Kultura” pochodziło 30 000 lewów).

Rok później (2009) dofinansowanie „powróciło” do poziomu 29 990 lewów. Edycja ta cieszyła się największym powodzeniem. Do konkursu stanęło aż 17 projektów, na łączną sumę nieco ponad 150 000 lewów. Dofinansowano 10 projektów — 5 średnioterminowych oraz 5 zakładających pojedyncze wydania.

W tych latach dofinansowanie na tłumaczenie na język polski uzyskano raz — w 2006 r. Brak jednak danych, na jakie języki miały być tłumaczone dzieła, które ostatecznie nie otrzymały subsydiów. W zestawieniach brak również tytułów, których ukazanie się w Polsce zawdzięczamy (częściowo) wspomnianemu funduszowi.

Zmiany polityczne, jakie nastąpiły w Bułgarii w połowie 2009 r., w sposób bezpośredni wpłynęły na politykę kulturalną, a co za tym idzie — także na politykę przekładową kraju. W 2010 r. Narodowy Fundusz „Kultura”, pod przewodnictwem nowego ministra kultury, rzeźbiarza Weźdiego Raszydowa, ogłosił jako priorytetowe następujące działania: 1) wsparcie i rozwój sztuki współczesnej; 2) wsparcie ochrony, badania i popularyzacji materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturalno-historycznego; 3) strategiczne inicjatywy wsparcia sektora kultury. Mimo dość szerokiego spektrum wymienionych celów, wśród ogłoszonych konkursów nie pojawił się program Przekład. Sytuacja ta powtórzyła się w kolejnych latach (2011—2012). Jediną formą wsparcia literatury poza granicami kraju było ewentualne finansowanie podróży pisarzy bułgarskich w ramach programu NFK Mobilność do krajów, w których ukazały się ich książki.

Program poświęcony tłumaczeniu literackiemu został wznowiony w 2013 r. I znów nie bez znaczenia okazała się sytuacja polityczna Bułgarii. Rok 2013 był bowiem w tym kraju czasem niepokoju społecznych, ciągłych protestów, w tym serii samopodpaleń oraz zorganizowanej przez studentów okupacji uniwersyte-

⁹ Pierwsza edycja konkursu, ogłoszona w 2004 r., w rzeczywistości miała miejsce rok później.

¹⁰ 1 bułgarski lew odpowiada ok. 2 polskimi złotymi.

tów. W marcu dotychczasowy premier, Bojko Borisow, podał się wraz z rządem do dymisji. Po Raszydowie urząd tymczasowo objął aktor Petyr Stojanowicz, a następnie od sierpnia 2014 r. historyk Martin Iwanow. W listopadzie 2014 r. odbyły się wybory, które ponownie wygrała partia Bojka Borisowa. Obecnie ministrem kultury ponownie jest Weźdi Raszydow. Ostatni konkurs w ramach Przekładu miał miejsce tuż przed wyborami, we wrześniu 2014 r.

W interesującej nas edycji z 2013 r.¹¹ program Przekład rozdysponował między cztery (z pięciu, które kandydowały) projekty przekładowe 22 557 lewów, czyli najmniej ze wszystkich dotychczasowych edycji. W uwagach komisja odnotowała fakt słabego bądź zbyt późnego zainteresowania projektem. W raporcie brak jednak refleksji na temat możliwych powodów takiego stanu, który mógł zaskoczyć autorów programu nie tylko ze względu na porównanie z poprzednimi edycjami, lecz również z uwagi na akcję promocyjną. Należy bowiem podkreślić, że informacja o wznowieniu projektów grantowych na tłumaczenia literatury bułgarskiej w Polsce była wyjątkowo silnie promowana przez Instytut Kultury Bułgarskiej w Warszawie i szeroko komentowana w środowisku bułgarystycznym. Co zatem spowodowało tak niskie zainteresowanie programem? Wydaje się, że decydujący wpływ miała tu nowa, bardzo złożona procedura konkursowa. Warto zatem przybliżyć główne wymagania omawianej edycji.

Aplikacja składała się z formularza oraz od dziesięciu do trzynastu załączników, w zależności od statusu prawnego wnioskodawcy. Wśród dokumentów przedstawić należało między innymi: dokumenty dotyczące wydawcy, budżet i preliminarz kosztów oraz umowy dotyczące praw autorskich. Załączniki bezpośrednio związane z przekładem to CV tłumacza oraz dwa listy polecające, jak również 25 stron tekstu oryginału i tłumaczenia. Wypełniony i wydrukowany formularz wraz załącznikami należało osobiście złożyć w trzech kopiach (dołączając nośnik z wersją elektroniczną). Dokumenty przyjmowane były wyłącznie od wtorku do czwartku, w określonych godzinach (11.00—15.00). Ponadto w tej edycji dofinansowanie było celowe i obejmowało jedynie koszt samego tłumaczenia¹².

Na marginesie należy dodać, że mimo braku bezpośrednich komentarzy oraz zaleceń ewentualnych zmian w raporcie z 2013 r., organizatorzy konkursu w kolejnej edycji znacznie uprościli procedurę dla wydawców spoza Bułgarii, którzy zobligowani są przysyłać jeden komplet dokumentów, tylko w wersji elektronicznej. Opublikowane z końcem października wyniki pokazały słuszność kierunku zmian — w konkursie wzięło udział 11 projektów, a 9 zostało dofinansowanych¹³. Jednakże z uwagi na wspomniane zmiany spadła atrakcyjność konkursu, ponieważ kwota funduszy przeznaczonych na przekłady literatury buł-

¹¹ Publikacje dofinansowane w tej edycji zrealizowane zostały w 2014 r.

¹² We wcześniejszych edycjach z grantu można było pokryć m.in. koszt zakupu praw autorskich.

¹³ Wśród dofinansowanych projektów jest jeden przekład na język polski.

garskiej pozostała właściwie taka sama (25 000 lewów). W efekcie beneficjenci ostatniej edycji konkursu otrzymali o połowę mniejsze wsparcie niż kandydaci poprzedniej edycji.

Podsumowując politykę przekładową Bułgarii w odniesieniu do omawianego 2014 r., podkreślić należy wznowienie programu przekładowego po kilkuletniej przerwie oraz skomplikowane procedury konkursowe. Żadna z opublikowanych w 2014 r. pozycji zamieszczonych w bibliografii przekładów literatury bułgarskiej na język polski nie powstała przy instytucjonalnym wsparciu kraju kultury wyjściowej.

3.

Powróćmy jednak do samych przekładów oraz ich oglądu z perspektywy literatury i kultury docelowej. W 2014 r. ukazało się w Polsce jedno wydawnictwo zwarte — zbiór opowiadań — oraz publikacje rozproszone w postaci druku w czasopismach¹⁴. Dwie z nich mają formę pojedynczych utworów (w obu przypadkach wiersza), pozostałe zaś ukazały się w dwóch czasopismach.

W niniejszym komentarzu uwagę poświęciłam dwóm publikacjom stanowiącym całość — zbiorowi opowiadań Emila Andeewa oraz *Antologii literatury bułgarskiej w przekładzie Hanny Karpińskiej*, która ukazała się w piśmie literacko-artystycznym „Fraza”. Jako formy o konkretnych ramach wiele mówią o interesującym nas wycinku pola bułgarskiej literatury w przekładzie na język polski. Wzorując się na autorach raportu dotyczącego polskiej literatury po 1989 r., sporządzonego zgodnie z teorią Pierre’a Bourdieu¹⁵, postanowiłam przyrzeć się wybranym pozycjom przez pryzmat poszczególnych aktorów/instytucji pola literackiego, jak: środowisko, nagrody czy krytyka.

3.1.

Środowisko jest instytucją najważniejszą, łączy bowiem największą liczbę aktorów pola — pisarzy, wydawców, redaktorów, krytyków, czytelników itd. W materii literatury tłumaczonej w większości przypadków instytucję autora zastępuje tzw. drugi autor, czyli tłumacz. Jeśli mowa o literaturze bułgarskiej, to zazwyczaj właśnie tłumacz dokonuje wyboru autora/utworu i przedstawia go

¹⁴ Zob. *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2014 roku*.

¹⁵ G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków 2014.

wydawnictwu. Odgrywa więc również rolę agenta literackiego¹⁶. Środowiskowe umocowanie tłumacza ma zatem najczęściej dwa wymiary — pola kultury wyjściowej oraz pola kultury docelowej.

Bardzo dobrze widać to w przypadku pierwszej z omawianych tu publikacji. Przekład *Łomskich opowieści* Emila Andreewa jest wynikiem warsztatów przekładowych, które pisząca te słowa poprowadziła ze studentami drugiego roku studiów magisterskich filologii bułgarskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁷. Dlatego analiza tu przedstawiona będzie dość szczegółowa. Celem warsztatów było nie tylko poszerzenie wiedzy teoretycznej i praktycznej studentów na temat tłumaczenia literackiego, lecz również promocja literatury bułgarskiej w Polsce. Chodziło więc nie tyle o sam druk opowiadań, ile o ich pełny proces wydawniczy, z dystrybucją i promocją włącznie. Od początku realizacja projektu uzależniona była od znalezienia wydawcy.

Autorzy wspomnianego już raportu *Literatura polska po 1989 roku* dzielą działające na polskim rynku wydawnictwa na trzy zasadnicze grupy: oficyny „duże”, „średnie” i „małe”¹⁸. Im dane wydawnictwo jest większe, tym bardziej jego działania podyktowane są potencjałem kapitału rynkowego. Im dane wydawnictwo jest mniejsze, tym ważniejszy okazuje się kapitał symboliczny. Sytuacja ta ma także bezpośrednie przełożenie na udział środowiska w procesie wydawniczym. Oficyny duże mogą pracować zdalnie, załatwiać większość spraw pośrednio (np. przez agentów); ich przedstawiciele nie muszą osobiście znać ani twórców, ani krytyków. Z kolei oficyny małe swoje funkcjonowanie opierają właśnie na środowisku — na osobistych kontaktach, sympatiach itd.¹⁹ Do tych ostatnich należy wydawca opowiadań Andreewa. Wydawnictwo Toczka powstało w 2012 r., by promować literatury słowiańskiego południa²⁰. Utworzone zostało przez trzy osoby, w tym polonistkę, tłumaczkę literatury polskiej na język macedoński oraz literatury macedońskiej na język polski — Anetę Todevską-Sapetę. Opowiadania bułgarskiego prozaika były drugą książką wydaną nakładem wspomnianej oficyny. Współpraca między autorką projektu przekładowego a wydawcą została nawiązana dzięki osobistej znajomości i obopólnemu zaufaniu²¹.

¹⁶ Na temat roli agenta na polskim rynku wydawniczym zob. *ibidem*, s. 147–150.

¹⁷ W projekcie udział wzięło sześć osób: Katarzyna Fijołek, Marta Kowalska, Anna Król, Marzena Magdziorz, Bartłomiej Rusin, Magdalena Zuba. Młodzi tłumacze wzięli na warsztat translatorski podobną ilość tekstu wyjściowego odpowiadającą trzem lub czterem opowiadaniom.

¹⁸ G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 107.

¹⁹ Więcej na ten temat zob. P. Bourdieu: *Reguły sztuki...*, s. 218–267 oraz G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 106–162.

²⁰ Dostępne w Internecie: <http://toczka.pl/wydawnictwo-toczka/> [Data dostępu: 14.03.2015 r.].

²¹ Należy mieć na uwadze fakt, że przekłady studenckie nie cieszą się popularnością wśród wydawców.

W przypadku małych wydawnictw warto odnotować fakt występowania swoistej symbiozy: wydawca promuje autora, a autor/utwór promuje wydawcę²².

Wybór utworu oparty został na trzech przesłankach: jednej natury estetycznej — poziom literacki utworu oraz jego reprezentatywność dla współczesnej literatury bułgarskiej, oraz dwu przesłankach czysto pragmatycznych — forma pozwalająca na jednoczesną pracę kilku tłumaczy (uczestników warsztatów) oraz kwestia praw autorskich (a dokładniej — zgoda na ich bezpłatne przekazanie). Opowiadania Andreewa spełniały wszystkie te oczekiwania. Ostatnia z kwestii również była możliwa dzięki osobistemu kontaktowi autorki projektu z pisarzem. Można zatem stwierdzić, że ukazanie się polskiego przekładu zbioru opowiadań Emila Andreewa ma charakter czysto środowiskowy.

W przypadku drugiej z omawianych publikacji informacje na temat środowiska aktorów współodpowiedzialnych za proces wydawniczy są o wiele mniej szczegółowe, analiza bowiem została dokonana z całkowicie zewnętrznej perspektywy.

Nie zdołałam dotrzeć do informacji, do kogo należała inicjatywa publikacji *Antologii literatury bułgarskiej w przekładzie Hanny Karpińskiej* — czy do redakcji „Frazy”, czy też do tłumaczki. Obie wersje wydają się równie prawdopodobne. Ze względu na brak konkretnych informacji oraz z uwagi na fakt, że w przypadku wydawnictw ciągłych proces wydawniczy rządzi się innymi prawami (od sposobu finansowania, przez dystrybucję, do grona odbiorców), element ten zostanie pominięty. Dużo ciekawszy wydaje się w tym wypadku wybór utworów stanowiących reprezentację współczesnej literatury bułgarskiej, którego z dużym prawdopodobieństwem dokonała autorka przekładów.

Wybór Hanny Karpińskiej prezentuje siódmkę pisarzy, których utwory zostały zebrane pod wspólnym tytułem *Antologia...*, zatem ujęte w formę, która zakłada istnienie jakiejś myśli przewodniej — tematu, gatunku czy też okresu literackiego. Pierwszą płaszczyzną, która różni wchodzące w skład zbioru utwory, jest rodzaj literacki — siedemnaście z nich (autorstwa piętki twórców) to utwory poetyckie, pięć (autorstwa dwóch pisarzy) — prozatorskie. Wydaje się, że wybór konkretnych utworów podyktowany był logiką przeciwną, miały one reprezentować różne rodzaje i gatunki. W *Antologii literatury bułgarskiej w przekładzie Hanny Karpińskiej* znajdziemy różne formy poetyckie, opowiadania oraz fragment powieści. Klucz ich doboru nie jest jednak jasny. Z pomocą nie przychodzi także kolejność prezentowanych twórców — nie jest ona ani stylistyczna, ani gatunkowa, ani chronologiczna. Nie jest też alfabetyczna. Co więcej, dwoje z prezentowanych autorów — Cweta Sofroniewa i Zlatko Enew — zaliczyć należy do pisarzy emigracyjnych, mieszkają i tworzą poza Bułgarią. Jedynym kluczem, jaki udało się odnaleźć, jest reprezentacja wszystkich dekad od lat 40. do lat 70.

²² Por. G. Jankowicz, P. Marecki, A. Pałęcka, J. Sowa, T. Warczok: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 128.

XX w. — dwóch autorów urodziło się w latach 40., dwoje w 50., dwoje w 60., jeden natomiast w 1970 r. Nie wydaje się to jednak faktyczną dominantą, na co wskazuje dość przypadkowe w tym kontekście ułożenie utworów.

Wybór jawi się jako konsekwencja osobistych preferencji tłumaczki, na rzecz czego przemawia także zamieszczenie nazwiska tłumaczki już w tytule zbioru. Niewykluczony jest również środowiskowy charakter decyzji. Troje z pięciu wybranych poetów zajmuje się tłumaczeniem literackim (Nadja Popowa, Ango Bojanow, Boris Dankow), a dwóch z nich (Bojanow i Dankow) zawodowo i towarzysko związanych jest z Polską²³.

3.2.

Kolejnym aktorem, instytucją pola literackiego są **nagrody**. Podobnie jak w przypadku poprzedniej kategorii, w kontekście przekładu dochodzi do pewnego rodzaju zdwojenia — z jednej strony będziemy bowiem mówić o nagrodach literackiego pola wyjściowego, z drugiej zaś — o nagrodach literackiego pola docelowego. Należy jednak zaznaczyć, że niezależnie od pola nagrody są nośnikami kapitału symbolicznego.

Jeśli chodzi o pole literackie w kulturze docelowej, to nagrody pola wyjściowego są ważne dla tłumaczy (występujących tu *de facto* w roli agenta literackiego) w dwójnasób. Zarówno nagrody, jak i idące za nimi uznanie mogą służyć jako swego rodzaju drogowskaz oraz stanowić jeden z ważniejszych argumentów w rozmowie z wydawcą. Natomiast nagrody pola docelowego stanowią element kapitału symbolicznego, który w sposób bezpośredni może się przełożyć na wzrost kapitału ekonomicznego, pozwala bowiem zaistnieć konkretnemu utworowi i jego twórcy (a w szerszej perspektywie — także wydawcy) w przestrzeni artystycznej i społecznej kultury docelowej.

Rzecz jasna, sytuacja ta różnić się będzie w przypadku wydawnictw zwartych i rozproszonych, szczególnie zaś z uwagi na potencjał nagród w kulturze docelowej. Publikacje w czasopiśmie są właściwie pozbawione takiej możliwości. Dlatego też zarówno autor omawianego zbioru opowiadań, jak i włączeni do

---

²³ Boris Dankow w latach 1983—1989 był korespondentem prasowym w Warszawie, a w latach 1995—1998 pełnił funkcję Dyrektora Instytutu Kultury Bułgarskiej w Polsce. Jest także autorem wyboru oraz tłumaczenia antologii nowej polskiej poezji — *Антология на новата полска поезия* (2006). Ango Bojanow jest z kolei tłumaczem poezji polskiej, m.in. Jana Twardowskiego i Juliana Kornhausera. Jest także założycielem wydawnictwa „Издательско ателие А6”, nakładem którego ukazało się m.in. dwujęzyczne (polsko-bułgarskie) wydanie poezji Nikołaja Kynczewa w przekładzie Wojciecha Gałązki (2004). Na marginesie należy także odnotować środowiskowe umocowanie autora wierszy, które znalazły się w tym samym numerze „Frazy”, ale poza *Antologią*. Krystio Pastuchow w latach 2006—2011 mieszkał w Warszawie, gdzie współpracował m.in. z bułgarską szkołą im. Dory Gabe.

wyboru Hanny Karpińskiej twórcy są laureatami bułgarskich nagród o różnym stopniu rozpoznawalności i prestiżu. Nadmienię również, że *Łomskie opowieści* Emila Andreewa znalazły się właśnie na oficjalnej liście książek zakwalifikowanych do Literackiej Nagrody Europy Środkowej „Angelus”. Co więcej, książka została wymieniona wśród dziesięciu pozycji zgłoszonych do konkursu jako te, na które należy zwrócić szczególną uwagę²⁴.

3.3.

Ostatnim agentem pola literackiego wyszczególnionym zgodnie z teorią Pierre’a Bourdieu jest **krytyka**.

Ponownie mamy do czynienia z sytuacją wręcz skrajnie różną w przypadku wydawnictw książkowych i tych ukazujących się w prasie. Publikacje w czasopiśmie z założenia skierowane są do określonej grupy odbiorców i rzadko stają się przedmiotem promocji oraz krytyki. Niewiele czasopism stara się o omówienie w innych miejscach (i jest to zupełnie zrozumiałe). Oficyny wydające publikacje zwarte z kolei dbają o to, by firmowane przez nie utwory zostały zrecenzowane, a tym samym trafiły do jak najszerszego grona potencjalnych odbiorców oraz opinii publicznej. Jak wykazują autorzy przywoływanego tu wielokrotnie raportu, krytyka jako taka ma znaczenie marginalne. Chodzi raczej o element strategii promocyjnej. Ponownie natomiast można tu zauważyć wyraźny podział — im większe wydawnictwo, tym bardziej znaczące wzmianki czy wręcz studia krytyczne, które pojawiają się przede wszystkim w prasie. Małe wydawnictwa i ich propozycje funkcjonują raczej poza głównym obiegiem, najczęściej w formie elektronicznej — portale społecznościowe, blogi literackie, czasopisma internetowe. Tak też dzieje się w przypadku opowiadań Andreewa — książka została zrecenzowana dziesięć razy, ale informacje o niej ukazały się w kilkudziesięciu miejscach. Wszystkie wzmianki i teksty krytyczne pojawiły się w Internecie.

4.

Podsumowując, należy uznać, że stan bibliografii przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2014 r. w doskonały sposób ilustruje miejsce literatury bułgarskiej tak na obrzeżach pola literatury tłumaczonej w Polsce, jak i na marginesie szeroko rozumianego pola literackiego w naszym kraju. Jednocześnie opisany

²⁴ Zob. <http://angelus.com.pl/2014/12/dla-kogo-angelus-2015/>.

stan oddaje potencjał i swoistą niszę, która może (i powinna) być sukcesywnie wypełniania. Obecnie wypełniać ją może jedynie kapitał symboliczny, ten zaś ma szansę zaistnieć tylko przy wsparciu spójnej polityki kulturowej Bułgarii. Przekład nie istnieje bowiem w izolacji, a pole literackie jest częścią większego pola — pola społecznego, które z kolei bezpośrednio łączy się z polem polityki, która wpływa na pole artystyczne, w tym literackie. Bez (planowego) wsparcia instytucjonalnego literatura bułgarska w Polsce wciąż będzie uzależniona od pojedynczych inicjatyw tłumaczy, od ich preferencji, a przede wszystkim możliwości wynikających z ich umiejscowienia w polu literackim.

Магдалена Питлак

**В покрайните на литературното поле
Коментар върху Библиографията на преводи
на българската литература в Полша през 2014 г.**

Резюме

Статията е коментар върху Библиографията на преводи на българската литература в Полша през 2014 г. Авторката се средоточава върху избраните преводи, събрани в два сборника — *Ломски разкази* на Емил Андреев и подборът *Antologia literatury bułgarskiej w przekładzie Hannu Karpińskiej* (*Антология на българската литература в превода на Хана Карпинска*). Анализът използва теория на *полето* и *актьори/ институции на литературното поле* на френския социолог, Пиер Бурдие.

Анлизът се стреми да открие механизми, които стоят зад процеса на превода — решаване какво се превежда (кои автори и кои творби), съдействие с издатели, но също така и културната политика на България. Показва също разликата между публикация на книгата и публикация в пресата в контекста на литературното поле (м/у др. читатели, награди и т.н.)

Ключови думи: литературен превод, *поле* на Пиер Бурдие, политика на превода, българска литература в Полша.

Magdalena Pytlak

**On the margins of literary field
Comment on the *Bibliography of literary translations
form Bulgarian to Polish in 2014***

Summary

The paper is a comment on the *Bibliography of literary translations from Bulgarian to Polish in 2014*. The author of this article focuses on two translations that may be considered as completed — that is, a book with short stories *Lomski rozkazi* (*Lom stories*) by Emil Andreev and a selec-

tion *Antologia literatury bułgarskiej w przekładzie Hanny Karpińskiej (Anthology of Bulgarian Literature in translation of Hanna Karpinska)*. The analysis uses the concept of *field* and *actors/institutions in the literary field* by the French sociologist, Pierre Bourdieu.

The analysis tries to reveal mechanisms beyond the translation process — decision on what is translated (author and piece), cooperation with publishers, but also official cultural policy of Bulgaria. It also shows differences between book and magazine publications in the context of literary field (in. al. reading audience, literary prizes).

Key words: literary translation, Bourdieu's *field*, politics of translation, Bulgarian literature in Poland.

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Grudzińska-Gross Irena:** *Miłosz i Brodski. Pole magnetyczne / Miłosz i Brodski. Magnitnoto pole*. Prev. Bogdan Gliszew. Sofia, Izdatelstvo „Balkani”, 2014, 287 s. [proza].
2. **Klimko-Dobrzaniecki Hubert:** *Dom Róży, Krysuwik / Domyt na Rozata, Krysuwik*. Prev. Ewgenia Manołowa. Sofia, Izdatelstvo FBL (Fundacja Bułgarska Literatura), 2014, 154 s. [proza].
3. **Krajewski Marek:** *Śmierć w Breslau / Smyrt w Breslau*. Prev. Płamena Bażenowa. Sofia, Izdatelstvo „BGkniga”, 2014, 256 s. [proza].
4. **Lem Tomasz:** *Awantury na tle powszechnego ciężenia / Prerekania na fona na wseobsztoto priwliczane*. Prev. Lina Wasilewa. Sofia, Izdatelstvo „Fargo”, 2014, 234 s. [proza].
5. **Lipska Ewa:** *Droga Pani Schubert / Skypa gospożo Szubert*. Prev. Wera Dejanowa. Sofia, Izdatelstvo „Izdatelstvo za poezja DA”, 2014, 99 s. [proza].
6. **Ulubieni polscy autorzy i dzieła. Wybrane tłumaczenia bułgarskie / Liubimi polski awtori i tworbi. Izbrani studentski prevodi** [wydanie dwujęzyczne: polsko-bułgarskie]. Red. Margreta Grigorowa. Weliko Tyrnowo, Izdatelstvo Faber, 2014.
7. **Łoziński Mikołaj:** *Książka / Kniga*. Prev. Radostina Petrova. Sofia, Izdatelstvo Balkani, 2014 [proza].
8. **Miłość nie jest tym słowem / Lubow ne e dumata** [wydanie dwujęzyczne]. Prev. Wera Dejanowa. Sofia, Izdatelstvo „Žanet 45”, 2014, 300 s. [poezja].
9. **Nasiłowska Anna:** *Czteroletnia filozofka / Czetirigodisznata filosofka*. Prev. Magda Karabełowa. Sofia, Izdatelstvo „SOMN”, 2014, 176 s. [proza].
10. **Tokarczuk Olga:** *Prowadź swój plug przez kości umarłych / Karaj pluga si prez kostite na myrtwite*. Prev. Sylwia Borysowa. Sofia, Izdatelstvo „Panorama plus”, 2014, 247 s. [proza].
11. **Wałęsa Danuta:** *Marzenia i tajemnice / Meczti i tajni*. Prev. Bożko Bożkow. Sofia, Izdatelstvo „Iztok-Zapad”, 2014, 272 s. [proza].

12. **Wojasiński Rafał:** *Stara / Starata*. Prev. Wera Dejanowa. Sofia, Izdatelstvo „Ergo”, 2014, 116 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Literaturen vestnik” 2014, br. 7.

Lem Tomasz

Awantury na tle powszechnego ciężenia / Prerekania na fona na wseobsztoto priwliczane. Prev. Lina Wasilewa, s. 12–13 [proza].

2. „Literaturen vestnik” 2014, br. 12.

Dąbrowska Krystyna

Białe krzesła / Beli stolowe.

Buty / Obuwki.

Kozy / Kozy.

Łóżko / Legło.

Po Wypadku / Sled nesztastnija sluczaj.

Skąd mam spojrzeć, aby cię zobaczyć / Otkyde da pogledna, za da te vidja.

Prev. Adriana Kowaczewa, s. 14 [poezja].

3. „Literaturen vestnik” 2014, br. 19.

Antczak Jacek

Wolność / Swoboda. Prev. Steliana Dankowa, s. 26–27 [reportaż].

Fostakowska Anna

2006 Wal się szkoło / 2006 Sriwaj se, uczilizste. Prev. Radostina Petrowa, s. 20–23 [reportaż].

Grupińska Anna

Jeśli na moim pogrzebie będziesz mówił kadisz, to cię wciągnę do grobu! /

Ako na moeto pogrebenie czetesz kadisz, szte te wkaram w groba! Prev.

Bojan Obretenow, s. 28–29 [reportaż].

Jagielski Wojciech

Basza — dowodem na istnienie Boga / Basi — dokazatelstwoto za sysztestwuwaneto na Bog. Prev. Stanka Dojczinowa, s. 25–27 [reportaż].

Kapuściński Ryszard

Autoportret reportera / Awtoportret na reportera. Prev. Elena Stojczowska, s. 6, 10 [reportaż].

Krall Hanna

Miłość / Liubow. Prev. Maria Genczewa, s. 16 [reportaż].

Nowak Kazimierz

Rowerem i pieszo przez Czarny Łąd / S koleło i pesza prez Czernija kontinent.

Prev. Margreta Grigorowa, s. 24 [reportaż].

Pawlak Beata

Via Dolorosa. Prev. Radostina Petrowa, s. 30–32 [reportaż].

Różewicz Tadeusz

Dlaczego piszę / Zaszto pisza. Prev. Sylwia Borysowa, s. 1 [poezja].

Szablowski Witold

Województwo brytyjskie / Britanskoto woewodstwo. Prev. Maria Genczewa, s. 14—15 [reportaż].

Szczygiel Mariusz

Polska w ogłoszeniach / Polska w objawi. Prev. Milena Milewa, s. 9, 16 [reportaż].

Tochman Wojciech

*Kazanie [z książki *Wściekły pies*] / Propowied [iz knjigata *Bjasno kucze*].* Prev. Sylwia Borysowa, s. 17—19 [reportaż].

Opracowała *Marinella Dimitrova*

Tłumaczenia bułgarskie literatury polskiej w 2014 roku

Bulgarian translations of Polish literature in 2014

Marinella Dimitrova

Uniwersytet im. Św. św. Cyryla i Metodego, Wydział Filologiczny, Katedra Sławistyki,
marinella.d.dimitrova@gmail.com

Data zgłoszenia: 6.04.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 20.05.2015 r.

Abstract: The article focuses on the Polish literary works translated into Bulgarian in 2014. We will point to the most important trends defining the main characteristics of Bulgarian translations of Polish writers and the probable reasons why they have been chosen. Next, the titles of the translated works that were warmly received by the Bulgarian audience will be presented. We will also pay attention to the most active modern translators and the brightest representatives of the new translators' generation in Bulgarian literature.

Key words: Polish literature, translation, contemporary, trend, influence, Bulgarian literature.

Tłumaczenia literatury polskiej na język bułgarski w 2014 r. stanowią niewielką, ale bardzo ciekawą grupę. Układają się w różnorodną ze względów gatunkowych i tematycznych całość, prezentując dominujące w Polsce w ostatnich 10—15 latach (od 1999 r. — *Śmierć w Breslau*, do 2014 r. — *Miłość nie jest tym słowem*) tendencje literackie. Spektrum tematyczne i gatunkowe jest szerokie, choć wyraźnie przeważają utwory prozatorskie o tematyce popularnej. Stosunkowo duży procent stanowią pozycje biograficzne — dwie z dwunastu wydanych w minionym roku książek polskich to biografie w stylu literatury faktu. Ta forma literacka cieszy się coraz większym zainteresowaniem czytelników. Tłumaczone są zarówno utwory autorów wysoko ocenianych przez krytykę, jak i teksty popularne, np.: Olgi Tokarczuk, Ewy Lipskiej, Rafała Wojasińskiego, dotyczące problemów tożsamościowych, etycznych, psychologicznych, uczuciowych i transformacyjnych. Zwraca uwagę powieść kryminalna *Śmierć w Breslau* Marka Krajewskiego, wychodząca poza granice gatunku. Nadal

popularne są tłumaczenia laureatów Nagrody Nobla — Wisławy Szymborskiej i Czesława Miłosza.

Jeśli chodzi o przekłady prozy, to utrzymuje się duże zainteresowanie utworami Olgi Tokarczuk; znaczna część twórczości tej autorki została przetłumaczona na język bułgarski. W tym roku miała miejsce promocja przekładu powieści *Prowadź swój pług przez kości umarłych* w tłumaczeniu Sylwii Borysowej, stanowiąca odpowiedź na rosnącą popularność polskiej autorki w Bułgarii. Proza Olgi Tokarczuk wzbudza również podziw i ciekawość badaczy literatury, którzy chętnie korzystają z tłumaczeń.

Nowela *Stara Rafała Wojasińskiego*, w tłumaczeniu Wery Dejanowej, która ukazała się dzięki wsparciu Polskiego Instytutu Kultury w Sofii, również przyciągnęła uwagę czytelników bułgarskich. Podczas prezentacji przez Sylwię Czolewą książka ta została bardzo pozytywnie przyjęta przez bułgarskich studentów i literaturoznawców.

Na język bułgarski tłumaczone są także polskie prace o charakterze naukowych esejów literackich, jak książka Ireny Grudzińskiej-Gross zatytułowana *Miłosz i Brodski. Pole magnetyczne*. Autorem przekładu tej pozycji jest znany tłumacz i aktor Bogdan Gliszew, miłośnik literatury polskiej. Wydana w Sofii, w Wydawnictwie „Balkani”, cieszyła się ona większym sukcesem w kręgach literaturoznawców bułgarskich niż wśród powszechnych odbiorców. Szczególnie zainteresowani tą pozycją byli miłośnicy i badacze twórczości Miłosza oraz Brodskiego.

Innym przykładem recepcji literatury polskiej w Bułgarii jest tłumaczenie Magdy Karabełowej książki autorstwa Anny Nasiłowskiej pt. *Czteroletnia filozofka*, w której cele artystyczne i psychologiczne łączą się w przestrzeni dziecięcego spojrzenia. Pozycja ta przynosi oryginalne spojrzenie na rzeczywistość.

Znaczną część ubiegłorocznej twórczości przekładowej literatury polskiej, która składa się na współczesny obraz Polski, stanowią opowieści biograficzne. Wśród nich znalazła się książka Danuty Wałęsy zatytułowana *Marzenia i tajemnice (Мечту u тайни)* w tłumaczeniu Bożko Bożkowa (Sofia, Wydawnictwo „Iztok-Zapad”) oraz *Awantury na tle powszechnego ciężenia* Tomasza Lema, w przekładzie Liny Wasilewej.

Wspomnienia Danuty Wałęsowej, żony byłego prezydenta Lecha Wałęsy, składają się na specyficzny obraz przemian życiowych i politycznych, zaprezentowany z punktu widzenia kobiety mądrej i odważnej. Przyciągają czytelnika z uwagi na wzorce osobowe bohaterów i samej narratorki, a przede wszystkim ze względu na opisywane wydarzenia. Natomiast popularność książki Tomasza Lema wiele zawdzięcza recepcji twórczości Stanisława Lema, który jest jednym z najpopularniejszych polskich autorów w Bułgarii.

Coraz popularniejsze są też wydania dwujęzyczne, zawierające nie tylko przekłady, lecz również oryginalne teksty. Jedno z nich *Ulubieni polscy autorzy i dzieła. Wybrane tłumaczenia bułgarskie* prezentuje utwory współczesnych pol-

skich autorów, przetłumaczone przez studentów polonistyki na Uniwersytecie im. Św. św. Cyryla i Metodego w Wielkim Tyrnowie. W ten sposób coraz większe grono polonistów bułgarskich może poznać utwory polskich pisarzy oraz rozwijać swoje umiejętności językowe i translatorskie.

Współczesną literaturę polską w Bułgarii obrazują także czasopisma literackie, a przede wszystkim „Literaturen westnik”, jedno z najbardziej prestiżowych i reprezentatywnych czasopism bułgarskich odzwierciedlających aktualne procesy kulturowe i literackie w Polsce. Literatura polska często gości na jego łamach, najczęściej w wydaniach przygotowanych przez zespół redaktorski pod kierunkiem Amelii Liczewej czy Sylwii Czołewej. Czasopismo to zamieszcza przekłady znanych współczesnych polskich twórców, jak Wisława Szymborska czy Krystyna Dąbrowska. Wśród tłumaczonych polskich utworów poezja zajmuje szczególne miejsce. Publikowane są wybory wierszy, a także fragmenty większych całości. Dzięki temu bułgarski czytelnik ma możliwość stałego kontaktu z literaturą polską.

Od kilku lat „Literaturen westnik”, często z pomocą Instytutu Kultury Polskiej, raz lub dwa razy w roku przygotowuje numer w całości poświęcony literaturze polskiej, w którym doświadczeni i młodzi tłumacze mogą opublikować swoje przekłady. W 2014 r. czasopismo to wydało numer poświęcony reportażowi polskiemu, zawierający utwory najbardziej znanych oraz aktualnych polskich dziennikarzy-literatów, takich jak: Ryszard Kapuściński, Hanna Krall, Mariusz Szczygieł, Kazimierz Nowak, Beata Pawlak itp. Specyficzne miejsce i charakter tego gatunku w literaturze polskiej może stać się przyczyną jego popularności również za granicą. Polscy reportażyści są przykładem dla swoich bułgarskich kolegów, którzy dopiero zaczynają zdobywać doświadczenie w tej dziedzinie.

Grupa tłumaczy z języka polskiego jest bardzo różnorodna. Skupia przedstawicieli różnych profesji i generacji o różnym wykształceniu. Tylko niewielu z nich utrzymuje się wyłącznie z tłumaczenia. Do najbardziej znanych tłumaczy bułgarskich należą: pisarze (Lina Wasilewa), dziennikarze (Wera Dejanowa), artyści (Bogdan Gliszew), przedstawiciele świata nauki i wykładowcy uniwersyteccy (Margreta Grigorowa, Magda Karabelowa, Stanka Dojczynowa, Steliana Dankowa, Kamen Rikiew), studenci (Marina Bratanowa), doktoranci (Maria Genczewa) itd. Wszyscy tłumacze są związani z literaturą i kulturą bułgarską oraz polską. Dzięki nim czytelnicy bułgarscy poznają kulturę, sztukę i literaturę polską. Pozytywną tendencją jest to, że coraz częściej tłumaczami są ludzie młodzi, reprezentujący na ogół środowisko polonistyczne największych uniwersytetów bułgarskich.

W 2014 r. wśród przekładów dominowała literatura najnowsza, powstała po 2000 r. Trudno jednoznacznie określić, jakie są tego przyczyny. Można jednak zauważyć pewne prawidłowości. Na język bułgarski zostały przetłumaczone utwory najwybitniejszych współczesnych pisarzy polskich, jak: Olga Tokarczuk, Rafał Wojasiński czy Ewa Lipska. Tłumacze coraz chętniej przygotowują antolo-

gie dwujęzyczne, co pozwala znającym język polski skonfrontować tłumaczenie z oryginałem. Jednocześnie dużą rolę w wyborach autorów i utworów odgrywają nagrody literackie oraz opinia krytyków o danym autorze. Kolejnym czynnikiem motywującym wybory utworów przez tłumaczy są potrzeby artystyczne i oczekiwania czytelników. Zazwyczaj antologie obejmują twórczość kilku autorów, co pozwala czytelnikowi bułgarskiemu zapoznać się z większym spektrum literackim i jego różnorodnością niż w przypadku wydań utworów tylko jednego autora.

Ogromną rolę w powstawaniu i popularyzacji tłumaczeń literatury polskiej odgrywa Instytut Kultury Polskiej w Sofii. Dzięki niemu czytelnik bułgarski może śledzić najnowsze literackie dokonania w Polsce. Popularyzacja opublikowanych przekładów z języka polskiego ma miejsce w całym kraju, przede wszystkim zaś w takich ośrodkach kulturalnych i uniwersyteckich, jak: Sofia, Wielkie Tyrnowo, Płowdiw, Šumen. Często Instytut zaprasza autorów bądź tłumaczy, którzy dzielą się swoim doświadczeniem w pracy nad tekstem oryginalnym i w kontaktach z autorami.

W 2014 r. tłumaczeń poezji polskiej było znacznie mniej — zaledwie dwa pełne wydania książkowe: *Droga Pani Schubert* Ewy Lipskiej w tłumaczeniu Wery Dejanowej oraz dwujęzyczna antologia pt. *Miłość nie jest tym słowem*, również w tłumaczeniu Wery Dejanowej, zawierająca 100 utworów młodych autorów polskich, którzy zaczęli tworzyć po 1989 r. W Bułgarii popularyzuje się również młodych i nieznanymi publiczności bułgarskiej poetów polskich, reprezentujących czas przemian politycznych i demokratycznych w procesie rozwoju kultury polskiej.

Kilka wydawnictw bułgarskich już tradycyjnie publikuje utwory autorów polskich w tłumaczeniu na język bułgarski. Wyróżniają się tu wydawnictwa sofijskie, jak: Balkani, Iztok-Zapad, SOMN, Farago.

Spośród czasopism bułgarskich bardzo często z Instytutem Kultury Polskiej w Sofii współpracuje wspomniany już wcześniej „Literaturem westnik”, który także utrzymuje kontakt ze środowiskami akademickimi, z wykładowcami i studentami polonistyki, którzy także mają swój udział w tworzeniu obrazu literatury polskiej w Bułgarii.

Dzięki nowej generacji tłumaczy, jak: Stanka Dojczynowa, Steliana Dankowa, Radostyna Petrowa, Katerina Kokinowa, Olga Genczewa, oraz wydawnictwom literatura polska zachowuje swoją mocną, utrwaloną historycznie pozycję wśród czytelników bułgarskich. Niestety, zmniejszyła się liczba przetłumaczonych pozycji, choć są one coraz bardziej urozmaicone pod względem gatunkowym, koncepcyjnym oraz ideowo-estetycznym. Czytelnik bułgarski ma zatem możliwość obserwacji najnowszych i najaktualniejszych zagadnień, które wpływają na jego odbiór i recepcję literatury polskiej.

Меринелла Димитрова

Преводи на български от полската литература през 2014 година

Резюме

Статията е фокусирана върху полските литературни творби, преведени на български език през 2014 година. В нея са маркирани най-важните тенденции, определящи спецификата на българските преводи на полски писатели, и вероятните причини, поради които са избрани. Посочени са имената на най-значимите творби, предизвикали широк интерес у българския читател, най-активните съвременни преводачи, както и най-ярките представители на новото преводаческо поколение в българската литература.

Ключови думи: полска литература, превод, съвременен, тенденция, влияние, българска литература.

Marinella Dimitrova

Bulgarian translations of Polish literature in 2014

Summary

The article focuses on the Polish literary works translated into Bulgarian in 2014. We will point to the most important trends defining the main characteristics of Bulgarian translations of Polish writers and the possible reasons why they have been chosen. Next, the titles of the translated works that were warmly received by the Bulgarian audience will be presented. We will also pay attention to the most active modern translators and the brightest representatives of the new translators' generation in Bulgarian literature.

Key words: Polish literature, translation, contemporary, trend, influence, Bulgarian literature.

Przekłady

**chorwacko-polskie
i polsko-chorwackie**

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Herceg Ivan:** *Warsaw, Warsaw. Wybór wierszy.* Tłum. Natalia Wyszogrodzka-Liberadzka. Gdańsk, Wydawnictwo Międzymorze, 2014, 98 s. [poezja].

[z tomiku *Anđeli u koroti / Anioły w żalobie*]

Djevojčica od plavih kapljica / Dziewczynka od niebieskich kropli, s. 33.

Duhovi iz zlatne omče / Duchy ze złotej pętli, s. 34—35.

***(*Jedne noći, kad ponovo si shvatila...*) / ***(*Pewnej nocy...*), s. 50—51.

Kristalni vulkani / Kryształowe wulkany, s. 37—38.

***(*Oko nas na krevetu bile su rasute naranče...*) / ***(*Wokół nas...*), s. 48—49.

Platinasta djevojka / Platynowa dziewczyna, s. 27—28.

***(*Presvući se zauvijek u djevojčicu...*) / ***(*Przebierz się...*), s. 41—42.

Proročka kućica / Domek proroka, s. 36.

Savršeni labirint / Doskonały labirynt, s. 39—40.

***(*Snijeg nas je te večeri zapljuskivao u valovima...*) / ***(*Śnieg nas...*), s. 44—45.

***(*Svaki put kad noću ustaneš...*) / ***(*Za każdym razem...*), s. 46—47.

***(*Svaku noć puštaš me da odem...*) / ***(*Co noc...*), s. 52.

***(*U tebi mjesečari dijete...*) / ***(*W tobie...*), s. 43.

***(*Više nikad ne smijemo u more...*) / ***(*Juž nigdy...*), s. 53.

Žena sa staklenim trbuhom / Kobieta ze szklanym brzuchem, s. 29—32.

[z tomiku *Kad će doći Babilon / Kiedy nadejdzie Babilon*]

Crni kristal / Czarny kryształ, s. 80.

Crveni pomak / Przesunięcie ku czerwieni, s. 84.

Kad će doći Babilon / Kiedy nadejdzie Babilon, s. 87.

Kako nestaje snijeg / Jak znika śnieg, s. 81.

Krivulje / Krzywizny, s. 85.

Možda / Być może, s. 88.

Naopako sveta / Odwrotnie święta, s. 77–78.
Silujete, hologrami / Sylwetki, hologramy, s. 83.
Tamna tvar / Ciemna materia, s. 79.
Zaboravljeni / Zapomniani, s. 82.

[Z tomiku *Naša druga imena / Nasze inne imiona*]

Kiša / Deszcz, s. 8.
Naša druga imena / Nasze inne imiona, s. 6.
Potop / Potop, s. 9.
Snijeg / Śnieg, s. 7.
U krugu / W kręgu, s. 10.

[Z tomiku *Nepravilnosti / Nieprawidłowości*]

Bez tijela / Bez ciała, s. 74.
Dvostruki život / Podwójne życie, s. 70.
Jedna noć / Jedna noc, s. 72.
Kao snijeg / Jak śnieg, s. 56–57.
Limb / Limb, s. 62.
Neistina slova / Nieprawda litery, s. 73.
Nestajanje / Nieistnienie, s. 75.
Ne znaš / Nie wiesz, s. 71.
O nemogućim licima / O niemożliwych twarzach, s. 67.
Ožiljak / Blizna, s. 66.
Platno / Płótno, s. 58–59.
Put prema tebi / Droga w twoją stronę, s. 60–61.
Sarajevo / Sarajewo, s. 68–69.
Tijelo / Ciało, s. 64–65.
Warsaw, Warsaw / Warsaw, Warsaw, s. 63.

[z tomiku *Noć na asfaltu / Noc na asfalcie*]

Kuća za umiranje / Dom do umierania, s. 17.
Ljubav / Miłość, s. 15.
Plavi grad, crni baloni / Niebieskie miasto, czarne balony, s. 13–14.
Pssst, pssst, kristalne šume / Pssst, pssst, kryształowe lasy, s. 16.
Vozači oblaka / Kierowcy chmur, s. 12.

[ze zbioru *Snimke zemaljskih uzdaha / Ujęcia ziemskich westchnień*]

Klonovi / Klony, s. 19–20.
Luda djeca / Szalone dzieci, s. 23.
Planet majmuna / Planeta małp, s. 25.
Robot / Robot, s. 21–22.
Spomenik homo ludensu / Pomnik homo ludens, s. 24.

2. **Jagić Dorta:** *Kauč na trgu / Kanapa na rynku*. Tłum. Małgorzata Wierzbicka. Gdańsk, Instytut Kultury Miejskiej, Wydawnictwo Słowo/Obraz Terytoria, 2014, 166 s. [poezja].
- antimartini / antymartini*, s. 96—99.
- čovjek volan / człowiek kierownica*, s. 90—91.
- djetinjaste sobe / dziecinne pokoje*, s. 26—27.
- glad zime / głód zimi*, s. 50—51.
- hotelske sobe / hotelowe pokoje*, s. 34—37.
- hvar / hvar*, s. 116—119.
- ime ruže / imię róży*, s. 100—101.
- jesenja stabla u sobama / jesienne drzewa w pokojach*, s. 30—33.
- jutro u bolnici / poranek w szpitalu*, s. 148—151.
- kauč na trgu / kanapa na rynku*, s. 58—61.
- krajolik bez vjere / krajobraz pozbawiony wiary*, s. 130—131.
- križ / krzyż*, s. 132—133.
- lazarova zvijezda / gwiazda łazarza*, s. 56—57.
- lijepi čovjek od dima / piękny człowiek z dymu*, s. 120—125.
- mlake sobe / letnie pokoje*, s. 18—21.
- mračna soba časne sestre agate / mroczny pokój mniszki agaty*, s. 38—41.
- na šalterima rastu rupe / w okienkach rosą dziury*, s. 46—49.
- noć u bolnici / noc w szpitalu*, s. 144—147.
- opus Emily, pjesma 288 / opus Emily, wiersz 288*, s. 126—129.
- p kao pištolj za bolnicu / p jak pistolet do szpitala*, s. 140—143.
- petlja, lijepo muško ime / pętla, piękne męskie imię*, s. 62—65.
- pjesma agorafobičarke / piosenka cierpiącej na agorafobię*, s. 72—75.
- pjesma svetice / piosenka świętej*, s. 76—79.
- pjesma zaljubljene / piosenka zakochanej*, s. 68—71.
- podstanarske sobe u draškovićevoj / sublokatorskie pokoje z ulicy draskovića*, s. 28—29.
- posao.hr / praca.hr*, s. 44—45.
- povratak boga / powrót do boga*, s. 52—53.
- rad tijela za početnike / instrukcja do ciała dla początkujących*, s. 154—155.
- rondo, rondo / rondo, rondo*, s. 110—115.
- samo sunčanica / to tylko udar*, s. 92—95.
- snimci u dimu / zdjęcia zrobione w dymie*, s. 84—85.
- soba svjetske putnice / pokój globtroterki*, s. 22—25.
- sobe iz predgrađa / pokoje z przedmieścia*, s. 16—17.
- sobe sa psom svađe / pokoje z psem kłótni*, s. 10—11.
- sobe za razbijanje / pokoje do rozstań*, s. 14—15.
- sobne oči modrookog kozorepca / pokojowe oczy ustonoga*, s. 106—109.
- svjetlo u tunelu / światło w tunelu*, s. 152—153.
- škorpionske sobe / pokoje skorpionów*, s. 12—13.

- tetovaža / tatuaż*, s. 82—83.
titl za piano / napisy na fortepian, s. 102—105.
umjetni nokti / tipsy, s. 86—89.
začepi uši, / zatkaj uszy, s. 136—139.
zaštitari / ochroniarze, s. 66—67.
zidane ženske sobe / murowane pokoje kobiet, s. 8—9.
3. **Junaković Svjetlan**: *Wielka księga portretów zwierząt*. Tłum. Marta Bręgiel-Benedyk. Toruń, Wydawnictwo Tako, 2013, 44 s. [esej].
  4. **Ugrešić Dubravka**: *Karaoke kultura / Kultura karaoke*. Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić. Kraków, Korporacja Ha!art, 2013, 102 s. [esej].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Akcent” 2014, nr 3 (137).
Jergović Miljenko
Nota, jak ta z Ibsena***.
2. „Gazeta Wyborcza” 10.05.2014.
Ugrešić Dubravka
Nasza epoka — nasz trup*. Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić [esej].
3. „Ha!art” nr 45 (1/2014).
Ferić Zoran
Blues za gospođu s crvenim mrljama / Blues dla dziewczyny z czerwonymi krostami** [proza].
Jergović Milenko
Smętek*** [proza].
4. „Przegląd Polityczny” nr 124 (2014).
Jagić Dorta
petlja, lijepo muško ime / Pętla, piękne męskie imię. Tłum. Małgorzata Wierzbicka [poezja].
5. „Przegląd Polityczny” nr 125 (2014).
Jergović Miljenko
Chleba pokoju jesteśmy spragnieni***.
6. „Topos” 2014, nr 5 (138).
Bajsić Tomica
Geografija poezije / Geografia poezji.
Lukavi brijač / Podstępny golibroda.
Pustinjak kojeg sam poznavao / Pustelnik, którego znałem. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 151—153 [poezja].
Brnardić Ana
Ravnica / Równina.
Tajna / Tajemnica.
Tamni glasnik / Ciemny kurier. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 154—155 [poezja].

Herceg Ivan

Dvostruki život / Podwójne życie.

Put prema tebi / Droga do ciebie. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 156—158 [poezja].

Jahić Ervin

Kako stvari dišu / Jak oddychają rzeczy.

Meditacija / Medytacja.

Moj obračun s rakom / Moje pocałunki z rakiem. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 159—162 [poezja].

Sodan Damir

Keatsov slavuj / Słowik Keatsa.

Poezija u malom jeziku / Poezja w małym języku.

Semiologika*. Tłum. Grzegorz Łatuszyński, s. 163—165 [poezja].

7. „Znak” 2014, nr 12.

Ugrešić Dubravka

Archiwomania***.

Opracowała *Katarzyna Majdzik*

Dorta Jagić — poetka wolności
Komentarz do *Bibliografii przekładów literatury chorwackiej*
w Polsce w 2014 roku

Dorta Jagić — the poetess of freedom
The commentary to the *Bibliography of the translations*
of Croatian literature in Poland in 2014

Katarzyna Majdzik

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, katarzyna.majdzik@gmail.com

Data zgłoszenia: 15.05.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 18.05.2015 r.

Abstract: The year 2014 in Poland did not teem with many publications of Croatian literary works. In journals of culture and literature there were published a dozen or so poems and prose excerpts, less essays and plays. Among book publications attention should be paid to the collection of essays by Dubravka Ugrešić *Karaoke culture*, the selection of poems by Ivan Herceg and the poetic tome by Dorta Jagić *Sofa on the market*.

The last mentioned was awarded during the prestigious literary contest „The European Poet of Freedom” taking place in Gdańsk. Apart from the poetess the jury set the translator Małgorzata Wierzbicka apart for distinction. The article discusses selected poems by Dorta Jagić from the awarded collection.

Key words: Croatian literature, translations, Dorta Jagić, The European Poet of Freedom, bibliography.

Nie stanowi zbyt wielkiego zaskoczenia wybór przełożonych tekstów literatury chorwackiej, które ukazały się drukiem w Polsce w 2014 r. Tłumaczono przede wszystkim utwory autorów dobrze już w naszym kraju znanych, jak np. Miljenko Jergović czy Dubravka Ugrešić, choć wśród publikowanych twórców pojawiali się także ci, których dorobek „tradycyjnie” tłumaczy się i wydaje głównie na łamach periodyków, rzadziej zaś w formie osobnych pozycji książkowych, jak

np.: Zoran Ferić, Tomica Bajsić, Ervin Jahić. Ogólnie rzecz biorąc, lista publikacji w języku polskim nie jest z pewnością imponująca i zapewne, gdyby nie pozycja najbardziej znanych pisarzy oraz wydarzenie poetycko-translatorskie, o którym za chwilę, można by zaliczyć 2014 r. do mniej udanych, przynajmniej pod względem ilościowym.

Pojawiły się jednak drukiem dwa tomiki poetyckie, z których jeden umożliwia polskiemu czytelnikowi wgląd w poezję Ivana Hercega, drugi zaś — w utwory Dorty Jagić. Wybór z dorobku poetyckiego Hercega daje obraz twórczej ewolucji poety dzięki przekrojowemu — a tym samym wybiórczemu — przedstawieniu wierszy, od tych pochodzących z debiutanckiego tomiku pt. *Nasze inne imiona* (*Naša druga imena*, 1994) po wydane w 2013 r. w zbiorze zatytułowanym *Kiedy nadejdzie Babilon* (*Kad će doći Babilon?*, 2013). Śledzimy zatem niemal dwudziestoletni proces przemian języka poetyckiego i poruszanej tematyki

W swoich dwóch pierwszych książkach (*Nasze inne imiona*, 1994, *Noc na asfalcie*, 1996), mimo ówczesnych modnych kierunków w młodej/młodszej poezji, autor w znacznym stopniu oparł się na tzw. mihaliciowym odczuwaniu wiersza, zarówno w sposobie użycia języka, jak i wcale niewygodnym, krytycznym spojrzeniu na nieprzychylny mu świat. [...]

Zarodki zmiany strategii poetyckiej i przesunięcia tzw. realistycznego kodu w poezji Ivana Hercega, choć nie całkiem jeszcze oczywiste, zauważamy w jego zbiorze *Ujęcia ziemskich westchnień* z 1997 r., a zwłaszcza w *Aniolach w żalobie* z 2004 r. *Ujęcia* zapowiadają kierunek, którym autor będzie niestrudzenie podążać aż do ostatniego z jego tomów — eskapizm, ucieczkę w „rzeczywistość”, która funkcjonuje w odmiennych warunkach — w futurystycznym pejzażu w *Ujęciach*, w magicznym i nierealnym wodnym świecie w *Aniolach*. [...]

„Opis” (poetyckiego) napięcia między nimi dwojgiem, mężczyzną i kobietą, w wierszach Hercega z tomu *Nieprawidłowości* (2007) jest, jak się wydaje, główną zasadą. [...]

Wiersze z ostatniego dotychczas tomiku autora *Kiedy nadejdzie Babilon?* (2013) „pracują” nad poetycką dysertacją ostatecznej porażki świata w warunkowej, całkowicie niedostatecznej jednostki. Pozostałe, bardziej nieinstrumentalizowane możliwości egzystencji i duchowości pozostają, według poety, w sferze śpiewu, języka [...]¹.

Tytuł polskiego wyboru z poezji Hercega — *Warsaw, Warsaw* — jest jednocześnie tytułem jednego z zamieszczonych wewnątrz utworów, pochodzącego z tomiku *Nieprawidłowości* (*Nepravilnosti*, 2007). Choć zdaje się on odnosić do rzeczywistości polskiej (*Warsaw*, czyli Warszawa, w utworze pada zaś: *Warsaw, Warsaw*,

¹ E. Jahić: *Ilu nas zostało? — podstawowe pytanie ideologii poetyckiej Ivana Hercega*. W: I. Herceg: *Warsaw, Warsaw. Wybór wierszy*. Tłum. N. Wyszogrodzka-Liberadzka. Gdańsk, Wydawnictwo Międzyzmorze, 2014, s. 90—93.

przekłete miasto), i być może właśnie z tego powodu wybrano go na tytuł całego zbioru, jest przede wszystkim znakiem kultury popularnej. Przywołuje przecież fenomen postpunkowego, angielskiego zespołu *Warsaw* (później *Joy Division*). Posługuje się zatem Herceg określonym kodem kulturowym, wpisując się w ściśle ramy pokoleniowe i znajdując wspólny, ponadnarodowy język z odbiorcą polskim (czy nawet europejskim/globalnym). Tragiczna historia muzyka Iana Curtisa wplata się w historię miłości bohaterów tomiku Hercega, „dialogizując” uczucie między kochankami:

teraz możesz krzyknąć ile chcesz,
 teraz wiesz, że Curtis się zabił
 bo nie mógł przestać kochać dwóch kobiet,
 i że patrzył, jak krew cieknie z głośnika:
 Warsaw, Warsaw, przekłete miasto.

Czy i ty kochasz dwóch mężczyzn
 i którego z nich zabijesz?²

Bez wątplenia jednym z ważniejszych wydarzeń potwierdzających obecność literatury chorwackiej w Polsce w 2014 r. było przyznanie Dorcie Jagić, poetce z Sinja, rocznik 1974, tytułu Europejskiego Poety Wolności. Nagrodzie literackiej towarzyszyło wyróżnienie dla tłumacza nagrodzonego tomiku na język polski. To zresztą sami tłumacze zgłaszają swoje rekomendacje do gdańskiej nagrody wraz z wybranymi i przełożonymi przez siebie utworami. Zatem drugą lauretką konkursu została właśnie tłumaczka — Małgorzata Wierzbicka³. Nagrodzony tomik

² I. Herceg: *Warsaw, Warsaw*. W: I. Herceg: *Warsaw, Warsaw...*, s. 63.

³ Początek współpracy tłumaczki i poetki tak opisuje Dorta Jagić: „Svake dvije godine u Gdanjsku se na svečanosti dodjele nagrade **The European Poet of Freedom** ždrijebom bira sedam zemalja sudionica, a onda se javljaju prevoditelji, budući da se radi i o natjecanju prevoditelja. Kao i ostali (ne znam koliko ih je bilo) koji su pretapali pjesme s hrvatskog na poljski, moja se prevoditeljica **Małgorzata Wierzbicka** bacila na posao potrage za budućim pjesnikom slobode pa je nabavila naša recentna izdanja. Moja zbirka *Kauč na trgu* posebno joj se svidjela, nabavila je preko ambasade moj kontakt i obradovala me viješću da je prevela nekoliko oglednih pjesama za žiri. Nakon nekoliko mjeseci javila mi je da smo prošle prvi krug žiriranja i ušle u finale, što je značilo prevođenje cijele knjige na poljski i natjecateljsko gostovanje na festivalu u ožujku” / „Co roku w Gdańsku, podczas ceremonii wręczenia Nagrody Europejski Poeta Wolności, losuje się siedem państw uczestniczących w konkursie. Następnie zgłaszają się tłumacze z danych języków, ponieważ jest to równocześnie konkurs translatoryczny. Podobnie jak inni (nie wiem, ilu ich było), którzy zajmują się przekładaniem wierszy z języka chorwackiego na polski, moja tłumaczka — Małgorzata Wierzbicka — rzuciła się w wir poszukiwań przyszłego poety wolności. I tak oto nabyła kilka najnowszych pozycji z naszego rynku. Mój tomik *Kauč na trgu* szczególnie jej się spodobał, skontaktowała się więc ze mną za pośrednictwem ambasady i oznajmiła, ku mojemu zadowoleniu, że przetłumaczyła już kilka wybranych wierszy. Po kilku miesiącach oświadczyła, że przeszliśmy pierwszy etap i weszły do finału, co było równoznaczne z przekładem całej książki na język polski i uczestnictwem w gali konkursowej, jaka odbyć się

pt. *Kanapa na rynku* (*Kauč na trgu*, wyd. chor. 2011) wydała drukiem gdańska oficyna Słowo/Obraz Terytoria, przy współpracy z Instytutem Kultury Miejskiej w Gdańsku. Z tytułem i otrzymaną w III edycji międzynarodowego konkursu statuetką przyznana została także wysoka nagroda pieniężna, co *notabene* nie uszło uwadze mediów, także w Chorwacji⁴.

Dorta Jagić jest przede wszystkim poetką i prozaiczką, lecz także autorką esejów, tekstów dramatycznych i przekładów. Jej debiutancki tomik pt. *Plahta preko glave* (1999) został wyróżniony chorwacką nagrodą poetycką Goran za mlade pjesnike. W 2007 r. poetce przyznano ponadto nagrodę Balkan Grand Prize for Poetry na międzynarodowym festiwalu poetyckim w Rumunii.

W uzasadnieniu werdyktu jury Konkursu „Europejski Poeta Wolności” stwierdziło: „Wiersze Dory Jagić są afirmacją wolności kobiety, jej niepoddawania się naciskom cielesności i uczuć, determinacji społecznych i historycznych. Łączą konkretne doświadczenie egzystencjalne z przesłaniem o uniwersalnym zasięgu”⁵. Tematyka i stylistyka, której próby dostarczyła polskim czytelnikom lektura nagrodzonego tomiku, została przez Jagić podjęta w wydanym w Chorwacji w 2013 r. (a więc w dwa lata po publikacji zbioru *Kauč na trgu*) pseudoleksykonie *Mali riječnik biblijskih žena* („może nie feministyczny, ale genderowy, manifest Dory — trafnie charakteryzuje tę publikację Miljenko Jergović — stylistyczna, poetycka i literacka deklaracja światopoglądowa”⁶). Być może wykształcenie w dziedzinie filozofii i religioznawstwa, jakie posiada Jagić, skutkuje łączeniem

---

miała w marcu w ramach festiwalu” [Tłum. K.M.]. Dorta Jagić, Gordana Kolanović [wywiad z poetką]: *Dogodilo se čudo! Susreli su se novac i poezija*. Dostępny w Internecie: portal tportal.hr. [Data dostępu: 25.03.2015 r.].

⁴ O Dorcie Jagić w kontekście otrzymanej przez nią Nagrody Europejski Poeta Wolności Miljenko Jergović mówi: „Dla chorwackiej poezji i chorwackiej literatury, obawiam się, nie znaczy [gdańska nagroda dla Jagić — K.M.] za wiele. Chorwackie media ledwie dostrzegły przyznanie Dorcie nagrody. Niestety, Chorwacja nie jest obecnie krajem, w którym ważne rzeczy uznaje się za naprawdę ważne, szczególnie jeśli chodzi o kulturę i literaturę, a zwłaszcza poezję. Mnie osobiście bardzo ta nagroda ucieszyła, przede wszystkim ze względu na samą Dorte. Jest ona jedną z tych nielicznych dobrych poetek, które nie mają w sobie niczego agresywnego, co mogłoby być atrakcyjne dla mediów. Nie pisze pod publikę, przez co nie zwraca szerszej uwagi na swoją poezję. Ta nagroda bardzo jej pomogła, gdyż rzuciła na nią światło. W zasadzie nagroda literacka jest o tyle ważna, o ile dobry jest pisarz, który ją otrzymuje, może zatem być bardzo ważna albo absolutnie nieistotna. Z punktu widzenia chorwackiego języka i poezji, a mam nadzieję, że nie tylko, Nagroda Europejski Poeta Wolności chociażby dlatego stała się ważną nagrodą”. M. Jergović, A. Wojtaszek [wywiad z pisarzem]: „*W Zagrzebiu Chorwatem byłem coraz mniej*” — *Miljenko Jergović o Dorcie Jagić, chorwackiej poezji i dzisiejszych Balakanach*. Dostępny w Internecie: <<http://www.europejskipoetawolnosc.pl/pl/2016/aktualnosc/w-zagrzebiu-chorwatem-bylem-coraz-mniej-miljenko-jergovic-o-dorcie-jagic-chorwackiej-poezji-i-dzisiejszych-balkanach/>> [Data dostępu: 25.03.2015 r.].

⁵ Cyt. za: Ł. Stafiej: *Chorwatka Dorta Jagić trzecim Europejskim Poetą Wolności*. Dostępne w Internecie: portal trójmiasto.pl. [Data dostępu: 25.03.2015 r.].

⁶ M. Jergović, A. Wojtaszek: *W Zagrzebiu...*

tematyki i motywów biblijnych z problematyką kobiecą silnie obecną w jej twórczości (doświadczenia kobiet i rys autobiograficzny — który często uznaje się za „wyznacznik” tzw. literatury kobiecej — to częste motywy twórczości Jagić; ta ostatnia cecha jest jednak przytłumiona w omawianym tu tomiku). Chciałabym wskazać kilka wierszy Jagić z nagrodzonego tomiku, dając tym samym przykład poetyki i zainteresowań autorki.

Motywy biblijne trawestuje poetka we właściwy sobie sposób — wpisując je we współczesność, dzisiejsze problemy i prozaiczność codzienności oraz ironizując lub wprowadzając elementy humorystyczne. W tomiku *Kanapa na rynku* poetyka ta najwyraźniej dochodzi do głosu w trzecim cyklu, gdzie np. umieściła poetka wiersz (przedrukowywany potem także w polskich czasopismach) zatytułowanym *petlja, lijepo muško ime*⁷:

za razliku od ribara petra blagajnik juda nije imao petlje započeti dan baš onakav kakav jest prljavih nogu i nasmijan [...] kupio je čvrsto uže i drvo po povoljnoj cijeni a iz kesice su se svijetom prosule	w odróżnieniu od rybaka piotra kasjer judasz marudził od samego rana bo taki jest ma brudne nogi, uśmiecha się [...] kupił mocny sznur i drewno po dogodnej cenie a z sakiewki rozsypały się po całym świecie
sve naše drahme, kune, euri i šekeli za kupovanje ljubavi. (s. 62, 64)	nasze drachmy, kuny euro i szekle służące do kupowania miłości. (s. 63, 65) ⁸

Fragmenty stylizowane na przypowieść/mit (*a iz kesice su se svijetom prosule / sve naše drahme*) zestawione z treściami współczesnymi (*drahme, kune, / euri i šekeli*) i prozaicznymi (*kupio je čvrsto uže i drvo / po povoljnoj cijeni*), gry słów i dwuznaczności (*imati petlju*), styl biblijny (np. pleonastyczne *baš onakav kakav jest*; nie zawsze odzwierciedlony w przekładzie) w zestawieniu z trywialnością, to cechy — jak powiedziała by Miljenko Jergović — „nie do końca poważnego”

⁷ Wszystkie cytaty pochodzą z wydania: D. Jagić: *Kanapa na rynku / Kauč na trgu*. Gdańsk, Wydawnictwo Słowo/Obraz Terytoria, Instytut Kultury Miejskiej, 2014. Polskie wydanie tomiku zawiera także teksty oryginalne.

⁸ Tytułowa *petlja*, czyli „pętla” (polski tytuł wiersza brzmi: *pętla, piękne męskie imię*) to poza oczywistym nawiązaniem to biblijnego Judasza słowo występujące we frazeologizmie *imati petju* (dosł. „mieć pętlę”, co należy rozumieć jako „mieć odwagę, mieć śmiałość”), pojawiającym się w 3. wersie. Gry słów nie udało się niestety przenieść do tekstu przekładu (gdzie czytamy: *marudził od samego rana*), co osłabia efekt humorystyczny.

pisarstwa Dorty Jagić⁹. Cechy wyraźne już w tak skromnej próbie tekstu, jak tu przytoczona.

Pogodna ironia charakteryzuje inny wiersz z tego samego tomiku, traktujący o szukaniu pracy, zatytułowany, jak na dzisiejsze czasy przystało, *posao. hr / praca.hr* (czy nie lepiej przetłumaczyć jako „praca.pl”?). Utwór, którego tematyka jest dość nieoczywista i trywialna jak na kwestię podnoszoną do rangi tematu poetyckiego, dotyczy mimo wszystko aktualnego problemu społecznego. Stanowi swoisty komentarz socjologiczno-ekonomiczny do chorwackiej (i zdaje się nie tylko tamtejszej) rzeczywistości, ale też przegląd możliwości gramatycznych i semantycznych języka. Jest opowieścią o czymś faktycznym problemie, ubraną w szaty zabawy (dziecięcej i/lub literackiej). Już z przytoczonych konstatacji można wyczytać dwugłos charakteryzujący utwór (a więc jego rys ironiczny).

Podmiotem lirycznym jest kobieta, która poszukuje pracy. Szuka *w kinie, po kinie, koło kina (u kinu, poslije kina, pokraj kina)* — jak pisze poetka, wykorzystując dosłowny i metaforyczny potencjał języka i bawiąc się słowem (praca w danej instytucji — *u kinu*, poszukiwana w określonym czasie — *poslije kina*, czy wreszcie w pewnym miejscu — *pokraj kina*). Mozolne poszukiwania przedstawione zostały żartobliwie i porównane do gry w chowanego. Zanimizowana w utworze praca gdzieś się zgubiła lub też schowała przed bohaterką wiersza:

iza pošte, na kamionu, kod slastičarne, za hrastom, pod strehom. gdje se skrio? magarac je bio. posao.	za pocztą, na ciężarówce, w cukierni. za dębem, pod strzechą. gdzie się schowała? oślicą była. praca.
prelistala je sve bilježnice, sve knjige. obišla sve šaltere i uniforme [...]	przekartkowała wszystkie notatniki, wszystkie książki. obeszła wszystkie okienka i munduro- wych [...]
otvorila prozore i virkala svako malo. možda prođe posao. penjala se na krov i tražila ga ogledalcem. nema posla. pričekat će još malo. a onda će oglasiti da jede paukove po kućama vrlo povoljno. (s. 44)	otworzyła okna i zerknęła co chwila. może pojawi się praca. wspięła się na dach i szukała jej lusterkiem. nie ma pracy. poczeka jeszcze trochę. a potem da ogłoszenie że zjada po domach pająki bardzo tanio. (s. 45)

⁹ „[...] poetycki styl i charakter, w którym jest odrobina czegoś infantylnego, ludycznego, nawet wariackiego, postrzelonego i, w najlepszym możliwym sensie, nie do końca poważnego”. M. Jergović, A. Wojtaszek: *W Zagrzebiu...*

Daremne starania, by odnaleźć „uciekającą” pracę, zdają się zabawne, a cała sytuacja jest dość infantylna, o czym ostatecznie przesądza zwrot zapożyczony z dziecięcej zabawy w chowanego: *gdje se skrio? magariac je bio. posao.* — pada w utworze (chorwackie dzieci zaś recytują taką wyliczankę: *Ko se nije skrio, magariac je bio, iza pika ne pali, ja idem!*). Niestety, w przekładzie nie zachowano tej subtelności. Użyty tu zwrot *oślicą była. praca.* nie odwołuje się do analogicznego scenariusza (by przywołać ten kognitywistyczny termin). Być może mógłby on przywieść na myśl biblijną oślicę Balaama lub szkolnego „osła”, a więc niezbyt inteligentnego ucznia, lecz oba skojarzenia są dalekie od intencji chorwackiego pierwowzoru. Utwór kończy się ironicznie: ostatecznie bohaterka będzie szukać zatrudnienia — a więc płatnego zajęcia, bo w tym właśnie fragmencie wiersza praca przestaje być już poetyckim ożywionym fenomenem — przez ogłoszenie. Ironię podkreśla eufemistyczny opis charakteru oferowanej pracy (*zjada po domach pająki / bardzo tanio*) oraz zarzucenie w czterech ostatnich wersach dotychczasowej konwencji wyliczanki.

Zarówno prozę, jak i twórczość poetycką Dory Jagić charakteryzuje zwrócenie ku detalom i drobnostkom życia codziennego, które stanowią dla autorki punkt wyjścia snutych opowieści. Świat przedstawiony swoich utworów kształtuje poetka na obraz ministudiów, jakby etiud (czytane pobieżnie niektóre jej wiersze mogą się zdawać zaledwie wprawkami, załączkami opowieści). Przenikliwość obserwacji czyni z nich jednak teksty traktujące o sprawach uniwersalnych, o emocjach bliskich każdemu. Od szczegółu „wyłowionego” z rzeczywistości dochodzi bowiem Jagić do ogółu powszechności i uniwersalnych prawideł. Szczególnie widoczne staje się to w cyklu otwierającym tomik *Kanapa na rynku*, w którym znajdziemy kilka utworów poświęconych pokojom, a tak naprawdę ich mieszkańcom i atmosferze, którą ci tworzą. Wychodzi zatem Jagić od obserwacji przestrzeni (czasami nawet jej ożywienia) i przedmiotów, by ukazać relacje międzyludzkie, charaktery i osobowości mieszkańców, ich stany ducha. Ludzi opisuje więc poetka w kategoriach przestrzeni (a przestrzeń w kategoriach ludzkich doświadczeń) — *na piątym piętrze / w swoim zimnym pęcherzu / sublokatorski pokój samotnej osoby / zabobonnie naprawia antenę* (czytamy w wierszu pt. *sublokatorskie pokoje z ulicy draszkowicia*, s. 29), lub czasoprzestrzeni — *stare pokoje dzieciństwa / z czasem staną się coraz bardziej zależne / od kurzu i poświęconej im uwagi (dziecinne pokoje*, s. 27).

Bohaterami wierszy są zatem pokoje i ich mieszkańcy — samotne kobiety, stare panny (*murowane pokoje kobiet*), kobiety-globtroterki (*pokój globtroterki*), neurotyczki (*pokoje skorpionów*), ludzie wiodący „letnie” życie (*letnie pokoje*), mieszkańcy przedmieść i hoteli (*pokoje z przedmieść, hotelowe pokoje*), podnajemcy i bezrobotni, a nawet rozmarzone i spragnione świata mniszki; poetka utrwała ich chwile samotności, rozmyślania i momenty po klótni pełne niewygasłego żalu albo poirytowania. Wszystko to Dorta Jagić podaje czytelnikowi z właściwą sobie pogodą, ale i ironią. Nie brak tu też pewnej łagodności i zro-

zumienia. Sprawnie posługuje się z jednej strony stereotypami i archetypami (a nawet motywami mitologicznymi — jak zobaczymy poniżej), z drugiej zaś — oryginalnymi metaforami i nieoczekiwanymi skojarzeniami, jak w wierszu *murowane pokoje kobiet*:

projektirane davno, još u srednjem vijeku kao utvrde	zaprojektowane dawno, jeszcze w średniowieczu jako fortyfikacje
protiv najezde livadnog cvijeća i plodne kiše stare djevojačke sobe imaju po deset zidova samoće više od svih drugih prostorija u kući [...] dok sjetne stanarke pišu nove	przeciw najazdom polnych kwiatów i płodnego deszczu stare panińskie pokoje mają po dziesięć wrót samotności więcej niż wszystkie inne domowe pomieszczenia [...] kiedy smutne mieszkanki piszą nowe
balade o zaklanim ovcama i bogu kao transcendentálnom biću i s te niske ceste vidi svatko da se u devetom zidu krijuć od muških gostiju i proljetnog sunca balzimirane desni i pocrnjeli virusi mrtvih papa, usidjelica (s. 8)	ballady o rzezi owiec i bogu jako bycie transcendentálnym i z tej niskiej drogi każdy widzi że za dziewiątymi wrotami kryją się przed odwiedzającymi mężczyznami i wiosennym słońcem zabalsamowane działą i szerniałe wirusy martwych ojców, starych panien (s. 9) ¹⁰

Relacje dorosłych i dzieci to także temat często podejmowany przez Dorte Jagić. W tym kontekście nie dziwi obecność w nagrodzonym tomiku im właśnie poświęconego wiersza. Mam tu na myśli jawnie wchodzący w intertekstualną grę z twórczością Emily Dickinson utwór pt. *opus Emily, wiersz 288 (opus Emily, pjesma 288)*. Wybór amerykańskiej poetki nie jest, rzecz jasna, przypadkowy: autorki łączy do pewnego stopnia podobna wrażliwość i podejmowana tematyka. Wspólne jest tym dwóm osobowościom poetyckim zamiłowanie do paradoksu (i od powtórzenia takiego zaczyna swój utwór Jagić), które w wypadku chorwackiej poetki wykształciło się także na podstawie fascynacji twórcami rodzimymi (w tomiku *Kanapa na rynku* znajdziemy także wiersz z aluzjami do twórczości Slavka Mihalicia). We wspomnianym wierszu czytamy:

¹⁰ Chyba jednak lepiej pozostać przy sensie oryginalnego wyrażenia *sobe imaju po deset zidova* (pol. „pokoje mają po dziesięć ścian”) niż stosować ekwiwalent „dziesięć wrót” (zachowałyby wówczas tłumaczka koherentny obraz poetycki zamknięcia w pomieszczeniu, otoczenia murami).

ja sam nitko, je si li i ti? konačić, labud, igła.	jestem nikim, czy jesteś nikim też? nitka, łabędź, igła.
posve jasno djeca su najviše nitko i ništa. djeca žive dolje, ispod strukova ljudi. [...]	to oczywiste dzieci są najbardziej nikim i niczym. dzieci żyją na dole, poniżej pasa ludzi. [...]
tek kamenčić, sjena, pingvin.	tylko kamyczkiem, cieniem, pingwinem.
ja sam njezina pjesma 288 i nitko. psst. a je si li nitko i ti? (s. 126, 128)	ja jestem jej wierszem 288 i nikim. Psyt! a czy ty jesteś nikim też? (s. 127, 129)

Wiersz rozpoczyna motto z utworu Dickinson numer 288¹¹ (w języku chorwackim), po czym Jagić trawestuje przywoływany na wstępie cytat, rozwijając swoją wypowiedź wedle własnej woli i upodobań: miesza dyskursy ([dzieci — K.M.] *nie podejmują decyzji ważnych dla / środowiska i społeczeństwa. / niektórzy nawet myślą, że są jajkiem niespodzianką*), wprowadza elementy humorystyczne i przejawskrawione (*dzieci służą do szczypania w policzek*), stosuje antytezę i paradoks (*dzieci są najbardziej nikim i niczym*), budując opowieść o dzieciach i relacji międzypokoleniowej.

Jednak Jagić zaczyna i kończy wiersz, nawiązując jasno do swojej poprzedniczki. W cytowanym wcześniej fragmencie zestawiałam strofę pierwszą (3 wersy), drugą (w której już rozwija Jagić swoją niezależną wypowiedź) i strofę ostatnią (3 wersy). Jak widać, pierwsza i ostatnia strofa są swoimi odbiciami. Nie jest to chiasm w czystej postaci (poza relacją 3. wers pierwszej strofy — 1. wers ostatniej strofy), lecz korespondencja semantyczna, w której na stwierdzenie z pierwszej strofy pada pytanie w ostatniej, a na pytanie z pierwszej strofy — odpowiedź w ostatniej. Ta ciekawa gra ma swój wymiar fatyczny: podtrzymuje komunikację z odbiorcą wiersza (podobnie zapytywała swojego czytelnika Emily Dickinson!).

¹¹ Przypomnę utwór E. Dickinson w przekładzie Stanisława Barańczaka:

Jestem Nikim! A Ty?
Czy jesteś — Nikim — Też?
Zatem jest nas aż dwoje?
Pst! Rozejdzie się — wiesz!

Jak monotonnie jest — być Kimś
Popisującą się Żabą —
Kumkać swe imię — cały Czerwiec —
Stojącym w podziwie Stawom.

To tylko kilka korespondencji, na które warto zwrócić uwagę podczas lektury utworu. Dorta Jagić wybrała sobie za patronkę prawdziwą piewczynię wolności poetyckiej. W kontekście biografii Emily Dickinson natomiast chyba trudniej o lepszy i trafniejszy paradoks niż ten, jaki do wiersza chorwackiej poetki dopisuje ów intertekstualny związek. Jest to też chyba najlepsze podsumowanie dla wyróżnienia gdańską Nagrodą Europejski Poeta Wolności. Czas pokaże, czy laur ów przyczyni się do wzrostu liczby przekładów z języka chorwackiego (w szczególności tłumaczeń poezji Dorty Jagić) na język polski w kolejnym roku¹².

¹² Dotychczasowe doświadczenie przemawiałoby za tą właśnie tezą. Pamiętamy pewien wzrost liczby tłumaczeń prozy Miljenka Jergovicia na język polski po otrzymaniu przez niego Nagrody Angelus (2012), przyznawanej przez miasto Wrocław.

Katarzyna Majdzik

Dorta Jagić — pjesnikinja slobode
Komentar uz *Bibliografiju prijevoda hrvatske književnosti u Poljskoj 2014.*

Sažetak

U Poljskoj 2014. godina nije obilovala izdanjima hrvatske književnosti. U kulturnim i književnim časopisima pojavilo se dvadesetak pjesama i proznih fragmenata, nešto manje eseja i dramskih tekstova. Među monografijama posebnu pozornost privlači zbirka eseja Dubravke Ugrešić *Kultura karaoke*, kao i izbor stihova Ivana Hercega i knjiga pjesama Dorte Jagić *Kauč na trgu*.

Spomenuta knjiga pjesama nagrađena je na prestižnom književnom natječaju „Europski pjesnik slobode”, koji je organizirao grad Gdanjsk. Posebno je istaknut prijevod pjesama na poljski jezik Małgorzate Wierzbickie. Članak analizira izabrane stihove iz nagrađene zbirke Dorte Jagić.

Ključne riječi: hrvatska književnost, prijevodi, Europski pjesnik slobode, bibliografija.

Katarzyna Majdzik

Dorta Jagić — the poetess of freedom
The commentary to the *Bibliography of the translations of Croatian literature in Poland in 2014*

Summary

The year 2014 in Poland did not teem with many publications of Croatian literary works. In journals of culture and literature there were published a dozen or so poems and prose excerpts, less essays and plays. Among book publications attention should be paid to the collection of essays by Dubravka Ugrešić *Karaoke culture*, the selection of poems by Ivan Herceg and the poetic tome by Dorta Jagić *Sofa on the market*.

The last mentioned was awarded during the prestigious literary contest „The European Poet of Freedom” taking place in Gdańsk. Apart from the poetess the jury set the translator Małgorzata Wierzbicka apart for distinction. The article discusses selected poems by Dorta Jagić from the awarded collection.

Key words: Croatian literature, translations, Dorta Jagić, The European Poet of Freedom, bibliography.

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Chorwacji w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Baumann Zygmunt, Obirek Stanisław:** *O Bogu i człowieku. Rozmowy / O Bogu i čovjeku. Razgovori.* Prev. Mladen Martić. Zagreb, Ljevak, 2014, 200 s. [proza].
2. **Gombrowicz Witold:** *Autobiografia pośmiertna / Posmrtna autobiografija.* Prev. Mladen Martić. Zaprešić, Fraktura, 2014, 368 s. [proza].
3. **Kluz Władysław:** *Czterdzieści siedem lat życia / 47 godina života.* Prev. Jelena Vuković. Zagreb, Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, 2014, 407 s. [proza].
4. **Myśliwski Wiesław:** *Traktat o łuskaniu fasoli / Traktat o ljuštenju graha.* Prev. Mladen Martić. Zagreb, Naklada Ljevak, 2014, 400 s. [proza].
5. **Paziński Piotr:** *Pensjonat / Pansion.* Prev. Dalibor Blažina. Zagreb, Hrvatsko filološko društvo: Disput, 2014, 152 s. [proza].
6. **Pelanowski Augustin:** *W poszukiwaniu Bożych przewodników / U potrazi za Božjim duhovnicima.* Prev. Jelena Vuković. Koprivnica, Figulus, 2014, 207 s. [proza].
7. **Potoroczyn Paweł:** *Ludzka rzecz / Ljudska stvar.* Prev. Mladen Martić. Zagreb, Edicije Božičević, 2014, 242 s. [proza].
8. **Tuwim Julian:** *Cuda i dziwy / Čuda i čudesa.* Prev. Jasmin Novljaković, Enes Kišević. Zagreb, Ibis grafika, 2014, 14 s. [poezja].
9. **Wajda Andrzej:** *Kino i reszta świata / Film i ostatak svijeta.* Prev. Jasmin Novljaković. Zagreb, Srednja Europa, 2014 [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Europski glasnik” 2014, br. 19.
Schulz Bruno
Jesień / Jesen.
Kometa / Komet.
Ojczyzna / Domovina.

- Republika marzeń / Republika mašte.* Prev. Dalibor Blažina, s. 721–747 [proza].
2. „Forum” 2014, br. 7/9.
Stasiuk Andrzej
Noc / Noć. Prev. Pero Mioč, s. 822–873 [dramat].
3. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 978.
Milewska Monika
Alzheimer / Alzheimerova bolest.
Moje kapelusze / Moji klobuci.
Odejdę / Otići ću.
Śmiech / Smijeh.
Pad*.
Poranne staruszki / Jutarnje starice.
Via Veneto / Via Veneto. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
4. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 981.
Bardijewski Henryk
Biust Sokratesa / Sokratovo poprsje. Prev. Pero Mioč, s. 24 [proza].
5. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 987.
Bardijewski Henryk
Životinjska bajka*. Prev. Pero Mioč, s. 24 [proza].
6. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 992.
Milosz Czesław
Dziewięćdziesięcioletni pisarz podpisuje swoje książki / Devedesetogodišnji pjesnik potpisuje svoje knjige.
Pan Syruć / Gospodin Syruć.
Stižem iz sfere***.
W garnizonowym mieście / U garnizonskom gradu.
W Wilnie kwitną bzy / U Wilnu cvjetaju jorgovani. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
7. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 993.
Bardijewski Henryk
Plener / Plener. Prev. Pero Mioč, s. 24 [proza].
8. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 996.
Milosz Czesław
Do Tadeusza Różewicza, poety / Tadeuszu Różewiczu, pjesniku. Prev. Pero Mioč, s. 16 [poezja].
Różewicz Tadeusz
jest taki pomnik / ima jedan spomenik.
od kiedy ten „mały” / otkad mi se...
ostatnia rozmowa / posljednji razgovor.
palec na ustach / prst na ustima.
słowa / riječi.

- Widziałem Go / vidio sam Ga.*
zawód: literat / zanimanje: književnik. Prev. Pero Mioč, s. 17 [poezja].
9. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1001.
Herbert Zbigniew
Babcia / Bakica.
Dwie krople / Dvije kapi.
Fotografia / Fotografija.
Mona Lisa / Mona Lisa.
Nasz strach / Naš strah.
Posłaniec / Poklisar.
Postój / Zastanak.
Przebudzenie / Buđenje.
Raport z obleżonego miasta / Izvještaj iz opkoljenoga grada. Prev. Pero Mioč, s. 24—25 [poezja].
10. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1005.
Różewicz Tadeusz
Bajka / Bajka.
Mój stary Anioł Stróż / Moj stari Anđeo Čuvar.
Nosorożec / Nosorog.
Przelewanie krwi / Prolijevanje krvi. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
11. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1007.
Herbert Zbigniew
Guziki / Puceta.
Longobardowie / Langobardi.
Powrót prokonsula / Prokonzulov povratak.
Prolog / Prolog.
Węgrom / Mađarima.
Wilki / Vūci. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
12. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1013.
Miłosz Czesław
Antegor / Antegor.
Co mnie / Što je meni.
Leonor Fini / Leonor Fini.
Orfeusz i Eurydyka / Orfej i Euridika. Prev. Pero Mioč, s. 24—25 [poezja].
13. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1017.
Herbert Zbigniew
Arion / Arijon.
Fragment wazy greckiej / Ulomak grčke vaze.
Nike która się waha / Nika koja se koleba.
Pięciu / Petorica.
Przypowieść o królu Midasie / Priča o kralju Midi. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].

14. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1021.
Netz Feliks
Ojciec / Otac.
Pocztówka z Sosnowca / Razglednica iz Sosnowca.
Rozmowa której nie było / Razgovor kojega nije bilo. Prev. Pero Mioč, s. 25
[poezja].
15. „Hrvatsko slovo” 2014, br. 1023.
Danielewska Łucja
Bura / Bura.
Ciemność / Tama.
Bisernice*.
Drzwi.
Erotyk śródziemnomorski / Ljubav na Sredozemlju.
Erotyk w zieleni / Ljubav u zelenilu.
Na krawędzi / Na rubu.
Nieznana dziewczyna / Nepoznata djevojka.
Noc nad morzem / Noć nad morem.
Misterium / Otajstvo.
Pewność / Sigurnost.
Rozłąka / Rastanak.

[*Wieczór nad morzem / Večer na moru*]
Upał / Žega.
Usta / Usta.
Wyspa / Otok.
Ze skał miłości / S litica ljubavi. Prev. Pero Mioč, s. 25 [poezja].
16. „Kazalište” 2014, br. 57—58.
Kantor Tadeusz
[Wielopole, Wielopole [fragmenty]
* Le soldat — l’individu militaire / Vojska.
Dodatni esej za partituru Wielopole*.
Notatki z prób / Bilješke s proba.
Pamięć dziecka / Sjećanja djeteta. Prev. Jelena Kovačić, s. 120—139.
17. „Kazalište” 2014, br. 59—60.
Witkiewicz Stanisław Ignacy
Matka / Majka. Prev. Dalibor Blažina, s. 120—139 [dramat].
18. „Listy. Časopis studenata zapadne slavistike Filozofskog fakulteta u Zagrebu” 2014, br. VII.

Grotowski Jerzy

[*Grotowski powtórzony* [fragmenty]

List Jerzego Grotowskiego z kwietnia 1988 roku / Pismo Jerzyja Grotowskog iz travnja 1988. godine, s. 33–34 [korespondencja].

O początku chasydyzmu / O početku hasidizma, s. 29.

O pytanjach i niewiedzy / O pitanjima i neznanju, s. 30.

O spotkaniach Szekiny / O susretima Šekine, s. 31.

O umięjętności bycia samym / O vještini bivanja samim, s. 28.

O warunku bycia z kimś drugim / O uvjetu bivanja s drugim. Prev. Iva Lončar, s. 29 [proza].

Iwaskiewicz Jarosław

Brzezina / Brezova šuma. Prev. Amalija Žižić, s. 35–37 [proza].

Wałęsa Danuta

Marzenia i tajemnice / Snovi i tajne. Prev. Eva Novak, s. 40–42 [proza].

19. „Quorum” 2014, br. 30.

Jasiński Bruno

Pałę Paryż / Palim Pariz. Prev. Đurđica Čilić Škeljo et al., s. 246–287 [proza].

20. „Riječi” 2014, br. 1–4.

Odojewski Włodzimierz

Jedźmy, wracajmy / Putujmo, vraćajmo se. Prev. Jasmin Novljaković, s. 173–175 [proza].

21. „Vijenac” 2014, br. 526.

Miłosz Czesław

Oda na 80. urodziny Jana Pawła II / Oda prigodom osamdesetoga rođendana Ivana Pavla II. Prev. Pero Mioč, s. 17 [poezja].

Wojtyła Karol

Aktor / Glumac.

Człowiek emocji / Čovjek emocije.

Człowiek intelektu / Čovjek intelekta.

Człowiek woli / Čovjek volje.

Dzieci / Djeca.

Melancholik / Melankolik.

Niewidomi / Slijepci.

Robotnik z fabryki broni / Radnik iz tvornice oružja.

Robotnik z fabryki samochodów / Radnik iz tvornice automobila.

Schyzotymik / Šizotiman. Prev. Pero Mioč, s. 17 [poezja].

22. „Vijenac” 2014, br. 527.

Różewicz Tadeusz

Czego byłoby żal / Čega će mi biti žao.

Dlaczego piszę / Zašto pišem.

Dlaczego poeci piją wódkę / Zašto pjesnici piju votku.

Dostojewski mówił / Dostojewski je govorio.

Filozofi*.

Krzywda / Šteta.

Serce podchodzi do gardła / Srce u grlu.

Poeta emeritus / Poeta emeritus.

Zadanie domowe / Domaća zadaća.

Z ust do ust / Od usta do usta. Prev. Pero Mioč, s. 17 [poezja].

Opracowała *Petra Gverić Katana*

**Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda
iz poljske književnosti u 2014. godini**
**Review of Croatian translations
of Polish literature published in the 2014**

Tea Rogić Musa

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, tea.rogic@izmk.hr

Data zgłoszenia: 23.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 18.05.2015 r.

Abstract: The paper deals with professional translations of Polish literature into Croatian language, published in Croatia in 2014, based on bibliographic access to translation issues. Concise and informative comments of each publication, its literary profile, its translator and publisher, as well as the summary, refer to the perception of Polish literature and the nature of cultural exchange that is achieved thanks to the translations.

Key words: Polish literature; Croatian translations; Bibliography of translation 2014.

Uvod

U godini 2014. u Hrvatskoj je objavljeno devet autorskih knjiga prevedenih s poljskoga jezika, iz područja književnosti i kulture, te dvadesetak priloga u periodicima. U ovom ćemo osvrtu nastojati odgovoriti na nekoliko bitnih pitanja o tim izdanjima, nastojeći pridonijeti razumijevanju recentnoga odnosa u prevodilaštvu između dviju sredina i dviju kultura. U osnovi, ta pitanja mogu biti formulirana na sljedeći način: kakva je poljska književnost koja se prevodi u Hrvatskoj s obzirom na estetsku vrijednost, reprezentativnost, vrijeme nastanka, tematiku, poetiku ili pripadnost nekoj književnoj paradigmi? Tko su prevoditelji (studenti, književni znanstvenici, književni autori)? Tko su izdavači i časopisi koji objavlju-

ju prijevode iz poljske književnosti, kakav im je stručni profil i reputacija? Kakvu su sliku poljske književnosti ostvarili prevoditelji svojim odabirom?

Teorijske posljedice prevođenja u polju književnosti toliko su složene i raznolike da ih je jedva moguće svesti na nekoliko jednostavnih načela, što nam je bila nakana, s ciljem deskriptivnoga komentara bibliografije najnovijih prijevoda, i to ne sa stručnoga traduktološkoga aspekta nego s književnoreceptijskoga; umjesto da elaboriramo koliko je prevođenje, napose u pjesništvu, u biti nemoguće, usredotočit ćemo se na kulturnu dobit koju prevodilačka razgranatost omogućuje. Jezična neprevodivost ne može nam stoga biti u središtu pozornosti, no nužno je osvrnuti se na možebitnu kulturalnu neprevodivost, o kojoj ovisi učinak razmjene kojoj prijevodi streme: naime, kakva je situacijska podudarnost kulture pošiljatelja, dakle poljske, i kulture primatelja, hrvatske? Kako je riječ o zemljopisno bliskim kulturama, prijevodi su nezaobilazan korak u uzajamnom osvještavanju te postupno, s vremenskim odmakom, postaju dragocjen dokument književnoj povijesti te odraz književnih interesa i kulturnih potreba obiju sredina.

1. Prijevodi iz poljske književnosti u Hrvatskoj: estetska vrijednost, reprezentativnost, tematika

Među knjižnim izdanjima, književnosti u užem smislu pripada pet djela: *Po-smrtna autobiografija* Witolda Gombrowicza, *Traktat o ljuštenju graha* Wiesława Myśliwskiego, *Pansion* Piotra Pazińskiego, *Ljudska stvar* Paweła Potoroczyna i zbirka pjesama *Čuda i čudesa* Juliana Tuwima. Na ta se djela treba zasebno osvrnuti, stoga ćemo se najprije posvetiti izdanjima koja svojom tematikom i stilom pripadaju publicistici. Riječ je o četirima djelima: *O Bogu i čovjeku* rasprava je između u svijetu glasovitoga poljskoga sociologa i teoretičara kulture Zygmunta Baumana i teologa Stanisława Obireka, osmišljena kao prilog razmjeni mišljenja dvojice vrhunskih intelektualaca različitih svjetonazora i profesionalnih biografija. S obzirom na njihovu ideološku disparatnost, rasprava potiče mnoga trajno aktualna pitanja o čovjekovu položaju u današnjem svijetu, podvojenom između rezignacije ateizma i gorljivosti pobožnosti, stoga je vrijedan prilog razumijevanju tolerancije među tim dvama u zbilji često radikalno suprotstavljenim stajalištima.

Izdanje *47 godina života* Władysława Kluza prilog je biografiji znamenitoga poljskoga sveca Maksymiliana Kolbea, koji donosi i usporednu pripovijest o Rudolfu Hossu, zapovjedniku u Auschwitzu, u kojem je Kolbe 1941. stradao. Knjiga nije samo biografski motivirana, njezina je dubinska tema potraga za trenutcima diskontinuiteta u ljudskom razvoju koji uvjetuju čovjekove zrele odabire, pa su tako dvojica mladića naoko sličnih životnih putova u jednom povijesnom času

završili na istom, zloglasnom mjestu, jedan kao žrtva, drugi kao njegov krvnik. Iako je knjiga u bitnome utemeljena na historiografskim podacima, nesumnjivo je, kao vjerničko štivo, ponajprije namijenjena poklonicima lika sv. Maksymiliana Kolbea.

U potrazi za Božjim duhovnicima Augustyna Pelanowskoga priručnik je za duhovništvo, čiji autor ima velik ugled među katolištvom širom Europe.

Publicističkom žanru pripada i autobiografija Andrzeja Wajde, čije je prvo izdanje u Poljskoj izašlo još 2000. Posrijedi je uvid u osobni i profesionalni put svjetski poznatoga filmskoga redatelja, koji svjedoči i o stanju svjetske i europske kinematografije danas, o insajderskim procesima koji su prethodili uspješnim filmovima koje je Wajda ostvario u novije doba, a budući da njegovi filmovi među hrvatskom publikom imaju velik ugled, interes za redateljev osobni put, koji je znatno utjecao i na njegova filmska opredjeljenja, autobiografija ima zajamčeno čitateljstvo.

Među prijevodima iz književnosti posebno mjesto zaslužuje *Traktat o ljuštenju graha* Wiesława Myśliwskoga. Razlog je dvojak: Myśliwski je književni autor svjetskoga glasa i opusa, a prevedeni roman europskoj je javnosti napose poznat kao dobitnik prestižne književne nagrade NIKE. Kao zahtjevno djelo u osnovi metafizičke problematike, bitan je prinos prevodilaštvu u hrvatskom jeziku, te omogućuje da hrvatska publika upozna ponajbolje što se u zadnjem desetljeću u žanru romana cijeni u samoj Poljskoj.

Roman *Pansion* Piotra Pazińskoga, izvorno objavljen 2009, prilog je upoznavanju s najnovijom poljskom prozom, nagrađivano djelo razmjerno mladoga književnoga autora. Historiografske impostacije, pripovjedno je oslonjeno na poetiku pamćenja i tzv. povijest odozdo, odnosno rekonstrukciju pojedinosti društvene zajednice u nestajanju i prolaznost njezinih simboličkih vrijednosti.

Posmrtna autobiografija Witolda Gombrowicza sastavljena je od autorovih tekstova, naknadno urednički strukturiranih u svojevrсни rezime života ispunjenoga kontroverzijama jednoga od najvećih poljskih književnika XX. st.

Julian Tuwim među najistaknutijim je imenima poljske književnosti prve polovice XX. st., još za života priznat i kao autor za djecu. Zbirka *Čuda i čudesa* pridonosi upoznavanju s tim u Hrvatskoj slabo poznatim dijelom njegova opusa.

U prijevodima objavljenima u periodici prevladava poezija: stihovi Monike Milewske (u Hrvatskoj poznate u području antropologije), u Hrvatskoj dobro poznate Łucje Danielewske (koja je zaslužna za upoznavanje poljske sredine s poezijom niza hrvatskih pjesnika) te književnih velikana koji i u Hrvatskoj kontinuirano potiču prevoditeljski i čitateljski interes, Cz. Miłosza, Z. Herberta i T. Różewicza (kako je Różewicz 2014. preminuo, nametnula se očita potreba da se hrvatskoj publici podastru njegovi stihovi). Među proznim ulomcima, kao najvrjedniji prilog nadaju se dosad nepoznate pripovijetke Brune Schulza, izvorno objavljene potkraj autorova života, koje upotpunjuju znanje o stvaralaštvu jednoga od najvećih poljskih književnika iz prve polovice XX. st. Prozom su zastupljeni

redom kanonski autori moderne poljske književnosti, Henryk Bardijewski, Jarosław Iwaszkiewicz i Włodzimierz Odojewski. Iz korpusa reprezentativne književnosti donekle se izdvajaju poezija Karola Wojtyła i memoarska proza Danute Wałęse, koji mogu zanimati i čitateljstvo slabije upućeno u poljsku književnost jer su posrijedi osobnosti globalno prepoznatljive po svojem javnom djelovanju. Među dramskim prijevodima tradicionalno se prevode prva imena poljske teatrologije i kazališta druge polovice XX. st., Tadeusz Kantor i Jerzy Grotowski, čije biografije i nasljeđe, postavši od 1990-ih naovamo općim mjestima poljske modernosti, pronalaze aktualnost u svim kazališnim poetikama, napose onima srednjoeuropske provenijencije. Vrstan je prevoditeljski odabir drama Andrzeja Stasiuka, autora srednje generacije, razmjerno često prevedenoga na hrvatski, koji od početka 2000-ih u Hrvatskoj ima status jednoga od najčitanijih stranih prozaika, posebno zato što je dosad bila prevedena najviše Stasiukova proza, iako žanrovski raznolika.

Od ostvarenja realiziranih u periodici najveću pozornost (osim, dakako, B. Schulza), zaslužuje prijevod drame S. I. Witkiewicza, paradigmatškoga autora poljske drame XX. st., i to jednoga od njegovih najvažnijih djela (*Majka*).

Prijevedi iz poljske književnosti i u današnje doba podliježu ustaljenim predodžbama o »poljskosti« u književnosti i kulturi: osim tradicionalno propulzivne prevodilačke djelatnosti u području vjerske publicistike i autobiografskoga žanra, prevoditelji rado posežu za suvremenim djelima koja obilježava tematika već tipično vezana za poljski identitet (Drugi svjetski rat, položaj i sudbina židovske zajednice u ratu i poraću te općenito u suvremenom poljskom društvu, isprepletenost današnjice nezaobilaznim povijesnim pamćenjem). Utoliko je njezina »reprezentativnost« odveć očita, s ciljem potkrepljivanja predodžbi koje hrvatsko (nepolonističko) čitateljstvo ima o Poljskoj (jaka katolička scena i njezino izdavaštvo, novopovijesna proza). Kanonska imena poljske književnosti, koja u široj javnosti, zbog svoje popularnosti, nisu povezana isključivo s poljskim kontekstom, u Hrvatskoj prevode profesionalizirani prevoditelji s poljskoga ili strukom polonisti, pa se, dijelom i vrsnoćom i namjenom, ti prijevedi razlikuju od onih publicističkih (najočitiji je takav primjer Wajda, za koji je zainteresirana filmološka i filmofilska publika, neovisno o poljskom predznaku).

Iako najvažnija imena među prevedenim autorima nisu naši suvremenici, prevodi se u širem smislu moderna književnost, beziznimno dvadesetostoljetna.

2. Tko su prevoditelji

Prevoditelji su redom istaknuta imena prevodilaštva u Hrvatskoj, posve profesionaliziranoga postupka odabira i promocije prevedenoga djela. Stječe se stoga

dojam da u Hrvatskoj djeluje segmentirana prevodilačka scena, s jasnom podjelom kompetencija, a s njom i autora i naslova (svi redom u javnosti su poznati kao znalci poljskoga jezika i kulture). Među njima vrijedi podcrtati prijevode Dalibora Blažine, danas najistaknutijega hrvatskoga književnoga polonista, čiji se prevodilački odabir uklapa u polonističke znanstvene interese i kao takav je i namijenjen ponajprije znanstveno zainteresiranom čitateljstvu koje književno-povijesno poznaje i istražuje poljsku književnost. Usto, osim profesionalnih prevoditelja i iskusnih polonista, prevode i studenti polonistike, u studentskom listu zapadne slavistike (i to Grotowskoga, što nanovo svjedoči o njegovu kulturnom statusu među polonofilima).

3. Tko su izdavači

Izdavači odgovaraju profilu naslova koji se prevode: riječ je o razmjerno velikim izdavačkim kućama koje redovito objavljuju stranu publicistiku (Ljevak, *O Bogu i čovjeku*; Srednja Europa, *Film i ostatak svijeta*) i beletristiku (Fraktura, Disput) te pravne osobe kojima je izdavaštvo dio javnoga djelovanja (Hrvatska provincija sv. Jeronima). Noviju beletristiku ili djela mlađih autora kao i naslove za djecu tiskaju i manji izdavači (Edicije Božičević, Ibis grafika).

Među časopisima s prijevodima s poljskoga *Forum* ima dugogodišnji ugled u filološkoj znanosti, *Europski glasnik* nije znanstveni časopis, ali u javnosti ima reputaciju važne tribine za književnost, umjetnost i filozofiju, a s obzirom na to da se tiska kao »časopis-knjiga«, u njem su izašli integralni prijevodi mnogobrojnih svjetskih autora, pa je idealan za zahtjevne prijevode duljega opsega.

Prijevodi Kantora, Grotowskoga i Witkiewicza tiskani su u časopisima specijaliziranim za kazalište i teatrologiju, a dio poezije tiskan je u tjednicima u kojima je naglašena kulturna sastavnica (*Hrvatsko slovo*, *Vijenac*).

4. Utjecaj prijevodnih izbora na predodžbu o poljskoj književnosti

Prevoditelji su svojim odabirom potvrdili razmjerno ustaljenu predodžbu koju obaviješteno čitateljstvo ima o poljskoj književnosti: kao što se iz hrvatske književnosti od početka 1990-ih najviše prevode djela povezana s društvenim prijeporima novije povijesti, nacionalnoga identiteta i odgovornosti te tzv. stvarnosna proza urbane tematike, poljska književnost, iako svojom širinom i kvantitetom te daleko većim globalnim utjecajem nadilazi tipično nacionalne okvire, u odabiru

hrvatskih prevoditelja ne prekoračuje provjeren ukus, pa najnovije prijevode načelno možemo smjestiti na os religijska tematika / ratna trauma i njezine dalekosežne društvene i identitetske posljedice / suvremena tranzicija / pjesništvo i kratke proze kanonskih književnika. Najprevođeniji ostaju autori koji u određenom području imaju status formativne literature (kao u području kazališta i drame) te velika imena svjetske književnosti, koja i u drugim sredinama i kulturama redovito reprezentiraju poljsku književnost.

Zaključno

Redovit godišnji bibliografski uvid u prijevodna izdanja preduvjet je bilo kakve naknadne refleksije o književnim vezama dviju sredina i kultura te prvorazredni odraz društvenoga trenutka, bez kojega dugoročno ne može biti ni uzajamnoga književnopovijesnoga znanja.

Tumačenje pak kulturne razmjene u polju prevođenja podrazumijeva poznavanje niza složenih »dvojezičnih« znanja i vrijednosti te, u najmanju ruku, snalaženje u komunikacijskim kodovima dviju kultura, pa i iskustvo u samoj prevoditeljskoj djelatnosti. Naknadni komentar stoga nužno pojednostavnjuje recepcijski okvir jer polazi od pretpostavke da je izvorna kultura prenijela ciljnoj kulturi gotov sadržaj (što ne može biti posve točno, jer nepostojanost značenja prevedenih djela to onemogućuje) i od načelne uspjelosti prijevodne komunikacije, samim time što je ostvarena. Naime, već sam prevoditelj odabir njegova je interpretacija kulture i jezika iz kojih prevodi; iako je ta interpretacija nesavršena i trajno nedovršena, ciljna kultura ne propituje njegovu kompetenciju nego je prihvaća kao društveno i osobno uvjetovan, varijabilan izbor, koji je dio lanca značenja što se, upravo zahvaljujući prijevodima, uspostavlja u izvornoj kulturi u onoj primateljskoj. U takvu, nedovršivu procesu razmjene nesavršenost odabira i interpretacije nije prepreka prevođenju nego postaje poticaj ponovnim čitanjima te pokreće nova prevođenja. Mnogostrukost razumijevanja prijevodne razmjene nije nam stoga uskratila pokušaj da ponudimo konkretna opažanja o mogućnostima čitanja i interpretiranja koje su recentni prijevodi omogućili. Pristranost i nepotpunost neizbježna su pragmatička obilježja tih opažanja, izvedenih iz književnoteorijske iskustvene perspektive, a ne iz prijevodne prakse. Cilj je osvrta bio podcrtati interkulturni potencijal koji nudi svaki novi prijevod, pridonoseći pomaku u uzajamnom razumijevanju. U takvu pristupu sam »događaj« prijevoda u ciljnoj kulturi poprima značajke novoga, izvornoga djela.

Literatura*

- Škiljan D.: *Sloboda jezika*. »Sol« 7(1988) 2/3, str. 69—78.
- Prožimanje kultura i jezika* [zbornik]. Zagreb, HDPL, 1991.
- Kravar Z.: *Izvorni i prijevodni stih*. »Književna smotra« 26(1994) 91, str. 98—123.
- Užarević J.: *Prema teoriji pjesničkog prevođenja*. »Književna smotra« 26(1994) 91, str. 90—97.
- Prevođenje: suvremena strujanja i tendencije* [zbornik]. Zagreb, HDPL, 1995.
- Prunč E.: *Posljedice prevođenja*. Zagreb, Naklada Pavičić, 1996.
- Premur K.: *Teorija prevođenja*. Dubrava—Ljubljana, Planprint, 1998.
- Bonačić M.: *Tekst, diskurs, prijevod: o poetici prevođenja*. Split, Književni krug, 1999.
- Ljubičić M.: *Studije o prevođenju*. Zagreb, Zavod za lingvistiku FF, 2000.
- Prevođenje kultura* [zbornik]. Zagreb 2005.
- Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija*. Komparativna povijest hrvatske književnosti, 9. Split, Književni krug, 2007.

---

* Popisana djela najnužniji su uvid u prinose prijevodnoj teoriji na hrvatskom jeziku.

Tea Rogić Musa

Osvrt na bibliografiju hrvatskih prijevoda iz poljske književnosti u 2014. godini

Sažetak

Rad se stručno bavi prijevodima iz poljske književnosti na hrvatskom jeziku, objavljenima u Hrvatskoj tijekom 2014, na osnovi bibliografskoga uvida u prijevodna izdanja. Sažeto i informativno donosi komentare o svakom izdanju, njegovu književnom profilu, prevoditelju i izdavaču, te se sumarno osvrće na percepciju o poljskoj književnosti koju prijevodi omogućuju i narav kulturne razmjene koja se zahvaljujući njima ostvaruje.

Ključne riječi: poljska književnost; prijevodi na hrvatski jezik; bibliografija prijevoda 2014.

Komentarz do bibliografii przekładów literatury polskiej w Chorwacji w 2014 roku

Tea Rogić Musa

Zakład Leksykograficzny Miroslava Krležy w Zagrzebiu, tea.rogic@izmk.hr

Data zgłoszenia: 23.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 18.05.2015 r.

Abstract: The paper deals with professional translations of Polish literature into Croatian language, published in Croatia in 2014, based on bibliographic access to translation issues. Concise and informative comments of each publication, its literary profile, its translator and publisher, as well as the summary, refer to the perception of Polish literature and the nature of cultural exchange that is achieved thanks to the translations.

Key words: Polish literature; Croatian translations; Bibliography of translation 2014.

Słowo wstępne

W 2014 r. w Chorwacji wydano drukiem w przekładzie z języka polskiego dziewięć książek autorskich, w tym dzieł literackich i szkiców kulturoznawczych, a na łamach chorwackich czasopism przekłady literatury polskiej ukazywały się ponad 20-krotnie. W niniejszym szkicu podejmę próbę odpowiedzi na najważniejsze pytania, jakie nasuwają się w związku ze wspomnianymi publikacjami, prezentując swoje stanowisko wobec zapośredniczonych w przekładzie aktualnych relacji dwóch wspólnot i dwóch kultur. Krótko mówiąc, interesujące mnie kwestie można by sprowadzić do następujących pytań: Co charakteryzuje literaturę polską przekładaną na język chorwacki ze względu na jej wartość estetyczną, reprezentatywność, czas powstania, tematykę, poetykę oraz przynależność do określonego paradygmatu literackiego? Kim są jej tłumacze (studenci, literaturoznawcy, pisarze)? Kim są wydawcy i w jakiego rodzaju czasopismach publikowane są przekłady literatury polskiej, co charakteryzuje ich profil nauko-

wy i jaką cieszą się renomą? Jaki obraz literatury polskiej stworzyli jej tłumacze poprzez swoje wybory?

Konsekwencje aktu przekładu dla dzieła literackiego, jakie wskazuje teoria translacji, są tak złożone i różnorodne, że niemal niesprowadzalne do listy kilku prostszych zasad (a taki w gruncie rzeczy był mój zamysł) użytecznych w opisie bibliografii najnowszych przekładów, sporządzonym nie tyle z punktu widzenia naukowej refleksji traduktologicznej, ile z perspektywy recepcji dzieła literackiego. Dlatego też zamiast rozwodzić się nad problemem nieprzekładalności, szczególnie tekstów poetyckich, skoncentruję się na kwestii kulturowych korzyści, jakie daje przekład. Nie będę się więc zajmować problemem językowej nieprzekładalności, podejmę natomiast kwestię ewentualnej nieprzekładalności kulturowej. Od tej ostatniej zależy w najwyższej mierze efekt wymiany, która dokonuje się w przekładzie. Wypada zatem zapytać: W jakim stopniu zbieżne są kultura źródłowa/prymarna (polska) i docelowa/sekundarna (chorwacka)? Skoro zaś mowa o kulturach geograficznie bliskich, tłumaczenie zdaje się nieuchronnym krokiem ku ich wzajemnemu zrozumieniu. W nieco dłuższej perspektywie czasowej staje się zaś przekład cennym dokumentem historii literatury, w nim odzwierciedlone są literackie fascynacje i kulturowe potrzeby obu wspólnot.

1. Przekłady literatury polskiej w Chorwacji: wartość estetyczna, reprezentatywność, tematyka

Wśród wydań książkowych zaliczanych do literatury *sensu stricto* odnajdziemy pięć publikacji: *Autobiografię pośmiertną* Witolda Gombrowicza, *Traktat o luskaniu fasoli* Wiesława Myśliwskiego, *Pensjonat* Piotra Pazińskiego, *Ludzka rzecz* Pawła Potoryczyna oraz tomik wierszy Juliana Tuwima pt. *Cuda i dziwy*. Książki te wymagają osobnego omówienia, tymczasem więc wyliczę publikacje zaliczane ze względu na tematykę i styl do publicystyki. Mam na myśli cztery dzieła. Pierwsze z nich to (1) *O Bogu i człowieku* — rozmowa Zygmunta Baumana z teologiem Stanisławem Obirkim, pomyślana jako wymiana poglądów dwóch wybitnych intelektualistów o odmiennych światopoglądach i zawodowych biografiach. Ze względu na ich ideologiczną antynomiczność książka porusza wiele wciąż aktualnych problemów dotyczących miejsca człowieka we współczesnym świecie, ukazując rozdarcie między ateistyczną rezygnacją a pobożną gorliwością. Jest więc cenną pozycją mającą służyć kształtowaniu postaw tolerancji między tymi dwoma, często radykalnie przeciwstawnymi, stanowiskami.

Książka (2) *Czterdzieści siedem lat życia* Władysława Kluza przedstawia biografię o. Maksymiliana Kolbego, ukazaną paralelnie do historii życia Rudolfa Hössa, komendanta obozu Auschwitz-Birkenau, w którym w 1941 r. zginął

Maksymilian Kolbe. Pozycja ta wykracza w swych intencjach poza motywację czysto faktograficzną i biograficzną, mierząc się w istocie z ważkim tematem, jakim jest poszukiwanie przełomowych momentów w życiu młodego człowieka, które warunkują jego późniejsze, dorosłe wybory. I tak oto dwóch młodych ludzi przemierza na pierwszy rzut oka podobną ścieżkę losu i historii, która prowadzi ich w to samo przerażające miejsce, jednego jako ofiarę, drugiego jako jego kata. Choć książka oparta została na faktach i danych historiograficznych, jest bez wątplenia przeznaczona przede wszystkim dla czytelników piśmiennictwa religijnego, którzy uczynili swoim patronem św. Maksymiliana Kolbego.

(3) *W poszukiwaniu Bożych przewodników* Augustyna Pelanowskiego jest podręcznikiem dla duchowieństwa, napisanym przez autora cieszącego się dużym szacunkiem duchownych katolickich w całej Europie.

W poczet publikacji o charakterze publicystycznym należałoby także zaliczyć (4) autobiografię Andrzeja Wajdy, która po raz pierwszy została wydana w Polsce w 2000 r. Książka ta daje wgląd w osobistą i zawodową drogę znanego w świecie polskiego reżysera, opowiadając przy okazji o dzisiejszym stanie europejskiej i światowej kinematografii, a także o wewnętrznych procesach poprzedzających powstanie jego ostatnich filmów. Ponieważ filmy Wajdy cieszą się w Chorwacji dużym zainteresowaniem, chęć poznania drogi życiowej reżysera, która musiała mieć znaczący wpływ na jego twórczość, gwarantuje szerokie grono czytelników tej autobiografii.

Wśród przekładów literackich szczególne miejsce zajmuje *Traktat o łuskaniu fasoli* Wiesława Myśliwskiego. Z dwóch powodów: Myśliwski jest autorem światowej rangi, a przetłumaczona na język chorwacki powieść zdobyła wśród publiczności sławę wraz z Nagrodą Literacką Nike. Jako wymagające dzieło podbudowane refleksją metafizyczną stanowi cenną pozycję na naszym rynku książki tłumaczonej, dając chorwackiemu odbiorcy idealną możliwość zapoznania się z tym, co w ostatnim dziesięcioleciu w dziedzinie prozy (szczególnie powieści) ceni się w Polsce najwyżej.

Książka *Pensjonat* Piotra Pazińskiego, nagradzana powieść autorstwa relatywnie młodego autora, wydana po raz pierwszy w 2009 r., daje okazję do dalszego zapoznawania się z najnowszą polską prozą. Powieść o inklinacjach historiograficznych z narracją odwołującą się do poetyki pamięci opowiada historię „zwykłych ludzi”, rekonstruuje detale z życia ginącej wspólnoty i przemijanie jej wartości symbolicznych.

Autobiografia pośmiertna Witolda Gombrowicza stanowi kompilację różnych tekstów autora, ustrukturyzowanych tak, że tworzą swego rodzaju *résumé* wypełnionej kontrowersjami biografii jednego z największych polskich pisarzy XX w.

Julian Tuwim, poeta z panteonu twórców polskiej literatury pierwszej połowy XX w., jeszcze za życia był także uznanym autorem literatury dla najmłodszych czytelników. Tomik pt. *Cuda i dziwy* przyczynia się do upowszechnienia również tej części jego dzieła, która dotąd w Chorwacji była raczej słabo znana.

Wśród przekładów publikowanych na łamach chorwackich czasopism przeważa poezja: wiersze Moniki Milewskiej (w Chorwacji lepiej znanej na polu antropologii), dobrze u nas znanej Łucji Danielewskiej (która przysłużyła się popularyzacji w Polsce twórczości licznych poetów chorwackich) oraz utwory największych polskich poetów, nieustannie budzących zainteresowanie czytelników i tłumaczy, jak Miłosz, Herbert, Różewicz (w związku z odejściem Tadeusza Różewicza w 2014 r. w sposób zupełnie naturalny pojawiła się potrzeba przypomnienia chorwackim czytelnikom jego twórczości). Jeśli chodzi o fragmenty polskiej prozy, to warto zwrócić uwagę przede wszystkim na dotąd nieznanne opowiadania Brunona Schulza, których pierwodruk ukazał się tuż przed śmiercią pisarza. Dopełniają one obrazu twórczości jednego z największych polskich literatów pierwszej połowy XX w. W tłumaczeniu pojawiają się dzieła kanonicznych autorów polskiej literatury współczesnej: Henryka Bardijewskiego, Jarosława Iwaszkiewicza, Włodzimierza Odojewskiego. Z korpusu reprezentatywnej literatury w pewnym sensie wyłamuje się poezja Karola Wojtyły i wspomnieniowa proza Danuty Wałęsy, które zaciekać mogą także czytelników niezaznajomionych z polską literaturą ze względu na rozpoznawalne w skali globalnej i znane z działalności publicznej postaci. Jeśli zaś chodzi o dramat, to przekłada się tradycyjnie najprzedniejsze nazwiska polskiego teatru i teatrologii drugiej połowy XX w., a więc Tadeusza Kantora i Jerzego Grotowskiego, których biografie i twórcza spuścizna, uznane od lat 90. za swoiste *loci communis* polskiego modernizmu, wciąż są aktualne i odradzają się we wszystkich poetykach teatralnych, szczególnie zaś tych średniowiecznej proveniencji. Ciekawym wyborem tłumaczeniowym jest dramat Andrzeja Stasiuka, autora średniego pokolenia, stosunkowo często przekładanego na język chorwacki, który w pierwszej dekadzie XXI w. zyskał w Chorwacji status jednego z najpoczytniejszych obcych pisarzy przede wszystkim dzięki przekładowi jego (przyznać należy — zróżnicowanej gatunkowo) prozy.

Wśród tłumaczeń opublikowanych w czasopismach największą uwagę (rzecz jasna poza Schulzem) przyciąga przekład dramatu Stanisława Ignacego Witkiewicza, paradygmatycznego twórcy polskiego dramatu XX w. W dodatku mowa tu o jednym z jego najważniejszych dzieł (*Matka*).

Przekłady z literatury polskiej również dzisiaj podlegają określonym wyobrażeniom „polskości” obecnym w literaturze i kulturze: oprócz twórczości religijnej i autobiograficznej — które za sprawą przekładu zyskują na sile oddziaływania — tłumacze chętnie sięgają po dzieła współczesne, tematycznie związane z problematyką polskiej tożsamości, np. opowiadające o drugiej wojnie światowej, wojennym i powojennym losie polskich Żydów, o polskiej codzienności, w której współczesność głęboko wikła się w historię i pamięć historyczną. W tym sensie „reprezentatywność” wyborów z literatury polskiej jest aż nazbyt oczywista, jej celem zdaje się utwierdzanie chorwackiego czytelnika (niepolonisty) w jego dotychczasowych wyobrażeniach o Polsce (np. silne wpływy Kościoła katolickiego i jego działalność wydawnicza, „nowohistoryczna” powieść). Kanoniczne nazwi-

ska polskiej literatury, które za sprawą swojej popularności w oczach chorwackiej publiczności literackiej wykraczają poza kontekst ściśle polski, są przekładane przez zawodowych tłumaczy języka polskiego lub polonistów z wykształcenia. Przekłady te różnią się zatem bardzo pod względem jakości i celu od tłumaczeń tekstów o charakterze publicystycznym (najbardziej jaskrawym przykładem tej tezy jest autobiografia Wajdy, po którą sięgają filmoznawcy i miłośnicy kina, abstrahując od jakichkolwiek polskich kontekstów).

Chociaż autorami najważniejszych tłumaczonych pozycji nie są twórcy najmłodszy, to przekłada się najczęściej literaturę współczesną, modernistyczną *sensu largo*, wyłącznie dwudziestowieczną.

2. Tłumacze

Tłumaczami literatury polskiej w Chorwacji są wybitne postaci translatoryki, kierujące się zasadą profesjonalizmu, jeśli chodzi o wybór tekstów i ich późniejszą promocję. Można odnieść wrażenie, że chorwacka „scena translatoryczna” jest pokawałkowana, obowiązuje na niej jasny podział kompetencji, a wraz z nimi — autorów i tytułów (tłumacze zaś cieszą się uznaniem jako znawcy polskiej kultury i języka). Warto choćby wspomnieć o przekładach Dalibora Błażiny, najwybitniejszego chorwackiego polonisty, znawcy literatury polskiej. Jego wybory translatoryczne idą w parze z potrzebami środowiska polonistycznego i jako takie przeznaczone są w pierwszym rzędzie właśnie dla czytelnika naukowo zainteresowanego tą literaturą, którą bada i której konteksty historyczno-literackie są mu już znane. Poza zawodowymi tłumaczami i doświadczonymi polonistami, przekładają także studenci polonistyki, publikujący na łamach czasopisma studentów zachodniej slawistyki (i to Grotowskiego, co świadczy o jego wciąż kultowym statusie wśród polonofilów).

3. Wydawcy

Wydawcy i profil przekładanej pozycji zdają się z sobą w pewien sposób sprzężeni: mowa tu o większych oficynach wydawniczych, które systematycznie drukują zagraniczną publicystykę (np. wydawnictwo „Ljevak” opublikowało *O Bogu i człowieku*, a „Srednja Europa” — *Kino i resztę świata*) i beletrystykę (wydawnictwa „Fraktura”, „Disput”) oraz o prawnych osobach, dla których aktywność wydawnicza jest częścią działalności publicznej („Hrvatska provincija

sv. Jeronima”). Nowszą i najnowszą literaturę piękną, twórczość młodych autorów oraz książki dla dzieci publikują także mniejsi wydawcy („Edicije Božičević”, „Ibis grafika”).

Jeśli chodzi o periodyki, na łamach których publikowane są przekłady literatury polskiej, to warto wymienić „Forum”, od wielu lat cieszące się znakomitą reputacją jako czasopismo o profilu filologiczno-naukowym. Ponadto warto zwrócić uwagę na „Europski glasnik”, który nie należy do czasopism naukowych, lecz mimo to cieszy się sławą pisma opiniotwórczego w dziedzinie literatury, sztuki i filozofii. Biorąc pod uwagę, że periodyk ten drukowany jest w formie „książkowej” i ukazywały się w nim już wielokrotnie przekłady całych dzieł światowej literatury, jest wprost idealnym miejscem dla przekładów tekstów bardziej wymagających i większych objętościowo.

Przekłady utworów Kantora, Grotowskiego i Witkiewicza drukowane są w czasopismach specjalistycznych z dziedziny teatru i teatrologii, a część polskiej twórczości poetyckiej ukazuje się w dodatkach kulturalnych do chorwackich tygodników („Hrvatsko slovo”, „Vijenac”).

4. Wpływ wyborów translatorskich na wyobrażenie o polskiej literaturze

Tłumacze przez swoje wybory utwierdzili już i tak dość dobrze zakorzenione wyobrażenia chorwackich czytelników o polskiej literaturze. O ile przekłady literatury chorwackiej od początku lat 90. minionego wieku obejmują głównie dzieła tematycznie związane z napięciami wokół problemów najnowszej historii, odpowiedzialności i tożsamości narodowej oraz przekłady „prozy rzeczywistościowej” (tzw. *stvarnosna proza*, zwana czasem „prozą krytycznego mimetyzmu”), poruszającej tematykę życia miejskiego, o tyle polska literatura — choć swoją rozległą tematyką, wielością form, jakością oraz o wiele szerszym, globalnym wpływem przekracza ramy problematyki narodowej — w wyborze chorwackich tłumaczy nie wykracza poza wypróbowany wcześniej gust. Zatem najnowsze przekłady w zasadzie moglibyśmy pogrupować następująco: twórczość podejmująca (1) tematykę religijną, (2) problem traumy wojennej (i jej dalekosiężnych społecznych i tożsamościowych reperkusji), (3) transformacji oraz (4) poezja i krótkie formy prozatorskie kanonicznych autorów. Najczęściej tłumaczy się dzieła pisarzy, którzy w danej dziedzinie twórczości zyskali status swoistych fundatorów (jak ma to miejsce w dziedzinie teatru i dramatu), oraz „wielkich nazwisk”, które od dawna reprezentują literaturę polską w zagranicznym (światowym) obiegu kulturowym.

Wnioski

Regularne, coroczne zestawienie bibliograficzne przekładów literackich to warunek wstępny późniejszej odpowiedzialnej refleksji nad związkami literackimi dwóch środowisk i kultur oraz miarodajne odbicie momentu historycznego i społecznego, bez znajomości którego nie może być mowy o długofalowym rozwoju wiedzy historyczno-literackiej.

Objaśnienie (a więc tłumaczenie) wymiany kulturowej zapośredniczonej przez akt przekładu wymaga znajomości wielu złożonych „dwujęzycznych” uwarunkowań i wartości obu kultur, a w każdym razie dobrej orientacji w kodach komunikacyjnych właściwych każdej z nich i doświadczenia w dziedzinie przekładu. Ostatecznie okazuje się, że komentarz z konieczności upraszcza problematykę recepcji, ponieważ opiera się na założeniu o przeniesieniu z kultury źródłowej do docelowej zamkniętego całościowego przekazu (co przecież nie jest możliwe ze względu na ruchomy charakter znaczenia przetłumaczonego dzieła) oraz na przekonaniu o możliwości odniesienia „sukcesu komunikacyjnego” (jedynie na podstawie przesłanki, że dany przekład w ogóle powstał). Tymczasem już sam wybór przekładanego tekstu jest ze strony tłumacza aktem interpretacji kultury i języka źródłowego; choćby owa interpretacja była niedoskonała i wiecznie otwarta. Kultura docelowa nie rozwodzi się nad kompetencją tłumacza ani nad jego wyborami, które uznawane są za społecznie i jednostkowo umocowaną, wariantywną selekcję, będącą częścią łańcucha znaczeń składających się na obraz kultury prymarnej widziany oczyma kultury sekundarnej. W takim niedokończonym procesie wymiany niedoskonałość wyboru i interpretacji nie stanowi przeszkody dla przekładu, przeciwnie — jest bodźcem dla nowych odczytań i kolejnych prób translatorskich. Złożoność pojęcia wymiany translatorskiej nie wzbrania nam wszakże formułować pewnych stwierdzeń dotyczących możliwości odczytań i interpretacji, jakie umożliwiają nam najnowsze przekłady. Stroniczość i fragmentaryczność są wszakże nieuniknionymi pragmatycznymi cechami tego rodzaju refleksji, u podstaw których legły raczej bolączki doświadczeń teoretyczno-literackich niż praktyka przekładowa. Celem niniejszego szkicu było podkreślenie interkulturowego potencjału każdego nowego przekładu, który przysługuje się zmianom we wzajemnym (po)rozumieniu. W świetle przedstawionych tu założeń już samo „zdarzenie” przekładu w kulturze docelowej pełni funkcję taką samą, jak nowe, oryginalne dzieło.

Literatura

- Škiljan D.: *Sloboda jezika*. „Sol” 7(1988) 2/3, s. 69—78.
Prožimanje kultura i jezika [zbornik]. Zagreb, HDPL, 1991.
Kravar Z.: *Izvorni i prijevodni stih*. »Književna smotra« 26(1994) 91, s. 98—123.
Užarević J.: *Prema teoriji pjesničkog prevođenja*. »Književna smotra« 26(1994) 91, s. 90—97.
Prevođenje: suvremena strujanja i tendencije [zbornik]. Zagreb, HDPL, 1995.
Prunč E.: *Posljedice prevođenja*. Zagreb, Naklada Pavičić, 1996.
Premur K.: *Teorija prevođenja*. Dubrava—Ljubljana, Planprint, 1998.
Bonačić M.: *Tekst, diskurs, prijevod: o poetici prevođenja*. Split, Književni krug, 1999.
Ljubičić M.: *Studije o prevođenju*. Zagreb, Zavod za lingvistiku FF, 2000.
Prevođenje kultura [zbornik]. Zagreb 2005.
Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija. Komparativna povijest hrvatske književnosti, 9. Split, Književni krug, 2007.

Z języka chorwackiego przetłumaczyła Katarzyna Majdzik

Przekłady

czesko-polskie i polsko-czeskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Hašek Jaroslav:** *Pocztówki z c.k. monarchii i krajów ościennych. Wędrowki po c.k. monarchii (i nie tylko)*. Tłum. Anna Dorota Kempieńska. Warszawa, Oficyna Wydawnicza Przybylik, 2014, 176 s. [esej].
2. **Hrabal Bohumil:** *Kopretina / Złocienka*. Tłum. Wojciech Soliński. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press, 2014, 27 s. [proza].
3. **Hrabal Bohumil:** *Městečko, kde se zastavil čas / Miasteczko, w którym czas się zatrzymał*. Tłum. Piotr Godlewski. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press, 2014, 180 s. [proza].
4. **Hrabal Bohumil:** *Perlička na dně. Hovory / Perelka na dnie. Rozmowy*. Tłum. Cecylia Dmochowska, Helena Gruszczyńska-Dębska, Edward Madany, Jan Stachowski, Mirosław Śmigielski, Józef Waczków, Emilia Witwicka. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press, 2014, 216 s. [proza].
5. **Kafka Franz, Švejdík Jaromír, David Zane Mairowitz:** *The Castle / Zamek*. Tłum. [z j. ang.] Hubert Brykczyński. Poznań, Centrala-Mądre Komiksy, 2014, 144 s. [proza].
6. **Kosatík Pavel:** *České snění / Czeskie sny*. Tłum. Elżbieta Zimna. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2014, 400 s. [esej].
7. **Kroutvor Josef:** *Praha mizerná / Praga mizerna. Wybór esejów*. Tłum. Joanna Derdowska, Michał Tabaczyński. Bydgoszcz, Pobocza Peryferii, 2014 [esej].
8. **Mazal Tomáš:** *Cesty s Bohumilem Hrabalem / Praga z Hrabalem oraz podróż śladami pisarza po Czechach i Morawach*. Tłum. Jakub Pacześniak. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press, 2014, 327 s. [esej].
9. **Mrázová Alena:** *Vzkaz po Elfi Nitche / Przekaz Elfi Nitche*. Tłum. Alena Mrázová. Warszawa, Albius, 2014, 84 s. [proza].
10. **Novák Jan:** *Zatím dobrý / Nie jest źle*. Tłum. Dorota Dobrew. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2014, 624 s. [proza].
11. **Pelc Jan:** *...a bude hůř / ...będzie gorzej*. Tłum. Jan Stachowski. Wołowiec, Wydawnictwo Czarne, 2014, 616 s. [proza].

12. **Rudiš Jaroslav:** *Potichu / Cisza w Pradze*. Tłum. Katarzyna Dudzic. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2014, 300 s. [proza].
13. **Šašek Miroslav:** *To je Londýn / Oto jest Londyn*. Tłum. Katarzyna Domańska. Warszawa, Dwie Siostry, 2014, 56 s. [proza].
14. **Šašek Miroslav:** *To je Řím / Oto jest Rzym*. Tłum. Katarzyna Domańska. Warszawa, Dwie Siostry, 2014, 56 s. [proza].
15. **Šrámková Jana:** *Zázemí / Zaziemie*. Tłum. Weronika Girys-Czagowiec, Michał Fijałkowski. Warszawa, Wydawnictwo 7/8, 2014, 126 s. [proza].
16. **Šrut Pavel:** *Lichožrouti se vracejí / Niedoparki powracają*. Tłum. Julia Róże-wicz. Wrocław, Afera, 2014, 184 s. [poezja].
17. **Tučková Kateřina:** *Žitkovské bohyně / Boginie z Žitkovej*. Tłum. Julia Róże-wicz. Wrocław, Afera, 2014, 448 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Akcent” 2014, nr 4.
Červenka Jiří
Básně / wiersze. Tłum. Karol Maliszewski [poezja].
2. „Almanach Prowincjonalny” 2014, nr 19.
Gruszka-Zych Barbara
(na terasovitých schodech)*
(slyším křik)*
(stále ubývá známých postav)*
(ty boty ke mně přišly ve snu)*
(včera jsme během cesty minuli)*
Na cestě*
Petru Nosálkovi*
Tužkou*
Zásilka ze Sosnowiecké ulice*. Tłum. Libor Martinek, s. 33—35 [poezja].
Przybyła Marek
(na začátku)*
(studená dlaň)*
Filmový pás*
Vrah*. Tłum. Libor Martinek, s. 74—75 [poezja].
Redakce
Před finálem; Zobrazení III*. Tłum. Libor Martinek, s. 3, 7 [poezja].
Sztuka Sandra
Hierapolis*. Tłum. Libor Martinek, s. 92 [poezja].
Szymik Jerzy
Hlasy*
Konec Říma*. Tłum. Libor Martinek, s. 51, 57 [poezja].
3. „Chimera” 2014, nr 12.

- Svěrák Zdeněk**
Horká neděle / Upalna niedziela. Tłum. Dorota Dobrew, Jan Węglowski, s. 64—66 [proza].
4. „Dialog” 2014, nr 4.
- Havel Václav**
Audience / Audiencja. Tłum. Andrzej Sławomir Jagodziński, s. 10—29 [dramat].
5. „Ha!art” 2014, nr (48) 4.
- Kosatík Pavel**
České snění / Czeskie sny [fragmenty]. Tłum. Elżbieta Zimna, s. 86—88 [proza].
6. „Pobocza” 2014, nr 1.
- Daňhelová Lenka**
Wybór wierszy*. Tłum. Franciszek Nastulczyk, s. 80—85 [poezja].
- Fridrich Radek**
Wybór wierszy*. Tłum. Franciszek Nastulczyk, s. 94—97 [poezja].
- Novotný Pavel**
Wybór wierszy*. Tłum. Franciszek Nastulczyk, s. 87—93 [poezja].
- Ondřejková Anna**
Wybór wierszy*. Tłum. Franciszek Nastulczyk, s. 99—101 [poezja].
7. „Virdarium poetyckie” [czasopismo internetowe] 2014, nr 11.
- Pilař Jan**
Nadzieja*. Tłum. Adam Włodek [poezja].
8. „Virdarium poetyckie” [czasopismo internetowe] 2014, nr 12.
- Hauber Jiří**
Aniolowie w nocy*. Tłum. Andrzej Babuchowski [poezja].
- Kryl Karel**
Miła*.
Motyl*. Tłum. Martyna Miklaszewska [poezja].
- Seifert Jaroslav**
Jablko i szabla*. Tłum. Janina Brzostowska [poezja].
- Skála Ivan**
Nadmořská noc / Nadmorska noc. Tłum. Beata Szymańska [poezja].

Opracowały Katarzyna Cupała i Justyna Pastyrczyk-Ożyńska

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Bargielska Justyna:** *(Zbiór wierszy) / Píšeš báseň?*. Přel. Lucie Zakopalová. Ostrava, Protimluv, 2014, 100 s. [poezja].
2. **Chutnik Sylwia:** *Cwaniary / Potvory*. Přel. Michala Benešová. Praha, Argon, 2014, 186 s. [proza].
3. **Chutnik Sylwia:** *Kieszonkowy atlas kobiet / Kapesní atlas žen*. Přel. Martina Bořilová, Barbora Gregorová, Jan Jeništa, Lucie Zakopalová. Praha, Fra, 2014, 220 s. [proza].
4. **Czyż Lidia:** *Mocniejsza niż śmierć / Silnější než smrt*. Přel. Radka Brahová. Praha, Návrat domů, 2014, 181 s. [proza].
5. **Dobraczyński Jan:** *Tak traktuję moich przyjaciół / Boží přítelkyně*. Přel. Kateřina Cveklová. Praha, Paulínky, 2014, 296 s. [proza].
6. **Gajcy Tadeusz:** *Plecami wsparty o wieczność / Zády opřen o věčnost*. Přel. Josef Mlejnek. Praha, MAKEdetail, 2014, 56 s. [poezja].
7. **Grzędowicz Jarosław:** *Wypychacz zwierząt / Vycpávač zvířat*. Přel. Robert Pilch. Praha, Triton, 2014, 352 s. [proza].
8. **Kossakowska Maja Lidia:** *Grillbar Galaktyka / Grilbar Galaxie*. Přel. Pavel Weigel. Praha, Triton, 2014, 376 s. [proza].
9. **Kossakowska Maja Lidia:** *Więzy krwi / Pouta krve*. Přel. Pavel Weigel, Hana Nevrlá, Ester Niemczykova. Brno, Zoner Press, 2014, 304 s. [proza].
10. **Kuczok Wojciech:** *Spiski / Zápisky*. Přel. Pavel Peč. Praha, Paseka, 2014, 240 s. [proza].
11. **Kurek Marcin:** *Oleander / Oleandr* [1. vyd.]. Přel. Jaroslav Šubrt. Praha, Triáda, 2014, 60 s. [poezja].
12. **Lisowski Krzysztof:** *Nicości znikaj / Nicoto, zmiz*. Přel. Václav Burian. Olomouc, Burian a Tichák, 2014, 96 s. [poezja].
13. **Masłowska Dorota:** *Kochanie, zabilam nasze koty / Zabila jsem naše kočky, drahá*. Přel. Barbora Gregorová. Praha, Odeon, 2014, 160 s. [proza].
14. **Miloszewski Zygmunt:** *Bezcenny / Nezaplátitelný*. Přel. Tereza Pogodová. Brno, Host, 2014, 480 s. [proza].

15. **Miłoszewski Zygmunt:** *Ziarno prawdy / Zrnko pravdy*. Přel. Tereza Pogodová. Brno, Host, 2014, 400 s. [proza].
16. **Mniszkówna Helena:** *Trędownata / Malomocná*. Přel. Taťána Kubátová. Praha, Pohodky, 2014, 656 s. [proza].
17. **Morsztyn Jan Andrzej:** *Cuda miłości / Divy lásky*. Přel. Vlasta Dvořáčková. Bořetice, Indeart, 2014, 134 s. [poezja].
18. **Nastulczyk Franciszek:** *Przewodnik ślepego psa / Průvodce slepého psa*. Přel. Lenka Kuhar Daňhelová. Ostrava, Protimluv, 2014, 80 s. [poezja].
19. **Pilipiuk Andrzej:** *Trucizna / Jed*. Přel. Pavel Weigel. Plzeň, Laser-books, 2014, 304 s. [proza].
20. **Rybicki Robert:** *Dar meneli / Dar lůzrů*. Přel. Petr Motýl. Ostrava, Protimluv, 2014, 132 s. [poezja].
21. **Rydzewska Jaga:** *Wojownicy / Válečníci*. Přel. Robert Pilch. Praha, Brokilon, 2014, 350 s. [proza].
22. **Sapkowski Andrzej:** *Sezon burz / Zaklínač-Bouřková sezóna*. Přel. Stanislav Komárek. Ostrava, Leonardo, 2014, 368 s. [proza].
23. **Stachniak Ewa:** *Pałac zimowy / Zimní palác*. Přel. Stanislav Pavlíček. Praha, Brána, 2014, 464 s. [proza].
24. **Stachura Edward:** *(Zbiór utworów) / Člověk — nikdo* [1. vyd.]. Přel. David Zelinka. Praha, Malvern, 2014, 552 s. [proza].
25. **Szczygiel Mariusz:** *Gottland / Gottland* [18 dotisk]. Přel. Helena Stachová. Praha, Dokořán, Maj, 2014, 224 s. [proza].
26. **Szczygiel Mariusz:** *20 lat nowej Polski w reportażach według Mariusza Szczygła / 20 let nového Polska v reportážích podle Mariusze Szczygiela*. Přel. Michala Benešová, Barbora Gregorová, Helena Stachová, Lucie Zakopalová. Bratislava, Premedia, 2014, 406 s. [reportáž].
27. **Tokarczuk Olga:** *Moment niedźwiedzia / Okamžik medvěda*. Přel. Petr Vidlák. Brno, Host, 2014, 198 s. [esej].
28. **Twardowski Jan:** *Nie tylko wrona chodzi zdziwiona / Beránek*. Přel. Jindra Hubková. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2014, 106 s. [poezja].
29. **Varga Krzysztof:** *Trociny / Piliny*. Přel. Jan Faber. Ostrava, Protimluv, 2014, 248 s. [poezja].
30. **Witkowski Michał:** *Margot / Margot*. Přel. Pavel Peč. Praha, Mladá fronta, 2014, 200 s. [proza].
31. **Wojtyła Karol:** *Przed sklepem jubilera / Před zlatníkovým krámkem*. Přel. Johana Bronková, Krzysztof Bronko. Praha, Paulínky, 2014, 88 s. [dramat].
32. **Żeromski Stefan:** *Wiatr od morza / Vitr od moře*. Přel. Vlasta Dvořáčková. Praha, Jhuslík, 2014, 244 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Kontexty” 2014, č. 6.
Nastulczyk Franciszek
Darkov-louky*.
De vita beata*.
Hölderlin maluje*.
Kašpar Hauser*.
Pohled na podzim*.
Sírotčinec*.
Tři králové*.
Život je...*. Přel. Lenka Kuhar Daňhřlová, s. 89—91 [poezja].
2. „Listy” 2014, č. 1.
Kronhold Jerzy

[z tomu wierszy *Wiek brązu, 2000 / Věk bronzu*]
Byla zima*. Přel. Libor Martinek, s. 28 [poezja].
3. „Protimluv” 2014, č. 1—2.
Brywczyński Lech
A jak Ajakos / Ajakos. Přel. Jana Keřpska, s. 80—87 [dramat].
4. „Protimluv” 2014, č. 3—4.
Zagajewski Adam
Powrót / Návrat [fragmenty]. Přel. Michael Alexa [poezja].
5. „Řád” 2014, č. 3.
Gruszka-Zych Barbara
Láska*.
Paní Ryszardě Kozové*. Přel. Libor Martinek, s. 93—96 [poezja].
6. „Tvar” 2014, č. 5.
Rapnicki Marek
Bój się / Boj se. Přel. Libor Martinek, s. 1 [poezja].
7. „Tvar” 2014, č. 9.
Shavit-Władkowska Aviva
Kráska; Lehkost*.
Nach*.
Prázdnost*.
Provaz*.
Západ*.
Zátoka. Přel. Libor Martinek, s. 9 [poezja].
8. „Tvar” 2014, č. 11.
Zadura Bohdan
Hotel „Ukrajina”*. Přel. Alexej Sevruk, s. 14 [poezja].

9. „Tvar” 2014, č. 14.

Bargielska Justyna

Chroust*.

Jak to vidí sova*.

Jetelíček*.

Král ve světě žaluzií*.

Mrs. Wolverine*.

Po dobu uzavření lávky*.

Sous toi sans toi*.

Vychovám z mé dcery královnu, protože proto*. Přel. Lucie Zakopalová, s. 6
[poezja].

Opracowały Katarzyna Cupała i Justyna Pastyrzyk-Ożyńska

**O przekładach literatury polskiej
w Czechach i czeskiej w Polsce
Komentarz do bibliografii przekładów w 2014 roku**
**On translating Polish literature in the Czech Republic
and Czech literature in Poland
Commentary on the 2014 bibliography**

Dorota Żygadło-Czopnik

Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii Słowiańskiej,
Zakład Bohemistyki, zydlo1@wp.pl

Data zgłoszenia: 27.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 14.05.2015 r.

Abstract: After the political transition in 1989 in the Czech Republic and Poland, there was a change in patronage over the mutual exchange in literature. Nevertheless, Polish-Czech relations in the field of literature and translation are in a quite good condition. In this commentary we limit ourselves to only presenting the reception of the Czech literature in Poland and Polish literature in the Czech Republic in the year 2014. The Polish and Czech literature finds its way into the consciousness of readers in the neighbouring country in several ways: through the translations of famous authors (books), as well as the translations of plays and poetry.

Key words: commentary, bibliography, translation, Polish and Czech literature.

Niniejszy komentarz prezentuje niektóre czynniki wpływające na ukazanie się tłumaczeń dzieł literatury polskiej w Czechach i czeskiej w Polsce. Przedstawiony stan badań obejmuje teksty opublikowane w 2014 r. i jest jedynie próbą opisanego kilku istotnych kryteriów. Dane pochodzą z udostępnionych zestawień przekładów *Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w 2014 roku* i *Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w 2014 roku* autorstwa Katarzyny Cupały i Justyny Pastyrzyk-Ożyńskiej. Pozwalają one w dalszej ko-

lejności ocenić wielkość i jakość potencjalnego czytelnictwa literatury polskiej i czeskiej w Czechach i Polsce. Wśród wielu czynników istotną rolę odgrywają tu strategie wydawnicze oficyn zajmujących się publikacją przekładów oraz zaangażowanie i gusta tłumaczy. We wstępie do zbiorowej publikacji *Übersetzung als Medium des Kulturverstehens und sozialer Integration (Przekład jako medium rozumienia kultury i społecznej integracji)* jej redaktorzy stwierdzają:

tłumaczenia są powiązane z praktycznymi, politycznymi i moralnymi kwestiami kształtowania relacji społecznych. Przekład nie jest wówczas możliwie neutralnym przedstawianiem obcego i obcojęzycznego sensu, lecz ze względu na jego praktyczne zakorzenienie w rzeczywistych, społecznych, wymiennych relacjach stanowi mniej lub bardziej uzasadnioną formę interwencji, być może porozumienia i obustronnego ubogacenia, ale także ze względu na nierówność władzy i stosunek sił, narzędzie jednostronnej asymilacji¹.

Czynniki, które sprzyjają szerszej recepcji bądź powodują, że książki niektórych autorów nie są tłumaczone, można określić jako komercyjne, estetyczne i czasami polityczne. Przekład ma swoje miejsce w społecznej interakcji i musi uwzględniać pozajęzykowe zjawiska i tendencje obecne w świecie. Podobnie jak Wolfram Wilss i Lawrence Venuti, za istotne z nich Lucyna Wille uważa globalizację, specjalizację i technologizację, wskazując na wpływy tych fenomenów na praktykę przekładoznawczą².

Szczególnym momentem w dziejach Czech i Polski był 1989 r., który nie tylko wpłynął na kształt poznawanej i interpretowanej przeszłości, ale też z trudem budowanej wolności politycznej, społecznej, gospodarczej i kulturalnej³. Wspólnota losów i interesów sprzyjała życzliwemu oglądowi oraz poszukiwaniu dróg do wzajemnego poznania i zbliżenia. Historyk Roman Baron, analizując (zwłaszcza w ostatnim czasie) zagadnienia z pogranicza polskiej i czeskiej kultury, pisze:

Dostrzeganie w kulturze innego narodu pozytywnych wartości i treści oznaczało najczęściej warunek *sine qua non* wzajemnego zrozumienia i pojednania. Niemale znaczenie w tym względzie należy również przypisać rzetelnemu opanowaniu języka, jako swoistego klucza do szeroko rozumianej kultury, tożsamości i mentalności innego narodu. W tym kontekście nie powinno szczególnie dziwić, iż wyjątkowa rola pośredników, budowniczych mostów czy

¹ Cyt. za: P. Chojnowski: *Socjologiczne odniesienia w pracach przekładowych Karla De-deciusa na przykładzie antologii „Nach der Sintflut”*. W: *Socjologiczne aspekty przekładu*. Red. P. Fast. Katowice—Warszawa 2004, s. 215.

² Zob. L. Wille: *Uniwersalistyczne implikacje teorii przekładu*. Rzeszów 2002.

³ Zob. B. Bakuła: *Współczesne debaty narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej*. W: *Historie, społeczeństwa, przestrzenie dialogu. Studia postzależnościowe w perspektywie porównawczej*. Red. H. Gosk, D. Kołodziejczyk. Kraków 2014, s. 141—166.

„ambasadorów wzajemnego zrozumienia” na polu zbliżenia między narodami przypadająca nieraz ludziom pióra⁴.

Ważny udział w tym względzie mają także tłumacze, literaturoznawcy, językoznawcy czy historycy, którzy wychodzą w badaniach poza granice własnej kultury narodowej. Najważniejszą rolę w relacjach wzajemnego poznawania się ludzi i narodów odgrywają przekłady książek. Zdaniem Marii Janion, upadek komunistycznego systemu zapoczątkował o wiele bardziej radykalną, głębszą przemianę, polegającą na przekształceniu obowiązującego od dwustu lat kulturowego paradygmatu⁵. Po transformacjach ustrojowych w 1989 r. w obu krajach zmieniły się warunki mecenatu nad wzajemną wymianą kulturową w zakresie literatury. Na przełomie XX i XXI w. globalne procesy transferu osób, towarów i idei są wynikiem otwarcia granic, które do tej pory były szczelnie zamknięte. Obecnie przestały być nieprzekraczalnymi barierami, funkcjonują jednak jako strefy wzajemnych kontaktów. Według Józefa Zarka, gdy przeszkody te znikły na przykład w Czechach, „pojawiły się [...] ograniczenia wynikające z powrotu do zasad rynkowych. Ilość przekładów z języka polskiego mocno spadła, choć sytuacja w porównaniu z innymi językami (zwłaszcza słowiańskimi) i tak jest relatywnie niezła”⁶. Rynek wydawniczy w Polsce i w Czechach zdominowała ogromna liczba tłumaczeń z popularnej literatury światowej (literatury Europy Zachodniej czy Ameryki Północnej).

Jednak literatura sąsiedniego kraju, wbrew rozpowszechnionym stereotypom, ma w programach wydawnictw czeskich i polskich swoje stałe miejsce. Jeżeli różni wydawcy zarówno w Polsce, jak i w Czechach wkraczają w ten obszar, gdzie oscyluje się między marginalizacją a skazaniem na subwencje, to czynią to w dużej mierze z podobnych powodów — są nimi ciekawość rzeczy nieznanych i zaskakujących, chęć bliższego poznania sąsiadów, przekonanie, że w Europie Środkowej czekają na odkrycie wielcy narratorzy, pisarze mający nam coś do powiedzenia, książki współtworzące zapis wspólnej europejskiej pamięci. W Czechach 30% wszystkich nowo wydanych książek stanowi literatura tłumaczona, a w Polsce 46%. Przywołane przez Izabelę Mroczek dane statystyczne (*O przekładach literatury czeskiej na język polski po 1989 roku*) potwierdzają, że „z tłumaczeniami literatury czeskiej na język polski po 1989 roku nie jest tak źle, jak z przekładami z innych literatur słowiańskich — np. macedońskiej czy bułgarskiej”⁷.

⁴ R. Baron: *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX—XX w.)*. *Studia i szkice*. Toruń 2013, s. 7.

⁵ Zob. M. Janion: *Szanse kultur alternatywnych*. „Res Publica” 1991, nr 3, s. 107—110.

⁶ J. Zarek: *O literaturze polskiej w Czechach i jej współczesnych czeskich interpretacjach*. W: *Literatura polska w świecie. Obecności*. T. 3. Red. R. Cudak. Katowice 2010, s. 139.

⁷ I. Mroczek: *O przekładach literatury czeskiej na język polski po 1989 roku*. W: *Podzwonne dla granic. Polsko-czeskie linie podziałów i miejsca kontaktów w języku, literaturze i kulturze*. Red. J. Lipowski, D. Żygadło-Czopnik. Wrocław 2009, s. 191.

W połowie lat 90. XX w. wyraźnie zaznaczył się wpływ komunikacji masowej na życie i hierarchie literackie. Stopniowo zaczęła dominować postawa konformistyczna zarówno wobec odziedziczonego systemu wartości oraz kultury literackiej, jak i wobec idei rynku jako zasadniczej miary, miejsca spotkania elitarnego z egalitarnym, wartości artystycznych z walorami komercyjnymi, twórcy z publicznością. Funkcjonowanie rynku książki i jego wpływ na poziom czytelnictwa w Polsce stanowi przedmiot badań Przemysława Czaplińskiego, Krzysztofa Uniłowskiego, Kingi Dunin czy Roberta Ostaszewskiego⁸. Analizie i statystyce rynku książki w Czechach dużo uwagi poświęca Jiří Trávniček⁹. Od początku lat 90. minionego wieku czeski i polski rynek książki przeszedł podobną drogę zmian. Szybko nastąpił rozpad monopolu państwa i doszło do powstania dużej liczby małych wydawnictw i księgarń (często niedużych firm łączących funkcje redaktora, wydawcy, dystrybutora i księgarza w jednej osobie)¹⁰. Rynek książki każdego z tych państw ma własną specyfikę. Czechy charakteryzuje bardziej rozwinięta infrastruktura w stosunku do liczby ludności. Zaskakująco wysoka jest liczba stałych czytelników i liczba corocznie publikowanych tytułów. Czeski rynek trapią nierozwiązane problemy systemowe (zwłaszcza systemu finansowego), stosunki między wydawcami, dystrybutorami i sprzedawcami detalicznymi, ale także brak równowagi w sprzedaży poszczególnych tytułów. Natomiast Polska ma bardziej stabilny rynek, który jest podzielony między kilku dużych „graczy” (głównie z udziałem kapitału zagranicznego) oraz dobrze rozwinięty system promocji. W Polsce książka bardziej niż gdziekolwiek uważana jest za „produkt” przeznaczony do sprzedaży. Zjawisko to ma niebagatelny wpływ na inne elementy rynku książki — poczynając od małych, niezależnych wydawców, a kończąc na zmniejszeniu znaczenia krytyki literackiej.

Należy pamiętać, że sukces tytułu na rodzimym rynku wydawniczym ma również bezpośrednie przełożenie na jego szansę na tłumaczenie i publikację za granicą. Edgar de Bruine, znany agent literacki promujący literaturę czeską na rynkach zagranicznych, podkreśla:

Pro překlad do cizího jazyka je rozhodující kvalita knihy, grant je vítaný, pro malé nakladatele nutný. Pro vydání samotné je klíčový překladatel. V případě české literatury zastává skoro vždy roli toho, kdo titul u nakladatele prosazuje,

⁸ Zob. P. Czapliński: *Powrót centrali. Literatura w nowej rzeczywistości*. Kraków 2007; K. Uniłowski: *Skądinąd. Zapiski krytyczne*. Bytom 1998; *Polityka literatury*. Red. K. Dunin. Warszawa 2009; R. Ostaszewski: *Etapy*. Olsztyn 2008.

⁹ Zob. J. Trávniček: *Česká čtenářská krajina ze statistického pohledu*. „Host” 2011, č. 1.

¹⁰ „Knižní kultura se po listopadu 1989 stala první oblastí kultury, kde došlo ke komplexní transformaci do změněných společensko-ekonomických podmínek. První soukromé nakladatelství vzniklo již v prosinci 1989. Stal se jím dnes již renomovaný nakladatelský dům Paseka”. J. Císař: *Knižní obor v českých zemích po 2. světové válce*. Dostępne w Internecie: <http://www.sckn.cz/ckt/index.php> [Data dostępu: 5.03.2015 r.].

někdy v součinnosti s literárním agentem nebo tuzemským nakladatelem, jindy na vlastní pěst. Podpora překladatelů z češtiny je ovšem ze strany českého státu minimální¹¹.

Kontext rynku księgarskiego, mediów i „przemysłu językowego” jest szczególnie ważny dla twórczości przede wszystkim młodych autorów i ich tłumaczy. Stanowią oni bowiem pierwsze pokolenie w tym regionie, które musiało się w pełni dostosować do wymagań „biznesu księgarskiego”, jednocześnie zajmując wobec niego bardzo krytyczne stanowisko. W książce Miloša Řezníka *Stručná historie států. Polsko* (2002) na temat wzajemnych kontaktów, w tym także kulturalnych, między Polską i Czechami czytamy:

Četné kontakty se rozvíjely — po určitém útlumu na počátku 90. let — i v oblasti kulturní, zde je však třeba poznamenat, že vzájemná „výměna” je vzhledem k potenciálním možnostem obou prostředí poměrně slabá¹².

Sytuacja obecności literatury czeskiej w Polsce i polskiej w Czechach w obiegu czytelniczym państw wzajemnie z sobą sąsiadujących po transformacji kulturowej jest interesująca, ale i często zaskakująca. Leszek Engelking, znany polski tłumacz literatury czeskiej, dostrzega:

Naše kultury mají mnoho společného, ale zároveň jsou i velmi rozdílné. Česká literatura je úplně jiná, a právě to je pro Poláky zajímavé. Obecně vzato, spočívá rozdíl v tom, že novodobá česká kultura je za první kulturou plebejskou, za druhé kulturou města. Polská je naopak kulturou šlechtickou, a vlastně především kulturou venkova. Jistě¹³.

Osoby zainteresowane tematem mogą znaleźć na rynku księgarskim wiele materiałów oraz książek z zakresu obu literatur. Lenka Vítová zwraca uwagę, że obok wzajemnych licznych przekładów literatury pięknej, „było jen po roce 1989 vydáno — přiznám se, že k mému překvapení — už několik desítek knih na toto téma. Veskrze aktuální kontext problematiky přirozeně udal další důležitý zdroj informací o současném stavu naší vzájemné kulturní receptce — internet”¹⁴. Wie-

¹¹ Wywiad B. Bellovej z D. Blatną i E. De Bruinem: *S literárními agenty o vydávání českých knih v zahraničí: Bez grantu ani ránu*. Dostępny w Internecie: <http://www.novinky.cz/kultura/salon/347954-s-literarnimi-agenty-o-vydavani-ceskych-knih-v-zahranici-bez-grantu-aniranu.html> [Data dostępu: 5.03.2015 r.].

¹² M. Řezník: *Česko-polské vztahy*. In: M. Řezník: *Stručná historie států. Polsko*. Praha 2002, s. 217.

¹³ Wywiad Jiřígo Trávnička i Miroslava Balaštika z Leszkiem Engelkingiem: *Novodobá česká kultura je kulturou plebejskou, polská šlechtickou...* „Host” 2000, č. 3, s. 29.

¹⁴ L. Vítová: *Hranice po hranicích. Česko-polská a polsko-česká kulturní receptce po roce 1989*. W: *Podzwonne dla granic...*, s. 193.

le informacji znaleźć można na stronach poszczególnych wydawnictw, a przede wszystkim w bieżących recenzjach pojawiających się w prasie i na stronach internetowych (np. www.iliteratura.cz, www.polonistyka.cz, www.polskyinstitut.cz, www.obecprekladatelu.cz, www.novinka.pl, www.czechlit.cz.pl, www.czechozydek.wordpress.pl, www.czechfil.com), jednak ich charakter jest nietrwały, dlatego też nie wpływają one znacząco na poziom recepcji.

Wydawnictwa polskie i czeskie, przede wszystkim ze względów finansowych, w swych planach wydawniczych rzadko uwzględniają autorów z krajów sąsiednich. Jednak warto podkreślić, że w Polsce mamy wydawnictwa i księgarnie specjalizujące się w wydawaniu i dystrybucji przekładów dzieł południowych sąsiadów (wrocławskie wydawnictwa Afera, Good Books i Książkowe Klimaty z serią Czeskie Klimaty). Inne oficyny prowadzą serie wydawnicze dedykowane literaturze czeskiej (m.in. wrocławskie wydawnictwo Atut z serią Literatura Czeska). Przekłady czeskich książek ukazywały się od 1989 r. między innymi: w Pograniczach, W.A.B., Czułym Barbarzyńcy Press, PIW, Zysku i S-ka, Świecie Literackim, Wydawnictwie Literackim, Znaku, Dwóch Siostrach, Wydawnictwie Czarne czy Wydawnictwie 7/8. Czeska literatura do świadomości polskiego czytelnika dociera w postaci tłumaczeń znanych czeskich pisarzy (książkowe), tłumaczeń dramatów i poezji.

Liczba nazwisk czeskich pisarzy znanych w Polsce jest dość długa. Do 1989 r. były wydawane przekłady dzieł mniej lub bardziej akceptowanych przez reżim artystów, jak: Božena Němcová, Jiří Wolker, Marie Majerová, Jaroslav Hašek, Karel Čapek czy Jan Otčenášek. Z biegiem lat lista ta rozszerzyła się o kolejne nazwiska (wielu artystów to dysydenci) — Milan Kundera, Václav Havel. Wyjątkową pozycję w ostatnich latach zdobył Milan Kundera. Na język polski zostały przetłumaczone wszystkie jego powieści i eseje, czyli także te, które zostały napisane w języku francuskim i nie ukazały się w ojczystym języku autora. W dniu 1 kwietnia 2014 r. pisarz ten obchodził swoje 85. urodziny. Kundera wciąż unika prasy i nie udziela zgody nawet na krótką rozmowę. Leszek Engelking uważa, że bezdyskusyjnie Milan Kundera, Bohumil Hrabal i oczywiście Jaroslav Hašek to najpopularniejsi czescy autorzy w Polsce. Niestety, „a tím to vlastně končí”¹⁵, jak podkreślił w wywiadzie udzielonym Jiřiemu Trávníčkovi i Miroslavowi Balaščíkovi.

Dobłą wiadomością jest to, że polscy wydawcy, krytycy literaccy i czytelnicy stopniowo odkrywają, że jedynymi czeskimi pisarzami nie są Milan Kundera, Bohumil Hrabal i Václav Havel. Bohemistyka polska po 1989 r. przeżywa nową falę zainteresowania czeską literaturą¹⁶. Bohemiści nie zapominają o tematach do tej pory poruszanych (teraz je pogłębiają), ale przede wszystkim pociągają

¹⁵ Wywiad Jiřiego Trávníčka i Miroslava Balaščíka z Leszkiem Engelkingiem: *Novodobá česká kultura je kulturou plebejskou, polská šlechtickou...*, s. 30.

¹⁶ Zob. P. Poslední: *Hranice dialogu. Česká proza očima polské kritiky 1945—1995*. Praha 1998.

ich „białe plamy”, czyli „nezmapovaná místa”¹⁷, które po otwarciu politycznym można wreszcie swobodnie badać. Veronika Forková dostrzega, że „k nejvyhledávanějším obdobím patří druhá polovina 20. století s přesahem do doby válečné a předválečné”¹⁸. Powoli znawcy literatury czeskiej w Polsce koncentrują swoje badania nad twórczością dotyczącą problematyki nowej rzeczywistości (Bohumil Hrabal, Milan Kundera), ale krąg tematów się rozszerza i coraz intensywniej pojawia się w tych rozważaniach, a także przekładach, twórczość autorów dotychczas nieznanych czy „okrajových”¹⁹, jak: Michal Ajvaz, Egon Bondy, Jakub Deml, Viktor Fischl, Jiří Gruša, Jiřina Hauková, Josef Hiršal, Daniela Hodrová, Jiří Kratochvíl, Věra Linhartová, Vladimír Macura, Josef Škvorecký, Jáchym Topol, Oldřich Wenzl, Ivan Wernisch i inni. W księgarniach znajdziemy, oprócz publikacji Bohumila Hrabala, Jaroslava Haška i Milana Kundery, książki Petry Hůlovej, Jaroslava Rudiša, Jana Balabána, Markéty Pilátové czy Radki Dene-markovej. Czeska poezja już tradycyjnie gorzej dociera do polskiego czytelnika, niestety była i jest mniej wydawana, rzadko wspomiana w powszechnym druku (w odróżnieniu od polemik na temat prozy), sporadycznie pojawia się w tekstach naukowych. Samodzielne tomiki współczesnych czeskich poetów właściwie się nie ukazują. Wyjątek stanowią publikacje wydawnictwa Atut, którego nakładem ukazały się między innymi tomiki Sylvy Fischerovej i Violi Fischerovej. Na szczęście z pomocą „przychodzą” tu antologie, pisma literackie i Internet.

Autorów polskich wydają w Czechach duże wydawnictwa, takie jak: Akropolis, Mladá Fronta, Odeon, Votobia, Labirynt, Lidové noviny, Host, Paseka, Dokořán: Maj oraz mniejsze oficyny: Protimlův, Fra, Brána, Argon, Aurora, Laser-books, Triáda czy Zoner Press. W ostatnich latach wśród czeskich studentów slawistyki obserwujemy wzrost zainteresowania literaturą i kulturą polską. Słowa uznania w tym względzie należą się nieżyjącemu już poloniście Ludvíkowi Štěpánovi (zm. 2010, Brno), Marii Sobotkovéj (Ołomuniec) czy trzem tłumaczkom i propagatorkom najnowszej prozy polskiej — Barze Gregorovej, Luci Zako-palovej i Michale Benešovej (Praga). Wszystkie trzy wymienione Panie wytrwale promują młodych polskich artystów i artystki, zarówno w swoich przekładach, jak i licznych recenzjach w prasie tradycyjnej czy mediach elektronicznych. Wspólne dla pokolenia młodych polskich pisarzy i pisarek jest — oprócz doświadczenia historycznego i wyraźnie krytycznego oglądu społecznego — eksperymentalne podejście do płaszczyzny językowej tekstu. Cechuje ono twórczość znanych w Czechach polskich artystów: Wojciecha Kuczoka, Doroty Masłowskiej, Mirosława Nahacza, Michała Witkowskiego, Sylwii Chutnik, czy reprezentujących bardziej klasyczny styl narracji i konstrukcji tekstu — Jacka Dehnela, Mikołaja

¹⁷ V. Forková: *Skupina 42 — nové básnické symboly v polské recepci po roce 1989*. In: *Hodnoty a hranice. Svět v české literatuře, česká literatura ve světě. Otázky českého kánonu*. Red. S. Fedrová. Praha 2006, s. 234.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

Łozińskiego i Łukasza Dębskiego, którzy byli do pewnego stopnia pod wpływem eksperymentów językowych swojego pokolenia. W 2014 r. wydawnictwo Argon wydało powieść Sylwii Chutnik *Cwaniary* (*Potvory*, tłum. Michala Benešová), wydawnictwo Fra jej tekst *Kieszonkowy atlas kobiet* (*Kapesní atlas žen*, tłum. Martina Bořilová, Barbora Gregorová, Jan Jeništa, Lucie Zakopalová), wydawnictwo Odeon opublikowało powieść Doroty Masłowskiej *Kochanie, zabiłam nasze koty* (*Zabila jsem naše kočky, drahá*, tłum. Barbora Gregorová).

Ostrawskie wydawnictwo Protimluc regularnie wydaje twórczość polskich autorów. W 2014 r. były to następujące tytuły: Krzysztofa Vargi *Trociny* (*Piliny*, tłum. Jan Faber), Franciszka Nastulczyka *Przewodnik ślepego psa* (*Průvodce slepého psa*, tłum. Lenka Kuhar Daňhelová), Roberta Rybickiego *Dar meneli* (*Dar lůzrů*, tłum. Petr Motýl), Justyny Bargielskiej *Zbiór wierszy* (*Píšeš báseň?*, tłum. Lucie Zakopalová). W Ostrawie ukazuje się kwartalnik „Protimluc — revue pro kulturu”, którego redaktor Jiří Macháček od 2005 r. publikuje poezję polską w przekładach, między innymi Jana Fabera czy Michaela Alexy. W czasopiśmie tym na stałe zagościła rubryka przekładów z języka polskiego. Kwartalnik ukierunkowany jest na czeską twórczość literacką, uzupełnioną tekstami autorów z Polski, Węgier, Słowacji i innych krajów. Jiří Macháček za główną zaletę literatury polskiej uważa jej „inność”:

je hodně jiná. Nejen *Mrtvé body* či Darek Foks, ale i další polští autoři představují úplně jiný literární svět, který budeme muset teprve pomalu objeovat. Mnohé z toho, co dnes polská literatura nabízí, v české chybí. I snaha o rozrušení samotných literárních postupů a hledání nových, které je například u Darka Fokse, ale částečně i u Rudnického, naprosto jednoznačné. Záměrná, řekl bych až „nehorázná”, práce s jazykem, což je pro překladatele strašný oříšek. Právě v tom může současná polská literatura českého čtenáře oslovovat²⁰.

W 2014 r. „Protimluc — revue pro kulturu” popularyzowało poezję Leszka Engelkinga i Adama Zagajewskiego (nr 1—2/2014 i nr 3—4/2014). Polskie czasopismo literackie „Tekstualia” przedstawiło w 2011 r. naszym czytelnikom, we współpracy z tym ostrawskim magazynem literackim, odsłonę najnowszej literatury czeskiej. W czwartym numerze „Tekstualiów” ukazały się teksty czeskich pisarzy, eseistów i krytyków literackich. Wybór przygotował Jiří Macháček w przekładach Leszka Engelkinga, Doroty Dobrew, Olgi Czernikow i Kamili Szymańskiej. Inicjatywa polsko-czeska wpisała się w ramy międzynarodowego projektu Czasopismo w Czasopiśmie.

Polska Oficyna Wydawnicza ATUT działa od 1993 r. Jest niezależną firmą prywatną, założoną i prowadzoną przez Witolda Podedwornego. Warto zwrócić uwagę, że to wrocławskie wydawnictwo stawia sobie za cel prezentowanie twór-

²⁰ Wywiad Michaly Benešovej z Jiřím Macháčkiem: *Popularita neoznačuje fenomén*. „Literární noviny” 2008, č. 8, s. 17.

czości młodych czeskich autorów, dopiero walczących o uznanie krytyki nie tylko na scenie międzynarodowej, ale i na własnym rynku księgarskim. Tego rodzaju działania wydawnicze wydają się szczególnie istotne jako próba dokumentacji prądów literackich w czasie ich powstawania, bez czekania na opinie krytyków czy nominacje do nagród. Podobne zadanie stawiają sobie pisma literackie, które okazjonalnie publikują wiersze czeskich poetów urodzonych w latach 70. i 80. XX w. (między innymi: Jana Těsnohlídka, Ondřeja Buddeusa, Kateřiny Rudčenkovej). ATUT specjalizuje się w książkach naukowych i popularnonaukowych, ale wydaje także literaturę piękną. Większość publikacji tego wydawnictwa związana jest z tematyką pogranicza kulturowego polsko-czesko-niemieckiego. Seria Literatura Czeska (razem 16 publikacji) ma za zadanie przybliżyć czytelnikowi polskiemu to, co w dziedzinie literatury dzieje się współcześnie u naszych południowych sąsiadów. Antologie poezji i dramatu, wybory wierszy, powieści oraz zbiory opowiadań, które wychodzą w tej oficynie przedstawiają dorobek twórców młodych, lecz również utwory tych artystów, których nazwiska były w komunistycznej Czechosłowacji skazane na zapomnienie. Wśród czeskich autorów Oficyny Wydawniczej ATUT znaleźli się między innymi: Přemysl Rut, Radka Denemarková, Ota Filip, Viola Fischerová, Sylva Fischerová, Václav Havel, Jiří Kolář, Jiří Kratochvíl, Pavel Brycz, Vratislav Effenberger, Tomáš Přidal czy Karel Michal. Niestety, w 2014 r. twórczość czeskich autorów nie była prezentowana przez oficynę Witolda Podedwornego.

W Polsce już od czterech lat funkcjonuje Wydawnictwo Afera, skoncentrowane głównie na publikowaniu twórczości współczesnych czeskich autorów. Na stronie internetowej Wydawnictwa czytamy:

Czechy to bliski nam kraj, gdzie nie brakuje talentów literackich. Stąd nasze duże zainteresowanie pisarzami zza południowej granicy. Wynajdujemy najciekawsze nowości, pozycje bestsellerowe i uhonorowane prestiżowymi nagrodami. Wprowadzamy na polski rynek czeskich autorów spoza ograniczonego mainstreamu. [...] Znajdą Państwo u nas m.in. książki najlepszego obecnie czeskiego humorysty Petra Šabacha; uznanego za najlepszego czeskiego pisarza dekady Jana Balabána; młodej zdolnej autorki Petry Soukupovej; coś dla dzieci i fanów języka czeskiego [...] ²¹.

Założycielka Wydawnictwa Julia Różewicz została wyróżniona prestiżową nagrodą translatorską, co roku przyznawaną przez „Literaturę na Świecie”. Tłumaczka otrzymała nagrodę w kategorii Nowa Twarz (2013), za przekład książki *Plastikowe M3, czyli czeska pornografia (Umělohmotný třípokoje)* autorstwa Petry Hůlovej. W 2014 r. w półfinale „Angelusa” znalazła się książka Emila Hakla *Zasady śmiesznego zachowania (Pravidla směšného chování)* w przekładzie Ró-

²¹ Informacja od wydawcy dostępna w Internecie: <http://www.wydawnictwoafera.pl/> [Data dostępu: 5.03.2015 r.].

żewicz. Organizowana przez miasto Wrocław Literacka Nagroda Europy Środkowej „Angelus” jest jedną z najważniejszych nagród w dziedzinie twórczości prozatorskiej tłumaczonej na język polski. W ciągu roku Afera wydaje od trzech do czterech tytułów. Zdaniem Dany Błatnej, znanej agentki literackiej promującej literaturę czeską na rynkach zagranicznych, wielkim szczęściem dla literatury czeskiej było założenie tego polskiego wydawnictwa: „Julia Różewiczová umí nejen knihy přeložit a prodat, ale také propagovat. Dokáže to roztočit”²². W 2014 r. Różewicz przetłumaczyła książki Pavla Šruta *Lichožrouti se vracejí* (*Niedoparki powracają*), Kateřiny Tučkovéj *Žitkovské bohyně* (*Boginie z Žitkovej*) i Václava Klause *My, Evropa, svět* (*My, Europa i świat*). Zazwyczaj druk tekstu Afera zaczyna od nakładu dwóch tysięcy egzemplarzy, a następnie dodrukowuje tytuły cieszące się zainteresowaniem czytelników.

W 2014 r. na polskim rynku książki zapoczątkowało swoją działalność Wydawnictwo Stara Szkoła. Do priorytetowych celów tego wydawnictwa należy propagowanie przede wszystkim czeskich pisarzy, którzy dotychczas nie zostali zaprezentowani polskim czytelnikom. Stara Szkoła zadebiutowała w styczniu 2015 r. powieścią Evžena Bočka *Ostatnia arystokratka* (*Poslední aristokratka*), w przekładzie bohemisty i tłumacza Mirosława Śmigielskiego, który w latach 2008–2010 był redaktorem naczelnym magazynu „Pan Slawista”. Książka Bočka zawiera wszystko, czego oczekujemy od prozy naszych południowych sąsiadów — humor, autoironię i dystans. Czeski autor nawiązuje do najlepszych rodzimych tradycji humoru literackiego: Jaroslava Haška, Zdeňka Jirotki oraz Michala Vievgha. *Ostatnia arystokratka* otrzymała w Czechach nagrodę za najśmieszniejszą powieść roku i stała się jednym z największych bestsellerów ostatnich lat (70 000 sprzedanych egzemplarzy). Powieść doczekała się w Czechach kontynuacji. Druga część *Arystokratka w ukropie* (*Aristokratka ve varu*) jest już w przygotowaniu Starej Szkoły. Mirosław Śmigielski w swoim dotychczasowym dorobku przekładowym ma teksty między innymi: Ludvíka Vaculíka *Šwinki morskie* (2008, *Morčata*), Oty Pavla *Bajka o Raszku* (2009, *Pohádka o Raškovi*)²³ oraz Bohumila Hrabala (opowiadania w zbiorze *Perelka na dnie. Rozmowy*). Wiosną 2015 r. nakładem Starej Szkoły ukaże się powieść *Lucynka, Macoszka i ja* (*Lucka, Maceška a já*) autorstwa Martina Reinera — tegorocznego laureata prestiżowej Nagrody im. Josefa Škvoreckiego i zwycięzcy ankiety „Lidových novin”. Warto wspomnieć, że pisarz ankietę wygrał z niespotykaną wcześniej przewagą. Natomiast na jesień planowane jest wydanie powieści Ludvíka Vaculíka *Siekiera* (*Sekyra*) — bez wątpienia jednej z najważniejszych książek literatury czeskiej XX w.

²² Zob. I. Hartman: *O současné české spisovatele je zájem v Polsku i v Americe*. Dostępne w Internecie: <http://archiv.ihned.cz/c1-63518650-ceska-literatura-polsko> [Data dostępu: 5.03. 2015 r.].

²³ *Šwinki morskie* i *Bajka o Raszku* ukazały się jako numer specjalny magazynu „Pan Slawista”. Niestety, nie były dostępne w księgarniach. Można je było kupić u wydawcy na: www.pan-slavista.pl.

Rodzi się obawa, czy obok wydawnictw Książkowe Klimaty, Afera, Atut i innych na polskim rynku książki jest jeszcze miejsce dla kolejnego małego wydawnictwa specjalizującego się w literaturze czeskiej. Dzięki rozdrobnionym, ale energicznym inicjatywom takich instytucji nie zamarła obecność polskiej literatury w Czechach i czeskiej w Polsce. Znaczącą rolę w przybliżaniu spraw polskich i czeskich, w tym literatury, odgrywają również czasopisma. Przede wszystkim są to w Polsce: „Bohemistyka”, „Literatura na Świecie”, „Fa-art”, „Dekada Literacka”, „Tygodnik Literacki”, „Tygiel Kultury”, „Krasnogruda”, „Almanach Prowincjonalny”, „Dialog”, „Czas Kultury”, „Fraza”, „HA!ART”, „Opcje”, „Akcent”, „Chimera”, „Pobocza” czy czasopismo internetowe „Virdarium Poetyckie”. Z kolei w Czechach są to: „A2: kulturní čtrnáctideník”, „Aluze”, „Analogon”, „Listy”, „Babylon”, „Host”, „Labyrint revue”, „Pandora”, „Plav. Měsíčník pro světovou literaturu”, „Proglas”, „Protimluv”, „Tvar”, „Souvislosti”, „Kontexty” czy „Řad”.

Czasopismo o bogatej tradycji „Literatura na Świecie” opublikowało kilka numerów poświęconych czeskiej literaturze, np.: nr 8–9/1989, nr 9/1990, nr 8–9/1991, nr 10–12/1992, nr 11/1993, nr 9/1994, nr 3/1996, nr 1–2/1997, nr 7/1997, nr 5–6/1999, nr 12/2001, nr 3–4/2007, nr 11–12/2008. Ukazały się w nich tłumaczenia z dzieł: Václava Havla, braci Čapków, Bohuslava Reynka, Jana Skácela, Vratislava Effenbergera, Miroslava Holuba, Jana Vladislava, Ivana Wernischa, Jiříego Grušy, Libuše Moníkovéj, Oty Filipa, Bohumila Hrabala czy Josefa Škvoreckiego²⁴. W 2014 r. to zainteresowanie, niestety, zmalało na rzecz literatury etiopskiej, niemieckiej, węgierskiej czy austriackiej. Pociuszające jest jednak to, że w ogóle w Polsce wychodzą numery czasopism w całości poświęcone czeskiej kulturze. Z „Literaturą na Świecie” związani byli wybitni polscy tłumacze z języka czeskiego, jak poeta i literaturoznawca Leszek Engelking, redaktor i dziennikarz Andrzej Jagodziński, eseista i dziennikarz Aleksander Kaczorowski, poeta Zbigniew Machej czy tłumacz Piotr Godlewski. Brak jednak sygnałów, które potwierdzałyby, że i nasza kultura w podobnym stopniu interesuje czytelników nad Wełtawą. Nawiasem mówiąc, dotkliwie brakuje czeskiej wersji polskiego czasopisma „Literatura na Świecie”, ponieważ ani „Svět literatury”, ani „Plav” czy „Labyrint” szeroko ujmujący światową sztukę i literaturę nie mogą zastąpić niewydawanego od 1996 r. przeglądu literatury zagranicznej „Světová literatura”.

W Polsce 2014 r. był oczywiście rokiem jubileuszowym. Obchodziliśmy 100. rocznicę urodzin Bohumila Hrabala (dokładnie 28 marca). Czeskie Centrum w Warszawie przygotowało serię inicjatyw poświęconych jednemu z najważniejszych pisarzy XX w.: wystawy, spotkania literackie, konkurs tłumaczeniowy,

²⁴ Działalność tego właśnie czasopisma stała się impulsem dla znanego czeskiego polonisty Petra Posledního do napisania książki *Taktika přepisu. Polští autoři v časopise Světová literatura*. Červený Kostelec 2013.

konferencję naukową, filmowe przeglądy i teatralne monodramaty. W tym czasie głośnym echem odbił się nad Wełtawą antyhrabalowski bunt uczniów gimnazjum w Nymburku, rodzinnym mieście Bohumila Hrabala. Tamtejsi gimnazjaliści zaprotestowali przeciwko planom dyrekcji, która w związku z przypadającą w tym roku 100. rocznicą urodzin autora *Zbyt głośnej samotności* postanowiła nadać szkole jego imię. List protestacyjny przeciw tej decyzji podpisało kilkuset uczniów. Tymczasem w Polsce obchodom rocznicowym towarzyszyło duże zainteresowanie życiem i twórczością czeskiego artysty ze strony czytelników i specjalistów.

W Polsce do końca marca, w poznańskiej Bibliotece Raczyńskich, pokazywane były fotografie Hrabala i okładki jego książek w różnych tłumaczeniach. Emitowany był też film dokumentalny o pisarzu. Z Poznania wystawa trafiła do Krakowa, gdzie 3 kwietnia odbyła się premiera polskiego wydania przewodnika *Praga z Hrabalem oraz podróż śladami pisarza po Czechach i Morawach (Cesty s Bohumilem Hrabalem)* i spotkanie z jego autorem Tomášem Mazalem. Wspomniana publikacja jest nie tylko opowieścią o życiu i twórczości Bohumila Hrabala, ale także przewodnikiem po miejscach związanych z nim i jego utworami. Jak wyjaśnia autor we wstępie: „chciałem, aby ten przewodnik nie pełnił jedynie funkcji turystycznej, albo — lepiej to ujmując — turystyczno-literackiej, ale również mógł być samodzielną lekturą, stanowić pendant do monografii Bohumila Hrabala”²⁵. Książkę Mazala przetłumaczył Jakub Pacześniak, polski poeta i tłumacz z języka czeskiego. W jego przekładzie ukazało się w 2003 r. *Auteczko: ballada (Autičko, wyd. 2. w 2009 r.)* Bohumila Hrabala. Na podstawie tego tekstu miała miejsce inscenizacja w Teatrze Nowym w Poznaniu w 2005 r., w reżyserii i wykonaniu Aleksandra Machalicy.

Wydawnictwo Czuły Barbarzyńca Press przygotowało z okazji tej okrągłej rocznicy kilka ciekawych publikacji związanych z czeskim pisarzem, a wśród nich wznowienie tomu wczesnych opowiadań autora *Perłka na dnie. Rozmowy (Perlička na dně. Hovory)*. Przekładów dokonali: Cecylia Dmochowska, Helena Gruszczyńska-Dębska, Edward Madany, Jan Stachowski, Mirosław Śmigiel-ski, Józef Waczków i Emilia Witwicka. Zbiór zawiera jedenaście znakomitych opowiadań Bohumila Hrabala, prawdziwych narracyjnych perełek, w których przypadkowe spotkania i przelotne rozmowy odsłaniają na chwilę głębię ludzkich namiętności i tęsknot. W książce odnaleźć można ważne postaci i wątki powracające w prozie Hrabala we wciąż nowych odsłonach. W grudniu 2014 r. wydawnictwo opublikowało kolejny tekst pisarza — *Miasteczko, w którym czas się zatrzymał (Městečko, kde se zastavil čas)*, którego autorem przekładu jest zmarły w 2010 r. historyk Piotr Godlewski. Jako znawca i tłumacz literatury czeskiej oraz słowackiej przełożył między innymi dzieła Bohumila Hrabala,

²⁵ T. Mazal: *Praga z Hrabalem oraz podróż śladami pisarza po Czechach i Morawach*. Tłum. J. Pacześniak. Warszawa 2014, s. 11.

Milana Kundery i Karla Čapka. Książka Hrabala *Miasteczko, w którym czas się zatrzymał* to jeden z najwybitniejszych tomów prozatorskich pisarza z wyraźnymi wątkami autobiograficznymi, sięgający do wspomnień z rodzinnego Nymburka. W 2014 r. Wojciech Soliński, wrocławski polonista, tłumacz i czechofil, przetłumaczył wyjątkowy dla twórczości Hrabala tekst *Złocieńka (Kopretina)*, z ilustracjami Agaty Dębickiej, który ukazał się dzięki wydawnictwu Czuly Barbarzyńca Press (także księgarnia i klubokawiarnia działająca w Warszawie i Krakowie). Warszawskie wydawnictwo, którego patronem od 1995 r. i ulubionym autorem jest Bohumil Hrabal, stawia sobie między innymi za cel organizowanie wydarzeń artystycznych związanych z promowaniem dobrej literatury. W Czechosłowacji to szczególnie w dorobku Hrabala opowiadanie po raz pierwszy zostało opublikowane w 1965 r. W Polsce uroczą bajką dla dzieci o pięknej i mądrej krowie została wydana w 100. rocznicę urodzin słynnego pisarza, który bynajmniej nie kojarzy się z literaturą dziecięcą. Czeski pisarz w trakcie wywiadu rzeki z młodym węgierskim dziennikarzem Lászl'em Szigetím wspomniał:

Napisałem kiedyś na zamówienie bajkę dla dzieci, nosiła tytuł *Złocień*, wyszła w Młodej Froncie w 1962 roku. Umieściłem ją nawet w jednym zbiorze, bo myślałem wtedy o dzieciach, ale poza tym jednym razem nigdy nie przyszło mi do głowy, żeby pisać dla dzieci, ponieważ ja zawsze mam przed sobą jakąś książkę, którą muszę napisać²⁶.

Oficjalna premiera *Złocieńki* odbyła się w dn. 23.10.—26.10.2014 r. podczas Międzynarodowych Targów Książki w Krakowie. Jesienią Uniwersytet Warszawski, we współpracy z praskim Uniwersytetem Karola i Czeskim Centrum, zorganizował konferencję naukową dedykowaną Hrabalowi (17.11.—18.11.2014 r.). Drugi dzień konferencji poświęcony został niemalże w całości zagadnieniu tłumaczenia tekstów Hrabala. Podczas debaty spotkali się tłumacze: Jan Stachowski, Dorota Dobrew, Aleksander Kaczorowski i Maciej Mętrak. Konferencja połączona została z obchodami 25. rocznicy aksamitnej rewolucji w Czechosłowacji. Wydarzenia w związku z 100. rocznicą urodzin pisarza odbyły się też w innych miastach Polski, między innymi: w Gdańsku, Bielsku-Białej, Szczecinie, Wrocławiu, Krakowie i Toruniu. W 2014 r. Czeskie Centrum oraz sekcja literatury czeskiego Instytutu Teatralnego ogłosiły międzynarodowy konkurs tłumaczeniowy imienia szwajcarskiej bohemistki Susan Roth (1950—1997), którego wyniki zostały podane 31.03.2015 r.

W Czechach w 2014 r. na falach znanej stacji radiowej Wełtawa wiele miejsca poświęcono polskiej kulturze — mówiono po polsku i o Polsce, a literatura odegrała tu główną rolę. Bardzo interesujący był projekt, w którym prezento-

²⁶ B. Hrabal: *Drybling Hidegkutiego, czyli rozmowy z Hrabalem*. Tłum. A. Kaczorowski. Izabelin 2002, s. 28.

wano współczesne polskie opowiadania. Każdy z dwunastu tłumaczy dla radia wybrał i przetłumaczył jedno z opowiadań. Audycje na temat pracy tłumacza poprowadził Petr Vidlák. W rozmowach udział wzięła najbardziej doświadczona czeska tłumaczka Helena Stachová (autorka około 200 przekładów) oraz tłumaczki młodszej generacji Bara Gregorová i Lenka Kuhar Daňhelová. Regularna audycja *Osudy* została poświęcona losom poszczególnych tłumaczy literatury polskiej w Czechach. Milena M. Marešová od stycznia prowadziła cykliczny program na temat polskiej poezji od jej początków po XX w. Słuchacze czeskiej stacji Wełtawa polską poezję współczesną poznawali wraz z poetą i redaktorem Milošem Doležalem. Drugą dominantą tematyczną całorocznego programu, oprócz poezji, był teatr. Przygotowano programy poświęcone jego historii, których autorem był Jan Hyvnar, ale także specjalnie na potrzeby projektu napisane zostały i zaprezentowane nowe sztuki teatralne. Jednym z najważniejszych wydarzeń Polskiego Roku w stacji Wełtawa były zaprezentowane przez nią trzy sztuki współczesnych polskich dramaturgów: Małgorzaty Sikorskiej-Miszczuk, Michała Walczaka i chyba najbardziej znanej w Czechach polskiej pisarki Olgi Tokarczuk.

Mariusz Szczygieł, autor książek o Czechach, po które chętnie sięgają zarówno Polacy, jak i Czesi, otrzymał w 2014 r., w Ambasadzie RP w Pradze, Odznakę Honorową „Bene Merito”. To polskie odznaczenie cywilne, nadawane, przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, zostało ustanowione jako zaszczytne honorowe wyróżnienie nadawane obywatelom polskim oraz obywatelom państw obcych za działalność wzmacniającą pozycję Polski na arenie międzynarodowej. Obok Andrzeja Sapkowskiego, Mariusz Szczygieł jest najpopularniejszym polskim autorem w Czechach. W 2014 r. ukazał się już po raz osiemnasty *Gottland* (*Gottland*, tłum. Helena Stachová) i zbiór reportaży *20 lat nowej Polski w reportażach według Mariusza Szczygła* (*20 let nového Polska v reportážích podle Mariuše Szczygiela*, tłum. Michala Benešová, Barbora Gregorová, Helena Stachová, Lucie Zakopalová), których pomysłodawcą, autorem układu i komentarza był właśnie Mariusz Szczygieł. Wśród autorów znaleźli się: Irena Morawska, Joanna Sokolińska, Joanna Wojciechowska, Karol Podgórski, Włodzimierz Nowak, Wojciech Staszewski, Edyta Gietka, Ewa Winnicka, Witold Szablowski, Marcin Kołodziejczyk, Anna Fostakowska, Wojciech Bojanowski, Paweł Piotr Reszka, Jacek Antczak, Artur Pałyga, Lidia Ostałowska, Tomasz Kwaśniewski, Katarzyna Surmiak-Domańska, Paweł Smoleński, Jacek Hugo-Bader, Grzegorz Sroczyński, Wojciech Tochman i Mariusz Szczygieł. Wybór zawiera 26 historii, zapisanych przez najlepszych polskich reporterów. Stanowi osobisty wybór reportaży Szczygła o tym, gdzie zaczęła się i dokąd doszła nowa Polska. W Polsce tekst ten miał swoją premierę w 2009 r.

W dn. 15.05.–18.05.2014 r. na stoisku Instytutu Polskiego, podczas targów książki i festiwalu literatury „Svět knihy 2014” (Praga-Výstaviště), obok nowości wydawniczych, czekali na czytelników niezwykle goście: dwie utalentowane

pisarki Sylwia Chutnik i Justyna Bargielska oraz legenda polskiego undergroundu Robert Brylewski. Sytuacja literatury polskiej na czeskim rynku wydawniczym wygląda trochę inaczej niż literatury czeskiej w Polsce. Oczywiście, pewne trendy pozostają niezmiennie, bo dyktują je zupełnie pozaliterackie prawa rynku. Mamy na myśli przede wszystkim to, że ukazuje się znacznie więcej przekładów książek prozatorskich niż tomików poetyckich. Tłumaczone i wydawane są także dzieła autorów młodego pokolenia, między innymi: Doroty Masłowskiej czy Michała Witkowskiego powieść *Margot* (*Margot*, tłum. Pavel Peč, 2014). W ostatnich latach ukazało się kilka samodzielnych tomików poetyckich współczesnych polskich autorów, jak: Darka Foksa, Genowefy Jakubowskiej-Fijałkowskiej, Marcina Świetlickiego, Ryszarda Krynickiego, Wisławy Szymborskiej, Wojciecha Bonowicza, Jacka Dehnela, Mariusza Grzebalskiego czy Michała Sobola. Czeskiemu czytelnikowi jest znacznie łatwiej dotrzeć do polskiej poezji powojennej niż czytelnikowi polskiemu do poezji czeskiej. Polscy poeci pojawiają się regularnie w czeskim Internecie. Ważnym portalem literackim, na łamach którego często goszczą Polacy, jest www.iliteratura.cz.

Zdaniem Václava Buriana (zm. 2014 r.), czeskiego polonisty, znanego tłumacza między innymi twórczości Czesława Miłosza i Andrzeja Stasiuka, oraz wieloletniego redaktora legendarnych już „Listów”, to popularność dobrej klasy czytadeł ze średniej półki stanowi o zainteresowaniu literaturą danego kraju. Nie spodziewane odejście Václava Buriana w 2014 r. wywołało liczne reakcje i wspomnienia ze strony jego kolegów i przyjaciół. Jiří Severa opracował szczegółową biografię tego ołomunieckiego tłumacza, niestrudzonego popularyzatora polskiej literatury i kultury, redaktora, dziennikarza i poety, która została zamieszczona na portalu [Spisovatelé&Literatura](http://spisovatele.upol.cz/vaclav-burian) (<http://spisovatele.upol.cz/vaclav-burian>).

Václav Burian nie był akademickim polonistą — raczej polonofilem. Publikował w licznych polskich czasopismach: „Tygodnik Powszechny” (dla którego pracował jako czeski korespondent), „Literatura na Świecie”, „Kresy”, „Tygiel Kultury” czy „Przegląd Artystyczno-Literacki”. Pierwsze przekłady Buriana wychodziły w samizdacie już w latach 80. Ukazywały się felietony z Polski, eseje, recenzje, refleksje, ale także wiersze jego autorstwa publikowane głównie w czasopiśmie „Ječmínek” (1981—1987), którego był współzałożycielem. Przełożył wówczas twórczość najwybitniejszych polskich autorów, oprócz Miłosza, byli to między innymi: Tadeusz Konwicki, Edward Stachura, Rafał Wojaczek, Leszek Kołakowski, Stanisław Barańczak, Witold Gombrowicz czy Sławomir Mrożek²⁷. Polski noblista Czesław Miłosz był postacią dominującą wśród artystów, którymi

²⁷ Krótki wybór przekładów Václava Buriana z literatury polskiej: Cz. Miłosz: *Svědec-tví poezie: Šest přednášek o neduzích našeho věku* (1992); Cz. Głombik: *Český novotomismus třicátých let: Iniciativy, kulturní kontext, polemiky* (1995); K. Wojtyła: *Prameny a ruce: Básně a poetické meditace* (1995, wraz z Ivetą Mikešová); Ch. Schmeruk: *Dějiny literatury jidiš* (1996); J. Tazbir: *Protokoly sionských mudrců: Pravda nebo podvrh?* (1996); Cz. Miłosz: *Traktáty a přednášky ve verších* (1996); Cz. Miłosz: *Pejsek u cesty* (2000); A. Stasiuk: *Jak jsem se*

interesował się Burian w swojej twórczości naukowej i przekładowej. W jego publikacjach dużo miejsca zajmuje też badanie zjawiska polskiego drugiego obiegu. Ostatnią publikacją z 2014 r. w tłumaczeniu Buriana jest zbiór wierszy poety i krytyka literackiego Krzysztofa Lisowskiego *Nicoto, zmiz (Nicości znikaj)*. Promocja tomu odbyła się 5 czerwca 2014 r. w Ołomuńcu. Dzień wcześniej Václav Burian odebrał w Ambasadzie Polskiej w Pradze Medal Wdzięczności, który jest symbolicznym podziękowaniem obywatelom Czech za odwagę osobistą i pomoc udzieloną opozycji demokratycznej w Polsce, która odgrywała w jego życiu i twórczości ważną rolę od lat 70. minionego wieku aż po 2014 r. Otrzymał również Nagrodę im. Zbigniewa Dominiaka, przyznaną za przekłady poezji polskiej na języki słowiańskie, w 2007 r. oraz Odznakę „Zasłużony dla Kultury Polskiej”.

W dn. 24 kwietnia 2014 r. wszystkie literackie i kulturalne portale oraz czasopisma w Czechach odnotowały informację o śmierci Tadeusza Różewicza, którego twórczość była dobrze znana w kraju naszych sąsiadów. Na język czeski jego utwory tłumaczyła Vlasta Dvořáčková — poetka i polonistka. Przygotowała ona wybór z poezji Różewicza — *Uprostřed života* (1958), *Rozhovor* (1962), *Jak světlo pavučinou* (1995) — oraz ostatni zbiór w języku czeskim prezentujący życie i twórczość poety *Mezi apokalypsou a-* (2004), przetłumaczyła jego teksty prozatorskie — *V nejkrásnějším městě světa* (1964), *Smrt v starých kulisách* (1972) — i sztuki teatralne — *Hry* (1983), *Bílé manželství* (1992). Dwa dramaty przetłumaczył także Jaroslav Simonides. W wywiadzie dla czasopisma „Host” (2011, nr 5) z okazji Roku Czesława Miłosza Vlasta Dvořáčková, mówiąc o „wielkich mistrzach” polskiej poezji XX w., zaznaczyła:

Różewicz odmítl nápadné a četné básnické ozdoby, pravidelné sloky, rýmy. Výsledkem byl „nahý, holý verš”, právě to, co úporně hledal: „volání na druhého člověka”, překonávání vlastní i cizí osamělosti. I Miłoszovi byla Różewiczova poezie blízká. Několik jeho básní přeložil a ve svých přednáškách v Americe seznamoval s nimi své posluchače²⁸.

W Polsce Vlasta Dvořáčková została wyróżniona prestiżową nagrodą Transatlantyk, przyznaną przez Instytut Książki za popularyzację literatury polskiej na rynku światowym przez tłumaczenia na języki obce. Transatlantyk jest nie tylko nagrodą dla wybitnych ambasadorów polskiej literatury, ale ma na celu również integrowanie środowisk tłumaczy literatury polskiej oraz historyków i krytyków literackich. Wręczenie statuetki oraz nagrody w wysokości 10 tys. euro

---

stal spisovatelem (2004); Cz. Miłosz: *Miłoszova abeceda* (2005); J. Andrychovyč — A. Stasiuk: *Moje Evropa* (2009, wraz z T. Vašutem).

²⁸ Wywiad Lucii Zakopalovej z czterema tłumaczami literatury polskiej: Jiřím Červenka, Josefem Mlejnkem, Václavem Burianem i Vlastą Dvořáčkovą: *Hovory o básnické řeči*. „Host” 2011, č. 5, s. 95.

odbyło się 13 maja 2011 r. w Operze Krakowskiej, podczas II Festiwalu Czesława Miłosza. W swoim dużym dorobku translatorskim czeska tłumaczka ma, oprócz dzieł Tadeusza Różewicza i Czesława Miłosza, także twórczość Zbigniewa Herberta i Wisławy Szymborskiej. Tłumaczyła również dzieła klasyków literatury polskiej: Henryka Sienkiewicza, Elizy Orzeszkowej, Jana Andrzeja Morsztyna, Stefana Żeromskiego, Adama Mickiewicza, Jarosława Iwaszkiewicza.

Publikacje literatury polskiej na terenie Czech w 2014 r. stanowią 43 pozycje prozatorskie autorstwa 41 polskich twórców, wśród których znajdują się utwory literatury starszej (np. twórczość Heleny Mniszkówny, Stefana Żeromskiego) i najnowszej (np. twórczość Sylwii Chutnik, Doroty Masłowskiej). Dla porównania, w tym samym czasie w Polsce ukazało się 18 publikacji książkowych 15 autorów czeskich. Przekłady z obszaru liryki stanowią przede wszystkim wybory dokonane z inicjatywy tłumaczy. W Czechach ukazał się zbiór wierszy Justyny Bargielskiej *Píšeš báseň?* ze słowem wstępnym tłumaczki Luci Zakopalovej. Twórczość tej poetki była już wcześniej tłumaczona na język czeski. Wiersze Bargielskiej pojawiły się na łamach czasopism „A2” (2011, nr 21), „Protimlův” (2012, nr 1–2) i „Souvislosti” (2012, nr 1) wraz z wywiadem *Vyhlížím každý verš* oraz w *Antologii současné polské poezie* (2011). Josef Mlejnek, znany tłumacz literatury polskiej, dokonał wyboru wierszy Tadeusza Gajcego *Zády opřen o věčnost*, który ukazał się z okazji 70. rocznicy powstania warszawskiego. Słowo wstępne przygotował Maciej Ruczaj. W tłumaczeniu Jaroslava Šubrta opublikowany został poemat *Oleandr* Marcina Kurka, wydany w 2010 r. w Warszawie jako drugi tom serii poetyckiej „Zeszyty Literackie”, nagrodzony jesienią tego samego roku przez Fundację im. Kościelskich (Szwajcaria). Ostatnią publikacją z obszaru liryki w przekładzie Vacláva Buriana, a zarazem pierwszą pozycją polskiego poety na czeskim rynku, był zbiór wierszy Krzysztofa Lisowskiego *Nicoto, zmiz*, który zawiera także liczne „czeskie” motywy i opiewa znanych czeskich poetów — Vladimíra Holana, Miroslava Holuba i Karela Kryla. Z poezji dawnej wyszedł tomik Jana Andrzeja Morsztyna *Divy lásky*, w tłumaczeniu Vlasty Dvořáčkové. W wydawnictwie Protimlův ukazał się duży wybór dotychczasowej twórczości polskiego poety, tłumacza literatury czeskiej i słowackiej, Franciszka Nastuleczyka zatytułowany *Průvodce slepého psa*, w tłumaczeniu Lenki Kuhar Daňhelovej. Na początku lipca 2014 r. w ostrawskim klubie Atlantik, w ramach czeskiej wersji Miesiąca Autorskiego Czytania, odbyła się premiera tomu Roberta Rybickiego *Dar lůzrů*, w przekładzie Petra Motýla. Tłumacz David Zelinka przetłumaczył i opatrzył komentarzem zbiór utworów Edwarda Stachury *Člověk — nikdo*, który ukazał się w wydawnictwie Malvren. W tym dużym zbiorze (552 s.) po raz pierwszy w całości na język czeski zostały przetłumaczone prozy, opowiadania, wiersze i poemat polskiego artysty. Łącznie w 2014 r. w Czechach opublikowano 8 zbiorów poetyckich polskich poetów. Obraz literatury polskiej kreowany był głównie przez przedstawicieli prozy bądź poezji współczesnej. Niestety, w tym samym roku na polskim rynku książki nie ukazał się ani jeden zbiór poezji cze-

skiej. Zarówno po polskiej, jak i po czeskiej stronie poezja była tłumaczona i publikowana na łamach czasopism kulturalno-literackich. Spośród tytułów, które wydano drukiem w 2014 r., najmniejszy procent stanowiły przekłady literatury dziecięcej i dramatów.

Obdarzenie nowych autorów uwagą krytyki przyczyniło się bez wątpienia do wzrostu prestiżu literatury czeskiej w Polsce i polskiej w Czechach. Jednak indywidualna recepcja pojedynczych tłumaczeń nie może zbudować całościowego obrazu, wskazać jej jednostkowości. W ostatnich latach w Polsce wydaje się rocznie ponad 10 tytułów współczesnej literatury czeskiej. Należy podkreślić, że nie są to jedynie książki autorów bardzo znanych i nagradzanych, które w kraju odniosły sukces komercyjny, jak Petra Šabacha i Kateřiny Tučkovéj. Dla recepcji literatury polskiej w Czechach i czeskiej w Polsce charakterystyczny zdaje się fakt, że przyswaja się poszczególne utwory. Można cieszyć się pewną liczbą tłumaczeń, ale przeciętny odbiorca nie potrafi wyrobić sobie odpowiedniego poglądu na temat kształtu całości tych literatur. Może nawet należałoby mówić o pewnej przypadkowości dobieranych publikacji. Oczywiście, kilku czeskich i polskich pisarzy cieszy się dużym uznaniem czytelników i krytyków w krajach ościennych. Przykładem może być tu twórczość Jáchyma Topola, który jest najpopularniejszym czeskim pisarzem w Polsce, czy Mariusza Szczygła — najpopularniejszego polskiego pisarza w Czechach. Cieszy fakt, że obecnie można zaobserwować wzrostową tendencję publikowania przekładów literatury czeskiej i polskiej w kraju sąsiednim, ponieważ wzrasta też potrzeba umocnienia i dopełnienia obrazu tych kultur w świadomości polskiego i czeskiego odbiorcy, pewnego „stereotypu kulturowego, który społeczność czytająca przyswaja wraz z przybywaniem kolejnych tekstów”²⁹. Być może należałoby się zastanowić nad kryteriami decydującymi o wyborze (lub odrzuceniu) książek czy autorów. Jaki wpływ mają na te decyzje wybory estetyczne, względy komercyjne, koniunktury polityczne, co decyduje o wysokości nakładów? Sądzić można, że decydują indywidualne, prywatne, osobiste preferencje i zamięłowania, pomaga tradycja wzajemnych kontaktów (z czym w przypadku polsko-czeskich relacji mamy do czynienia). Mimo tego otwarcia, przeciętny odbiorca w Polsce i Czechach wie o literaturze sąsiadów raczej niewiele. W artykule Piotra Semka pt. *Několik poznámek na téma česko-polského kulturního dialogu. Úskalí české čechofilie* czytamy:

je už všeobecně známou skutečností, že v polsko-českém „setkávání” vládne v dnešní době jistá disproporce. Zatímco v Polsku je česká kultura skoro až módní záležitostí, opačným směrem to příliš neplatí. [...] Ve skutečnosti je totiž polská čechofilie v mnoha ohledech povrchní, a dokonce ideologicky motivova-

²⁹ K. Wołek: *Obecność trzeciej kultury w przekładzie małych literatur. Na przykładzie literatury chorwackiej*. W: *Nieznane w przekładzie*. Red. M. Konieczna-Twardzikowa. Kraków 2006, s. 171.

ný jev. Zkrátka Čechy někteří Poláci milují ne kvůli nim samotným, ale proto, že se jim to hodí k vyřizování vnitropolských účtů [...]»³⁰.

O Republice Czeskiej, Czechach, czeskiej literaturze, sztuce czy filmie funkcjonują w Polsce pewne ustalone wyobrażenia, co wywołuje wrażenie, że kulturę czeską i Czechów należy w polskim środowisku niezawodnie identyfikować. Zjawisko to ma głębszą naturę, gdyż „Poláci často v Češích hledali něco, co by doplňovalo jejich dominantní kulturu, kdežto Čechy oslovovali spíše ti Poláci, kteří — českým způsobem — dokázali vnímat s ironií a odstupem i největší polské národní „posvátnosti“, třeba mariánskou zbožnost”³¹.

W historii państw wzajemnie z sobą sąsiadujących niekiedy miały całe dziesięciolecia, zanim tłumaczenie ukazało się na rynku księgarskim. Zjawisko to otrzymało w ostatnich dziesięcioleciach w niemieckiej terminologii historyków literatury nazwę *Phasenverschiebung* — „przesunięcie okresów rozwojowych”³². Zdaniem Antonína Měšřana, chodzi tu także o różne tradycje kulturalne oraz ideowe w Czechach i w Polsce³³. Obecnie nie mamy do czynienia z tym zjawiskiem, ponieważ zarówno literatura polska, jak i czeska w ostatnich latach są dość regularnie przynoszone na grunt obcy i ich pozycja jest stabilna. Na rynku polskim i czeskim można zaobserwować ogólną prawidłowość, mianowicie literatura współczesna przeważa liczbą tłumaczonych dzieł nad literaturą dawną.

³⁰ P. Semka: *Několik poznámek na téma česko-polského kulturního dialogu. Úskalí české čechofilie*. „Kontexty” 2014, č. 1, s. 18.

³¹ Ibidem.

³² A. Měšřan: *Czeskie przekłady współczesnej literatury polskiej*. W: *Przekład literacki. Teoria. Historia. Współczesność*. Red. A. Nowicka-Jeżowa, D. Knysz-Tomaszewska. Warszawa 1997, s. 282.

³³ Ibidem.

Dorota Żygadło-Czopnik

**O przekładach polskiej literatury v České republice
a české v Polsku
Komentovaná bibliografie za 2014 rok**

Resume

Historie česko-polských vztahů je dlouhá. Rok 1989 nesporně přinesl epochální změnu i z hlediska česko-polských vztahů. Teprve tehdy se Češi a Poláci stali svéprávnými sousedy. Územní spory se neobnovily, obě země navíc pojily vzájemné sympatie kulturních i politických elit. Česko-polské vztahy jsou nyní nejlepší za posledních tisíc let. Tato studie, ač rozsahem nevelká, usiluje podat ucelený obraz vzájemných kulturních a jazykových vztahů obou národů za 2014 rok. Lze ji tedy hodnotit jako cenný příspěvek k této problematice. Bibliografie je rozdělena

do dvou částí, z nichž první uvádí *Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w 2014 roku* a druhá *Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w 2014 roku*, obě části obsahují překladovou literaturu. Zpracovaná bibliografie není výhradně věnována knihám, zahrnuje také časopisy i internetové stránky. Konečným záměrem celého projektu je prostřednictvím série „Przekłady Literatur Słowiańskich” poskytnout odborné i laické veřejnosti vyčerpávající seznam publikací — překladů české a polské literatury za rok 2014 vydaných na území České republiky a Polska.

Klíčová slova: komentář, bibliografie, překlad, polská a česká literatura.

Dorota Żygadło-Czopnik

**On translating Polish literature in the Czech Republic
and Czech literature in Poland
Commentary on the 2014 bibliography**

Summary

The history of Polish-Czech dealings is long. There is no doubt that the year 1989 brought epochal changes in Polish-Czech relations. Only then did the Czechs and Poles become rightful neighbours. Territorial disputes are a nonissue and the two countries are connected to each other with mutual affection of the cultural and political elite. Czech-Polish relations are the best they have been in over a thousand years. This publication, although small in scale, is intended to provide a full picture of the cultural and linguistic relationship between the two nations for the year 2014. It can be viewed as a valuable contribution to this issue. The bibliography is divided into two parts, where the first includes, *The bibliography of the translated works of Polish literature in the Czech Republic in 2014*, and the second one includes, *The bibliography of the translated works of Czech literature in Poland in 2014*. Both parts include translated literature. The bibliography is devoted not only to books, but also takes into account periodicals and websites. The ultimate goal of the whole project was to provide both the experts and readers, through the series „Slavic Literature Translations”, with a comprehensive list of translated works of Polish and Czech literature published in Poland and the Czech Republic in the year 2014.

Key words: commentary, bibliography, translation, Polish and Czech literature.

Przekłady

**macedońsko-polskie
i polsko-macedońskie**

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury macedońskiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Smilevski Goce**: *Sestrata na Sigmund Frojd / Siostra Zygmunta Freuda*. Tłum. Natalia Łukomska. Warszawa, W.A.B., 2014, 240 s. [proza].

Opracowała *Magdalena Błaszak*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Macedonii w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Kapuściński Ryszard**: *Imperium / Imperijata*. Prev. Lidija Tanuševska. Skopje, Begemot, 2014, 248 s. [proza].
2. **Krajewski Marek**: *Koniec świata w Breslau / Kraj na svetot vo Breslau*. Prev. Filip Dimevski. Skopje, Begemot, 2014, 353 s. [proza].
3. **Masłowska Dorota**: *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną / Belocrven svet*. Prev. Slobodan Krstevski. Skopje, TRI, 2014, 213 s. [proza].
4. **Pilot Marian**: *Pióropusz / Perjanica*. Prev. Aneta Sapeta. Skopje, Makedonska reč, 2014, 228 s. [proza].
5. **Tokarczuk Olga**: *E.E. / E.E.* Prev. Lidija Tanuševska. Skopje, Antolog, 2014, 192 s. [proza].

Opracowała Magdalena Błaszak

**Komentarz do przekładów literatury polskiej
na język macedoński w 2014 roku**
**Commentary on translations in Macedonian language,
published in 2014**

Lidija Tanuševska

Uniwersytet Św. św. Cyryla i Metodego w Skopju, Wydział Filologiczny „Blaže Koneski”,
Katedra Slawistyki, lidkapol@yahoo.com

Data zgłoszenia: 31.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 12.05.2015 r.

Abstract: There were five translations of Polish literature into Macedonian published in 2014. All of them are novels, but they show the diversity in genres in contemporary Polish literature, because all of them are from the last twenty-five years. It seems that the choice is made on the criteria which are imposed by the foundations financially supporting part of the publication, which is almost the only possible way for the small Macedonian publishers to publish Polish literature. The ensuing problems in translation appear to be of a cultural nature: in most of the books it is the colloquial or dialectal language, as well as transfer of the typical Polish reality from the post-war period.

Key words: novels, publishers, translating, colloquialisms.

W 2014 r. w języku macedońskim ukazało się pięć przekładów powieści z języka polskiego. Wszystkie publikacje to dzieła stosunkowo młode — z okresu ostatniego dwudziestopięciolecia, z ostatniej dekady XX w. — *Imperium* Ryszarda Kapuścińskiego i *E.E.* Olgi Tokarczuk, natomiast z XXI w. — *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* Doroty Masłowskiej, *Koniec świata w Breslau* Marka Krajewskiego i *Pióropusz* Mariana Pilota. W ostatnim dwudziestopięcioleciu w literaturze unika się nazywania takich postaw, jak: wspólnota, patriotyzm i wzniosłość, a zamiast tego dominuje ironiczna, szydercza i skrajnie prywatna postawa autorów wobec poruszanych spraw. Nie można tego

okresu podzielić na nurty, trendy i gatunki, ponieważ pisarze są głównie solistami. Także lista macedońskich przekładów pokazuje różnorodność gatunkową utworów: reportaż literacki Kapuścińskiego, kobiecy język Tokarczuk, całkiem nowoczesna, młodzieńcza, bystra wizja beznadziejnej teraźniejszości Masłowskiej, kryminał z podłożem historycznym Krajewskiego i chłopska, groteskowa powieść Pilota.

Zaczerpnięto reprezentatywne przykłady odzwierciedlające literaturę polską ostatnich paru dekad. Prawie wszystkie przetłumaczone utwory są sponsorowane przez instytucje polskie albo europejskie, popierające w ten sposób popularyzację literatury polskiej oraz europejskiej. Bardzo rzadko pojawia się przekład z języka polskiego, na który nie otrzymano dotacji zagranicznej, co oznacza, że literatura polska w Macedonii nie jest na tym samym poziomie, co tak zwana literatura światowa. Dlatego też wydawnictwa macedońskie uzgadniają kryteria wyboru autora z kryteriami fundacji wspierającej je finansowo. Najczęściej dotowane są tłumaczenia prozy współczesnej i dzieła młodszych autorów. Przykładem jest tu *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną* Doroty Masłowskiej.

Wiele wydawnictw, wybierając daną pozycję, kieruje się także nagrodami, jakie otrzymał jej autor. Zwykle za najbardziej wartościową uznaje się Nagrodę Nike — tak było w przypadku *Pióropusza* Mariana Pilota. Jednak ostateczny wybór książki należy do tłumacza.

Publikacja niektórych autorów, których książki wybrano w tym roku do tłumaczenia, były już wcześniej tłumaczone na język macedoński — wybór *E.E. Olgi Tokarczuk* był z jednej strony motywowany obecnością na rynku czytelnictwem powieści *Prawiek i inne czasy* oraz *Bieguni*, a z drugiej strony — mistycznością i ezoterycznością tego dzieła oraz realizmem magicznym. W macedońskiej literaturze współczesnej literatura kobieca, tak jak i realizm magiczny, nie rozwinęła się jeszcze w wystarczającym stopniu, dlatego też tego typu literatura jest tu zawsze mile widziana. Na temat twórczości Olgi Tokarczuk, dzięki przekładom jej utworów na język macedoński, napisano już kilka artykułów literaturoznawczych.

W przypadku Marka Krajewskiego, oczywiście, chodzi o cykl powieści, z których pierwsza część ukazała się wcześniej. Oczekiwany jest więc dalszy ciąg cyklu — mimo nieprzyznania dotacji na przekład, wydawca zdecydował się na wydanie drugiej części, między innymi ze względu na zakupione prawa autorskie. Należy zauważyć, że pojawienie się powieści Marka Krajewskiego na macedońskiej scenie literackiej stanowi bardzo ciekawe zjawisko, ze względu na dotychczasową ogólną negatywną konotację kryminału jako gatunku literackiego. Odbiorca macedoński przekonuje się, że istnieje polska tradycja pisania powieści kryminalnej, która nie jest błahym czytadłem, lecz lekturą, której postaci są niebanalnie skonstruowane, a autor posiada ogromny warsztat analityczny i wiedzę merytoryczną, pozwalające na oddanie atmosfery ówczesnego miasta i stylu życia, a także na snucie narracji na miarę współczesnej powieści.

Tłumaczka już wcześniej chciała przełożyć prozę Kapuścińskiego, lecz dopiero w 2014 r., dzięki zainteresowaniu wydawcy, pojawiła się możliwość opublikowania *Imperium*, mimo początkowych problemów związanych z prawami autorskimi. Kapuściński jest macedońskim czytelnikom znany jako dziennikarz. Reportaż jako gatunek literacki dobrze rozwinięty w Polsce, w Macedonii wydaje się niemal nieobecny. Pojawia się bardzo rzadko, nawet w przekładach z innych języków. Książka *Imperium* ukazała się w dobrym czasie. Stała się aktualna ze względu na konflikty na terenie byłego ZSRR i zagrożenie systemu politycznego Macedonii totalitaryzmem. Dlatego też spodziewane jest duże zainteresowanie tego rodzaju prozą.

Powieść Doroty Masłowskiej jest typową powieścią współczesną, oczekiwaną obecnie na wielu rynkach książki. Jest to historia nieudaczników z marginesu społecznego, pełna wulgarnego języka, kolokwializmów. Narkotyki i bezrobocie są w niej znakami dekadencji nowych czasów. Przemawia do tych wszystkich, którzy szukają sensu życia w realiach postkomunistycznych, także do macedońskiego społeczeństwa. Bodźcem w wyborze tej powieści była niewątpliwie sensacja, jaką wywołała Masłowska na polskiej scenie literackiej. Monolog napisany artystycznie popsutą polszczyzną rysuje satyryczny, groteskowy obraz współczesnej Polski.

Podobnie jest w przypadku powieści Mariana Pilota, z tym że tło jest trochę inne — polska wieś po wojnie. Groteska również tu jest narzędziem nadania twarzy rzeczywistości, w której zostaliśmy osadzeni. Motywacją wyboru powieści Pilota jest chłopskość jako temat bardzo znany i częsty w literaturze macedońskiej, a także Nagroda Nike i gombrowiczowski styl pisania (w ostatnim czasie ukazało się w Macedonii kilka dzieł Gombrowicza, którego twórczość zyskuje coraz szersze grono miłośników).

W 2014 r. polska literatura ukazała się w Macedonii w małych wydawnictwach, których nakłady wynoszą od 400 do 1 500 egzemplarzy. Zdarza się, że pierwsze wydanie danej publikacji sprzed 10 lat jeszcze nie zostało wyczerpane, zatem wydawnictwa nie zarabiają na sprzedaży i zależne są właśnie od dotacji zagranicznych wspierających część wydania. Wydawnictwo „Begemot” należy do najmłodszych wydawnictw macedońskich, które w szczególny sposób angażują się w popularyzację literatury polskiej ze względu na polonistyczne zainteresowania jego właścicieli. „Makedonska reč” również tradycyjnie od ośmiu lat wydaje co roku jedną czy też kilka polskich książek. Niedawno do tego grona dołączyło wydawnictwo „Antolog”. Natomiast „Tri” jest jedynym większym wydawnictwem, które ma szerszy zasięg i wydaje nie tylko literaturę piękną, lecz także popularną, bestselery, kalendarze, albumy i różnego typu gadżety. Pozostałe wydawnictwa wyszukują wartościową literaturę z innych języków, a także dzieła macedońskich autorów. Media w Macedonii w niewielkim stopniu interesują się literaturą. Zaledwie kilka portali w Internecie podaje informacje na temat nowości wydawniczych, ale zwykle są to informacje ogłaszane na zlecenie

wydawcy. Recenzje prawie nie występują. Macedońscy twórcy spotykają zatem literaturę polską w przekładzie zupełnie przypadkowo albo za pośrednictwem innych języków, nieświadomi, że istnieje przekład na język macedoński. Olivera Kjørvezirovska, jedna z wybitnych autorek literatury kobiecej w Macedonii, pisała jeszcze w 2006 r. o Oldze Tokarczuk, narzekając, że jej twórczość nie została przetłumaczona, po czym w 2007 r. wyszedł pierwszy przekład Tokarczuk na język macedoński.

Tłumaczami literatury polskiej w 2014 r. byli poloniści po studiach filologicznych. Lidija Tanuševska jest laureatką trzech nagród za przekłady. Tłumaczy od trzynastu lat. Pozostali tłumacze to absolwenci skopijskiej polonistyki — zarówno Filip Dimevski, jak i Aneta Sapeta w swoim dorobku mają już blisko dziesięć przekładów. Oboje zajmują się profesjonalnie tłumaczeniem, a także działalnością wydawniczą. Tanuševska i Sapeta pracują naukowo jako literaturoznawcy. Najmłodszy z tłumaczy — Slobodan Krstevski — także ma w dorobku kilka przekładów literatury polskiej.

We wszystkich przekładach w 2014 r. tłumacze napotykali poważne trudności w zakresie przekładu z kultury na kulturę. Za najtrudniejszą pod względem przekładu pozycję uznałabym powieść *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* Doroty Masłowskiej. Język, którego użyto w powieści, jest nie tylko bardzo potoczny, ale też oryginalny pod względem mieszanki wulgaryzmów i rozmaitych ideologii, przedstawiania szyku zdań, odwróconych znaczeniowo frazeologizmów. Logika tej powieści wynika z destrukcji języka, w niej tkwi cały artyzm i trudność tego dzieła.

W *Pióropuszu* Mariana Pilota wyzwaniem dla tłumaczki był także język, dosadny, przepełniony gwarą i kolokwializmami, bogaty w neologizmy; twórca ożywia zapomniane już słowa, kombinuje i tworzy nowe. Zdania są skomplikowane, wielokrotnie złożone, a groteskowy styl nawiązuje do polskiego folkloru.

Koniec świata w Breslau Marka Krajewskiego w kwestii przekładowej stanowi utwór nieprzetłumaczalny ze względu na rekonstrukcję przeszłości i realia przedwojennego Wrocławia, który był miastem niemieckim. Problem stanowiły na pewno nazwy różnych instytucji, germanizmy, stopnie służbowe. Trudno oddać w przekładzie nastroj lat 30., tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej, w polsko-niemieckim mieście, z czym tak dobrze poradził sobie autor oryginału.

Podobny problem dotyczy tłumaczenia *E.E.* Olgi Tokarczuk, bo mowa tu o tym samym okresie i tej samej przestrzeni. I tu chodzi o historyczne fakty, może mniej znane Macedończykom, ale nie powinno się ich zaniedbać i odróżnić jakoś od fikcji. Jak w innych utworach Tokarczuk, wyzwaniem dla tłumacza jest intertekstualność, wtrącanie języków specjalistycznych — w tym przypadku chodzi o styl naukowy z dziedziny psychologii.

Trudność w przekładzie *Imperium* Kapuścińskiego stanowi narracja, zacieranie granic między bohaterem a narratorem po to, by móc uchwycić obraz autora

wśród reszty podmiotów w tekście. Tak samo jak w poprzednich dwóch utworach, w tej tak zwanej powieści trudnościami translatorskimi są realia, lecz nie te obce polskiemu odbiorcy, bo sam autor bardzo dobrze je tłumaczy, lecz aluzje do realiów polskich, które są obce macedońskiemu odbiorcy.

Dzięki tym pięciu przekładom literatury polskiej przed czytelnikiem macedońskim, któremu nie jest znana twórczość wymienionych autorów, ukazuje się bardzo ciekawy obraz współczesnej literatury polskiej. Mówi on o pełnej różnorodności gatunków literackich, o postawie krytycznej twórców wobec własnego społeczeństwa, o kontynuacji tradycji literackiej, o rozwoju literatury polskiej, kształtowaniu się nowych i świeżych nurtów i stylów. Pokazuje współczesne problemy i współczesne życie w Polsce, ale także częściowo historię tego kraju bez patriotycznego patosu i wzniosłości.

Лидија Танушевска

Коментар на преводите на македонски јазик во 2014 г.

Резиме

Во овој коментар се разработуваат причините и мотивациите за изборот на делата, при што се дава краток осврт на стилот застапен во тие дела, како и на допирните точки со македонската литература. Даден е и опис на работата на издавачките куќи кои се решаваат да издадат дела од полската литература. Проблемите во преведувањето произлегуваат од културните разлики, а резултатот е слика на современото полско општество во кое има доволно критична мисла, но и вплетена историја како надоврзување на традицијата.

Клучни зборови: проза, современа, превод, издавачи, стил.

Lidija Tanushevska

Commentary on translations in Macedonian language, published in 2014

Summary

This commentary concerns the reasons and motivation for choosing particular novels to be translated into Macedonian. A short review of their style is given, as well as the common ground with the Macedonian literature. We describe the way of the working of the publishing houses which have decided to publish Polish literature. Problems in translation turn out to be of a cultural nature, concerning the differences and, as a result, the reader is presented with the picture of contemporary Polish society, which is overwhelmed by critical thinking, but still deals with the history as a way to further develop the tradition.

Key words: novels, publishers, translating, colloquialisms.

Przekłady

serbsko-polskie i polsko-serbskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury serbskiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Simic Charles:** *Madonny z dorysowaną szpicbródką oraz inne wiersze, prozy poetyckie i eseje.* Tłum. z j. ang. Stanisław Barańczak. Kraków, Wydawnictwo a5, 2014, 312 s. [poezja].
2. **Terzić Nedeljko:** *Huk i muk / Huk ciszy: wiersze.* Tłum. Olga Lalić-Krowicka. Krosno, Krośnieńska Oficyna Wydawnicza, 2014, 60 s. [poezja].
3. **Vidaković Dušan:** *Na rozdrożach: (haiku i dwa haibuny).* Tłum. Olga Lalić-Krowicka. Biała Podlaska, Wydawnictwo Jednooki Kruk Arkadiusz Sawczuk, 2014, 15 s. [poezja].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Akcent” 2014, nr 4 (138).
Jovanović Danilov Dragan
Naša agora / Nasza agora.
Sveto mesto / Święte miejsce. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 82–83 [poezja].
Karanović Vojislav
Blagost / Błogość.
Videnje / Widzenie. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 87–88 [poezja].
Knežević Marija
Početak kartografije / Początek kartografii. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 84–85.
Ristović Ana
Oko nule / Około zera.
Podzemna ljubav / Podziemna miłość. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 88–90 [poezja].
Solar Maja
Hobbes.
Poetica masnica / Poetyka sińców. Tłum. Miłosz Waligórski, s. 86–87 [poezja].
2. „Dialog” 2014, nr 11.

Marković Milena

Zmajebice / Smokobójcy. Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić.

Miočinović Mirjana

Izvesna je samo smrt / Pewna jest tylko prawda. Tłum. Dorota Ćirlić-Straszyńska.

Srbljanović Biljana

Mali mi je ovaj grob / Za mały dla mnie ten grób. Tłum. Dorota Ćirlić-Straszyńska [dramat].

3. „Gazeta Kulturalna” 2013, nr 4 (212).

Radovanović Miroslav

Morfologia zewnętrznego i wewnętrznego pejzażu***.

4. „Herito” 2014, nr 13.

Quaedvlieg-Mihailović Sneška

Europa Nostra: pięćdziesiąt lat w służbie dziedzictwu Europy*** [esej].

5. „Herito” 2014, nr 16.

Ćolović Ivan

Sarajevski atentat i kosovski mit / Zamach sarajewski i kosowski mit** [esej].

6. „Poezja Dzisiaj” 2014, nr 105.

Rebronja Nadija

Devojka koja Se zove itsaso, što na baskijskom znači more / Dziewczyna imienia itsaco co po baskijsku znaczy morze.

Flamenco utopija / Flamenco utopia.

Frederik, umetnik fotograf, granadi / Frederic, artysta fotograf, granada.

Lorena, slikarka, na obali reke / Lorena, malarka, na brzegu rzeki.

Patrisija, flamenco plesačica / Patrisia, tancerka flamenco. Tłum. Agnieszka Żuchowska-Arendt, s. 120—122 [poezja].

Žebeljan Petar

Koń*.

Sprawozdanie*.

Zegar*. Tłum. Maria Popadić, s. 123—125 [poezja].

7. „Poezja Dzisiaj” 2014, nr 107.

Puslojić Adam

Daleko od ljudi / Daleko od ludzi.

Moja civilizacija / Moja cywilizacja. Tłum. Grzegorz Walczak, s. 23—25.

Žebeljan Petar

Obrona*. Tłum. Maria Popadić, s. 22 [poezja].

8. „Rita Baum” 2014, nr 34.

Arsenijević Vladimir

Jedan minut: Dambova smrt / Minuta: śmierć Dumbo** [proza].

Lebl Ženi

Ljubičica bela: dve i po godine u Jugo-gulagu za žene / Biały Fiolek. Dwa i pół roku w jugo-gulagu dla kobiet** [fragmenty], [proza].

- Marković Bojan** [i Allen Silvy...]
Noj / strusie jajo atakuje i mruganie voskowego zarodka [poezja].
- Matović Petar**
Crvena pirana / Czerwona pirania**.
Sa granice / Z granicy**.
Zvon brezov / Dzwon brzożowy** [poezja].
- Savić Ostojić Bojan**
Epitalamium*.
Jeszcze jeden kanoniczny*.
Psotnik!* [poezja].
- Seferović Ana**
 6*.
 7*.
 9* [poezja].
- Stojkić Marko**
Mucam neki beli haiku / Belkoczę jakieś białe haiku**.
Schätzele XIV; XX*** [poezja].
- Stojnić Vladimir**
[polaroid je podmetnuo Itace dane SA rođacima...] / *[polaroid podmienił całe dni z kuzynami...]***.
[tuż za tymi wieżowcami...]**.
Kutija / Pudelko** [poezja].
9. „Tekstualia” 2014, nr 1 (36).
- Džunja Miron**
АНДЕРСЕНОВЕЈ / Andersenowej.
ДОВОЛОВАНС ДУХОХ У ОБСКТУ ГАРНИЗОНСКЕЈ АМБУЛАНТИ КАСАРНИ „ЕМИН ДУРАКУ” У ДЯКОВИЦИ / Wywoływanie duchów w budynku przychodni garnizonowej przy koszarach „Emin Duraku” w Dakowicy.
ЖЕНА ШАРКАЊ / Kobieta smok.
МЕТЕОРОЛОГИЈНА БАЗА „КЕРГЕЛЕН” / Stacja meteorologiczna „Kergelen”.
РК-ПЛЕТКИ / Rk-ploty.
THE END / The end.
ЦЕПЛО / Ciepło. Tłum. z j. rusińskiego Miłosz Waligórski [poezja].
10. „Twórczość” 2014, nr 10.
- Rajčić Biserka**
 Tłum. Małgorzata Wierzbička [poezja].

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Bart Andrzej:** *Fabryka muchołapek / Fabrika muholovki*. Prev. Vesna Milutinović Đurić. Beograd, Zavet, 2014, 245 s. [proza].
2. **Frania Arkadiusz:** *Stowarzyszenie / Asocijacije*. Prev. Olga Lalić-Krowicka. Niš, Književni klub „Branko Miljković”, 2014, 160 s. [proza].
3. **Gliška Barbara:** *Na farmie / Na farmi*. Prev. Mara Andrijašević. Beograd, Evro-Giunti, 2014, 28 s. [proza dla dzieci].
4. **Gliška Barbara:** *Najpiękniej jest w Ponyville / Kod kuće je najbolje*. Prev. Mara Andrijašević. Beograd, Evro-Giunti, 2014, 28 s. [proza dla dzieci].
5. **Gliška Barbara:** *Sezon na jabłka / Berba jabuka*. Prev. Mara Andrijašević. Beograd, Evro-Giunti, 2014, 28 s. [proza dla dzieci].
6. **Gliška Barbara:** *Zagubione balony / Izgubljeni baloni*. Prev. Mara Andrijašević. Beograd, Evro-Giunti, 2014, 28 s. [proza dla dzieci].
7. **Kosidowski Zenon:** *Królestwo złotych łez / Kraljevstvo zlatnih suza*. Prev. Jovan Jovanović. Beograd, Miba Books, 2014, 385 s. [proza].
Atahualpa i Huaskar / Atahualpa i Huaskar.
Bratobójcza walka / Bartoubilačka borba.
Burza nad Andami / Nevreme nad Andima.
Droga gwałtów i zbrodni / Put nasilja i zločina.
Fernando Cortez opowiada / Fernando Kortez pripoveda.
Intryga i miłość w królestwie Inków / Intriga i ljubav u kraljevstvu Inka.
Krew i szmaragdy / Krv i smaragdi.
Król wraca do stolicy / Kralj se vraća u prestonicu.
Na ruinach Tawantinsuju / Na ruševinama Tavantisujua.
Nad „Rzeką Szamargdów” / Nad smaragdnom rekom.
Ojciec i syn / Otac i sin.
Ostatnie boje Markiza / Poslednje Markizove bitke.
Pizarro rusza na południe / Pisaro kreće na jug.
Powrót / Povratak.
Przez białe piekło / Kroz beli pakao.

- Rubikon czternastu straceńców / Rubikon četrnaest očajnika.*
Spotkanie z mieszkańcami Tawantinsuju / Susret sa stanovnicima Tavantinsuja.
Synowie słońca / Sinovi sunca.
Śmierć Atahualpy / Atahualpina smrt.
Tajemnica złotej szkatuły / Tajna zlatne kutie.
Taniec księżycy / Mesečev ples.
Tawantinsuju / Tavantinsuju.
W cieniu odwiecznych Andów / U senci drevnih Anda.
W zamku cesarskim / Na carskom dvoru.
Wyprawa do Chile / Pohod na Čile.
Wysłańcy białego boga / Izlaslanici belog boga.
Zaprzysiężona umowa / Ugovor pod zakletvom.
Zdradziecki zamach / Podmukli prepad.
Złota legenda konkwistadorów / Zlatna legenda konkwistadora.
Złoto, złoto! / Zlato, zlato!
Zniewaga bogów / Uvreda bogova.
8. **Kosidowski Zenon:** *Opowieści ewangelistów / Priče jevanđelista.* Prev. Zofija Mališevska. Beograd, Miba Books, 2014, 401 s. [proza].
„Helleniści” oraz inni / „Helenisti” i drugi.
„Ja jestem Żydem urodzonym w Tarsie” / „Ja sam Jevrej in iz Tarsa”.
25 grudnia oraz inne narodzinowe legendy / 25. decembar i druge legende vezane ze rođenje.
A co wiedzieli Żydzi o Jezusie? / Šta su Jevreji znali o Isusu?
Antiochia, druga stolica chrześcijaństwa / Antiohija, druga prestonica hrišćanstva.
Autorzy listów / Autori poslanica.
Co Rzymianie wiedzieli o Jezusie z Nazaretu? / Šta su Rimljani znali o Isusu iz Nazareta?
Dlaczego celnik Lewi nie napisał pamiętników? / Zašto carinik Levi nije napisao memoare?
Dramat Ananiasza i Safiry / Drama Ananije i Saffire.
Ewangeliści pisali po grecku / Jevanđelisti su pisali grčki.
Fantazja i pierwszy w dziejach stos płonący / Fantazija i prva lomača u istoriji.
Gdzie i kiedy urodził się Jezus? / Gde i kada se Isus rodio?
Jak Paweł stał się apostołem? / Kako je Pavle postao apostol?
Jak wyglądał Jezus? / Kako je izgledao Isus?
Jan Chrzciciel i Jezus esseńczykami? / Da li su Jovan Krstitelj i Isus bili eseni?
Jezus i Jan Chrzciciel / Isus i Jovan Krstitelj.
Jezus i jego rodzina / Isus i njegova porodica.

- Jezus i jego współczesność / Isus i njegovo vreme.*
Jezus Jana Ewangelisty / Isus Jovana javanđeliste.
Języki ogniste / Plameni jezici.
Kim był Marek Ewangelista? / Ko je bio Marko javanđelista?
Kopernik biblistyki / Kopernik biblike.
Kosze pełne papirusów i co z tego wynikło / Korpe pune papirusa i šta je iz toga proizašlo.
Łukasz, wierny towarzysz Pawła / Luka, verni Pavlov saputnik.
Męczeństwo Szczepana / Stefanovo mučenje.
Milczenie i kalumnia / Ćutanje i kleveta.
Na Górze Oliwnej / Na Maslinskoj gori.
Niezwykłe przygody Pawła / Pavlove zgrade i nezgrade.
O latach, które były przed ewangeliami / O godinama pre javanđelja.
Paweł w trzecim niebie / Pavle u trećem nebu.
Pełen przeciwieństw i paradoksalnych nastrojów / Pun suprotnosti i paradoksalnih raspoloženja.
Proces / Proces.
Prorocy przewidzieli wszystko / Proroci su sve prevideli.
Trzydzieści niezmiernie ważnych lat / Trideset veoma važnih godina.
Ukrzyżowanie / Raspinjanje.
W orbicie hellenizmu / U orbiti helenizma.
W poszukiwaniu historycznego Jezusa / U traganju za istorijskim Isusom.
Zagadka soboru jerozolimskiego / Zagonetka Jerusalimskog sabora.
Zamyślenie i prawda / Pretpostavke i zbilje.
Zmagania o koncepcję chrześcijaństwa / Sukobi oko koncepcije hrišćanstva.
Zmartwychwstanie / Vaskrsenje.
Życie było silniejsze / Život je bio snažniji.
9. **Kosidowski Zenon:** *Rumaki Lizypa i inne opowiadania / Lisipovi konji i druge priče.* Prev. Jovan Jovanović. Beograd, Miba Books, 2014, 298 s. [proza].
- „Mary Celeste” bez żeglarzy / „Meri Selest” bez posade.*
Angielski rozbójnik morski „Braak” / Engleski morski razbojnik „Brak”.
Archeologia podwodna / Provodna arheologija.
Archeologia w tonacji lżejszej / Arheologija umrenijih tonova.
Arystoteles, inicjator wielkiego sporu / Aristotel, inicjator velikog spora.
Atlantydzki w dżungli Brazylii / Stanovnici Atlantide u džunglama.
Babilon piratów / Vavilon pirata.
Boskie falsyfikaty i co z tego wynikło / Božiji falsifikati i šta je iz toga proisteklo.
Bunt na trójmaszowcu „Bounty” / Pobuna na brodu „Baunti”.
Ciała niebieskie i wykopaliska / Nebeska tela i iskopine.
Co „złote grobowce” nam zdradziły? / Šta su nam otkrile „zlatne grobnice”?

- Człowiek sięga głębiej w otchłań przeszłości / Čovek dublje ponire u bezdan prošlosti.*
- Czy Kolumb straci palmę pierwszeństwa? / Da li će Kolumba izgubiti primat. Dalsze losy „Mary Celeste” / Dalja sudbina „Meri Selest”.*
- Dziwne losy ekspedycji polarnej / Čudesna sudbina polarne ekspedicije.*
- Dziwy kurhanów scytyjskich / Čuda skitkih kurgana.*
- Fantastyczne perypetie wojennego okrętu / Fantastične peripetije bojnog broda.*
- Fregata brytyjska „Hussaar” / Britanska fregata „Husar”.*
- Hetyci — lud niedawno odkryty / Hetiti — nedavno otkriven narod.*
- Hetyci, lud zagadkowy / Hetiti — zagonetni narod.*
- Indra, bóg opasły i waleczny / Indra, debeli i borbeni bog.*
- Jak buchalter uporządkował historię / Kako je knjigovođa usredio istoriju.*
- Jak było naprawdę? / Šta se stvarno dogodilo.*
- Jak cywilizacja Indusu znikła z kart historii / Kako je civilizacija pored Inda nestala sa istorijski karata.*
- Jak pewien koń awansował na boga / Kako je jedan konj postao bog.*
- Jak żyli mieszkańcy najstarszego na świecie miasta? / Kako su živeli stanovnici najstarijeg grada na svetu.*
- Kariera Hetery ateńskiej / Karijera atinske Hetere.*
- Kolorowi jeźdźcy / Šareni konjanici.*
- Laokoon w objęciach Wandalów / Laokon u rukama Vandala.*
- Lód pokrywa Europę / Led prekriva Evropu.*
- Ludzie i zwierzęta / Ljudi i životinje.*
- Łup dyktatora / Plen dyktatora.*
- Metoda C 14 — to nie taka prosta sprawa / Metoda C 14 — nije tako jednostavna stvar.*
- Miasto szmaragdowego Buddy / Grad smaragdnoг Bude.*
- Miedziane rejestry / Bakarni spiskovi.*
- Misjonarze słońca w epoce kamiennej / Misionari sunca u kamenom dobu.*
- Najgroźniejsi rywale faraonów / Najopasniji protivnici faraona.*
- Na tropach etruskiego rodowodu / Na tragu porekla Etruraca.*
- Na tropach Hetytów / Na trgovima Hetita.*
- Na widowni człowiek Cro-Magnon / Na scenu stupa Kromanjonac.*
- Neapol scytyjski / Skitski Napulj.*
- Neustraszeni żeglarze / Neustrašivi moreplovci.*
- Nowiny z kraju Miosa / Novine iz zemlje Minosa.*
- O bogach, piramidach i zaginionych miastach / O bogovima, piramidama i nestalim gradovima.*
- O pewnej tragedii końskiej / O tragediji jednog konja.*
- Ostatnia reduta neandertalczyka / Poslednje uporište neandertalaca.*
- Ostatnie lata Myken / Poslednje godine Mikene.*

- Ostatni szaniec Bar Kochby / Poslednji rov Bara Kohbija.*
Ostatni szaniec wymierającej rasy / Poslednji rov izumiruće rase.
O wymowie kwiatka polnego / O značaju poljskog cveća.
Państwo Indusu w epoce największego rozkwitu / Država pored Inda u doba najvećeg procvata.
Parowiec „Merida” / Parobrod „Merida”.
Pierwszy człowiek w Ameryce / Prvi čovek u Americi.
Porwanie marmurów / Otmica mermera.
Promienie kosmiczne a mumia profesora Mori / Kosmički zrnci i mumija profesora Morija.
Przedśmiertne zeznanie dr. J. Habakuka Jephsona / Predsmrtno priznanje dr. Dž. Habukuka Džefsona.
Revolucja bogów hellenckich / Revolucija helenskih bogova.
Rigweda — święta księga Ariów / Riveda — sveta knjiga Arijevaca.
Rozpaczliwe listy królowej / Očajnička kraljičina pisma.
Rumaki Lizypa / Lisipovi konji.
Rycerze stepów / Vitezi stepa.
Scytowie — lud wielkich przestrzeni / Skiti — narod velikih prostranstava.
Skarb cesarza filozofa / Blago cara filozofa.
Skarby miasta Panamy / Blago grada Paname.
Skarby w głębinach morskich / Blaga morskih dubina.
Spór trwa dwadzieścia pięć wieków / Spor traje dvadeset pet vekova.
Starsi od Rzymian / Stariji od Rimljana.
Statek widmo / Sablasni brod.
Sybarycy bez przemości / Sibarišani.
Szlakiem niektórych morskich poszukiwań / Tragom nekih morskih istraživanja.
Śladami kapitana Nemo w „Nautilusie” / Tragovima kapetana Nema u „Nautilusu”.
Tajemnica Oceanu Atlantyckiego / Tajna Atlantskog okeana.
Tajemnica pieczary Szanidar / Tajna pećine Šanidar.
Tajemnicza cywilizacja nad Indusem / Tajanstvena civilizacija sa Inda.
Tajne schody Ifigenii / Tajne stepenice Ifigenije.
Uprzykrzona sprawa Atlantydy / Dosadno pitanje o Atlantidi.
Węgorze nie zapomniały swojej ojczyzny / Jegulje nisu zaboravile svoju domovinu.
Wikingowie pacyfiku / Vikinzi pacifika.
Współczesna nauka w służbie Atlantydy / Savremena nauka u službi Atlantide.
Wszystkiemu winien jest Platon / Za sve je kriv Platon.
Zagadkowy lud Etrusków / Tajanstveni narod Etruraca.
Zapomniane metropolie i warownie / Zaboravljena metropole i utvrđenja.

- Zdemaskowanie obelisku oraz inne niezwykle odkrycia / Demaskiranje obeliska i druga neobična otkrića.*
Zdobywcy w żelaznych zbrojach / Osvajači u gvozdenim.
Z dziejów wesołych i niewesołych fałszerstw / Iz istorije veselih i neveselih prevara.
Zegary wieków / Časovnici vekova.
Zgłęzione i nie zgłęzione tajniki Polinezji / Odgonetnute i neodgonetnute tajne Polinezije.
Złoty ładunek fregaty „Lutine” / Zlatni tovar fregate „Litin”.
Życie codzienne Scytów / Svakodnevní život Skita.
10. **Lem Stanisław:** *Solaris / Solaris.* Prev. Petar Vujičić. Novi Sad, Solaris, 2014, 230 s. [proza].
11. **Lipska Ewa:** *Turyści słów / Turisti reči: poezija.* Izbor i prev. Biserka Rajčić. Banja Luka, Kuća poezije, 2014, 134 s. [poezja].
 *** *Istorija ponovo jednom*.*
11 września 2001 / 11. septembar 2001.
A jednak miłość / Pa ipak ljubav.
Albatros i graver / Albatros i graver.
Album / Album.
Bohater powieści / Junak romana.
Bóg prosi / Bog moli.
Bracia Grimm / Braća Grim.
Calvin / Kalvin.
Ciemna materia tulipanów / Crna materija lala.
Co słyhać / Šta ima novo.
Czarne fortepiany / Crni klaviri.
Dlaczego tak się cieszysz, że ocalałeś? / Zbog čega se toliko raduješ, zato što si se spasao?
Droga Pani Schubert / Draga gospođo Šubert.
Dzieci z moich wierszy / Deca iz mojih pesama.
Dzień żywych / Dan živih.
Ericsson, synku / Erikson, sine.
Gdy runął mur berliński / Kada je srušen berlinski zid.
Gdzie indziej / Negde drugde.
Glava*.
Gospodin Šmeterling više bi voleo da gospođa Šubert nije živa*.
Hannah Arendt / Hana Arent.
I po co ci ta śmierć / Šta će ti ta smrt.
Ispovesti racionaliste*.
Ispred prodavnice*.
Izlaz u slučaju opasnosti*.
Ja / Ja.

Jeszcze raz nasz komputer / Još jednom naš kompjuter.
Jezik*.
John Keats / Džon Kits.
Karta gwarancyjna / Garantni list.
Kiedy w moim kraju umiera wielki poeta / Kada u mojoj zemlji umire veliki pesnik.
Król Edyp / Kralj Edip.
Krzyk mody / Modni krik.
Labirynt / Lavirint.
Logo*.
Ludzie dla początkujących / Ljudi za početnike.
Luksuz*.
Martwa natura / Mrtva priroda.
Miasta / Gradovi.
Miasteczko Świat / Gradić Svet.
Miłość / Ljubav.
Może Bóg woli pączki / Možda Bog voli krofne.
Mój kraj / Moja zemlja.
Mówię do mojego kraju / Kažem svojoj zemlji.
Naciśnij enter / Pritsni enter.
Naleśniki z serem / Palaćinke sa sirom.
Nasz komputer / Naš kompjuter.
Nasz świat / Naš svet.
Neron / Neron.
Nieprecyzyjny opis samotności / Neprecizan opis usamljenosti.
Nikt / Niko.
Nowa planeta / Nova planeta.
Nowy wiek / Novi vek.
Odmazda*.
Opera / Opera.
Perionica automobila*.
Pesnik*.
Pochodzenie, droga Pani Schubert / Poreklo, draga godpođo Šubert.
Poezija*.
Pogłos / Odjek.
Pomarańcza Newtona / Njutonova pomorandža.
Pomarańcza Newtona. Epoka / Njutonova pomorandža. Epoha.
Pomarańcza Newtona. Grawitacja / Njutonova pomorandža. Gravitacija.
Pomarańcza Newtona. Pochodzenie / Njutonova pomorandža. Poreklo.
Prywatna własność / Privatna svojina.
Przechowalnia ciemności / Garderoba tame.
Przeprowadzka / Selidba.

- Psi węc / Pseći njuh.*
Ptaki / Ptice.
Pucharowa środa / Pokalna sreda.
Pytania na spotkaniu autorskim / Pitanja na književnoj večeri.
Rasejanost*.
Razem / Zajedno.
Saborci ljubavi*.
Sada imamo sve*.
Sećate li se, gospodine profesore*.
Sklepy zoologiczne / Zoološke prodavnice.
Slovna greška*.
Služby specjalne / Specijalne službe.
Sokowirówka / Sokovnik.
Solista / Solista.
Spotkanie autorskie / Na književnoj večeri.
Sprint / Sprint.
Sprzedawca wulkanów / Prodavac vulkana.
Strefa ograniczonego postoju / Područje ograničenog zadržavanja.
Stypendyści czasu / Stipendisti vremena.
Sufler*.
Susza / Suša.
Szpak / Čvorak.
Telefoniczna sekretarka / Telefonska sekretarica.
Teorie spiskowe / Teorija zavere.
Testament / Testament.
Trougao*.
Turyści słów / Turisti reči.
Umarli / Mrtvi.
Wady wzroku / Očne mane.
Wagner / Vagner.
Wielki Zderzacz Hadronów / Veliki hadronski sudarač.
Wspólnicy zielonego wiatraczka / Suvlasnici zelene vetrenjače.
Wyścigi konne / Konjske trke.
Zemaljska elektrocentrala*.
Zwierzenia kurtyzany / Ispovesti kurtizane.
Żywi nie są cierpliwi / Živi su nestrpljivi.
12. **Miłosz Czesław:** *Abecadło / Abecedar.* Prev. Ljubica Rosić. Beograd, Laguna, 2014, 470 s. [proza].
  13. **Sapkowski Andrzej:** *Chrzest ognia / Vatreno krštenje.* Prev. Milica Markić. Beograd, Čarobna knjiga, 2014, izd. 2, 366 s. [proza].
  14. **Sapkowski Andrzej:** *Krew elfów / Krv vilenjaka.* Prev. Milica Markić. Beograd, Čarobna knjiga, 2014, izd. 2, 335 s. [proza].

15. **Sapkowski Andrzej:** *Ostatnie życzenie / Poslednja želja*. Beograd, Čarobna knjiga, 2014, izd. 2, 317 s. [proza].
16. **Sapkowski Andrzej:** *Sezon Burz / Sezona oluja*. Prev. Zorana Lutovac. Beograd, Čarobna knjiga, 2014, 334 s. [proza].
17. **Schulz Bruno:** *Sklepy cynamonowe. Sanatorium pod Klepsydrą. Kometa / Prodavnice cimetove boje. Sanatorijum pod Klepsidrom. Kometa*. Prev. Stojan Subotin. Beograd, AED studio, 2014, 262 s. [proza].
18. **Serafińska Jurata Bogna:** *Barwy Apeironu / Boje Apejrona*. Prev. Olga Lalić-Krowicka. Knjaževac, Književni klub „Branko Miljković”, 2014, 42 s. [poezja].
*** (*Upalne dni majowe*) / *** (*Topli dani majski*).
Anima / Anima.
Barwy Apeironu / Boje Apejrona.
Barwy znaków / Boje znakova.
Biedronki na liściu / Bubamare na lišču.
Bukiety / Buketi.
Cereus Mallisonii / Cereus Mallisonii.
Circulus vitiosus / Circulus vitious.
Deszcz liści / Kiša listova.
Dla Olgi Lalić-Krowickiej / Za Olgu Lalić-Krowicku.
Doxa czy episteme / Doksa ili epistema.
Dzwony Szkarłatjusza / Skerletnocvreni kaktus.
Era Wodnika / Era Vodolije.
Formy poznania / Forme poznavanja.
Fotografia / Fotografija.
Kolory złudzeń / Boje iluzije.
Motyle / Leptiri.
Niedokończone / Nedovršeno.
Niepoznawalne / Nepoznato.
Niezwycięzone światło / Nepobeđeno svetlo.
Perłowa tęsknota / Biserna čežnja.
Podręcznik / Knjiga.
Punkt / Tačka.
Randka z szalikiem / Susret sa šalom.
Sinusoida / Sinusoida.
Siódma trzydzieści / Sedam i trideset.
Słoneczna mordka / Sunčeva glavica.
Struktura kryształu / Kristalna struktura.
Szafirowo / Safirno.
Szkarłatjusz / Skerletnocrvvena.
Tetraktys / Tetraktis.
Verba volant, scripta manent / Verba volant, scripta manent.

- Wiersz z parasolem / Pesa sa kišobranom.*
Wiersz p.o. miłosny / Pesa čisto ljubavna.
Zabłąkana pszczoła / Izgubljena pčela.
Z bezkresu Apeironu / Iz Apejronove beskrajnosti.
Złoto manuskryptu / Zlatni rukopis.
Złudzenie czasu / Iluzija vremena.
19. **Sienkiewicz Henryk:** *Ogniem i mieczem / Ognjem i mačem.* Prev. Lazar Knežević. Beograd, Utopija, 2014, 551 s. [proza].
  20. **Sienkiewicz Henryk:** *Quo Vadis? / Quo Vadis?.* Prev. Lazar R. Knežević. Sremski Karlovci, Kairos, 2014, izd. 2, 497 s. [proza].
  21. **Sienkiewicz Henryk:** *W pustyni i w puszczy / Kroz pustinju i prašumu.* Prev. Đorđe Živanović. Beograd, JRJ, 2014, izd. 2, 455 s. [proza].
  22. **Szyborska Wisława:** *Izabrane pesme.* Priredila Biserka Rajčić. Prev. Petar Vujičić, Biserka Rajčić. Beograd, Treći trg, 2014, 431 s. [poezja].

[z cyklu *Chwila / Trenutak*]

Bagaż powrotny / Povratni prtljag.
Bal / Bal.
Chmury / Oblaci.
Chwila / Trenutak.
Fotografia z 11 września / Fotografija od 11. septembra.
Jacyś ludzie / Nekakvi ljudi.
Kaluża / Bara.
Mała dziewczynka ściąga obrus / Mala devojčica svlači čaršav sa stola.
Milczenie roślin / Čutanje bilja.
Negatyw / Negativ.
Notatka / Beleška.
Pierwsza miłość / Prva ljubav.
Platon, czyli dlaczego / Platon, ili zbog čega.
Przyczynek do statystyki / Prilog statistici.
Słuchawka / Slušalica.
Spis / Lista.
Trochę o duszy / Malo o duši.
Trzy słowa najdziwniejsze / Tri najneobičnije reči.
Wczesna godzina / Rani sati.
W parku / U parku.
Wszystko / Sve.
W zatrzęsieniu / Tušta i tma.
Ze wspomnień / Iz sećanja.

[z cyklu *Dlaczego żyjemy / Zbog čega živimo*]

Zwierzęta cyrkowe / Cirkuske životinje.

[z cyklu *Dwukropek / Dve tačke*]

ABC / ABC.

Grecki posąg / Grčki kip.

Labirynt / Lavirint.

Moralitet leśny / Šumski moralitet.

Monolog psa zaplątanego w dzieje / Monolog psa upetljanog u istoriju.

Nazajutrz – bez nas / Prekosutra – bez nas.

Nieobecność / Nenazočnost.

Nieuwaga / Nesmotrenost.

Okropny sen poety / Pesnikov grozan san.

Perspektywa / Perspektiva.

Radost*.

Stary profesor / Stari profesor.

Uprzejmość niewidomych / Uljudnost slepih.

Właściwie każdy wiersz / Gotovo svaka pesma.

Wypadek drogowy / Saobraćajna nesreća.

Wywiad z Atropos / Intervju s Atropom.

Zdarzenie / Događaj.

[z cyklu *Koniec i początek / Kraj i početak*]

16 maja 1973 roku / 16. maja 1973 godine.

Jawa / Java.

Komedyjki / Komedijice.

Koniec i początek / Kraj i početak.

Kot w pustym mieszkaniu / Mačka u praznom stanu.

Miłość od pierwszego wejrzenia / Ljubav na prvi pogled.

Może być bez tytułu / Može bez naslova.

Może to wszystko / Možda se sve to.

Nic darowane / Ništa poklonjeno.

Niebo / Nebo.

Niektórzy lubią poezję / Neki vole poeziju.

Nienawiść / Mržnja.

Pożegnanie widoku / Oproštaj s panoramom.

Rachunek elegijny / Elegična računica.

Rzeczywistość wymaga / Stvarnost zahteva.

Seans / Seansa.

Wersja zdarzeń / Verzija događaja.

Wielkie to szczęście / Velika je to sreća.

[z cyklu *Ludzie na moście / Ljudi na mostu*]

Archeologia / Arheologija.

Dom wielkiego człowieka / Kuća velikog čoveka.

Dzieci epoki / Deca epohe.
Głos w sprawie pornografii / Glas u vezi sa pornografijom.
Jarmark cudów / Vašar čuda.
Krótkie życie naszych przodków / Kratak život naših predaka.
Ludzie na moście / Ljudi na mostu.
Możliwości / Mogućnosti.
Nadmiar / Prekomernost.
Odzież / Odeća.
O śmierci bez przesady / O smrti bez preterivanja.
Pierwsza fotografia Hitlera / Prva Hitlerova fotografija.
Pisanie życiorysu / Pisanje biografije.
Pogrzeb / Pogreb.
Rozpoczęta opowieść / Započeta priča.
Schyłek wieku / Kraj veka.
Tortury / Mučenja.
Trema / Trema.
U Nojev kovčeg*.
W biały dzień / Userd bela dana.
Widok z ziarnkiem piasku / Predeo sa zrcem peska.
Zakulisni pregovori s mrtvima*.

[z cyklu *Pytania zadawane sobie / Pitanja postavljana sebi*]

Klucz / Ključ.
Zakochani / Zaljubljeni.

[z cyklu *Sól / So*]

****Jestem za blisko żeby mu się śnić / ***Previše sam blizu da bi me san-
 jao...*
Ballada / Balada.
Bez tytułu / Bez naslova.
Chwila w Troi / Trenutak u Troji.
Cień / Senka.
Kobiety Rubensa / Rubensove žene.
Koloratura / Koloratura.
Komično*.
Konkurs piękności męskiej / Konkurs muške lepote.
Lekcja / Lekcija.
Małpa / Majmun.
Muzeum / Muzej.
Nagrobek / Epitaf.
Na wieży Babel / Na vavilonskoj kuli.
Niespodziane spotkanie / Nenadini susret.

Notatka / Beleška.
Obóz głodowy po Jasłem / Logor gladi u Jaslu.
Prolog komedii / Prolog komedije.
Przypowieść / Parabola.
Przy winie / Uz vino.
Reszta / Ostatak.
Rezime*.
Rozmowa z kamieniem / Razgovor s kamenom.
Sen / San.
Slika*.
Słówka / Reči.
Upamiętnienie / Ovekovečivanje.
Wieczór autorski / Književno večerje.
Wiersz ku czci / Pesma u čast.
Woda / Voda.
W rzece Heraklita / U Heraklitovoj reci.
Złote gody / Zlatna svadba.

[z cyklu *Sto pociech / Da umreš od smeha*]

Akrobata / Akrobata.
Album / Album.
Do serca w niedzielę / Srcu u nedelju.
Dworzec / Železnička stanica.
Fetysz płodności z paleolitu / Fetiš plodnosti iz paleolita.
Film — lata sześćdziesiąte / Film — šezdesete godine.
Jaskinia / Pećina.
Monolog dla Kasandry / Monolog za Kasandru.
Mozaika bizantyjska / Vizantijski mozaik.
Niewinność / Nevinost.
Pamięć nareszcie / Konačno, sećanje.
Pejzaż / Pejzaž.
Pieta / Pijeta.
Pisane w hotelu / Pisano u hotelu.
Povratak ptica selica*.
Radość pisania / Radost pisanja.
Relacja ze szpitala / Izveštaj iz bolnice.
Spis ludności / Popis stanovništva.
Sto pociech / Da umreš od smeha.
Ścięcie / Usekovanje.
Śmiech / Smeh.
Tarsjusz / Tars.
Tomasz Mann / Tomas Man.

Urodzony / Rođen.

Wietnam / Vijetnam.

Żywy / Živ.

[z cyklu *Tutaj / Ovde*]

Ella w niebie / Ela na nebu.

Identyfikacja / Identifikacija.

Metafizyka / Metafizika.

Mikrokosmos / Mikrokosmos.

Mysli nawiedzające mnie na ruchliwych ulicach / Misli koje me obuzimaju na premetnim ulicama.

Nieczytanie / Nečitiranje.

Pieśń o zbrodniarzu wojennym / Atentatori.

Pomysł / Ideja.

Portret z pamięci / Portret po sećanju.

Przed podróżą / Uoči putovanja.

Przykład / Primer.

Rozwód / Razvod.

Snovi*.

Šiparica*.

Šupljikaste rizopode*.

Trudne życie z pamięcią / Teško je živeti sećajući se.

Tutaj / Ovde.

Vermeer / Vermer.

W dylizansie / U diližansi.

[z cyklu *Wielka liczba / Veliki broj*]

Cebula / Crni luk.

Eksperyment / Eksperiment.

Iz ptičije perspektive*.

Jablonka / Jabučica.

Liczba Pi / Broj Pi.

Miniatura średniowieczna / Srednjovekovna minijatura.

Nad Styksesem / Na Stiksu.

Ostrzeżenie / Upozorenje.

Parada wojskowa / Vojna parada.

Pochwała siostry / Pohvala sestre.

Pochwała złego o sobie mniemania / Pohvala lošeg mišljenja o sebi.

Podziękowanie / Zahvalnost.

Pokój samobójcy / Samoubičina soba.

Portret kobiety / Ženski portret.

Psalm / Psalam.

Pustelnia / Pustinjakova ćelija.

Recenzja z nienapisanego wiersza / Recenzija o nenapisanoj pesmi.

Sen starego żółwia / San stare kornjače.

Stary śpiewak / Stari pevač.

Terrorysta, on patrzy / Terorist, gleda.

Uśmiechy / Osmesi.

Utopia / Utopija.

Wielka liczba / Veliki broj.

Żona Lota / Letova žena.

Życie na poczekaniu / Život na poček.

[z cyklu *Wołanie do Yeti / Dozivanje Jetija*]

Atlantyda / Atlantida.

Czwarta nad ranem / Četiri ujutru.

Doček mlaznjaka*.

Drobne ogłoszenia / Mali oglasi.

Dwie małpy Bruegla / Dva Bruhelova majmuna.

Hania / Hana.

Jeszcze / Još.

Martwa natura z balonikiem / Mrtva priroda s balončićem.

Minuta ciszy po Ludwice Wawrzyńskiej / Minut tišine posle Ludvike Vavžinjske.

Nic dwa razy / Ništa dvaput.

Obmyślam świat / Izmišljam svet.

Pogrzeb / Pogreb.

Próba / Pokušaj.

Przyjaciółom / Prijateljima.

Rehabilitacja / Rehabilitacija.

Sen nocy letniej / San letnje noći.

Z nieodbytej wyprawy w Himalaje / Sa neostvarenog pohoda na Himalaje.

[z cyklu *Wszelki wypadek / Svaki slučaj*]

***Nicość przeniecowała się także i dla mnie / ***Ništavilo se preokrenulo i za mene...

Allegro ma non troppo / Allegro ima non troppo.

Autonomia / Autotomija.

Fotografia thumu / Fotografija gomile.

Głosy / Glasovi.

Klasyk / Klasik.

Listy umarłych / Pisma umrlih.

Obamrłość*.

Odkrycie / Otkriće.

- Pochwała snów / Pohvala snova.*
Pod jedną gwiazdką / Pod jednom božićnom jelkom.
Pogoń / Hajka.
Pomyłka / Greška.
Powroty / Vraćanja.
Prospekt / Prospekt.
Przemówienie w biurze rzeczy znalezionych / Govor u birou za izgubljene stvari.
Spacer wskrzeszonego / Šetnja vaskrslog.
Spadające z nieba / One koje padaju s neba.
Szczęśliwa miłość / Srećna ljubav.
Szkielet jaszczura / Skelet guštera.
U azilu*.
Urodziny / Rođendan.
Verodostojnost*.
Wrażenia z teatru / Utisci iz pozorišta.
Wszelki wypadek / Svaki slučaj.
Wywiad z dzieckiem / Intervju s detetom.
Zdumienie / Začuđenost.
- [z cyklu *Wystarczy / Dovoljno*]
- Dłoń / Šaka.*
Do własnego wiersza / Vlastitom stihu.
Każdemu kiedyś / Svakom jednom.
Ktoś, kogo obserwuję od pewnego czasu / Neko, koga posmatram od izvesnog vremena.
Lustro / Ogledalo.
Łańcuchy / Lanci.
Mapa / Mapa.
Na lotnisku / Na aerodromu.
Przymus / Prinuda.
Są tacy, którzy / Postoje oni koji.
Sen / San.
Wyznania maszyny czytającej / Ispovesti mašine za čitanje.
Wzajemność / Uzajamnost.
23. **Terakowska Dorota:** *Córka Czarownicy / Čerka Čarobnica.* Prev. Anđelija Jočić. Beograd, Propolis Books, 2014, 358 s. [proza].
  24. **Terakowska Dorota:** *Tam gdzie spadają Anioły / Tamo gde anđeli padaju.* Prev. Anđelija Jočić. Beograd, Propolis Books, 2014, 316 s. [proza].
  25. **Tokarczuk Olga:** *Prowadź swój pług przez kości umarłych / Vuci svoje ralo po kostima mrtvih.* Prev. Milica Markić. Novi Sad, Kulturni centar Novog Sada, 2014, 275 s. [proza].

26. **Zagajewski Adam**: *Vita contemplativa*. Priredila Biserka Rajčić. Prev. Petar Vujičić, Biserka Rajčić. Vršac, Književna opština Vršac, 2014, 207 s. [poezja].
27. **Żarski Kazimierz**: *Podróż metafizyczna / Metafizička putovanja*. Prev. Olga Lalić-Krowicka. Niš, Književni klub „Branko Miljković”, 2014, 53 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Koraci” 2014, g. 48, sv. 1/3.
Kaliszewski Wojciech
Idą słowa / Idu reči. Izbor i prevod Zoran Đerić, s. 115—120 [esej].
Varga Krzysztof
Kocham roztozca, czyli książka musi pachnieć / Volim grinje, ili ne valja kada knjiga ne miriše. Prev. Milica Markić, s. 93—95 [esej].
Melanholija korica, ili sakupljajmo knjige dok ih još ima*. Prev. Milica Markić, s. 90—92 [esej].
Moj fetišizam, ili ne dam ti svoju ploču*. Prev. Milica Markić, s. 87—99 [esej].
2. „Koraci” 2014, g. 48, sv. 7/9.
Syska Agnieszka
Nebeska zemlja*, s. 94—96.
Sunca su izgorjela*, s. 97—98.
U vječnom plesu zvijezdootaca*. Izbor, prevod i beleška Ivona Vujisić, s. 96 [poezja].
3. „Letopis Matice srpske” 2014, g. 190, knj. 493, sv. 4.
Zagajewski Adam
Džungla / Džungla, s. 401—402.
Improwizacja / Improvizacija, s. 399—400.
Koncert / Koncert, s. 398.
Mandelsztam w Teodozji / Mandeljštam u Teodosiji, s. 399.
Ołówek / Olovka, s. 399.
Północne morze / Severno more, s. 400—401.
Rue Armand Silvestre / Rue Armand Silvestre, s. 403—404.
Ruth / Rut, s. 402—403.
Ulica Radiowa / Radijska ulica. Prev. Biserka Rajčić, s. 403 [poezja].
4. „Polja” 2014, g. 59, br. 487.
Pawlak Romuald
Armia ślepców / Slepa vojska. Prev. Agnieszka Żuchowska-Arent, s. 172—181 [proza].
5. „Zlatna greda” 2014, g. 14, br. 149—150.
Różewicz Tadeusz
Bez tytułu / Bez naziva.

- Czego byloby žal / Čega bi mi bilo žao.*
Ostatnia rozmowa / Poslednji razgovor.
Włosek poety / Pesnikova vlas. Prev. Zoran Đerić, s. 33 [poezja].
6. „Zlatna greda” 2014, g. 14, br. 153—154.
- Krynicky Ryszard**
Bylem tutaj / Bio sam ovde, s. 15.
Gołebie / Golubovi, s. 17.
Među njima, u sredini*, s. 16.
Miasto / Grad, s. 16.
Muzeum sztuk pięknych w Budapeszcie / Muzej likovnih umetnosti u Budimpešti, s. 16.
Rue de poitiers / Rue de poitiers, s. 16.
Tak, jestem / Da, jesam, s. 17.
Ukradkiem / Krišom, s. 16.
W Berlinie / U Bernilu, s. 16—17.
W tym roku nie zrodziłem owoców / ***Ove godine nisam rodio voće... Prev. Zoran Đerić, s. 15 [poezja].
- Mikołajewski Jarosław**
Greh sanjanja*, s. 50.
Kora / Kora, s. 48—49.
Łąka / Livada, s. 48.
Materac / Dušek, s. 47.
Pena*, s. 47—48.
Pitanje*. Prev. Grzegorz Łatuszyński, s. 49—50 [poezja].

Opracowała *Estera Sobalkowska*

Komentarz do *Bibliografii przekładów literatury polskiej w Serbii w 2014 roku*

Comments to the Polish-Serbian bibliography in 2014

Małgorzata Filipek

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Filologii Słowiańskiej, margo115@wp.pl

Data zgłoszenia: 20.04.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 4.05.2015 r.

Abstract: The text focuses on the translations of Polish literature. 27 Polish books of 16 authors were published in Serbia. Only 4 of them are volumes of poetry. Most of these translations appeared in Serbia earlier. The themes of Polish books coincides with themes of Serbian literature.

Key words: Polish literature, Serbia, translations.

W 2014 r. na serbskim rynku wydawniczym ukazało się 27 polskich książek autorstwa szesnastu pisarzy. Są to utwory: Andrzeja Barta, Arkadiusza Frani, Barbary Glińskiej (4 książki), Andrzeja Sapkowskiego (4 utwory), Zenona Kosidowskiego (3 książki), Henryka Sienkiewicza (3 powieści), Doroty Terakowskiej (2 powieści), a także dzieła Stanisława Lema, Ewy Lipskiej, Czesława Miłosa, Juraty Bogny Serafińskiej, Brunona Schulza, Wisławy Szymborskiej, Olgi Tokarczuk, Adama Zagajewskiego i Kazimierza Żarskiego. Cztery z wydanych pozycji stanowią zbiory poezji, z czego trzy publikacje to tomy zawierające wybory wierszy Ewy Lipskiej, Wisławy Szymborskiej oraz Adama Zagajewskiego. Utwory tych poetów, dzięki wcześniejszym wydaniom, funkcjonują w świadomości czytelników serbskich od XX w. Czwarty tom poetycki na serbskim rynku wydawniczym to zbiór utworów filozoficzno-refleksyjnych *Barwy Apeironu* autorstwa młodej poetki Juraty Bogny Serafińskiej.

Wśród publikacji znalazło się wiele pozycji znanych czytelnikom serbskim już od dziesięcioleci. Należą do nich między innymi powieści Henryka Sienkiewicza: *Ogniem i mieczem*, *Quo vadis* i *W pustyni i w puszczy*. Dzieła tego

pisarza, którego recepcję zapoczątkowało opublikowane w 1881 r. tłumaczenie noweli *Janko muzykant*, wydawane były w Jugosławii (a następnie w Serbii) wielokrotnie. Powieści Sienkiewicza, które ukazały się w środowisku serbskim w 2014 r., są wznowieniami wydań przekładów sporządzonych przed drugą wojną światową przez Lazara Kneževicia (1876—1932). Oprócz Kneževicia, wśród autorów tłumaczeń literatury polskiej znaleźli się inni zasłużeni propagatorzy związani z Uniwersytetem Belgradzkim, jak: Đorđe Živanović (1908—1995), Stojan Subotin (1921—1977), Petar Vujičić (1924—1993), a także współczesne tłumaczki starszego pokolenia: Biserka Rajčić i Ljubica Rosić oraz ich następcy: Zoran Đerić, Jovan Jovanović, Vesna Milutinović-Đurić, Olga Lalić-Krowicka, Mara Andrijašević, Zorana Lutovac, Zofia Maliszewska, Milica Markić, Iwona Vujisić, Agnieszka Żuchowska-Arent.

Ważne miejsce na liście tłumaczeń literatury polskiej zajmują dzieła Zenona Kosidowskiego: *Królestwo złotych łez*, *Rumaki Lizypa* i *Opowieści ewangelistów*. Ich częste wznawianie świadczy o niesłabnącym zainteresowaniu czytelników serbskich szkicami popularnonaukowymi, poświęconymi dziejom starożytnych cywilizacji i kultur.

Wśród wydanych książek znajdują się także cztery pozycje dla dzieci (*Na farmie*, *Najpiękniej jest w Ponyville*, *Sezon na jabłka*, *Zagubione balony*) autorstwa Barbary Gliškiej. Stanowią one swoistą odpowiedź wydawcy na zapotrzebowanie serbskiego rynku na literaturę dziecięcą o tematyce współczesnej, gdyż serbscy autorzy literatury dla dzieci (Dejan Aleksić, Milenko Bodirogić, Lidija Nikolić, Vlada Andrić, Vesna Aleksić, Zorica Kuburović itp.) najczęściej ukazują w swoich utworach wydarzenia historyczne, prezentują świat czarownic i wróżek, a także propagują wśród czytelników dziecięcych idee miłości do zwierząt. Wielu pisarzy próbuje odmalować świat współczesnego dziecka. Swoisty wyjątek stanowi powieść Jasminki Petrović *Ovo je najstrašnji dan u mom životu*, która opowiada o życiu typowej rodziny, oraz opowiadania *Sve japanske salvete i druge priče* Vesny Vidojević Gajović, które opisują dorastanie, przyjaźń, zapomniane zabawy dziecięce. Opublikowane w Serbii utwory Barbary Gliškiej, skoncentrowane na świecie dziecięcych trosk i radości, odpowiadają na zapotrzebowanie tamtejszego rynku czytelniczego, gdyż częściowo likwidują rozdzwitek między światem rzeczywistym a światem wykreowanym przez literaturę dziecięcą. Przekłady z literatury polskiej, w odróżnieniu od publikowanych w Serbii tłumaczeń dzieł pisarzy brytyjskich i amerykańskich, nie wymagają wielkich modyfikacji wynikających z różnic kulturowych.

W 2014 r. na serbskim rynku literackim zaprezentowane zostały także dzieła arcymistrza światowego gatunku fantasy Andrzeja Sapkowskiego (*Sezon Burz*, *Ostatnie życzenie*, *Krew elfów*, *Chrzest ognia*), autora cyklu utworów o wiedzminie, GERALCIE z Rivii, najemnym wojowniku polującym na potwory. Gatunek fantasy z powodzeniem uprawiała także Dorota Terakowska (1938—2004), twórczyni poczytnej baśni fantasy *Córka Czarownicy*, której bohaterka, potomkini

królewskiego rodu, przygotowywana jest od dzieciństwa do rządzenia krajem i uwolnienia go z rąk najeźdźców. Ta pozycja Terakowskiej, uważana za udaną próbę zmierzenia się z twórczością Tolkiena i przeznaczona dla czytelników w każdym wieku, w 1994 r. została wpisana na Światową Listę im. H.Ch. Andersena. Nie dziwi zatem decyzja tłumacza i wydawcy o zaprezentowaniu czytelnikom serbskim tego utworu, który został wyróżniony jako jedna z najlepszych książek dla dzieci i młodzieży. Drugie dzieło tej autorki, *Tam, gdzie spadają Anioły*, powieść stanowiąca interesującą lekturę zarówno dla dorosłych, jak i dla młodzieży, jest próbą ukazania relacji między dobrem a złem, wiarą a wiedzą, człowieczeństwem a boskością. Utwór, którego fabuła rozwija się na płaszczyźnie ziemskiej oraz kosmicznej, stanowi próbę udzielenia odpowiedzi na ważne pytania egzystencjalne, jest więc nośnikiem treści uniwersalnych, przemawiających do wrażliwości czytelników także w innym od oryginalnego środowisku językowo-kulturowym.

Wśród pojedynczych wydań książkowych w serbskim obiegu wydawniczym znalazła się także najbardziej znana powieść Stanisława Lema *Solaris*, poruszająca problemy niemożności zrozumienia Wszechświata, bezsilności nauki wobec innej formy istnienia oraz bezradności człowieka, który w kosmosie nie może pozbyć się ziemskich wspomnień. Czytelnicy serbscy otrzymali także przekład *Abecadła* Czesława Miłosza — zbioru wspomnień o miejscach i ludziach, stanowiącego interesujące spojrzenie na historię XX w. z perspektywy człowieka zadomowionego w kulturze europejskiej i amerykańskiej, oraz tłumaczenie trileru Olgi Tokarczuk *Prowadź swój pług przez kości umarłych*, której bohaterka interesuje się astrologią i posiada umiejętność czytania w gwiazdach. Na podstawie tej powieści powstaje film *Pokot* w reżyserii Agnieszki Holland. Przekład utworu Andrzeja Barta *Fabryka mucholapek*, której bohater, Mordechaj Chaim Rumkowski, stworzył w łódzkim getcie obóz niewolników dostarczających wszelkich dóbr Niemcom, wpisuje się w krąg utworów o Holokauście, obecnych także w twórczości pisarzy serbskich, takich jak między innymi: Danilo Kiš, Aleksandar Tišma czy David Albahari.

Dużą popularnością w Serbii cieszy się nadal poezja Wisławy Szymborskiej, Ewy Lipskiej oraz Adama Zagajewskiego. Opublikowane w 2014 r. zbiory poezji tych autorów są kolejnymi na rynku serbskim książkowymi wydaniem przekładów wierszy tych autorów, co wskazuje na ich popularność w tym środowisku czytelniczym. Tamtejszym miłośnikom poezji odpowiada widzenie świata proponowane przez wymienionych twórców, stawiane bowiem przez nich pytania, dotyczące ludzkiej egzystencji, życia i śmierci, miejsca człowieka w świecie oraz zagrożeń, jakie dla życia duchowego stanowi cywilizacja, są uniwersalnymi pytaniami, nurtującymi każdego wrażliwego człowieka.

Oprócz wydań książkowych, do serbskiego obiegu czytelniczego trafiły w 2014 r. utwory autorów polskich publikowane w cenionych czasopismach literackich, mających silną pozycję na rynku, takich jak: „Letopis Matice srpske”,

„Koraci”, „Polja”, „Zlatna greda”, gdzie zamieszczono 33 wiersze, w tym: 9 utworów Adama Zagajewskiego, 4 wiersze Tadeusza Różewicza, 10 wierszy Ryszarda Krynickiego, 6 utworów Jarosława Mikołajewskiego, 4 wiersze Agnieszki Syskiej oraz prozę Krzysztofa Vargi i Wojciecha Maliszewskiego.

Literaturę polską w Serbii popularyzują mieszczące się w różnych miastach (Belgrad, Nowy Sad, Sremski Karlovci, Vršac) znane i cenione oficyny wydawnicze o ugruntowanej od lat pozycji na tamtejszym rynku książek, jak dwa największe wydawnictwa — „Laguna”, które zdobyło tytuł „Top Serbian brands” za rok 2014, i istniejące od prawie trzydziestu lat wydawnictwo „Evro-Giunti”. Literaturę polską promuje na rynku serbskim założona w 1994 r. oficyna wydawnicza „Kairos”. Publikuje ona dzieła klasycznej literatury serbskiej i światowej, rozprawy historyczne i filozoficzne oraz literaturę dla dzieci. Książki polskie wprowadzają na tamtejszy rynek kulturalny wydawnictwa: „Solaris”, „Utopija”, „Kuća poezije”, „Kulturni centar Novog Sada”, „Čarobna knjiga” oraz oficyna „Zavet”, której publikacje zostały wyróżnione między innymi Europejską Nagrodą Literacką.

Większość wydań książkowych, które ukazały się w Serbii w 2014 r., to będące efektem pracy znakomitych tłumaczy przekłady, znane już wcześniej i zdomowione w świadomości tamtejszych czytelników. Opublikowane książki to głównie pozycje klasyczne z różnych dziedzin literatury (np. powieści historyczno-przygodowe, literatura popularnonaukowa, fantastyka naukowa, powieści fantasy, literatura dziecięca), których autorami są zarówno znani na świecie i nagradzani autorzy, jak i młodzi polscy twórcy (np. Jurata Bogna Serafińska, Agnieszka Syska).

Analizując wybory tłumaczy i wydawców, można zauważyć, że czytelnikom serbskim zaprezentowano głównie dzieła znanych i tłumaczonych na wiele języków autorów polskich — między innymi noblistów (Sienkiewicz, Miłosz, Szymborska) oraz zdobywców innych nagród, zarówno polskich, jak i zagranicznych (Sapkowski, Tokarczuk, Lipska, Zagajewski). Tematyka dzieł tłumaczonych z języka polskiego zasadniczo odpowiada treści utworów powstających w środowisku przekładów. I tak proza Brunona Schulza koresponduje swoim autobiografizmem, ideą powrotu do świata dzieciństwa z twórczością pisarza serbskiego Danila Kiša. Powieść *science fiction* Stanisława Lema wpisuje się w rozwijający się na gruncie serbskim już od początku XIX w. nurt literatury, której prekursor Atanasije Stojković (1773—1832) w dziele *Fisika* (1801—1803) rozmyśla o nauce, naturze i możliwości życia na innych planetach. Twórczość młodej poetki Agnieszki Syskiej przywodzi na myśl utwory poetyckie stojącego na rozdrożu między moderną a awangardą Momčila Nastasijevicia (1894—1938), którego najważniejszym wkładem do symbolizmu serbskiego była muzyczność wiersza oraz poszukiwanie pierwotnych sensów i praźródeł słów.

Popularyzację literatury polskiej w Serbii podejmują znane i cenione w tym kraju wydawnictwa, a także kompetentni tłumacze, zarówno starszego pokolenia,

jak i młodzi adepci, których zaangażowanie w dzieło krzewienia kultury polskiej pozwala mieć nadzieję, że nadal cieszyć się ona będzie zainteresowaniem w środowisku czytelników serbskich. Biorąc pod uwagę fakt, że zaprezentowana bibliografia obejmuje tylko jeden rok, dorobek tłumaczy i wydawców serbskich wydaje się imponujący. Pozostaje jedynie żałować, że na rynku tłumaczeń nie obowiązuje zasada wzajemności i równowagi, a twórczość literacka pisarzy serbskich nie zajmuje w świadomości czytelników polskich tak znaczącej pozycji, jaką ma w Serbii literatura polska.

Малгожата Филипек

Коментар уз пољско-српску библиографију за 2014. годину

Резюме

У овом тексту аутор се концентрише на преводима пољске књижевности у Србији. У српском културном оптицају појавило се 27 пољских књига 16 аутора. Само 4 од њих биле су песничке збирке. Већина ових превода била су штампана раније. Тематика књига пољских аутора поклапа се углавном са тематиком српске књижевности.

Кључне речи: пољска књижевност, Србија, преводи.

Małgorzata Filipek

Comments to the Polish-Serbian bibliography in Serbia in 2014

Summary

The text focuses on the translations of Polish literature. 27 Polish books of 16 authors were published in Serbia. Only 4 of them are volumes of poetry. Most of these translations appeared in Serbia earlier. Themes of Polish books coincides with themes of Serbian literature.

Key words: Polish literature, Serbia, translations.

Przekłady

słowacko-polskie i polsko-słowackie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury słowackiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Chmel Rudolf:** *Slovenský komplex / Komplex słowacki*. Tłum. Magdalena Bystrzak, Tomasz Grabiński. Kraków, Międzynarodowe Centrum Kultury, 2014, 342 s. [esej].
2. **Červenák Juraj:** *Černokňažník. Radhostov meč / Czarnoksiężnik. Miecz Radogosta*. T. 2. Tłum. Agata Janiszewska-Mickiewicz. Warszawa, Instytut Wydawniczy Erica, 2014, 369 [nlb. 1] s. [proza].
3. **Dán Dominik:** *Červený kapitán / Czerwony kapitan*. Tłum. Antoni Jeżycki. Poznań, Media Rodzina, 2014, 504 s. [proza].
4. **Dán Dominik:** *Noc temných klamstiev / Noc ciemnych kłamstw*. Tłum. Antoni Jeżycki. Poznań, Media Rodzina, 2014, 368 s. [proza].
5. **Farkašová Etela:** *Fragmenty s občasnou túžbou po celostnosti / Fragmenty z nieczęstą tęsknotą za spójnością*. Tłum. Marta Pelinko. Rzeszów, Wydawnictwo Abilion, 2014, 174 [nlb. 2] s. [proza].
6. **Nowy dramaty słowackie**. Wybór, red. i wstęp Andriej Moskwin. Tłum. Beata Aduckiewicz, Maciej Byliniak, Agata Duch, Amelia Kicińska, Karolina Kielan, Magdalena Kołakowska, Klara Letonje, Aleksandra Patryn, Maciej Plutecki, Małgorzata Sokół, Magdalena Szachnowska. Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2014, 226, [nlb. 1] s. [dramat].

Fekete Vladislava

Kratké spojenia / Krótkie spięcia.

Grusková Anna

Päť chodov pre dvoch / Pięć dań dla dwojga.

Horak Karol

Buridanov osol / Osioł Buridana.

Klimáček Viliam

Komunizmus / Komunizm.

Šulaj Ondrej

Gazdova krv / Krew Gazdy.

7. **Staviarský Viťo**: *Záchytka / Wytrzeźwiałka*. Tłum. Jacek Bukowski. Sejny, Pogranicze, 2014, 112 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Czas Kultury” 2014, r. 30, nr 2.

Pišťanek Peter

Rivers of Babylon 3 / Rivers of Babylon 3 [fragment powieści]. Tłum. Olga Stawińska, s. 80—89 [proza].

2. „Nasz Dom Rzeszów”. Magazyn Literacki „Wers”, lipiec 2014, nr 7 (79).

Hudák Pavol

[ze zbioru *Povraz v dome obesenca a iné básne, 2003 / Powróż z domu wisielca i inne wiersze, 2013*]

Cesta / Droga.

Noc / Noc.

Skica / Szkic.

Spätne zrkadlo / Lusterko wsteczne.

Topole / Topole. Tłum. Marta Pelinko, s. 13 [poezja].

3. „Poezja Dzisiaj” 2014, nr 104.

Kupka Velerij

A gdyby ktoś na nas*. Tłum. Jacek Bukowski, s. 38 [poezja].

4. „Poezja Dzisiaj” 2014, nr 107.

Válek Igor

Dzień Hioba*** [poezja].

5. „Rita Baum” 2014, nr 33.

Dobráková Ivana

Rosa / Rosa. Tłum. Magdalena Bystrzak [proza].

6. „Tygiel”. Kwartalnik Kulturalny 2014, r. 75, nr 2.

Brenkus Radovan

Na druhom brehu / Na drugim brzegu [fragment]. Tłum. Marta Świdorska-Pelinko, s. 144—147 [proza].

Opracowała *Marta Buczek*

Słowacki klimat Europy Środkowej w Polsce

The Slovak climate of Central Europe in Poland

Marta Buczek

Instytut Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Śląski, Katowice, buczek.marta@interia.pl

Data zgłoszenia: 27.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 14.05.2015 r.

Abstract: The article focuses on the issues related to the translations of Slovak contemporary literature into Polish in recent years. It considers the translation and reception of the Slovak literary works in the Polish market which has strongly intensified recently thanks to the activity of the Polish publishing house, Książkowe Klimaty. The article analyses the translations published by Książkowe Klimaty in the series Słowackie Klimaty which play the role of mediation, by promoting understanding between two cultures belonging to the common Central European circle of nations.

Key words: literary translation, contemporary Slovak literature, Slovak literature in Poland, Pavol Vilikovský, Pavol Rankov, Rudolf Chmel, Tomasz Grabiński, Jacek Bukowski, publishing house Książkowe Klimaty.

W ostatnich latach można zaobserwować w Polsce wzmożony obieg przekładów słowackiej literatury pięknej. Zwiększającą się z roku na rok liczbę tłumaczeń polski rynek zawdzięcza przede wszystkim coraz prężniejszej działalności istniejącego od 2013 r. wydawnictwa Książkowe Klimaty, z powodzeniem publikującego serię Słowackie Klimaty. Wydawnictwo to wspomagane przez rzeszowską oficynę Abilion, krakowskie Międzynarodowe Centrum Kultury czy sejneńską oficynę Pogranicze kształtuje współczesną wizję słowackiej literatury w polskim horyzoncie odbioru. Również zaangażowanie doświadczonych tłumaczy, między innymi Tomasza Grabińskiego, Jacka Bukowskiego czy Marty Pelinko, świadomie i w przemyślany sposób dokonujących translatorycznych wyborów, ma wpływ na polską recepcję. W wyniku aktywności wydawnictw oraz tłumaczy tylko w ubiegłym roku biblioteka polskiego czytelnika wzbo-

gaciła się o siedem nowych pozycji współczesnej literatury słowackiej. Wśród nich znalazły się książki dla literatury słowackiej znaczące, jak: publicystyczne eseje Rudolfa Chmela pt. *Kompleks słowacki*¹ (słow. *Slovenský komplex*, 2009²) w przekładzie Magdaleny Bystrzak i Tomasza Grabińskiego, filozoficzne eseje Eteli Farkašovej pt. *Fragmenty z nieczęstą tęsknotą za spójnością*³ (słow. *Fragmenty s občasnou túžbou po celostnosti*, 2009⁴) w przekładzie Marty Pelinko, opowiadania Viťo Stavariarskiego *Wytrzeźwiałka*⁵ (słow. *Záchytka*, 2009⁶) w tłumaczeniu Jacka Bukowskiego oraz antologia współczesnego dramatu słowackiego pt. *Nowy dramat słowacki*, opracowana i opatrzona wstępem przez Andrzeja Moskwiną w tłumaczeniu młodych adeptów sztuki translacji — studentów Instytutu Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego. Wybory te dopełniają przekłady z kręgu słowackiej literatury popularnej, komercyjnej, która eksplorując lekkie i atrakcyjne dla czytelnika tematy, nie sprawia większych trudności w odbiorze. Kierując się głównie funkcją zabawową, wydawnictwa wybierają sprawdzone w prymarnym kręgu kulturowym teksty. Warszawski Instytut Wydawniczy Erica, w ramach kontynuacji publikacji przekładów popularnego w Słowacji cyklu powieści fantasy Juraja Červenáka pt. *Czarnoksiężnik*, opublikował kolejną część bestsellerowej serii pt. *Miecz Radogosta* (słow. *Černokňazník. Radhostov meč*, 2010⁷) w tłumaczeniu Agaty Janiszewskiej-Mickiewicz⁸. W translatorskim wyborze Wydawnictwa Media Rodzina z Poznania znalazły się natomiast głośne, rozchwytywane w Słowacji powieści detektywistyczne Dominika Dána pt. *Czerwony kapitan*⁹ (słow. *Červený kapitán*, 2007¹⁰) oraz *Noc ciemnych kłamstw* (słow. *Noc temných klamstiev*, 2009¹¹) w tłumaczeniu Antoniego Jeżyckiego.

Zaistnienie przekładów literatury słowackiej w świadomości polskiego odbiorcy stało się możliwe przede wszystkim dzięki oficynie Książkowe Klimaty, realizującej z powodzeniem od 2013 r. swoje wydawnicze credo — „odkrywania

¹ R. Chmel: *Kompleks słowacki*. Tłum. M. Bystrzak, T. Grabiński. Kraków, Międzynarodowe Centrum Kultury, 2014.

² R. Chmel: *Slovenský komplex*. Bratislava, Kalligram, 2009.

³ E. Farkašová: *Fragmenty z nieczęstą tęsknotą za spójnością*. Tłum. M. Pelinko. Rzeszów, Wydawnictwo Abilion, 2014.

⁴ E. Farkašová: *Fragmenty s občasnou túžbou po celostnosti*. Bratislava, Spolok slovenských spisovateľov, 2009.

⁵ V. Stavariarský: *Wytrzeźwiałka*. Tłum. J. Bukowski. Sejny, Pogranicze, 2014.

⁶ V. Stavariarský: *Záchytka*. Bratislava, Kalligram, 2009.

⁷ J. Červenák: *Černokňazník. Radhostov meč*. Žilina, Artis Omnis, 2010.

⁸ J. Červenák: *Czarnoksiężnik. Miecz Radogosta*. T. 2. Tłum. A. Janiszewska-Mickiewicz. Warszawa, Instytut Wydawniczy Erica, 2014.

⁹ D. Dán: *Czerwony kapitan*. Tłum. A. Jeżycki. Poznań, Media Rodzina, 2014.

¹⁰ D. Dán: *Červený kapitán*. Bratislava, Slovart, 2007.

¹¹ D. Dán: *Noc temných klamstiev*. Bratislava, Slovart, 2009.

tego, co nieznanie¹². Wydawnictwo to wykazuje się jednocześnie doskonałym wyczuciem współczesnych mechanizmów rynkowych, „fenomenów związanych z rozpowszechnianiem literatury (produkcja, rynek, konsumpcja)”¹³, postrzegając książkę jako część kultury symbolicznej, a zarazem produkt rynkowy. Jak podkreślał Robert Escarpit, „literatura jest literaturą wówczas, gdy jest czytana”¹⁴, wydawcy Książkowych Klimatów, w myśl tej idei, prowadzą intensywną działalność promocyjną z zastosowaniem wszelkich środków masowego przekazu (Internet, telewizja, prasa, radio), rozpowszechniając słowacką literaturę w polskim horyzoncie odbioru, starając się oddziaływać na komunikację między pisarzem a polskimi czytelnikami (recenzje prasowe, recenzje i opinie internetowe, spotkania autorskie). W wyniku spójnych działań rozpowszechniających, dystrybucji i promocji zanurzony w tzw. audiowizualnej kulturze masowej¹⁵ polski odbiorca, niejednokrotnie po raz pierwszy, mógł usłyszeć o słowackim pisarzu czy o słowackiej literaturze w ogóle. Na indywidualny wybór lekturowy odbiorców na pewno wpłynął fakt przyznania słowackiemu autorowi Pavlovi Rankovowi w 2014 r. podwójnej Literackiej Nagrody Europy Środkowej „Angelus” za powieść pt. *Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej)*¹⁶ (słow. *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)*, 2008¹⁷), wydaną przez Książkowe Klimaty w serii Słowackie Klimaty. Proza słowackiego pisarza uznana została przez jury konkursu¹⁸ za najlepszą spośród siedmiu zakwalifikowanych do finału książek (finalistami byli: Jelena Czyżowa, Ołeksandr Irwaneć, Wiesław

¹² K. Margielska: *Książkowe klimaty*. „Dzielnice Wrocławia” 2015, nr 18 (10.03.2015). Czasopismo dostępne w Internecie: [www. http://www.dzielnicewroclawia.pl/](http://www.dzielnicewroclawia.pl/) [Data dostępu: 14.03.2015 r.].

¹³ R. Escarpit: *Literatura a społeczeństwo*. Tłum. J. Lalewicz. W: *Współczesna teoria badań literackich za granicą*. T. 3. Oprac. H. Markiewicz. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 1976, s. 125–129.

¹⁴ R. Escarpit: *Literatura a społeczeństwo*. W: *W kręgu socjologii literatury. Antologia tekstów zagranicznych*. T. 1. Red. A. Mencwel. Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1980, s. 220–221.

¹⁵ Por. M. Rychlewski: *Pasmo, teoria recepcji i socjologia czytelnictwa*. „Przestrzenie Teorii” [Poznań] 2010, 13, s. 193.

¹⁶ P. Rankov: *Zdarzyło się pierwszego września (albo kiedy indziej)*. Tłum. T. Grabiński. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2013. Na powieść Pavla Rankova oddano najwięcej głosów w plebiscyście czytelników, przeprowadzonym na stronie internetowej Literackiej Nagrody Europy Środkowej „Angelus”. Por. <http://angelus.com.pl/laureaci/angelus-2014/> [Data dostępu: 5.03.2015 r.].

¹⁷ P. Rankov: *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)*. Bratislava, Kalligram, 2008.

¹⁸ W jury Literackiej Nagrody Europy Środkowej „Angelus” zasiadają m.in.: ukraiński krytyk literacki, eseista i publicysta Mykoła Riabczuk; historyk literatury, krytyk, eseista, poeta i tłumacz Stanisław Bereś; poeta, tłumacz, wydawca, jeden z najwybitniejszych twórców Nowej Fali i polskiej poezji współczesnej Ryszard Krynicki; poeta i krytyk literacki Piotr Kępiński; dramaturg, prozaik, eseista i publicysta Tomasz Łubiński; krytyczka literacka, dziennikarka tygodnika „Polityka” Justyna Sobolewska; prozaik, publicysta, krytyk, autor filmów dokumentalnych Michał Spsychalski oraz historyk literatury polskiej, krytyk i eseista Andrzej Zawada.

Myśliwski, Martin Šmaus, Jáchym Topol). Rankov został również laureatem przyznawanej w tym roku po raz pierwszy Nagrody Czytelników im. Natalii Gorbaniewskiej¹⁹, co oznaczać może, że z powodzeniem wpisuje się w horyzont oczekiwań polskich odbiorców, kierujących się chęcią poznania nowego/obcego, nie tak odległego kręgu kulturowego. Za przekład powieści *Zdarzyło się pierwszego września* nagrodzono także tłumacza Tomasza Grabińskiego²⁰, który tym samym potwierdził swój translatorski warsztat oraz duże wyczucie w doborze translatorskiego repertuaru.

Zastanawiać może popularność Pavla Rankova oraz jego powieści w nowym kręgu odbioru. Na pewno przyczyniła się do tego polityka wydawnicza oraz działalność upowszechniająca wydawnictwa, a także twórców nagrody „Angelusa” podczas festiwalowego „Salonu Angelusa” czy międzynarodowego festiwalu sztuki i literatury Bruno Schulz Festiwal we Wrocławiu w 2014 r., na VIII Festiwalu Puls Literatury w Łodzi i regionie 2014, Wrocławskich Targach Dobrych Książek 2014 oraz w ramach cyklu „Książka do Zjedzenia” 2014 w Pile, ale nie tylko. To tak zwane pasmo przenoszenia, wiążące się głównie z kanałami dystrybucji, reklamą, udziałem środków masowego przekazu, rolą recenzji i nagród²¹, uzupełnia „pasma estetyczne”, czyli społecznie uwarunkowany zespół estetycznych oczekiwań czytelników²². Powieść Rankova, koncentrująca się na wydarzeniach w Czechosłowacji w latach od 1938 r. (ogłoszenie niepodległości Słowaków) do 1968 r. (okupacja Słowacji przez wojska Układu Warszawskiego), opisująca losy zindywidualizowanych postaci, mieszkańców słowacko-węgierskiego pogranicza (Czecha Jana, Węgra Petera, Żyda Gabriela, Słowaczki Marii), w przełomowych momentach historii kraju (okupacja, faszyzm, zmiana granic państwowych, emigracja, komunizm, odwilż 1968 r.), napisana przystępnym językiem, skierowana jest nie tylko do czytelników znawców słowackiej kultury, lecz również do szerszych warstw publiczności czytelniczej, traktujących książkę jako pewną, funkcjonującą w terytorialnym sąsiedztwie, społeczną i kulturową reprezentatywność.

Wydarzenia powieściowe, opierające się na historycznych, przełomowych momentach kraju Europy Środkowej targanego ciągłymi zmianami, aktywizują w świadomości polskiego odbiorcy poczucie wspólnoty, współprzynależności do jednego kręgu kulturowego, który doświadczył w XX w. największych katastrof, wojennej pożogi, faszyzmu, okupacji, komunizmu²³. Jak podkreślała w swojej

¹⁹ Nagroda ustanowiona przez jury „Angelusa” na cześć zmarłej w 2013 r. Natalii Gorbaniewskiej, pierwszej przewodniczącej jury, wybitnej rosyjskiej poetki, tłumaczki, legendy ruchu dysydenckiego w ZSRR. Por. <http://angelus.com.pl/laureaci/angelus-2014/> [Data dostępu: 5.03.2015 r.].

²⁰ Nagroda Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu.

²¹ Pojęcie za: M. Rychlewski: *Pasmo, teoria recepcji i socjologia czytelnictwa...*, s. 194.

²² Ibidem.

²³ Potwierdzają to liczne w Internecie recenzje, zamieszczone na znanych portalach typu lubimyczytac.pl oraz blogach dotyczących książek, np. wydeptujewlasnosciezki.blogspot.com;

recenzji Olga Tokarczuk, to „epicka wizja Europy Środkowej, która jak wszystko w tym miejscu świata — jest zarazem okrutna, dramatyczna, pełna absurdu”²⁴. W powieści *Zdarzyło się pierwszego września* odbiorca sekundarny ma okazję zmierzyć się z historią widzianą z odmiennej perspektywy, poszerzyć swoje horyzonty o nowe aspekty, na które zwraca uwagę sam autor: „Widzisz, to jest Europa Środkowa. Kiedy Niemcy zajęli Czechy, to w drugiej części kraju powstało Państwo Słowackie, ale Levice nagle już nie znajdowały się tam, ale na Węgrzech. [...] Raz jest tu Czechosłowacja, potem Węgry, Słowacja, znów Czechosłowacja. Najpierw zajmują ją Niemcy, potem z kolei Rosjanie [...]”²⁵. Opisane przez Rankova historyczne wydarzenia drugiej połowy XX w. stanowią wspólny mianownik dla Polaków i Słowaków, jednak w powieści tej zobrazowany został fakt, że nie przebiegały one w identyczny sposób, różniły je pewne specyficzne aspekty, wynikające z odmiennej sytuacji społeczno-politycznej, narodowej czy kulturowej w poszczególnych państwach regionu. Wybór translatoryczny przekładu wydaje się więc uzasadniony, pobudza i stymuluje recepcyjną przyswajalność polskiego odbiorcy, wzbogaca jego doświadczenie kulturowe o nowe historyczne fakty (skomplikowana historia Słowacji i dzieje narodów zamieszkujących jej tereny — Słowaków, Czechów, Węgrów, Żydów), aktywując równocześnie świadomość przynależności do wspólnego kręgu kultury środkowoeuropejskiej.

Jeśli prześledzić wybory translatoryczne literatury słowackiej w ostatnich latach (biorąc pod uwagę jedynie lata 2013 i 2014), to można pokusić się o stwierdzenie, że w polskim horyzoncie odbioru powoli zarysowuje się skondensowany i spójny obraz literatury, wpisującej się w aktualny również w Polsce temat poszukiwania środkowoeuropejskiej tożsamości. Przekłady słowackiej literatury współczesnej z powodzeniem dopełniają pod tym względem sekundarny horyzont odbioru, ukonstytuowany pod wpływem eseistycznej, eksplorującej obszary Europy Środkowej twórczości Andrzeja Stasiuka, eseistyki Czesława Miłosza czy Adama Michnika²⁶. W krąg literatury poszukującej środkowoeuropejskiej tożsamości wpisuje się więc nie tylko wymieniona proza Pavla Rankova, ale również opublikowane w 2013 r. w Polsce przez Książkowe Klimaty, w serii Słowackie Klimaty, opowiadania Pavla Vilikovskiego pt. *Okrutny maszynista*²⁷

---

bazgradelko.blogspot.com. Por. <http://lubimyczytac.pl/ksiazka/169763/zdarzylo-sie-pierwszego-wrzesnia-albo-kiedy-indziej> [Data dostępu: 15.03.2015 r.].

²⁴ Por. fragment recenzji z okładki książki P. Rankov: *Zdarzyło się pierwszego września...*

²⁵ Ibidem, s. 139.

²⁶ Zarówno Andrzej Stasiuk, jak i Adam Michnik są w słowackim horyzoncie odbioru dobrze znani. Liczne przekłady ich twórczości ukazały się w Słowacji na przestrzeni ostatnich lat. Szerzej na ten temat w ostatnim tomie „Przekładów Literatur Słowiańskich”. Por. M. Buczek: *Literatura polska w słowackich przekładach po 2007 roku*. W: „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 5, cz. 2. Red. B. Tokarz. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014, s. 183–202.

²⁷ P. Vilikovský: *Okrutny maszynista*. Tłum. T. Grabiński, J. Wodziszawska. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2013.

(słow. *Krutý strojvodca*, 1996²⁸), wydane w 2014 r. przez Pogranicze Sejny przekłady opowiadań Viťo Staviarskiego pt. *Wytrzeźwiałka* (słow. *Záchytka*, 2009), opublikowane przez krakowskie Międzynarodowe Centrum Kultury w serii Biblioteka Europy Środka eseje Rudolfa Chmela pt. *Kompleks słowacki* (słow. *Slovenský komplex*, 2009) czy wybrane dramaty z antologii *Nowego dramatu słowackiego* w zestawieniu Andrzeja Moskwina (V. Klimáček: *Komunizmus / Komunizm*, V. Fekete: *Kratké spojenia / Krótkie spięcia*). Kolejne, zapowiedziane przez wydawnictwo Książkowe Klimaty na 2015 r. przekłady najnowszej prozy, między innymi: Petera Krišťúfka pt. *Dom gluchego* (słow. *Dom hluchého*, 2012²⁹), Maroša Krajňaka pt. *Carpathia. Trylogia lemowska* (słow. *Carpathia*, 2011) i *Entropia* (słow. *Entropia*, 2012)³⁰, następnej powieści Pavla Rankova pt. *Matki* (*Matky*, 2011³¹)³² czy Pavla Vilikovskiego pt. *Opowieść o rzeczywistym człowieku*³³ (słow. *Príbeh ozajského človeka*, 2014³⁴), także wpisują się w ten nurt. Prozę tę łączy idea przedstawiania dziejowych wydarzeń w ramach naturalnego cyklu życia jednostki, indywidualnego podmiotu pozostającego pod wpływem historii, egzystującego w wypełnionej narodową różnorodnością i przyjmującej wartości uniwersalne środkowoeuropejskiej przestrzeni. Dla Stasiuka, Miłozsa, Rankova, Vilikovskiego, Krišťúfka, Krajňaka Europę stanowi przede wszystkim Europa Środkowa, „przestrzeń, którą, jak choćby Stasiuk, wytyczają cyrklem w zasięgu trzystu kilometrów od miejsca, w którym żyją i ogarniają duchowo”³⁵. Wszystkie

²⁸ P. Vilikovský: *Krutý strojvodca*. Bratislava, Slovenský spisovateľ, 1996.

²⁹ P. Krišťúfek: *Dom hluchého*. Bratislava, Marenčin, 2012.

³⁰ M. Krajňak: *Carpathia*. Bratislava, Trio, 2011; Idem: *Entropia*. Bratislava, Trio, 2012.

³¹ P. Rankov: *Matky*. Bratislava, Edition Ryba, 2011.

³² Według zapowiedzi wydawnictwa Książkowe Klimaty, książka Petera Krišťúfka: *Dom gluchego*, w tłumaczeniu Olgi Stawińskiej, ukaże się we wrześniu 2015 r., *Carpathia* i *Entropia* Maroša Krajňaka, w tłumaczeniu Weroniki Gogoli i Miłozsa Waligórskiego, w połowie 2015 r. Por. <http://ksiazkoweklimaty.pl/zapowiedzi/16/carpathia-trylogia-lemkowska-1>; <http://ksiazko weklimaty.pl/zapowiedzi/26/dom-gluchego>; [http://ksiazko weklimaty.pl/zapowiedzi/31/entropia](http://ksiazkoweklimaty.pl/zapowiedzi/31/entropia); [Data dostępu: 19.03.2015 r.].

³³ Książka miała ukazać się w 2014 r., jej premierę przesunięto na 2015 r. Proza Vilikovskiego inauguruje nowy, interesujący projekt wydawniczy K4, który powstał z inicjatywy czeskiego wydawcy Petra Minaříka. W ramach projektu wydawcy z czterech krajów — Czech (Větrné mlýny), Polski (Książkowe Klimaty), Słowacji (Kalligram) i Węgier (Kalligram), każdego roku wydawać będą książkę wybranego z kolejnego kraju autora, a premiera tego tekstu odbywać się będzie równocześnie we wszystkich krajach. Projekt K4 zakłada, że „w ten sposób książka ukaże się w języku oryginalnym oraz w przekładach tego samego dnia, dzięki czemu zainteresowani czytelnicy z krajów biorących udział w projekcie nie będą zmuszeni czekać na przekład”. (<http://angelus.com.pl/2014/10/k4-literacka-grupa-wyszehradzka/> [Data dostępu: 5.03.2015 r.]), tym samym zapewni się czytelnikom dostęp do dobrej współczesnej literatury (<http://news.o.pl/2014/12/29/pavel-vilikovsky-opowiesc-o-rzeczywistym-czlowieku-ksiazkowe-klimaty/> [Data dostępu: 14.03.2015 r.]).

³⁴ P. Vilikovský: *Príbeh ozajského človeka*. Bratislava, Kalligram, 2014.

³⁵ R. Chmel: *Kompleks słowacki...*, s. 191.

te utwory odwołują się do przeszłości i terażniejszości, emocjonalnej i społecznej wrażliwości, do wspólnych przeżyć zbiorowych mieszkańców Europy Środkowej. Wpisują się w pamięć zbiorową, kulturową, wzbogacając poznawczo polskiego czytelnika. Zachowana w przekładach równowaga między tym, co już znane, a tym, co obce, umożliwia międzykulturowy kontakt.

W odróżnieniu od dedykowanej odbiorcy masowemu prozy Rankova, eseje znanego słowackiego publicysty Rudolfa Chmela w tłumaczeniu Tomasza Grabińskiego i Magdaleny Bystrzak, ukazujące skomplikowane relacje narodowe, kulturowe, polityczne i społeczne krajów Europy Środkowej (Słowacji, Węgier, Czech, także Polski), to zdecydowanie lektura przeznaczona dla bardziej wymagającego, estetycznie i artystycznie wyczulonego odbiorcy. Jak podkreśla Chmel, „Środkowoeuropejska wieloetniczność w dwudziestym pierwszym wieku nadal istnieje. Nie wszystko jest jednak idealne i harmonijne [...]”³⁶. W słowie wstępnym pt. *Europa Środkowa to kwestia światopoglądu*³⁷ Rudolf Chmel odwołuje się bezpośrednio do innego tłumaczonego na język polski słowackiego pisarza, a mianowicie do Pavla Vilikovskiego, cytując jego słowa z opowiadania pt. *Wszystko co wiem o byciu środkowoeuropejczykiem*³⁸: „człowiek może mieszkać w Europie Środkowej całe życie, a mimo to nie musi być Środkowoeuropejczykiem. [...] Człowiek może też być przez całe życie Środkowoeuropejczykiem i wcale nie musi o tym wiedzieć”³⁹. Do tak zakreślonej przez Vilikovskiego definicji Chmel dodaje swoją własną: „człowiek może mieszkać w Europie Środkowej całe życie, wiedzieć, że prócz tożsamości regionalnej, narodowej, ma specyficzną środkowoeuropejską tożsamość mentalną, kulturową i językową”⁴⁰. I to właśnie ta środkowoeuropejska mentalna, kulturowa i językowa tożsamość najbardziej interesuje Chmela oraz pozostałych współczesnych pisarzy słowackich, których przekłady polski odbiorca miał okazję ostatnio poznać. Chmel stwierdza, że „Słowacja, mimo licznych problemów [w przeszłości i terażniejszości — M.B.], jest państwem, które swoją wieloetniczność i wielojęzyczność realizuje w praktyce”⁴¹. Analizując w swoich esejach wielokulturowość i wielonarodowość Europy Środkowej, jej specyfikę, Chmel podkreśla równocześnie brak silnej świadomości wspólnoty, brak jedności, ignorancję, wzajemną izolację i wzajemną nieznajomość⁴². Rozmowa o przeszłości i terażniejszości, o tym, co tłumione, wyparte, oczyszcza i może pomóc wyzwolić się z kompleksów. Rudolf Chmel otwarcie

³⁶ R. Chmel: *Europa Środkowa to kwestia światopoglądu. Z Rudolfem Chmelem rozmawia Magdalena Bystrzak*. W: R. Chmel: *Kompleks słowacki...*, s. 7.

³⁷ Por. *ibidem*, s. 7—13.

³⁸ Por. P. Vilkovský: *Wszystko co wiem o byciu Środkowoeuropejczykiem*. Tłum. T. Grabiński. W: P. Vilkovský: *Okrutny maszynista...*, s. 5—15.

³⁹ *Ibidem*, s. 5.

⁴⁰ R. Chmel: *Kompleks słowacki...*, s. 8.

⁴¹ *Ibidem*, s. 9.

⁴² Por. *ibidem*, s. 39.

konfrontuje polskich czytelników z kompleksem narodowym Słowaków, ze skomplikowaną historią narodu poszukującego swojej tożsamości, zmagającego się z brzemieniem dziejów i z własnymi ograniczeniami. Jak podkreślają polscy recenzenci, krytyczna autorefleksja Chmela to ważny i odważny głos w dyskusji o tożsamości narodowej w Europie Środkowej, nie tylko słowackiej⁴³. Przekład esejów nasyconych informacjami o wieloetnicznej kulturze, mentalności, historii i problemach narodowych, społecznych, politycznych Słowacji jest równocześnie próbą przełamania ograniczeń, ignorancji, niewiedzy o „tym drugim”, obcym. Eseje, wchodząc w nowy horyzont odbioru, w podlegający nieustannym przewartościowaniu horyzont czytelniczych oczekiwań⁴⁴, nawiązują międzykulturowy dialog, przekraczają granice kulturowego zamknięcia, stanowią kolejny krok do pokonania niewiedzy w dążeniu do wzajemnego zrozumienia i porozumienia Polaków oraz Słowaków. Jak podkreśla Chmel, cytując Petra Pitharta, jeśli mamy zrozumieć przemiany końca XX w., to musimy spróbować zrozumieć dekady, które je poprzedzały⁴⁵, stąd kondensacja tej problematyki we współczesnej literaturze słowackiej, próbującej w swoistej autorefleksji przekroczyć granicę samozrozumienia.

Chmel identyfikuje Europę Środkową jako „obszar wielokulturowy i narodowy, połączony mimo wszystkich odmienności regionalnych”⁴⁶. Przykładem swoistego i indywidualnego zanurzenia w różnorodnej środkowoeuropejskiej przestrzeni jest regularnie publikowana w Polsce proza Pavla Vilikovskiego. W tomie opowiadań *Okrutny maszynista*, składającym się z utworów, które powstawały na przestrzeni trzydziestu lat, Vilikovský we właściwy dla siebie sposób tematyzuje wielką historię, zestawiając ją z jednostkowym i indywidualnym przeżyciem powszedniej codzienności⁴⁷; podkreśla złożone relacje między ogólną, orzekającą o rzeczach, zjawiskach, wydarzeniach czy historii prawdą a jej subiektywną interpretacją. Jednocześnie, co charakterystyczne dla jego twórczości, rezygnuje z klasycznej linii wydarzeń na rzecz silnie upodmiotowionej wypowiedzi eseistycznej. Podobny sposób uchwycenia rzeczywistości polski odbiorca miał okazję obserwować w wydanej w Polsce, przez sejneńską oficynę Pogranicze, prawie dziesięć lat temu powieści Vilikovskiego pt. *Ostatni koń Pompei* (słow. *Posledný kôň Pompejí*, 2001)⁴⁸. Autor wykreował tu bohatera i zarazem narratora intensywnie poszukującego swojej słowiańskiej tożsamości,

⁴³ Por. recenzja na okładce książki R. Chmel: *Kompleks słowacki...*

⁴⁴ Pojęcie za Hansem Robertem Jaussem. Por. H.J. Jauss: *Historia literatury jako prowokacja*. Tłum. M. Łukasiewicz. Warszawa 1999.

⁴⁵ Por. R. Chmel: *Kompleks słowacki...*, s. 166.

⁴⁶ Ibidem, s. 40.

⁴⁷ Por. I. Sedlák a kol.: *Dejiny slovenskej literatúry II*. Martin, Matica slovenská, Bratislava, Literárne informačné centrum, 2009, s. 587.

⁴⁸ P. Vilikovský: *Ostatni kôň Pompei*. Tłum. P. Godlewski. Sejny, Pogranicze, 2005; Idem: *Posledný kôň Pompejí*. Bratislava, Slovenský spisovateľ, 2001.

określonego przez przynależność do pokolenia wychowanego w dobie dominacji reżimu komunistycznego, zdefiniowanego przez swoją przynależność do narodu żyjącego w skomplikowanej sytuacji historycznej i politycznej. Jednostka postawiona wobec totalitaryzmu, przypadkowo rzucona w emigracyjną rzeczywistość, skonfrontowana z „obcą” kulturą spoza kręgu Europy Środkowej (Wielka Brytania), przejawiała własną indywidualność na tle restrykcyjnego porządku świata, który ją tłumi i represjonuje, uświadamiała sobie swoją słowiańską tożsamość, słowiańską uczuciowość oraz fakt, że rozwiązanie problemów z tożsamością paradoksalnie wiąże się z powrotem do ogarniętej reżimem ojczyzny. Przesycony uczuciami, przecuciami, obawami, frustracją, detalami i subtelnymi przejawami życia mikroświat prozy Vilikovskiego w sekundarnym horyzoncie odbioru kultury przyjmującej przekład jawi się jako „świat ukrytych znaczeń, trudnych pytań i niełatwych odpowiedzi. [...] swoisty bilet na drugą stronę Tatr, pozwalający spojrzeć na świat z innej perspektywy”⁴⁹. Jak podkreślał inny krytyk Robert Passia, popularyzujący słowacką literaturę w kręgu kultury niemieckojęzycznej, problemy prozy Vilikovskiego to emigracja, rozdwojenie, jałowość i beznadziejność życia w socjalizmie, mechanizm funkcjonowania władzy totalitarnej. Jego teksty nigdy nie są przesycane polityczną atmosferą okresu przełomu, ale permanentne istnienie tego klimatu znajduje wyraz w różnorodnych szczegółach wplecionych przez autora w jego utwory. Poetyce Vilikovskiego obce jest syntetyzujące i uogólniające spojrzenie na społeczeństwo. Wiarygodność jego podejścia do najświeższej przeszłości opiera się na umiejętności wydobywania znaczących szczegółów, odkrywania nieautentycznych warstw językowych i przedstawiania postaci czy wydarzeń w różnych aspektach⁵⁰.

Charakterystycznie zarysowane w prozie Vilikovskiego problemy środkowoeuropejskiej i słowiańskiej zarazem tożsamości, podobnie jak w przypadku twórczości Rankova, stanowią w polskim horyzoncie odbioru kolejny etap kulturowego zbliżenia, przekraczania granic, jednakże estetyczny i artystyczny wymiar tej prozy wymaga wyczulonego na niuanse postmodernistycznej literatury czytelnika. Bardziej przystępna w odbiorze wydaje się proza innego współczesnego pisarza słowackiego Viťo Staviarskiego, którego przekłady ukazały się w Polsce w 2011 r. w serii wrocławskiego wydawnictwa Atut, w tłumaczeniu Miłosza Waligórskiego i Izabeli Zajęc (*Kiwader i inne opowieści / Kivader*)⁵¹ oraz w 2014 r. (*Wytrzeźwiałka / Záchytka*) w serii wydawniczej sejneńskiego Pograni-

⁴⁹ Pavel Vilikovský i jego Okrutny maszynista. Fragment recenzji ze strony Polskiego Radia Dostępny w Internecie: <http://www.polskieradio.pl/8/297/Artykul/900584,Pavel-Vilikovsk%C3%BD-i-jego-Okrutny-maszynista-> [Data dostępu: 20.03.2015 r.].

⁵⁰ Por. R. Passia: *Słowacja. Między przeszłością a teraźniejszością, między Słowacją a Europą*. Tłum. z j. niem. M. Kurkowska. Recenzja dostępna w Internecie: <http://www.goethe.de/kue/lit/prj/lit/ess/slw/pl6796982.htm> [Data dostępu: 20.03.2015 r.].

⁵¹ V. Staviarský: *Kiwader i inne opowieści*. Tłum. M. Waligórski, I. Zajęc. Wrocław, Oficyna Wydawnicza Atut — Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2011.

cza w tłumaczeniu Jacka Bukowskiego. Staviarský ze swoistą empatią tematyzuje w prozach problemy społeczności zamkniętej (Romowie), zamieszkującej tereny wschodniej Słowacji (*Kiwader*), oraz ludzi żyjących na peryferiach społeczeństwa, wyrzutków, alkoholików, przestępców, bohaterów pełnych wad, nałogów, poszukujących międzyludzkiego kontaktu i normalności (*Wytrzeźwiająka*). Umiejętnie, unikając sentymentu, egzotyzyacji oraz moralizowania, w swoisty, niepozbowiony groteskowego humoru sposób, umocowuje swoich bohaterów w konkretnej wschodniosłowackiej, peryferyjnej rzeczywistości. Wnika w ogólnoludzkie, uniwersalne i ponadnarodowe problemy, dając czytelnikowi polskiemu poczucie współczesności. Dla Staviarskiego region wschodniej Słowacji, gdzie żyje i pisze, stanowi centrum Europy Środkowej. Jak sam podkreśla w wywiadach, „chętnie piszę opowieści z tego środowiska, nie mam potrzeby pisać o czym innym. To mój rejon. [...] Pozostałe regiony są już zajęte”⁵².

Do utworów otwartych na zagadnienia środkowoeuropejskiej mentalności, zbiorowej tożsamości oraz kwestię konfrontacji „obcego” z „rodzimą” zaliczyć można również prozę Petera Krištúfka (*Dom hluchého*), Maroša Krajňaka (*Carpathia, Entropia*) czy Pavla Rankova (*Matky*). Jak podkreślał w esejach Rudolf Chmel, „dwudziesty wiek, w którym nasi rodzice przeżyli jeszcze rozpad monarchii austro-węgierskiej, a nasze dzieci [...] rozpad komunizmu, ze swoimi dwiema wojnami światowymi, reżimami totalitarnymi, zmianami granic, wydaje się w Europie Środkowej stworzony do wspominania”⁵³. To właśnie wspomnianie konkretnych historycznych wydarzeń i wpisanie w nie egzystencji indywidualnej jednostki konstituuje dominujące pasmo narracyjne powieści Krištúfka (historia Słowacji od lat 30. XX w. do 2004 r.), Krajňaka (historia, kultura, korzenie Łemków, zamieszkujących słowacko-polsko-ukraińskie pogranicze) czy Rankova (historia matek walczących o przeżycie swoich dzieci w radzieckim gułagu). Silnie zarysowana konfrontacja świata intymnego, osobistego, prywatnego ze światem otaczającej rzeczywistości, światem wielkiej historii, społecznych, historycznych, narodowych mitów czy stereotypów wysuwa się w ich prozie na plan pierwszy i stanowić może w polskim horyzoncie odbioru interesujący przyczynek do rozwoju literatury eksplorującej klimat Europy Środkowej. Młodzi słowaccy pisarze wpisują się również w literacki nurt, który w swoisty sposób próbuje ocalić minioną epokę od zapomnienia. O rozterkach nurtujących młodych pisarzy Europy Środkowej bezpośrednio wspomina czeski pisarz i poeta Miloš Doležal: „myślę, że nie rozliczyliśmy się w ogóle z naszą przeszłością, mamy pod tym względem ogromny dług. Może właśnie teraz jest ten czas, dwadzieścia lat po upadku komunizmu, i gdy nadchodzi inna generacja, która ma odwagę

⁵² „Rád píšem príbehy z tohto prostredia, nepotrebujem písať o iných. Je to môj rajón. [...] Ostatné regióny sú už obsadené” [tłum. M.B]. Na podstawie wywiadu z autorem dostępnego w Internecie: <http://denikreferendum.cz/clanek/16038-potrebujem-rozpravavaca-prozradil-o-sve-tvorbe-vito-staviarsky> [Data dostępu: 20.03.2015 r.].

⁵³ R. Chmel: *Kompleks słowacki...*, s. 115.

spojrzeć na rzeczy już dawno zamiecione pod dywan⁵⁴. Podkreśla on, że należy o przeszłości mówić, szczególnie w kontekście sytuacji w Czechach, Słowacji, na Węgrzech, cała Europa Środkowa bowiem jest porażona niepamięcią i szybkim zapominaniem⁵⁵. Słowaccy pisarze, których przekłady polski odbiorca ma możliwość poznać, niezaprzeczalnie wpisują się w ten pokoleniowy trend.

Przekłady literatury słowackiej w Polsce w latach 2013 i 2014 pełnią głównie funkcję mediacyjną, wspomagając zrozumienie i porozumienie między kulturami Europy Środkowej. Uzupełniają wiedzę o słowackiej kulturze, literaturze oraz historii, uczulając na odmienną wrażliwość czy możliwości percepcji. Inspirują do poszukiwania i odkrywania nowych sensów świata, w którym jako środkowo-europejska wspólnota są zanurzeni.

---

⁵⁴ „myslím, že jsme se s vlastní minulostí vůbec nevyrovnali, že jsou tady obrovské dluhy. Možná právě teď je ten čas: dvacet let po pádu komunismu a kdy přichází i jiná generace, která má odvahu se podívat na věci, které jsou zametyeny pod Koberem”. M. Doležal: *Střední Evropa je zamořena nepamětí*. Wywiad z autorem dostępny w Internecie: <http://denikreferendum.cz/clanek/15960-milos-dolezal-stredni-evropa-je-zamorena-nepameti> [Data dostępu: 22.03.2015 r.].

⁵⁵ Ibidem.

Marta Buczek

Slovenská klíma Strednej Európy v Poľsku

Resumé

Príspevok autorky Marty Buczek sa týka slovenskej literatúry preloženej do poľského jazyka v posledných rokoch 2013 a 2014. Autorka sa zaoberá problémom prekladu súčasnej slovenskej literatúry, ktorá skúma problematiku stredoeurópskej totožnosti v stredoeurópskom priestore. Uvažuje o slovenských dielach a ich recepcii v poľskom horizonte čitateľov. Podrobne analyzuje preklady, ktoré v poľskom priestore plnia úlohu mediácie, podporujú porozumenie a pochopenie medzi dvoma kultúrami patriacimi ku spoločnému stredoeurópskemu kruhu. Posledné poľské preklady slovenskej súčasnej literatúry, medzi ktoré patria prózy Pavla Rankova, Pavla Vilikovského a eseje Rudolfa Chmela, dopĺňajú v poľskom priestore znalosť slovenskej kultúry, literatúry a dejín. Taktiež zvyšujú povedomie poľského čitateľa, jeho citlivosť a schopnosť vnímania inej a rôznorodnej kultúry. Inšpirujú skúmanie a objavovanie nových významov rôznorodného stredoeurópskeho sveta.

Kľúčové slova: umelecký preklad, súčasná slovenská literatúra, slovenská literatúra v Poľsku, Pavel Vilikovský, Pavol Rankov, Rudolf Chmel, Tomasz Grabiński, Jacek Bukowski, wydawateľstwo Książkowe Klimaty.

Marta Buczek

The Slovak climate of Central Europe in Poland

Summary

The article concerns Slovak literature translated into Polish in recent years, 2013 and 2014. The author focuses on the problem of the translation of contemporary Slovak literature that examines the issue of Central European identity in Central Europe. She considers the latest Slovak literary works and their reception in the Polish horizon, as well as analyses translations which in the Polish horizon play the role of mediation, and promote understanding between two cultures belonging to the common Central European circle. Recent translations of contemporary Slovak literature, including Pavol Rankov, Pavel Vilikovský, Rudolf Chmel, compliment the knowledge about Slovak culture, literature and history among Polish readers. They also raise their awareness for diverse sensitivity and ability of perception. They also inspire exploration and search for new meanings.

Key words: literary translation, contemporary Slovak literature, Slovak literature in Poland, Pavol Vilikovský, Pavol Rankov, Rudolf Chmel, Tomasz Grabiński, Jacek Bukowski, publishing house Książkowe Klimaty.

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowacji w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Błażejowski Aleksander:** *Czerwony błazen / Červený šašo*. Prel. Tomáš Horváth. Bratislava, Európa, 2014, 136 s. [proza].
2. **Czaczkowska Ewa K.:** *Siostra Faustyna. Biografia świętej / Sestra Faustína. Životopis svätej*. Prel. Hana Šimčíková. Spišská Nová Ves, Pallotti, 2014, 393 s. [proza].
3. **Kossak Zofia:** *Przymierze / Abrahám. Zmluva s Bohom*. Prel. Eva Kohutiárová. Bratislava, Lúč, 2014, 488 s. [proza].
4. **Milosz Czesław:** *To / To*. Prel. Marián Milčák, Peter Milčák. Kordíky, Skalná ruža, 2014, 115 s. [poezja].
5. **Miłoszewski Zygmunt:** *Uwikłanie / Zapletení*. Prel. Alexander Horák. Bratislava, Premedia, 2014, 288 s. [proza].
6. **Miłoszewski Zygmunt:** *Ziarno prawdy / Zrnko pravdy*. Prel. Tomáš Horváth. Bratislava, Premedia, 2014, 372 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Fragment” 2014, č. 2.
Brandys Kazimierz
Džoker* [fragment].
Listy do pani Z.* [fragment]. Prel. Oleg Pastier, s. 3–4 [proza].
2. „Fragment” 2014, č. 3.
Tadeusz Różewicz
Ashurbanipal killing a wounded lion / Ashurbanipal killing a wounded lion, s. 68–69.
budzik / budík, s. 62–64.
Prognoza do roku 2000 / Prognóza do roku 2000, s. 66–67.
szkoda / škoda, s. 64–66.
wieczny powrót / večný návrat, s. 69–72.
Wstydzę się / Hanbím sa, s. 72–75.

- Wyprzedaj w firmie Tadzio / Výpredaj vo firme Tadzio.* Prel. Karol Chmel, s. 61—62 [poezja].
3. „Kultúra” 2014, č. 8.
Kołąkowski Leszek
Stenogram z metafizycznej konferencji prasowej Demona w Warszawie dnia 20 grudnia 1963 / Stenografický záznam z diablovej metafyzickej tlačovej konferencie vo Varšave dňa 20.12.1963. Prel. Katarína Džunková, s. 6—7 [proza].
4. „Kultúra” 2014, č. 9.
Kołąkowski Leszek
Stenogram z metafizycznej konferencji prasowej Demona w Warszawie dnia 20 grudnia 1963 / Stenografický záznam z diablovej metafyzickej tlačovej konferencie vo Varšave dňa 20.12.1963. Prel. Katarína Džunková, s. 4 [proza].
5. „RAK” 2014, č. 2.
Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz
L. Obłoki / L. Oblaky, s. 13.
Odkąd umarła mu matka w wyniku choroby / Odkedy umrela mu matka, s. 10.
Piosenka dla babci klozetowej / Pesnička pre hajzelbabku, s. 13.
Przyjaciół to ktoś kto przychodzi / Priateľ je niekto, kto prichádza, s. 12.
Żyjemy tak płytko, że nie możemy napisać / Žijeme tak płytko, že nemôžeme.
 Prel. Karol Chmel, s. 11 [poezja].
6. „RAK” 2014, č. 3.
Zawada Filip
Na pogrzebie mojej babci... / Na pohrebe starej mamy, s. 35.
Woda znajduje się na dnie / Voda sa nachádza na dne, s. 36.
Wystarczyło mocno się naprężyć / Postačilo poriadne sa zapriet. Prel. Karol Chmel, s. 35—36 [poezja].
7. „Romboid” 2014, č. 7.
Miłosz Czesław
Do Leszczyny / Lieske, s. 22.
Głowa / Hlava, s. 21.
Mój dziadek Zygmunt Kunat / Mój starý otec Zygmunt Kunat, s. 23—24.
W mieście / V meste. Prel. Marián Milčák, s. 25 [poezja].
Stachura Edward
Jesień / Jeseň, s. 30.
Kompozycja / Kompozícia, s. 26.
Nebo to jednak studnia / Nebo je studňa..., s. 30.
Pejzaż / Krajinka, s. 28.
Wielki testament / Veľký testament, s. 29.
Włosy / Vlasy. Prel. Rudolf Jurolek, s. 27 [poezja].

Szczerek Ziemowit

Beat / Beat. Prel. Patrik Orišek, s. 31—37 [proza].

8. „Vlna” 2014, č. 58.

Sikorska-Miszczuk Małgorzata

Zaginiona Czechosłowacja / Stratené Československo. Prel. Milica Nováková, s. 52—73 [dramat].

Opracowała *Zuzana Pojezdalová*

**Analiza transferu archaizmów
w słowackim tłumaczeniu *Czerwonego błazna*
Aleksandra Błażejowskiego**

**Analysis of the transfer of archaisms
in the Slovak translation
of the *Red Clown* by Alexander Błażejowski**

Zuzana Pojezdalová

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra slovanských filológií,
zuzana.pojezdalova@gmail.com

Data zgłoszenia: 20.04.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 16.05.2015 r.

Abstract: The time span that divides the novel *Czerwony Błazen (Red Clown)* written by Aleksander Błażejowski, from the Slovak translation by Tomáš Horváth, is 89 years. The original version contains several archaic features on multiple levels. This article concerns with the analysis of the archaic features solely on the lexical level. The aim of the analysis is to find out if the translator has tried to maintain the archaic character of the novel (archaic from today's point of view). There are several historical oddities in the novel (*Dorożka*). In the article, there are examples of the words that contemporary Polish lexicography considers archaic, even though the Dictionary of Warsaw, compiled in the same period as the novel *Red Clown*, recognizes the same words as neutral. All those archaic examples were substituted by neutral Slovak words by Tomáš Horváth. On the other hand, the translator used the method of compensation — where the Polish original text contains neutral words, in the Slovak translation archaic Slovak expressions were used. It is clearly visible that the translator tends to choose bookish expressions (*skanút', skyva chleba*), which leads to the theory that he has planned to achieve the impression of an archaic text by using the bookish expressions. Nevertheless, the translator has not been consistent and his translation strategy is violated by informal, spoken words at unsuitable places.

Key words: obsolete words, archaisms, compensation, qualifier.

Wydawnictwo CM podjęło w 2012 r. decyzję o wydaniu serii Kryminały Przedwojennej Warszawy. Chodzi o książki napisane w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Serię otwiera *Czerwony błazen* Aleksandra Błazejowskiego, uważany za pierwszy polski kryminał¹. Tłumaczenie książki na język słowacki autorstwa Tomáša Horvátha opublikowało w 2014 r. wydawnictwo Európa².

Biorąc pod uwagę, że Błazejowski napisał swój kryminał w 1925 r., a tłumacz pracował nad jego tekstem 89 lat później, już sama różnica niemal wieku sugeruje, że przeniesienie tekstu z języka źródłowego do języka docelowego będzie trudniejsze niż zazwyczaj. Fabuła rozgrywa się w przedwojennej Warszawie, którą prymarni czytelnicy znali z własnego doświadczenia. Dla współczesnego odbiorcy ówczesna Warszawa to przeszłość, zatem *Czerwony błazen* nie tylko opowiada ciekawą historię, lecz także proponuje, z obecnego punktu widzenia, wgląd w czasy międzywojnia, jego język i realia. W odróżnieniu od polskich czytelników, dla słowackich odbiorców jest to zupełnie nowa rzeczywistość powieściowa, stanowiąca niemałe wyzwanie dla tłumacza występującego w roli pośrednika między językowymi i kulturowymi społeczeństwami, świadomego zbieżności i rozbieżności w postrzeganiu informacji, które odczuwa i pokonuje³.

Język rozwija się dynamicznie, dlatego współczesna polszczyzna w pewnych kwestiach różni się od języka Błazejowskiego. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie właśnie takich różnic, które współcześni czytelnicy polscy odbierają jako znamię przeszłości, oraz analiza tychże jednostek w tłumaczeniu słowackim. Główne pytanie analizy brzmi: Czy tłumacz starał się zachować nieco przestarzały z dzisiejszego punktu widzenia styl, czy poddał tekst aktualizacji? Odpowiedzi będę szukać na płaszczyźnie leksykalnej języka.

W tekście Błazejowskiego występują nieliczne zwroty opisujące nieistniejące albo rzadko pojawiające się współcześnie zjawiska, czyli historyzmy. W wymienionych przypadkach tłumacz miał niewiele możliwości wyboru, zatem słowa takie, jak np. *dorożka*, *buduar* lub *służba* zastąpione zostały ich słowackimi odpowiednikami o tym samym znaczeniu, a także nacechowaniu, a więc *drožka*, *budoár*, *služobníctvo*. Ponieważ chodzi o elementy pozajęzykowe, elementy kultury materialnej, archaizacja następuje samoistnie⁴. O wiele ciekawsze są natomiast przykłady słów, które w czasach Błazejowskiego należały do słownictwa codziennego, podczas gdy współcześnie pojawiają się w słownikach z kwalifikatorami *dawniej* lub *przestarzałe*. W tekście oryginału do słownictwa tego typu należą np.: *zaambarasowany*, *wyřęczycielka*, *asekurować*, *rychły*, *siniec*, *apasz*,

¹ <http://www.wydawnictwocm.pl/aleksander-blazejowski-czerwony-blazen-p-6.html> [Data dostępu: 12.03.2015 r.].

² A. Błazejowski: *Červený šašo*. Prel. T. Horváth. Bratislava 2014.

³ Por. J. Rakšányiová: *Preklad ako interkultúrna komunikácia*. Bratislava 2005, s. 9.

⁴ Por. L. Berezowski: *Pragmatyczne podstawy archaizacji*. W: W. Kubiński et al.: *Przekładając nieprzekładalne*. Gdańsk 2000, s. 132.

ongiś, i wiele innych. Warto omówić kilka z wymienionych i porównać je z tłumaczeniem słowackim.

Hasło *zaambarasować* znajdziemy w słowniku warszawskim⁵ bez jakiegokolwiek kwalifikatora z wyjaśnieniem „nabawić ambarasu, zakłopotać, zaniepokoić” itp. *Słownik języka polskiego* [SJP] pod redakcją Witolda Doroszewskiego podaje podobne wyjaśnienie, tym razem jednak już z kwalifikatorem *przestarzałe*⁶. To samo hasło w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* [USJP] wyjaśnione zostało jako „daw. »zmartwiony lub zakłopotany«”⁷, co wydaje się ciekawe, gdyż w starszych słownikach o *martwieniu się* nie ma mowy. W oryginale słowo występuje w następującej sytuacji:

- Czy mogłabym pomówić z bratem pana Wiktora Skarskiego?
- Józef jest ciężko chory — odpowiedziała zaambarasowana Wanda.

W tłumaczeniu słowackim:

- Mohla by som hovoriť s bratom pána Wiktora Skarského?
- Jozef je ťažko chorý, — odvetila Wanda utrápene.

Poza faktem, że tłumacz zmienił związki składniowe w zdaniu, dokonując substytucji przydawki określającej Wandę na okolicznik odnoszący się naturalnie do orzeczenia, sięgnął po tłumaczenie pierwszego słowa z USJP, wyjaśniającego hasło *zaambarasowany*, czyli *zmartwiony* — *utrápený*. Słowacki odpowiednik wybrany przez tłumacza nie ma żadnego kwalifikatora ani w starszym *Slovníku slovenského jazyka*⁸, ani w nowszym *Krátkom slovníku slovenského jazyka*⁹, nie jest w żaden sposób archaiczny, a zatem nie można mówić o dotrzymaniu nacechowania słowa *zaambarasowany*.

Kolejny translatoryczny problem stanowi słowo *wyręczycielka*. W słowniku warszawskim *wyręczyciel* zdefiniowany został jako *ten, co wyręcza, zastępca* bez kwalifikatora, w SJP pod redakcją Witolda Doroszewskiego funkcjonuje podobne wyjaśnienie również pozbawione kwalifikatora, a w USJP hasła tego już nie znajdziemy. W tłumaczeniu słowackim słowo to zastąpione zostało rozbudowanym zdaniem, bez próby archaizacji tekstu:

Wanda serdecznie pokochała panią Halę. Miała w niej przede wszystkim wyręczycielkę, poza tym nie czuła się tak osamotniona...

⁵ Por. J. Karłowicz, A.A. Kryński, W. Niedźwiedzki: *Słownik języka polskiego*. Warszawa 1900—1927. Dostępny w Internecie: <http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=236&dirds=1&tab=3>.

⁶ Por. *Słownik języka polskiego*. Red. W. Doroszewski. Warszawa 1958—1969. Dostępny w Internecie: <http://doroszewski.pwn.pl/>.

⁷ Por. S. Dubisz: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa 2003.

⁸ *Slovník slovenského jazyka*. Bratislava 1959—1968.

⁹ *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava 2003.

Wanda si pani Halu obľúbila z celého srdca. Našla v nej predovšetkým niekoho, kto ju mohol zastúpiť, a okrem toho sa necítila taká osamotená...

Podobny przykład stanowi słowo *rychły*. W słowniku warszawskim hasło to pozostaje bez kwalifikatora, w SJD Doroszewskiego opatrzone zostało określeniem *wychodzące z użycia*, a w USJP znów znajdziemy kwalifikator *dawniej*. Tłumaczenie słowackie również w tym przypadku nie oddaje nacechowania słowa, a ponadto w tym samym zdaniu został użyty dwukrotnie, co powoduje nieznaczny stylistyczny zgrzyt, słowacki odpowiednik *rýchlo*, który będąc słowem neutralnym nie niesie w sobie znamion przestarzałości:

Biegłem szybko przez korytarz, aby jak najrychlej znaleźć się w garderobie.

Rýchlo som utekal cez chodbu, aby som sa čo najrýchlejšie ocitol v šatni.

W podanych przykładach nie jest moim celem zarzucanie tłumaczowi błędu, ponieważ trudno jest znaleźć słowackie odpowiedniki z tym samym kwalifikatorem. Warto zauważyć, że tłumacz starał się archaizować język przekładu w innych miejscach, w których w wersji polskiej użyto zupełnie neutralnych słów. W moim przekonaniu, w kontekście przedstawionych przykładów, w których nie sposób przenieść do języka słowackiego po pierwsze sensu, a po drugie archaiczności słowa, takie rozwiązanie wydaje się całkowicie uzasadnione. Oto dwa przykłady, w których tłumacz korzysta ze słownictwa oznaczanego w słowackich słownikach kwantyfikatorem *przestarzałe*, a w oryginale pojawiają się słowa neutralne:

[...] nie ze względu na mnie tylko, lecz na Wandę, która już wychodzi z dziecinnych lat i o jej przyszłości choć trochę myśleć należy.

[...] nie s ohľadom na mňa, ale na Wandu, ktorá už vyrastá z detských liet a treba trochu myslieť aj na jej budúcnosť.

[...] może wtedy uznają, że spotkała go krzywdząca niesprawiedliwość.

Azda vtedy už uznajú, aká skrividlivá nespravodlivosť ho teraz postretla.

W drugim przykładzie można zauważyć skłonność tłumacza do wykorzystywania wyrazów nie tyle przestarzałych, ile przejętych z języka literackiego (*azda*, *postretla*). Zastosowanie tych słów zazwyczaj nie wynika z obecności wyrazów z języka literackiego w oryginale:

Kilka gorących łez padło na rękę Wandy.

Na Wandinu ruku skanulo zopár horúcich slz.

[...] ale mimo to chętnie byłbym chwycił wszystkich za szyję i podusił.

[...] no aj tak som mal sto chutí chytiť ich všetkých pod krk a zahrdúsiť.

Tu rodičie nie przetrzymali twardej drogi życia i walki o chleb codzienny.

Tu rodičia nezniesli tvrdú cestu životom a boj o každodennú skyvu chleba.

Wydaje się prawdopodobne, że właśnie stosując wyrazy bardziej podniosłe, tłumacz pragnął osiągnąć wrażenie języka przeszłości. Ze względu na skromny dorobek leksykografii języka słowackiego nie można dzisiaj zastosować metody porównywania kwalifikatorów w różnych słownikach, by sprawdzić funkcjonowanie słowa w poszczególnych okresach. Można przypuszczać, że tłumacz, chcąc w pewien sposób zasugerować czytelnikom, że fabuła rozgrywa się w przeszłości, celowo podwyższał poziom stylistyczny, używając słów z języka literackiego. Na ogół bohaterowie powieści są przedstawicielami wyższych warstw społecznych, które w przeszłości charakteryzowało wyższe wykształcenie, co wyrażało się w sposobie ich wysławiania. Postaci z niższych warstw, jak na przykład służba, posługują się językiem potocznym:

[...] ale czego ja bym dla pana radcy dobrodzieja nie zrobił, tylko jakby radcę ten, tego, złapali, to ani słoweczka o tym, że to ja niby radcę szmuglował, zgoda? [...] Prędziutko, radcuniu, bo będzie wsypa!

[...] ale čo by som pre vás ø neurobil? Len ak by vás, pán radca, ako sa hovori, chytili, tak ani slovka o tom, že som vás tam prepašoval ja, platí? [...] Rýchlo, pán radca, lebo nás prichytia!

Tłumacz postępuje dość niekonsekwentnie, dlatego trudno mówić tu o strategii. Z jednej strony język wyższej sfery nie został konsekwentnie wyodrębniony od języka warstwy niższej. Z drugiej strony tłumacz stosuje w mowie narratora czy też głównych bohaterów słowa potoczne lub ekspresywne w miejscach, w których w oryginale znajdują się słowa neutralne:

Wik był pięknym, smukłym, młodym chłopcem.

Wik bol fešný štihly mladý muž.

[...] minister zarzucił Wikowi, iż starał się go skompromitować i utracić.

[...] minister Wiktorovi vyčítal, že sa ho vraj pokúšal skompromitovať a odrovnať.

Podsumowując, można powiedzieć, że wyrazy archaiczne zostały w większości przypadków przetłumaczone w sposób neutralny. Jak pisze Krzysztof Hejwowski¹⁰, bardzo trudno osiągnąć wrażenie, że tłumaczenie pochodzi z tej samej epoki, co oryginał, ponieważ język oryginału w zasadzie nie jest już językiem żywym. Na przeszkodzie pracy tłumacza stoi również brak słowackich pozycji leksykograficznych z okresu powstania analizowanej powieści, co uniemożliwia znalezienie lub porównanie słów z równoległym nacechowaniem. Zauważalna jest skłonność autora do korzystania ze słownictwa z języka literackiego. Jednak używa także wyrazów potocznych lub ekspresywnych. Jeśli stosowanie leksyki podniosłej miało nadać tekstowi cechy archaiczności, to strategia ta z uwagi na niestosownie użyte kolokwializmy wydaje się niekonsekwentna. Jednocześnie zaś rzeczywistość przedstawiona czy mentalność bohaterów wskazują na to, że tekst został napisany bądź prezentuje wydarzenia rozgrywające się w przeszłości¹¹. Jak zauważa Leszek Berezowski¹², tłumacz nie ma pewności ani co do pełnego znaczenia elementów lub całości przekładanego utworu, ani co do jego pierwotnej recepcji, dlatego stosowanie lub niestosowanie archaizacji pozostaje kwestią subiektywnej decyzji tłumacza lub współczesnej konwencji.

Bibliografia

- Berezowski L.: *Pragmatyczne podstawy archaizacji*. W: W. Kubiński et al.: *Przekładając nieprzekładalne*. Gdańsk 2000, s. 129—139.
- Błażejowski A.: *Czerwony błazen*. Warszawa 2012.
- Błażejowski A.: *Červený šašo*. Bratislava 2014.
- Dubisz S.: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa 2003.
- Hejwowski K.: *Translation: A cognitive-communicative approach*. Olecko 2004.
- Karłowicz J., Kryński A.A., Niedźwiedzki W.: *Słownik języka polskiego*. Warszawa 1900—1927. Dostępny w Internecie: <http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=236&dird-s=1&tab=3>.
- Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava 2003.
- Rakšányiová J.: *Preklad ako interkultúrna komunikácia*. Bratislava 2005.
- Slovník slovenského jazyka*. Bratislava 1959—1968. Dostępny w Internecie: <http://slovník.juls.savba.sk/>.
- Slovník súčasného slovenského jazyka A—G*. Bratislava 2006. Dostępny w Internecie: <http://slovník.juls.savba.sk/>.

¹⁰ Por. K. Hejwowski: *Translation: A cognitive-communicative approach*. Olecko 2004, s. 123.

¹¹ Ibidem, s. 126.

¹² Por. L. Berezowski: *Pragmatyczne podstawy archaizacji...*, s. 137.

Slovník súčasného slovenského jazyka H—L. Bratislava 2011. Dostępny w Internecie: <http://slovník.juls.savba.sk/>.

Słownik języka polskiego. Red. W. Doroszewski. Warszawa 1958—1969. Dostępny w Internecie: <http://doroszewski.pwn.pl/>.

Zuzana Pojezdalová

Analýza transferu archaizmů v slovenskom preklade prózy *Červený šašo* Aleksandra Błażejowského

Resumé

Časový rozdiel, ktorý delí knihu *Červený šašo* Aleksandra Błażejowského a jej slovenský preklad v podaní Tomáša Horvátha je 89 rokov. Originál z dnešného pohľadu obsahuje niekoľko archaických prvků na rôznych rovinách. V predložennom článku sa venujeme analýze archaizmů výlučne na lexikálnej úrovni, pričom cieľom článku je zistiť, či sa prekladateľ snažil zachovať (hľadiac dnešnou optikou) zastaraný štýl románu. Okrem toho, že v knihe sa vyskytlo niekoľko historizmů (*dorožka*), v článku uvádzame príklady slov, ktoré dnešná poľská lexikografia definuje ako *zastarané*, no vo *Varšavskom slovníku*, ktorý vznikol v rovnakom čase ako *Červený šašo*, sú uvedené heslá bez kvalifikátora ako neutrálne (*zaambarasowany*). Všetky príklady prekladateľ zastúpil neutrálnymi slovenskými slovami, no na druhej strane uplatnil metódu kompenzácie: na miestach, kde poľský originál používa neutrálne slová, vhodne vsunul slová zastarané. Viditeľná je tendencia autora používať knižné slová (*skanút*, *skyva chleba*), čo nás privádza k teórii, že práve knižnými slovami chcel prekladateľ dosiahnuť dojem zastaranosti textu. Prekladateľ však nebol dôsledný, jeho stratégiu narúša uplatnenie hovorových slov na nevhodných miestach.

Kľúčové slová: zastarané slová, archaizmy, kompenzácia, kvalifikátor.

Przekłady

słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Detela Jure:** *Mah in srebro / Mech i srebro*. Tłum. Karolina Bucka-Kustec. Posł. Iztok Osojnik: *Ekologija skozi poezijo Jureta Detele / Ekologia w pryzmacie poezji Jurego Deteli*. Tłum. Monika Gawlak. Mikołów, Instytut Mikołowski, 2014, 100 s. [poezja].
2. **Frančič Franjo:** *Dež, dež / Deszcz, deszcz*. Tłum. Olga Krowicka. Balkanski kulturni center, 2014, s. 128—129 [poezja].
3. **Jančar Drago:** *To noč sem jo videl / Widziałem ją tej nocy*. Tłum. Joanna Pomorska. Gorlice, Wydawnictwo Czarne, 2014, 208 s. [proza].
4. **Orter Tina:** *Medvedek peče slovensko potico / Miś piecze słoweńską poticę*. Tłum. Ana Dešman. Ilustracje Mladen Melanšek. Celje, Grafika Gracer, 2014, 15 s. [proza dla dzieci].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Bliza” 2014, nr 2 (19).
Komelj Miklavž
Znalezisko*. Tłum. Adam Wiedemann, s. 17—18 [poezja].
2. „Hotenja” 2014, nr 24.
Bačovnik Komprej Milojka
Nevedno / Bezmyślnie, s. 137.
Praznina / Pustka, s. 131.
Vsi moji moški so se postarali / Wszyscy moi mężczyźni zestarzelili się. Tłum. Justyna Nowak, s. 134—135 [poezja].
Hohler Tanja P.
Drevo želja / Drzewo życzeń, s. 141.
Fluid neba polzi s tečajev / Fluid nieba zdjęty z zawiasów, s. 147.
Lampijon / Lampion, s. 139.
Pot k izviri / Droga do źródła. Tłum. Karolina Lasoń, s. 144—145 [poezja].
Kraljič Zlatko
Kje je moj dom, angel / Gdzie jest mój dom, aniele, s. 151.

Protestiram / Protestuję. Tłum. Dušan M. Pirc, s. 153 [poezja].

Mavrič Lučka Palir

Mama, daj mi jesti / Mamo, daj mi jeść, s. 157.

Ne bom ... in to vedno / Nie będę ... i to nigdy. Tłum. Gabriela Polak, s. 155.

Ob hiši zamreženih oken / Dom z zakratowanymi oknami. Tłum. Karolina Lasoń, s. 160—161 [poezja].

Pirc Dušan M.

Haiku — pest / Haiku — pieść, s. 163.

Njene roke / Jej ręce. Tłum. Aleksandra Wojtaszek, s. 163 [poezja].

Reyman Peter

Pesem o Janezu Žmavcu / Wiersz o Janezie Žmavcu. Tłum. Katarzyna Kałwak, s. 166—167 [poezja].

Špegel Stojan

To mesto išče katedralo / To miasto szuka w sobie katedry. Tłum. Aleksandra Wojtaszek, s. 169 [poezja].

Velagić Ramiz

Molk je nemogoč / Milczenie jest niemożliwe, s. 171.

Pijane metafore / Pijane metafory, s. 173.

Šepet spominov / Szept wspomnień, s. 175.

Vzvišena in minljiva / Wzniosła i ulotna, s. 173.

Zapuščam sanje / Porzucam sny. Tłum. Justyna Nowak, s. 175 [poezja].

Vrenčur Lojze

Pot / Droga. Tłum. Aleksandra Wojtaszek, s. 177 [poezja].

3. „Lirikon21” 2013/2014, nr 9/10.

Destovnik-Kajuh Karel

Bosa pojdiva, dekle, obsorej / Boso we dwoje.

Kje si, mati / Gdzie jesteś, matko?

Kmetova pesem / Wiersz chłopa.

Naša pesem / Nasza pieśń.

Samo en cvet / Tylko jeden kwiat.

Slovenska pesem / Słoweńska pieśń.

Zaplenjeno pismo s fronte / Skonfiskowany list z frontu. Tłum. Stefan Flukowski, Jan M. Gisges, Dušan M. Pirc, s. 103—112.

4. „Res Publica Nowa” 2014, nr 2.

Debeljak Aleš

Balkanska brv. Eseji o književnosti „jugoslovanske Atlantide” / Bałkańska kładka: eseje o literaturze „jugosłowiańskiej Atlantydy”. Tłum. Marlena Gruda, s. 121—127 [proza].

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowenii w 2014 roku

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE

1. **Franczak Jerzy:** *Nieludzka komedia / Nečloveška komedija*. Prev. Tatjana Jamnik. Vnanje Gorice, Kulturno-umetniško društvo Police Dubove, Ljubljana, Zveza Modro-bela ptica, 2014. 139 s. [proza].
2. **Huelle Paweł:** *Mercedes-Benz / Mercedes-Benz: iz pisem Hrabalu*. Prev. Staša Pavlović. Ljubljana, Beletrina, 2014, 141 s. [proza].
3. **Jan Paweł II:** *Kwiatki Jana Pawła II / Cvetke Janeza Pavla II*. Zbral [in uredil] Janusz Poniewierski; prevod Olga Križnar, fotografije arhiv založbe Ognjišče in Reuters, Koper, Ognjišče, Ljubljana, Littera picta, 2014, 135 s. [proza].
4. **Kindziuk Milena:** *Książdz Jerzy zwyciężał dobrem / Mučenec za svobodo: Jerzy Popiełuszko, duhovnik za čudeže*. Prev. Gregor Lavrin. Ljubljana, Družina, 2014 [tiskano v Sloveniji], 142 s. [proza].
5. **Lem Stanisław:** *Cyberiada / Kiberiada*. Prev. Niko Jež. Celje, Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba, 2014, 383 s. [proza].
6. **Myśliwski Wiesław:** *Traktat o łuskaniu fasoli / Traktat o luščenju fižola*. Prev. [in spremno besedo napisala] Staša Pavlović. Ljubljana, Mladinska knjiga, Nova Gorica, Grafika Soča, 2014, 473 s. [proza].
7. **Szyborska Wisława:** *Klucz / Ključ. Izbrane pesmi*. Izbrala, iz poljščine prevedla in spremne opombe napisala Jana Unuk. Ljubljana, Mladinska knjiga, Nova Gorica, Grafika Soča, 2014, 222 s. [poezja].
*** świat znaliśmy kiedyś ... / *** Svet smo nekoč znali..., s. 7.
Album / Album, s. 58.
Allegro ma non troppo / Allegro ma non troppo, s. 88.
Archeologia / Arheologija, s. 111.
Atlantyda / Atlantida, s. 28.
Ballada / Balada, s. 46.
Bez tytułu / Brez naslova, s. 43.
Buffo / Buffo, s. 19.
Cebula / Čebula, s. 104.
Chmury / Oblaki, s. 145.

- Chwila w Troi / Trenutek v Troji*, s. 36.
Cień / Senca, s. 38.
Czwarta nad ranem / Štiri zjutraj, s. 27.
Dłoń / Dlan, s. 199.
Dnia 16 maja 1973 roku / Dne 16. maja 1973. leta, s. 139.
Do arki / V barko, s. 123.
Dworzec / Železniška postaja, s. 59.
Dzieci epoki / Otroci epohe, s. 118.
Eksperyment / Eksperiment, s. 96.
Elegia podróżna / Popotna elegija, s. 41.
Ella w niebie / Ella v nebesih, s. 185.
Fetysz płodności z paleolitu / Fetiš plodnosti iz paleolitika, s. 71.
Głos w sprawie pornografii / Glas v zadevi pornografije, s. 121.
Grecki posąg / Grški kip, s. 163.
Identyfikacja / Identifikacija, s. 179.
Jawa / Budnost, s. 131.
Każdemu kiedyś / Vsakomur zdaj, s. 198.
Klucz / Ključ, s. 17.
Konszachty z umarłymi / Zarota z mrtvimi, s. 120.
Kot w pustym mieszkaniu / Mačka v praznem stanovanju, s. 133.
Krótkie życie naszych przodków / Kratko življenje naših prednikov, s. 115.
Ktoś kogo obserwuję od pewnego czasu / Nekdo, kogar že nekaj časa opazujem, s. 191.
Liczba Pi / Število Pi, s. 108.
Listy umarłych / Pisma mrtvih, s. 79.
Lustro / Ogledalo, s. 200.
Łancuchy / Verige, s. 195.
Małpa / Opica, s. 33.
Mapa / Zemljevid, s. 204.
Martwa natura z balonikiem / Tihožitje z balonom, s. 24.
Metafizyka / Metafizika, s. 187.
Mikrokosmos / Mikrokozmos, s. 175.
Miłość szczęśliwa / Srečna ljubezen, s. 90.
Mozaika bizantyjska / Bizantinski mozaik, s. 63.
Może to wszystko / Mogoče se vse to, s. 141.
Możliwości / Možnosti, s. 125.
Muzeum / Muzej, s. 35.
Myśli nawiedzające mnie na ruchliwych ulicach / Misli, ki me obhajajo na živahnih ulicah, s. 171.
Nad Styksem / Ob Stiksu, s. 107.
Na lotnisku / Na letališču, s. 196.
Nazajutrz — bez nas / Jutri — brez nas, s. 151.

- Nieczytanie / Nebranje*, s. 180.
Nieobecność / Odsotnost, s. 149.
Niespodziane spotkanie / Nepričakovano srečanje, s. 44.
Nieuwaga / Raztresenost, s. 161.
Niewinność / Nedolžnost, s. 65.
Obóz głodowy pod Jasłem / Taborišče lakote pri Jaslu, s. 45.
Okropny sen poety / Pesnikove strašne sanje, s. 159.
Ostrzeżenie / Svarilo, s. 102.
O śmierci bez przesady / O smrti brez pretiravanja, s. 113.
Owady / Žuželke, s. 206.
Pamięć nareszcie / Spomin končno, s. 57.
Pierwsza fotografia Hitlera / Hitlerjeva prva fotografija, s. 117.
Pisane w hotelu / Napisano v hotelu, s. 66.
Pochwała siostry / Hvalnica sestri, s. 99.
Pochwała złego o sobie mniemanie / Hvalnica slabega mnjena o sebi, s. 106.
Pociecha / Tolažba, s. 153.
Poeta i świat (odczyt noblowski) / Pesnik in svet, s. 207.
Pogoń / Pogon, s. 82.
Pokój samobójcy / Samomorilčeva soba, s. 105.
Pomysł / Zamisel, s. 173.
Portret kobiety / Ženski portret, s. 101.
Pożegnanie widoku / Slovo od razgleda, s. 135.
Próba / Poskus, s. 26.
Przemówienie w biurze znalezionych rzeczy / Govor v uradu za najdene predmete, s. 84.
Przykład / Primer, s. 178.
Przylot / Prilet, s. 70.
Przymus / Prisila, s. 197.
Pustelnia / Eremitaža, s. 100.
Radość pisania / Radost pisanja, s. 55.
Rehabilitacja / Rehabilitacija, s. 22.
Relacja ze szpitala / Poročilo iz bolnišnice, s. 69.
Reszta / Preostanek, s. 39.
Rozmowa z kamieniem / Pogovor s kamnom, s. 50.
Rzeczywistość wymaga / Resničnost zahteva, s. 129.
Seans / Seansa, s. 137.
Sen / Sanje, s. 48.
Sen / Sanje, s. 181.
Sen starego żółwia / Sanje stare želve, s. 95.
Słówka / Besedice, s. 40.
Stary profesor / Stari profesor, s. 155.
Sto pociech / Do solz te nasmeji, s. 72.

- Streszczenie / Povzetek*, s. 49.
Szkielet jaszczura / Kuščarjev skelet, s. 80.
Terrorysta, on patrzy / Terorist, gleda, s. 97.
Trudne życie z pamięcią / Težavno življenje s spominom, s. 174.
Tutaj / Tukaj, s. 169.
Upamiętnienie / Ovekovečenje, s. 21.
Urodzony / Rojen, s. 61.
Vermeer / Vermeer, s. 186.
W dylizansie / V diližansi, s. 183.
Właściwie każdy wiersz / Pravzaprav bi vsaka pesem, s. 164.
Wrażenia z teatru / Vtisi iz gledališča, s. 77.
W uśpieniu / V spanju, s. 201.
Wypadek drogowy / Prometna nesreča, s. 150.
Wywiad z Atropos / Intervju z Atropos, s. 157.
Wywiad z dzieckiem / Intervju z otrokom, s. 86.
Wyznania maszyny czytającej / Izpovedi beročega stroja, s. 193.
Wzajemność / Vzajemnost, s. 203.
Zakochani / Zaljubljenca, s. 16.
Zamachowcy / Atentatorji, s. 177.
Zdarzenie / Dogodek, s. 152.
Zdumienie / Osuplost, s. 85.
Zwierzęta cyrkowe / Cirkuške zveri, s. 11.
8. **Tokarczuk Olga**: *Prowadź swój plug przez kości umarłych / Pelji svoj plug čez kosti mrtvih*. Prev. Jana Unuk. Ljubljana, Cankarjeva založba, Nova Gorica, Grafika Soča, 2014, 239 s. [proza].

PUBLIKACJE W CZASOPISMACH

1. „Ciciban” (mar. 2014), letn. 69, [št.] 7.
Gorczycka Zofia
Bistroumni Bobi*. Prev. Tone Dodlek. Ilustriral Marjan Manček.
2. „Lirikon21: revija za poezijo” XXI. 2013—2014, let. 9/10.
Baczyński Krzysztof Kamil
Astronomia / Astronomija, s. 123.
Byleś jak wielkie, stare drzewo... / Bil si kot veliko, staro drevo..., s. 116.
Deszcze / Deževje, s. 117.
Do Matki Boskiej / Materi Božji, s. 120.
Kołysanka / Uspavanka, s. 119.
Matko, nie ma już dni / Mati, ne bo več dni, s. 121.
Tych miłości / Tiste ljubezni, s. 122.
Ty jesteś moje imię / Ti si moje ime... Prev. Dušan M. Pirc, s. 121 [poezja].

Herling-Grudziński Gustaw

Wędrowiec cmentarny / Pokopališki popotnik. (Dnevnik, pisan ponoči. Neobjavljeno delo Gustava Herlinga-Grudzińskiego, najdeno v avtorjevem arhivu v Neaplju). Prev. Dušan M. Pirc, s. 49–78.

Kornhauser Julian

Altanka / Senčnica, s. 261.

Apel / Apel, s. 254.

Błąd / Napaka, s. 260.

Chwila niepewna / Negotov trenutek, s. 257.

Lekcja o przyimku / Lekcija o predlogu, s. 256.

Nóż który przykładaleś do gardła / Brez naslova, s. 259.

Rośnie mi legitymacja / Raste mi legitimacija, s. 255.

Teczki / Dosjeji, s. 259.

Tkaczka / Tkalka, s. 256.

Wędrujemy po zakamarkach mózgu / Brez naslova, s. 258.

Większa wartość / Večja vrednost, s. 256.

Wolność / Svoboda, s. 261.

Wolny temat / Prosti spis, s. 257.

Zegar / Ura, s. 254. Prev. Dušan M. Pirc [poezja].

Melecki Maciej

Bielejący pochówek mroku / Beleči se pokop mraka, s. 268.

Miot / Lučaj, s. 270.

Oddalenia / Oddaljitve, s. 265.

Pełnia wad / Ščip napak, s. 273.

Przeładunki / Pretovarjanja, s. 274.

Wychynięcia / Kukanja, s. 267.

Żyzny osad / Rodovitna usedlina. Prev. Tatjana Jamnik, s. 272 [poezja].

Milosz Czesław

Dytyramb / Ditiramb, s. 457.

Jeszcze wiersz o ojczyźnie / Še ena pesem o domovini, s. 454.

Ob zaključku, s. 459.

Ojczyzna / Domovina, s. 454.

Zgodba. Prev. Katarina Šalamun Biedrzycka, s. 456 [poezja].

3. „Literatura” 2014, let. 26, št. 281.

Świetlicki Marcin

21 lipca / 21. julija, s. 132.

5 listopada / 5. novembra, s. 131.

9 września / 9. septembra, s. 130.

Chopin to Żyd (piosenka dla Tekli) / Chopin je žid (Pesem za Teklo), s. 135.

Chyba tak to należy rozumieć / Najbrž je to treba razumeti tako.

Jeden dwa / Ena dva, s. 130.

Jeden plus / Eden plus, s. 140.

- Nieczule / Neobčutljivo*, s. 138.
Nie nie / Ne ne, s. 137.
Nie się / Ne se, s. 136.
Nowe życie / Novo življenje, s. 139.
O. / O., s. 139.
Piosenka Boga / Božja pesem, s. 133.
Po remoncie / Po prenovi, s. 127.
Proste / Preprosto, s. 137.
Przedtem / Predtem, s. 132.
Przeprowadzka / Selitev, s. 127.
She said, she said / She said, she said, s. 129.
Stary poeta / Stari pesnik, s. 134.
Wolalbym nie / Raje ne bi, s. 128.
Wolalbym tak / Raje bi. Prev. Staša Pavlovič, s. 141 [poezja].
4. „Literatura” 2014, št. 274.
Ostachowicz Igor
Noc żywych żydów / Noč živih Židov [Odlomek iz romana]. Prev. Jana Unuk, s. 130–147.
5. „Locutio” 2014, let. 17, št. 81.
Melecki Maciej
Bielejący pochówek mroku / Beleči se pokop mraka.
Idealen odlitek tega trenutka
Miot / Lučaj.
Oddalenia / Oddaljivte.
Pełnia wad / Ščip napak.
Przeladunki / Pretovarjanja.
Wychynięcia / Kukanja.
Żyzny osad / Rodovitna usedlina. Prev. Tatjana Jamnik [poezja].
6. „Poetikon” 2014, let. 10, št. 55–56.
Kwiatkowski Grzegorz
benzyna / z bencinom, s. 165.
bezpieczna / varna, s. 163.
Buzia Wajner, ur. 1937, zm. 1943 / Buzia Wajner, roj. 1937 u. 1943, s. 165.
dekret / dekret, s. 162.
Dora Drogoj, ur. 1923, zm. 1941 / Dora Drogoj, roj. 1923 u. 1941, s. 163.
lekcja estetyki / lekcija estetike II, s. 163.
ludzi / ljudji, s. 164.
radości / veselja, s. 161.
sklepy / trgovine, s. 164.
Sylvie Umubyeyi, ur. 1974 / Sylvie Umubyeyi, roj. 1974, s. 166.

Walter Steiner, ur. 1951 / Walter Steiner, roj. 1951, s. 161.

znałem / poznal sem. Prev. Marlena Gruda, s. 162 [poezja].

7. „Pogledi” spletna izdaja, 2.08.2014.

Szczerek Ziemowit

Mokry sen zespołu Laibach, czyli karma dla hipstera na Metelkowej / Mokre sanje skupine Laibach ali hipstersko žrtje na Metelkovi, (<http://www.pogledi.si/mnenja/mokre-sanje-skupine-laibach-ali-hipstersko-zrtje-na-metelkovi>). Prev. Lara Unuk.

Opracowała *Karolina Bucka-Kustec*

Przekłady literatury polskiej w Słowenii w 2014 roku Polish literature in Slovenian translation in 2014

Anna Muszyńska-Vizintin

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, melvien@poczta.fm

Data zgłoszenia: 27.03.2015 r. — Data recenzji i akceptacji: 10.05.2015 r.

Abstract: The text deals with the situation and presence of Polish literature in Slovenian literary circles in 2014. It analyses Slovenian translators' choices concerning the selection of Polish authors, the frequency of publication, publishing houses and journals that deal with Polish literature.

Key words: peripheral cultures, dominant cultures, translations in 2014, translation choices, intercultural dialogue.

Marko Juvan w artykule *Literatura światowa a przekład*¹ przytacza znamienne słowa słoweńskiego krytyka, historyka i teoretyka literatury z początku XX w., który w książce *Teoria historii literatury porównawczej*, jednej z pierwszych tego typu publikacji na świecie, pisał:

Najskuteczniejszym i najbardziej wyrazistym środkiem pośredniczącym w szerzeniu i wymianie tworców sztuki pomiędzy narodami jest przekład. Jedyne wąski krąg ludzi wykształconych włada trzema bądź czterema europejskimi językami — znajdują się również tacy, którzy poza rozkoszowaniem się dziełami oryginalnymi w języku francuskim, włoskim, hiszpańskim, niemieckim czy angielskim chcieliby również zakosztować dzieł norweskich, rosyjskich, polskich, a także czeskich czy węgierskich. Przekład więc wydaje się nieuniknioną koniecznością — daje bowiem możliwość włączenia wartości obcych w organizm danego narodu; to również dzięki niemu szersza publiczność ma

---

¹ Zob. M. Juvan: *Literatura światowa a przekład*. W: „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 5, cz. 1: *Wzajemne związki między przekładem a komparatystyką*. Red. B. Tokarz. Katowice 2014.

okazję zapoznać się z europejską twórczością literacką, której, bez istnienia przekładu, nie miałyby szansy poznać. Dlatego też w literaturze porównawczej zagadnienie przekładu stanowi wyjątkowo ważny rozdział: nie tylko bowiem wyjaśnia nam aspekt kontaktów międzykulturowych, ale również stanowi konkretny punkt wyjścia w naukowo pojętej analizie wpływów².

Cytat ten zasługuje na uwagę z kilku względów: po pierwsze, Ocvirk wypowiedź tę sformułował w 1936 r. w pracy o charakterze komparatystycznym, przyznając niejako przekładowi szczególne miejsce w systemie literatury porównawczej w perspektywie dialogu międzykulturowego, po drugie, pisał o tym jako przedstawiciel małego narodu, już wówczas domagając się przekładów z literatury tzw. mniej znanych, marginalnych czy raczej marginalizowanych, nazwanych często peryferyjnymi, nie ze względu na ich mniejszą wartość, ale z uwagi na — mającą podłoże ekonomiczne — wpisana niejako w dialektykę dziejów dominację kulturową wpływowych politycznie państw dysponujących bogatym zapleczem finansowym³. Juvan, który osiemdziesiąt lat później przytacza słowa Ocvirka, podkreśla, że dzisiaj, w zglobalizowanym świecie ponowoczesnym, może nawet bardziej niż kiedykolwiek, tłumaczenia, poza tym, że stanowią „idealne okna i drzwi na świat” oraz funkcjonują jako narzędzia dialogu międzykulturowego, „są również *realnym* znakiem widocznej asymetrii (nierówności) pomiędzy światowymi systemami polityczno-ekonomicznymi, wraz z asymetrią języków i literatur⁴, literatura powszechna zaś „coraz bardziej podlega monopolowi globalnej angielszczyzny, która pochłaniając powstałe w różnych językach i kulturach utwory, przetwarza je według swojego mentalnego uniwersum, dystrybuując potem po całej planecie”⁵.

Rzeczywiście, nie trzeba być bardzo bystrym obserwatorem, żeby po wejściu do jakiegokolwiek księgarni zauważyć, z jakiego kręgu kulturowego literatury obcojęzyczne się najczęściej promuje i tłumaczy. Zjawisko to dotyczy szczególnie obszaru państw byłego bloku komunistycznego, a więc krajów słowiańskich (przede wszystkim tych należących do Unii Europejskiej). Bożena Tokarz w swojej najnowszej publikacji książkowej, w rozdziale o znamienym tytule *Dyspownicy i wtajemniczeni*, z uzasadnioną nutą żalu pisze o ciągle znikomej obecności na rynku polskim literatur na przykład z kręgu kultur południowosłowiańskich, zauważając, że przekłady tychże publikowane są głównie pod auspicjami nisz-

² A. Ocvirk: *Teorija primerjalne literarne zgodovine (1936)*. Red. L. Widmar, M. Ogrin. Ljubljana 2010, s. 231. Zob. też: <http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/ezmono:tplz/VIEW/> [Tłum. A.M.-V.].

³ Por. M. Juvan: *Literatura światowa a przekład...*

⁴ Ibidem.

⁵ Juvan w swojej rozprawie w tym kontekście przywołuje wypowiedź Ericha Auerbacha. Zob. E. Auerbach: *Philologie der Weltliteratur*. In: *Weltliteratur Festgabe für Fritz Strich zum 70. Geburtstag*. Red. W. Muschg, E. Staiger. Bern 1952. Podają za: M. Juvan: *Literatura światowa a przekład...*

wych, niskonakładowych wydawnictw albo też pojawiają się w czasopismach czy periodykach czytanych jedynie przez wąski krąg odbiorców⁶.

Wydawcy bowiem — tzw. dysponenci [formuła B. Tokarz] — kierując się przede wszystkim chęcią zysku, a co za tym idzie nie jakością tekstów, lecz gustem masowego, poddanego globalnej reklamie odbiorcy, nie są dostatecznie zainteresowani wydawaniem tłumaczeń z języków o mniejszym zasięgu terytorialnym, mimo że przecież nie brakuje tutaj kompetentnych i dobrze wykształconych tłumaczy.

„Tłumacz literacki — pisze znakomita badaczka, slawistka i polonistka — jest wtajemniczonym, lecz niezwykle rzadko bywa dysponentem tajemnicy, do której się zbliża, ponieważ nie ma potrzebnych do tego celu narzędzi marketingowych”⁷. Wydawcy publikacji wysokonakładowych „rzadko potrafią ocenić wartość literatury proponowanej im przez tłumacza. Tak zwana rynkowa polityka wydawnicza nie opiera się na zaufaniu do wtajemniczonego, lecz na stymulacji strat i zysków. Nie znajdując potwierdzenia, że proponowana literatura może zyskać popularność i tym samym wartość rynkową, nie chcą ryzykować, a czytelnik pozostaje w przeświadczeniu, że nie ma nic godnego uwagi w innych literaturach słowiańskich”⁸. Rozważania te kończy smutne, lecz jakże prawdziwe zdanie, że „kultura ponowoczesna nie sprzyja pasjonatom, zdolnym dostrzec i propagować wartości pozbawione lub pozornie pozbawione piętna rynkowości”⁹.

Słowenia pod tym względem nie różni się bardzo od innych krajów poddanych globalizacji — gdy wejdzie się do słoweńskiej księgarni, przede wszystkim rzucają się w oczy popularne tytuły „dystrybuowanych po całym świecie” książek autorów anglojęzycznych, choć trzeba przyznać, że z przekładami innych literatur słowiańskich — szczególnie w ostatnich latach — rzecz przedstawia się o wiele lepiej niż na rynku polskim. Znowu odwołam się do bezcennych spostrzeżeń Bożeny Tokarz, która w komentarzu dotyczącym przekładów z literatury polskiej publikowanych w Słowenii w latach 1990—2006 podaje, że w tym czasie przetłumaczono tam „około 50 polskich książek obejmujących prozę, poezję, dramat, nie licząc pojedynczych utworów pojawiających się w formie rozproszonej w różnych czasopismach”¹⁰. Słoweńcy, głównie dzięki tłumaczeniom niestrudzonej polonistki Rozki Štefan, mogą czytać w swoim języku polską literaturę romantyczną (*Pan Tadeusz*, *Konrad Wallenrod*, *Dziady*), a między innymi dzięki „nieformalnej szkole przekładowej”, jaką tłumaczka ta stworzyła w Lublanie, skupiając wokół

⁶ B. Tokarz: *Spotkania. Czasoprzestrzeń przekładu artystycznego*. Katowice 2010, s. 17—29.

⁷ Ibidem, s. 20.

⁸ Ibidem, s. 25.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem, s. 24. Zob. też: B. Tokarz: *Słoweńskie wybory z literatury polskiej: przekłady z lat 1990—2006*. W: „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 1, cz. 1: *Wybory translatorskie 1990—2006*. Red. B. Tokarz. Katowice 2009, s. 211—225.

siebie grono polonofilów, mają przekłady Gombrowicza, Schulza, Tuwima, Miłosza, Herberta, Mrożka, Różewicza, Białoszewskiego, Szymborskiej, Zagajewskiego, Lema, Kapuścińskiego, Tokarczuk, Stasiuka, Świetlickiego, eseje filozoficzne Kołakowskiego, a nawet *Historię filozofii* Władysława Tatarkiewicza¹¹. Obecność literatury polskiej w świadomości tamtejszych odbiorców jest już w pewnym sensie ugruntowana i choć jej znajomość nie jest zjawiskiem masowym, to niewątpliwie ma w Słowenii swoje stałe miejsce, a „nowe przekłady mogą funkcjonować w zakresie już znanych przekładów, nawiązując również relacje intertekstualne z literaturą słoweńską”¹².

W ramach dygresji warto podkreślić fakt, że Słoweńcy kochają literaturę i faktycznie bardzo dużo czytają, co w dużym stopniu wiąże się z historią tego małego narodu, dla którego język, a więc i słowo pisane, stanowiły kluczowy element tożsamości narodowej w czasach długiego „niebytu” — na mapie politycznej Europy. Drago Jančar w jednym ze swoich esejów opisuje, jak w bibliotece w Nowym Orleanie natknął się na publikację amerykańskiego pisarza słoweńskiego pochodzenia Louisa Adamica, który wracając wspomnieniami do kraju swoich przodków pisał:

W Słowenii przemysłem wiodącym tuż po rolnictwie jest kultura. W Lublanie było siedem dużych księgarń (tak dużych, jak sklepy z wyrobami żelaznymi, manufaktury i składy kolonialne w miastach), spośród nich dwie liczyły ponad sto lat. W każdej z tych księgarń można było znaleźć duży wybór niemieckich, francuskich, czeskich, serbsko-chorwackich, angielskich i włoskich nowości. W Słowenii niemal każdy — kupcy, chłopci, księża, nauczyciele, studenci, kupuje książki [...]. Większość ulic nosi imiona poetów, eseistów, prozaików, dramatopisarzy, leksykografów. Największy pomnik w mieście to pomnik Franceta Prešerna. Kiedy studenci wybierają się na wycieczkę, jej celem zazwyczaj są miejsca urodzin i śmierci poetów, dramaturgów i innych pisarzy¹³.

Uwagi te potwierdza w nieco aforystyczny sposób cytowana również przez Jančara amerykańska monografia o Alpach, w której znajduje się ciekawe zdanie: „Zwykło się mawiać: jeden Słoweniec — wydawnictwo, dwaj Słoweńcy — związek pisarzy, trzej Słoweńcy — drugie wydawnictwo”¹⁴, i nie chodzi tu bynajmniej o dowcipne nawiązanie do małej liczebności obywateli zamieszkujących ten kraj, lecz — rzecz oczywista — o kulturę literacką narodu, w którą przecież wpisane jest również funkcjonowanie przekładu. Jančar nazwał kiedyś Słowenię „ziemią obiecaną dla pisarzy”¹⁵ — odwracając niejako perspektywę, powinna być również ziemią obiecaną dla czytelników — stwierdzenie to nie jest dalekie od prawdy:

¹¹ Por. B. Tokarz: *Słoweńskie wybory...*

¹² B. Tokarz: *Spotkania...*, s. 24.

¹³ D. Jančar: *Eseje*. Sejny 1999, s. 70.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem, s. 58.

dość spojrzeć na codzienne i mniej codzienne fakty z życia kulturalnego Słowenii: biblioteki miejskie są tutaj zawsze pełne ludzi i stanowią jeden z najważniejszych ośrodków kulturalnych tego małego państwa, przyznaje się tu kilkanaście nagród i stypendiów w dziedzinie literatury rocznie (np. Prešernova Nagrada, Kresnikova Nagrada, Sovretova Nagrada i wiele innych), odbywają się też liczne, znakomicie zorganizowane festiwale literackie, wśród których prestiżowe miejsce zajmuje Festiwal Vilenica, podczas którego nagradza się za pracę twórczą najlepszych autorów z Europy Środkowej. Warto odnotować fakt, że w latach 1991—2013 laureatami Vilenicy byli czterej Polacy: Zbigniew Herbert (1991), Adam Zagajewski (1996), Andrzej Stasiuk (2008), a niedawno, bo w 2013 r. Olga Tokarczuk, co przyniosło jej zresztą niemałą w Słowenii popularność. Ponadto jedną z najważniejszych — rzecz można — masowych kulturalnych imprez Lublański jest organizowany corocznie tzw. Knjižni Sejem (Targ Książek), na którym promują swoje książki liczne (w 2014 r. było ich ponad sto) słoweńskie (i nie tylko) wydawnictwa, czemu towarzyszą wykłady z dziedziny literatury, spotkania literackie, dyskusje, przedstawienia teatralne, koncerty, wieczorki poezji, czyli szeroko rozumiana promocja literatury i czytelnictwa. Słoweńcy zatem są świadomymi czytelnikami książek i żywo interesują się tym, co pojawia się na rynku wydawniczym. Co ciekawe, sięgają też coraz częściej po literatury mniej znane czy popularne na świecie (jak literatura polska czy czeska), co może wynikać z kilku wyraźnie zauważalnych — szczególnie w ostatnich latach — tendencji: przede wszystkim jako mały naród (również terytorialnie) Słoweńcy uczą się bardzo intensywnie języków obcych, młoda generacja znakomicie włada językiem angielskim¹⁶, ponadto bliskość granic z innymi państwami sprawia, że poza angielskim duża część obywateli tego kraju świetnie mówi również po włosku, niemiecku czy chorwacku. Zjawisko znajomości języków obcych i tym samym ogromna otwartość na inne kultury powoduje, że *gros* ludzi w Słowenii chętniej czyta książki nie w przekładzie, lecz w oryginale, zamawiając pożądane teksty przez Internet (angielski) albo po prostu kupując wybrane pozycje w księgarniach włoskich czy austriackich.

Pojawia się zatem większa potrzeba poznania kultur i literatur innych niż te „powszechnie dostępne”, anglojęzyczne czy ościenne, co z uwagi na mniejszy zasięg językowy tychże może zapewnić przekład. Ponadto można zauważyć jeszcze inne, kiełkujące dopiero zjawisko, które dotyczy — myślę — młodego pokolenia w całej Europie (przy czym w Słowenii, jako państwie małym, a więc w pewnym sensie modelowym, tendencje te stają się bardziej i szybciej widoczne); otóż: młodzi ludzie, coraz bardziej nieufni wobec globalnej unifikacji i zmęczeni wszechobecnym propagowaniem ciągle tych samych wzorców w ramach idei

¹⁶ Warto zaznaczyć np., że w słoweńskiej telewizji wszystkie filmy czy też programy obcojęzyczne wyświetlane są w wersji oryginalnej, z tłumaczeniem w postaci napisów, co — jak nietrudno się domyśleć — ma dużą wartość edukacyjną.

konsumpcjonizmu i finansowego zysku¹⁷, coraz częściej zwracają się ku temu, co inne, niekomercyjne, niepromowane, mniej popularne, marginalizowane — modne staje się to, co niemodne i dotyczy to w pewnym stopniu również literatury.

Przywołując raz jeszcze zebrane przez Bożenę Tokarz dane: w ciągu szesnastu lat od upadku komunizmu (1990—2006) opublikowano w Słowenii pięćdziesiąt przekładów książkowych polskich autorów¹⁸, co daje statystycznie nieco ponad trzy książki na rok — z perspektywy 2014 r., można stwierdzić, że obecność literatury polskiej jest coraz bardziej zauważalna, zyskuje ponadto — rzecz można — coraz większe grono czytelników, o czym świadczy fakt, że w 2014 r. na rynku słoweńskim pojawiło się aż osiem pozycji książkowych tłumaczonych z języka polskiego, z przewagą dla polskiej literatury reprezentatywnych. Są to: wybrane wiersze Wisławy Szymborskiej oraz *Prowadź swój pług przez kości umarłych* Olgi Tokarczuk — obydwie pozycje w przekładzie Jany Unuk, *Cyberiada* Stanisława Lema w przekładzie Niko Ježa, *Mercedes Benz* Pawła Huellego i *Traktat o łuskaniu fasoli* Wiesława Myśliwskiego w tłumaczeniu Stašy Pavlovič oraz *Nieludzka komedia* Jerzego Franczaka w przekładzie Tatiany Jamnik. Ponadto ukazały się również dwie publikacje z kręgu literatury religijnej wydane przez katolickie wydawnictwa o dość dużym zasięgu: *Kwiatki Jana Pawła II* zebrane przez Janusza Poniewierskiego w tłumaczeniu Olgi Križnar (wydawnictwo Ognjišče) i książeczka autorstwa Mileny Kindziuk o Jerzym Popiełusce pt. *Książd Jerzy zwyciężał dobrem* w przekładzie Gregora Lavrina (wydawnictwo Družina). Pojawienie się aż dwóch pozycji tego typu świadczy o szybkiej reakcji słoweńskiego Kościoła katolickiego na dwa ważne wydarzenia religijne mające miejsce w 2014 r. — były to: kwietniowa kanonizacja papieża Jana Pawła II oraz otwarcie procesu kanonizacyjnego błogosławionego księdza Popiełuszki przez diecezję Creteli we Francji.

Na uwagę niewątpliwie zasługuje fakt, że większość przekładów z literatury polskiej wydały najbardziej znaczące wydawnictwa Słowenii, aż dwa z nich — wybór wierszy Szymborskiej pod zbiorczym tytułem *Ključ* oraz *Traktat o łuskaniu fasoli* (*Traktat o luščenju fižola*) Myśliwskiego — opublikowała Maladinska knjiga — oficyna, która od lat może poszczycić się statusem największego wydawnictwa na tamtejszym rynku księgarskim, publikującego rocznie ponad czterysta książek, statystycznie najczęściej i najchętniej przez czytelników kupowanych¹⁹. Mladinska knjiga w 2015 r. obchodzić będzie 70. rocznicę istnienia, podobnie zresztą jak Cankarjeva založba, drugie mające bardzo silną pozycję na słoweńskim rynku wydawnictwo „z tradycją”, pod auspicjami którego opu-

¹⁷ Por. F. Vizintin: *La globalizzazione come spirito del tempo*. Dostępne w Internecie: http://www.openstarts.units.it/xmlui/bitstream/handle/10077/3484/Vizintin_phd.pdf?sequence=1.

¹⁸ B. Tokarz: *Słoweńskie wybory...*

¹⁹ Wszystkie informacje dotyczące słoweńskich wydawnictw pochodzą z biuletynu opublikowanego przez organizatorów Targów Książek (Knjižni sejem) w 2014 r. — *30 slovenski knjižni sejem*. Red. T. Kramberger, D.K. Hussu. Ljubljana 2014.

blikowany został przekład powieści *Prowadź swój plug przez kości umarłych* (*Pelji svoj plug čez kosti mrtvih*) Olgi Tokarczuk. Publikacja powieści Tokarczuk w Cankarjevej založbie stanowi niejako logiczną konsekwencję strategii tegoż wydawnictwa: otóż jest ono niejako propagatorem wspomnianego wcześniej festiwalu literackiego Vilenica, na którym w 2013 r. nagrodzono autorkę powieści *Bieguni* (słoweński przekład *Beguni* w tłumaczeniu Jany Unuk ukazał się w 2010 r.), co wiąże się również z dalszą współpracą z nagrodzonym autorem, wraz z publikacją jego tekstów.

Dużą popularnością wśród czytelników szczególnie młodej generacji cieszą się książki pojawiające się w wydawnictwie Beletrina, które od 2014 r. przyjęło także nazwę „Študentska založba”, stając się — jak informują w biuletynie informacyjnym organizatorzy targów książki — jednym z najważniejszych moderatorów życia literackiego w Słowenii i jednym z najbardziej produktywnych wydawnictw, gwarantujących jednocześnie wysoką jakość oferowanej literatury²⁰. To tu właśnie ukazała się powieść Pawła Huellego *Mercedes Benz* w debiutanckim przekładzie Stašy Pavlović. Warto dodać, że Beletrina od lat wydaje znakomite, redagowane przez młodych ludzi i dostępne bezpłatnie pismo literackie o tym samym tytule oraz tworzy poświęconą literaturze, chętnie odwiedzaną przez Słoweńców, stronę internetową www.airbeletrina.si.

W dość prestiżowym, bo najstarszym słoweńskim domu wydawniczym Celjska Mohorjeva Družba wyszła również *Cyberiada* (*Kiberiada*) Stanisława Lema w tłumaczeniu Niko Ježa — wydawnictwo to, mające całkiem duże grono odbiorców, kieruje swoją ofertę głównie do czytelników tradycyjnych i preferujących dobrą, bezpieczną klasykę. W zasadzie jedynie książka *Nieludzka komedia* (*Nečloveška komedija*) Jerzego Franczaka ukazała się w oficynie o mniejszym zasięgu czytelnicznym, pod egidą Towarzystwa Kulturalno-Artystycznego Police Dubove (Kulturno-umetniško društvo Police Dubove), co nie musi wcale stać się miarą jej potencjalnego sukcesu.

Cieszy zatem fakt zainteresowania dużych wydawców przekładami z literatury polskiej; jest to dowód na to, że — z perspektywy czysto komercyjnej — książki polskich autorów coraz częściej wydawać się opłaca i miejmy nadzieję, że ta tendencja, z korzyścią dla polskiej kultury, się utrzyma.

Jak widać, w wyborach słoweńskich z literatury polskiej w 2014 r. — pomijając wiersze Szymborskiej — dominuje proza, ponadto w perspektywie diachronicznej jawi się różnorodność pokoleniowa wybranych autorów: jakkolwiek są to twórcy należący do — właściwie — kanonu polskiej literatury współczesnej, można wśród nich wyróżnić generację starszą: urodzonych przed drugą wojną światową Lema, Myśliwskiego czy Szymborską, generację młodszą — urodzonych w okolicach 1960 r. Tokarczuk i Huellego, a także przedstawiciela najmłodszego pokolenia, urodzonego w 1978 r. Jerzego Franczaka. Dobrze znane są również nazwiska

²⁰ Ibidem, s. 63.

słoweńskich tłumaczy polskich tekstów: poza Tatjaną Jamnik (autorką takich przekładów, jak *Wojna polsko-ruska...* Doroty Masłowskiej czy *Solaris* Stanisława Lema), zarówno Jana Unuk, jak i Niko Jež wywodzą się z kręgu „nieformalnej szkoły przekładowej” Rozki Štefan: rzecz można, klasycy przekładu (Unuk, Jež) sięgnęli po klasykę literatury polskiej (Szyborska, Lem, Tokarczuk). Na szczególną uwagę jednak zasługuje nowe pióro w przekładowej mediacji międzykulturowej: młoda, zafascynowana kulturą polską tłumaczka Staša Pavlović, która podjęła się niełatwego zadania przybliżenia czytelnikom słoweńskim twórczości Pawła Huellego i Wiesława Myśliwskiego. Rok 2014 należał niewątpliwie do niej: za przekład powieści *Mercedes Benz: z listów do Hrabala* Pawła Huellego zdobyła prestiżową Nagrodę im. Radojki Vrančič, przyznawaną corocznie przez Słoweńskie Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury (Društvo Slovenskih Književnih Prevajalcev), w skład którego wchodzi również najpopularniejsi wydawcy książek²¹. Jest to ważna nagroda z punktu widzenia kultury oryginału, ponieważ towarzyszy jej promocja nagrodzonego tłumaczenia, w tym przypadku więc kultury polskiej.

Staša Pavlović jest absolwentką polonistyki i komparatystyki wraz z teorią literatury na Uniwersytecie w Lublanie; w kulturze polskiej i — jak się poetycko wyraziła — „szeleszczącym jesiennie języku polskim” zakochała się dzięki lekturze polskiej poezji i wycieczce do Krakowa²². W wywiadzie dla czasopisma „Bukla”, na pytanie, co sprawiło jej największą trudność podczas tłumaczenia książki Huellego, odpowiedziała przekonująco: „najtrudniejsze okazało się pierwsze zdanie Huellego powieści, które ma prawie 800 słów, z czego siadając za klawiaturą nie zdawałam sobie sprawy”²³ — po czym dodała, że „wyzwaniem translatorskim były też meandryczne, zawile zdania, z których niektórzy tłumacze zrezygnowali”²⁴, a które jej wydały się — i słusznie — dla poetyki tekstu kluczowe.

Rzeczywiście, wybór młodej tłumaczki akurat tej powieści autora *Opowiadań na czas przeprowadzki* jawi się jako akt prawdziwej odwagi — można pokusić się o stwierdzenie, że dzięki takim właśnie wyborom translatorskim słoweński czytelnik ma szansę realnie włączyć się w pasjonujący dialog międzykulturowy, w tym przypadku niejako zwielokrotniony, bo pojawiający się w ramach szeroko rozumianej intertekstualności: zarówno na poziomie wewnątrztekstowym oryginału (zabawa Huellego tożsamością i specyficznym stylem Hrabala), jak i w sferze kontekstualnej, będącej znakiem transwersalnej interferencji kultur (polski autor przywołuje czeskiego klasyka w słoweńskim przekładzie). Komisja nagradzająca przekład tak uzasadniła swoją decyzję:

²¹ Zob. www.knjzisejem.si.

²² Zob. wywiad ze Stašą Pavlović. Dostępny w Internecie: http://www.bukla.si/?action=clan-ki&limit=30&article_id=2638.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

Młoda tłumaczka Staša Pavlovič w debiucie przekładowym, jakim jest książka *Mercedes Benz* Pawła Huellego, musiała podjąć się wyzwania podwójnego: skonfrontować się w tłumaczeniu z tożsamością dwóch autorów. Powieść jest hołdem złożonym Bogumiłowi Hrabalowi — Huelle nie tylko adresuje opowieść do czeskiego pisarza (w postaci fikcyjnych listów), ale również przejmując jego sposób pisania, myślenia, charakterystyczny styl, a nawet niektóre motywy i perypetie związane z życiem jego rodziny. Huellowo-Hrabalowska poetyka, której istotę stanowią zabawne rozgadanie (potok słów), rozgałęzione struktury zdaniowe, zabarwione często — głównie w płaszczyźnie składniowej — mową potoczną, a także specyficzny, żywy rytm długich fragmentów tekstu, błyskotliwa „łańcuchowość”, która stopniowo przybiera postać karuzeli albo i toru wyścigowego zdań, narracyjne wybuchy, życzliwy dowcip, filozofia i energia witalizmu — wszystko to wymagało od tłumaczki ogromnego zaangażowania twórczego, empatii translatorskiej i niemal uczuciowej identyfikacji z autorem, czemu z zadziwiającą lekkością i swobodą — nie tracąc swej suwerenności — podołała [...]. Staša Pavlovič, dzięki swojemu debiutanckiemu przekładowi książkowemu, może śmiało stanąć obok najbardziej doświadczonych tłumaczy literatury²⁵.

Zaraz po powieści Huellego tłumaczka przełożyła także *Traktat o łuskaniu fasoli* Wiesława Myśliwskiego, który nazwała jedną z „najznakomitszych powieści w ogóle”²⁶, deklarując jednocześnie, że ma nadzieję na więcej przekładowych spotkań z tym właśnie autorem. Również ten wybór wydaje się w pewnym sensie zadziwiający i świadczyć może o ogromnej dojrzałości literackiej tłumaczki — powieść Myśliwskiego to — rzecz można — dojrzała proza dojrzałego autora (w sensie zarówno formalnym, symbolicznym, jak i pokoleniowym); zamknięta w monologu głównego bohatera spowiedź z całego życia, pełna mądrych, poważnych, nierzadko filozoficznych wynurzeń (z historią w tle), w specyficzny sposób opisująca doświadczenie istnienia człowieka od czasu narodzin, arkadyjskiego dzieciństwa, do przychodzącej niespodziewanie śmierci wymaga ogromnej empatii translatorskiej, co wbrew pozorom nie jest w tłumaczeniu łatwe. Bardzo młoda tłumaczka podjęła się tej — myślę — dość ryzykownej konfrontacji z ową swoistą tekstową, filozoficzną i autorską dojrzałością: odpowiedź na pytanie, z jakim skutkiem, pozostawić należy krytykom przekładu oraz jego słoweńskim czytelnikom.

W perspektywie tradycji literacko-przekładowej, rozumianej jako obecność tłumaczonych autorów w słoweńskiej przestrzeni kulturowej, w wyborach translatorskich w 2014 r. zaznaczyły się niejako dwie tendencje: próba zaprezentowania autorów nowych, w kulturze przyjmującej wcześniej nieznaną

²⁵ <http://www.knjiznisejem.si/index.php/nagrade/priznanje-za-mladega-prevajalca> [Tłum. A.M.-V.].

²⁶ http://www.bukla.si/?action=clanki&limit=30&article_id=2638.

(Myśliwski, Franczak, Kindziuk), oraz kontynuacja przekładów twórczości autorów w świadomości odbiorcy sekundarnego już obecnych (Lem, Szymborska, Huelle, Tokarczuk): Lema Słoweńcy tłumaczyli od lat 70. minionego wieku, czyli jeszcze w czasach istnienia Jugosławii — ukazały się tu między innymi przekłady: *Dzienników gwiazdowych* (*Zvezdni dnevniki Ilijona Tihega*, 1968), esejów *Summa technologiae* (1977), *Opowieści o Pilotcie Pirxie* (*Zgodbe o Pilotu Pirxu*, 1977), powieści *Eden* (*Eden* 1982) i *Solaris* (2010); poezje Wisławy Szymborskiej w osobnych publikacjach książkowych pojawiły się w Słowenii — co stanowi zazwyczaj naturalną kolej rzeczy — po otrzymaniu przez autorkę Nagrody Nobla (wybór *Sejem čudežev*, 1997, tomik *Trenutek*, 2005), również Paweł Huelle nie jest obcy kulturze przyjmującej — poza opowiadaniem ukazującym się w literackich periodykach, przetłumaczono na język słoweński powieści: *Weiser Davidek* (*David Weiser*, 2007), *Castorp* (*Castorp*, 2007) oraz *Ostania wieczerza* (*Zadnja večerja*, 2010).

Warto kilka słów poświęcić Oldze Tokarczuk, która w ostatnich latach cieszy się w Słowenii całkiem sporą popularnością — w słoweńskim przekładzie do tej pory ukazało się pięć pozycji tej autorki: *Szafa* (*Omara*, 1999), *Prawiek i inne czasy* (*Pravek in drugi časi*, 2005), *Dom dzienny, dom nocny* (*Dnevna hiša, nočna hiša*, 2005), *Bieguni* (*Beguni*, 2010) i *Prowadź swój plug przez kości umarłych* (*Pelji svoj plug čez kosti mrtvih*, 2014) — wszystkie, z wyjątkiem *Prawiek i inne czasy*, w tłumaczeniu Jany Unuk. Jana Unuk jest niestrudzoną propagatorką głównie prozy polskiej — tłumaczyła między innymi eseje Herberta (*Barbar v vrtu*) i Kołakowskiego, powieści Huellego i Stasiuka, współtworzyła ciekawy projekt przekładowy „Euroman”, zainicjowany przez wydawnictwo Modrijan (seria dwudziestu siedmiu prozatorskich dzieł z 27 krajów Unii Europejskiej), przedstawiając słoweńskim czytelnikom powieść *W czerwieni* Magdaleny Tulli; ostatnio jej wybory translatorskie koncentrują się głównie na polskich autorkach: być może zadziałała tu kobieca sensualność i empatia translatorska (jeśli przekład ma pleć²⁷), niemniej jednak z całą odpowiedzialnością można stwierdzić, że przekłady prozy Tokarczuk autorstwa Jany Unuk są znakomite. To ona właściwie przyczyniła się do rozpropagowania autorki *Szafy* w Słowenii: w 2006 r. otrzymała za przekład *Dom dzienny, dom nocny* (*Dnevna hiša, nočna hiša*) przyznawaną przez Słoweńskie Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury Nagrodę im. Antona Sovreta; można suponować, że to głównie dzięki jej pracy przekładowej i wyborom translatorskim (między innymi powieści *Beguni*, 2010) Olga Tokarczuk została laureatką Vilenicy w 2013 r. Będąc konsekwencją tego wydarzenia wydana w 2014 r. powieść *Prowadź swój plug przez kości umarłych* (*Pelji svoj plug čez kosati mrtvih*) cieszy się w Słowenii dużym powodzeniem — świadczy o tym chociażby fakt, że trudno jest dostać tę książkę w bibliotece miejskiej bez konieczności wpisania się na listę oczekujących (sprawdzone empirycznie).

²⁷ Por. *Pleć w przekładzie*. Red. P. Fast. Katowice—Częstochowa 2006.

W 2014 r. Jana Unuk zredagowała i przetłumaczyła również wybór wierszy Wisławy Szymborskiej, który ukazał się pod zbiorczym tytułem *Ključ*. Pomimo tego, że tłumaczka — jak wspomniałam wcześniej — znana jest bardziej z przekładów prozy polskiej, jej translatorski wybór poezji akurat tej autorki nie dziwi, ponieważ doświadczenie na tym polu zdobywała u boku znakomitej polonistki Rozki Štefan, z którą wspólnie tłumaczyły pierwszy, ponobłowski wybór poezji Szymborskiej zatytułowany *Sejem čudežev* (wyd. 1997). Słoweński zbiorek *Ključ*, w którym znalazły się wiersze wybrane ze wszystkich tomików autorki *Wołania do Yeti*, zasługuje na osobne omówienie.

Na podstawie wydań książkowych słoweńskich przekładów polskiej literatury w 2014 r. można stwierdzić, że wybory translatorskie tłumaczy skoncentrowały się głównie na reprezentowanej przez różne generacje prozie współczesnej (Lem, Myśliwski, Huelle, Tokarczuk, Franczak). Wybór poezji Szymborskiej wpisuje się w mający już ugruntowaną pozycję obraz kanonu liryki polskiej spod znaku sprawdzonej i ponadczasowej klasyki. Także dwie pozostałe pozycje z kręgu literatury religijnej (*Kwiatki Jana Pawła II* i *Ksiądz Jerzy zwyciężał dobrem* Mileny Kindziuk) są w pewnym sensie dla kultury polskiej reprezentatywne, nie ze względu na swoją literacką wartość, lecz z uwagi na aspekt światopoglądowy, związany z silnie zakorzenioną w kulturze i mentalności Polaków religijnością oraz przywiązaniem do tradycyjnych wartości.

„Istotną rolę — pisze Bożena Tokarz — pełnią prezentacje polskich twórców w słoweńskich czasopismach, gazetach i wydawnictwach okazjonalnych, będących owocem literackich spotkań, konkursów czy festiwali [...] fragmenty (tomiku, zbiorku, powieści etc.) mogą funkcjonować jako rodzaj ciekawostki, wzbogacając kulturę przyjmującą”²⁸ i świadomość literacką odbiorcy sekundarnego, albo też — przyjmując perspektywę optymistyczną — stanowić zwiastun czy też zapowiedź potencjalnej autorskiej publikacji książkowej²⁹.

W słoweńskich czasopismach w 2014 r. dominowała liryka, a więc przekłady wierszy wybranych autorów polskich przynależących do bardzo różnych generacji i nurtów — ta różnorodność w przypadku periodyków nie jest niczym zaskakującym: wybór takiego a nie innego autora wiąże się zazwyczaj z okazjonalnym charakterem tego typu publikacji, zależnym od profilu danego czasopisma, aktualnej propozycji tematycznej czy też decyzji składu redakcyjnego realizującego w danym momencie określoną koncepcję artystyczną. Polska literatura w przekładzie pojawiała się na łamach takich czasopism, jak: „Lirikon21”, „Poetikon”, „Literatura”, „Locutio”, a nawet w czasopiśmie adresowanym dla dzieci „Ciciban” (tekst Zofii Górczyckiej w tłumaczeniu Toneta Dodlka).

Poza — rzecz jasna — „Cicibanem”, wszystkie pozostałe periodyki przeznaczone są dla miłośników literatury, dwa z nich: „Lirikon21” i „Poetikon”, jak sama

²⁸ B. Tokarz: *Słoweńskie wybory...*, s. 214.

²⁹ Za: *ibidem*.

nazwa wskazuje, publikują głównie poezję (profil poetycki reprezentuje przede wszystkim „Poetikon”) — „Lirikon21” zamieszcza także prozę, jest też bardziej zróżnicowany, zarówno gatunkowo, jak i pod względem prezentowanych autorów, stanowi ponadto organ wydawniczy Międzynarodowego Festiwalu Literatury LIRIKONFEST (tzw. Międzynarodowe Spotkania Literackie w Velenju), będąc często publikacją pofestiwalową. W 2014 r. w „Lirikonie21” znalazło się dość sporo tekstów polskich twórców — przy czym przeważała klasyka literatury polskiej; były to: fragment dziennika Herlinga-Grudzińskiego oraz wiersze Baczyńskiego, Miłosa i Kornhausera, w przekładzie dwóch doświadczonych tłumaczy Dušana Pirca (Grudziński, Baczyński, Kornhauser) i Katarzyny Šalamun-Biedrzyckiej (Miłosz), co potwierdza niejako zasadę, że tłumacze starszego pokolenia — rzecz można — też klasycy, chętniej, w ramach danej im przez wydawców wolności, wybierają do tłumaczenia autorów pokoleniowo i prawdopodobnie światopoglądowo im bliższych; są to zazwyczaj utwory twórców znanych, należących do klasyki literatury polskiej, a więc dla niej reprezentatywnych. Zasada — nazwijmy to — przekładowej identyfikacji funkcjonuje również w wyborach translatorskich młodszej generacyjnie tłumaczki *Nieludzkiej komedii* Jerzego Franczaka Tatjany Jamnik, która jest także poetką: w jej przekładzie w „Lirykonie21” ukazały się wiersze mikołowskiego poety Macieja Maleckiego; tłumaczka dość sporo wierszy tegoż autora zamieściła również w „pierwszej słoweńskiej gazecie literackiej on-line” „Locutio”, którą wraz z młodym zespołem redakcyjnym można współtworzyć również wirtualnie.

Jeśli chodzi o obecność w Słowenii tzw. nowszej poezji polskiej, to dość ugruntowaną pozycję — w dużym stopniu dzięki przekładom innego poety słoweńskiego Primoža Čučnika — ma Marcin Świetlicki. W 2014 r. jego wiersze, tym razem w tłumaczeniu Stašy Pavlović, ukazały się w miesięczniku „Literatura”, jednym z najstarszych słoweńskich czasopism poświęconych szeroko pojętej literaturze, o specyfice i statusie podobnym do polskich „Zeszytów Literackich”. Wybór ten nie dziwi, zważywszy na to, że jednym z redaktorów pisma jest wspomniany wyżej Primož Čučnik, znawca i propagator polskich poetów młodszej generacji, autor wyboru i redaktor wydanej w 2005 r. *Antologii nowszej poezji polskiej (Asklop. Poljska nazaj. Antologija novejšje poljske poezije)*³⁰, w której znalazły się wiersze polskich poetów młodszego pokolenia, takich jak: Adam Widemann, Krzysztof Siwczyk, Marcin Świetlicki, Miłosz Biedrzycki, Tadeusz Pióro czy Ewa Sonnenberg.

Każdy, nawet najmniejszy przełożony utwór zawsze jest świadectwem czy dokumentem obecności życia literackiego kultury oryginału (z perspektywy diachronicznej i synchronicznej) w życiu literackim kultury przyjmującej, dlatego cieszy fakt, że literatura polska (głównie poezja) dość regularnie pojawia się na

³⁰ *Asklop. Poljska nazaj. Antologija novejšje poljske poezije*. Izbral in uredil P. Čučnik. Ljubljana 2005.

łamach słoweńskich czasopism literackich. Twórcami i odbiorcami periodyków są zazwyczaj młodzi, ciekawi świata ludzie, którzy dzięki przekładowi stają się świadkami żywego dialogu międzykulturowego lub też sami go współtworzą, tłumacząc teksty z języków, które są im bliskie.

„Przekład jest interpretacją już skończonego faktu literackiego, zderzeniem w nim postawy tłumacza i modelu świata wpisanego w obcy oryginałowi system językowy, kulturowy i komunikacyjny”³¹. Dokonany przez tłumaczy wybór takich, a nie innych tekstów, ewokujących takie, a nie inne znaczenia i sensy, sięgnięcie po takich, a nie innych autorów tworzących w określonym czasie i kontekście historycznym, literackim oraz kulturowym zawsze wiąże się zarówno z gestem „wykluczenia”, jak i „włączenia”, wpisanymi niejako w samo znaczenie słowa „wybór”, stając się jednocześnie pierwszym, zewnętrznym, a więc najbardziej widocznym znakiem interpretacji „Innego”. Pomijając mające coraz większy wpływ na makrowybory tłumaczy prawa rynku wydawniczego, które — na szczęście — w przypadku literatur tzw. peryferyjnych, a więc niekomercyjnych nie są jeszcze decydujące, każde tłumaczenie jest swoistym aktem zaufania przekładającego w stosunku do tekstu i kultury oryginału, jak też (własnej) kultury przyjmującej.

„Powaga spotkania z obcym tekstem — pisze G. Steiner — wymaga [...] inwestycji wiary, potwierdzonej wprawdzie wcześniejszym doświadczeniem, lecz niepewnej pod względem epistemologicznym i ryzykownej psychologicznie. Decydujemy się na skok, zakładamy *ab intito*, że »jest tam« coś, co warto zrozumieć, że ten transfer nie będzie daremny. Wszelkie zrozumienie, a zwłaszcza niewątpliwy przykład rozumienia, jakim jest tłumaczenie, zaczyna się od aktu zaufania”³².

Na tłumaczu jako „wtajemniczonym” od samego początku (faza zaufania — faza wyboru) ciąży ogromna odpowiedzialność, ponieważ staje się on ambasadorem kultury, z języka której literaturę tłumaczy. Dlatego też tak ważne w efektywnym dialogu międzykulturowym są wybory translatorskie, stanowiące jego istotę na każdym etapie przekładu.

³¹ B. Tokarz: *Wzorzec, podobieństwo, przypominanie*. Katowice 1998, s. 47.

³² G. Steiner: *Po wieży Babel. Problemy języka i przekładu*. Kraków 2000, s. 405.

Anna Muszyńska-Vizintin

Poljska književnost v slovenskih prevodih v letu 2014

Povzetek

Leta 2014 je v Sloveniji izšlo 8 prevodov knjig poljskih avtorjev, med katerimi je prevladovala proza: 5 romanov pisateljev različnih generacij (Lem, Myśliwski, Huelle, Tokarczuk, Franczak), dve knjigi o verskih tematikah (o Janezu Pavlu II in o Juriju Popiełuszko) ter en izbor pesmi poljske Nobelove nagrajenke Wisławe Szymborske. Poljsko leposlovje je bilo tudi še kar prisotno v literarnih revijah, kot so npr. „Lirikon21“, „Poetikon“, „Locutio“ in „Literatura“.

Večino prevodov so objavile najbolj poznane in prestižne slovenske založbe, kot so npr. Mladinska knjiga, Cankarjeva založba, Celjska Mohorjeva Družba in Beletrina. Vredna pozornosti pa je dodelitev prestižne nagrade za najboljšega mladega prevajalca leta 2014 Staši Pavlovič za njen prvi knjižni prevod *Mercedes-Benz: iz pisem Hrabalu* Pawła Huelleja.

Na podlagi obravnavanih podatkov se lahko opazi, da poljska kultura postaja vedno bolj zanimiva za Slovence, za kar (v okviru medkulturnega dialoga) prispevajo prevajalci, predvsem pa njihovi odlični prevodi.

Ključne besede: obrobne kulture, dominantne kulture, prevodi leta 2014, prevajalske izbire, medkulturni dialog.

Anna Muszyńska-Vizintin

Polish literature in Slovenian translation in 2014

Summary

In 2014, 8 Polish authors' books were translated and published in Slovenia, among which the dominant literary genre was prose: 5 novels written by authors belonging to different generations (Lem, Myśliwski, Huelle, Tokarczuk, Franczak), 2 books on religious topics (on John Paul II and Jerzy Popiełuszko), and a selection of poems by the Polish Nobel Prize winner Wisława Szymborska. Polish literature was also quite present in literary magazines such as „Lirikon21“, „Poetikon“, „Locutio“ and „Literatura“.

Most of the translations have been published by the most famous and prestigious Slovenian publishers such as Mladinska knjiga, Cankarjeva založba, Celjska Mohorjeva Družba and Beletrina. It is worthy to note that the prestigious award for the best young translator in 2014 was assigned to Staša Pavlovič for her first translation, that is, Pawel Huelle's *Mercedes Benz: From Letters to Hrabal*.

On the basis of the data presented, it can be seen that Polish literature is becoming increasingly popular among Slovenians thanks to the translators and, especially, to their excellent translations.

Key words: peripheral cultures, dominant cultures, translations in 2014, translation choices, intercultural dialogue.

Indeks autorów

A

Ajvaz Michal 95
Andrew Emil 9, 21—22, 24
Andrychovyč Jurij (pol. Andruchowycz Jurij)
104
Antczak Jacek 28, 102
Arsenijević Vladimir 124
Auerbach Erich 192

B

Baczyński Krzysztof Kamil 186, 202
Bačovnik Komprej Milojka 181
Bajsić Tomica 42, 46
Bakuła Bogusław 90
Balabán Jan 95, 97
Balaštik Miroslav 93—94
Barańczak Stanisław 53, 103, 123
Bardijewski Henryk 58, 66, 74
Bargielska Justyna 83, 88, 96, 103, 105
Baron Roman 90—91
Bart Andrzej 127, 145, 147
Baumann Zygmunt 57, 64, 72
Bellová Bianca 93
Berezowski Leszek 172, 176
Blatna Dana 93, 98
Błaszak Magdalena 4, 111, 113
Błażejowski Aleksander 4, 167, 171—172,
176—177
Boček Evžen 98
Bojanow Ango 10, 23
Bojanowski Wojciech 102
Bonačić Mirjana 69, 78
Bondy Egon 95
Bonowicz Wojciech 103
Bourdieu Pierre 15—16, 20—21, 24, 26
Brandys Kazimierz 167
Brenkus Radovan 154
Brnardić Ana 42

Brycz Pavel 97
Brylewski Robert 103
Brywczyński Lech 87
Bucka Kustec Karolina 4, 181, 189
Buczek Marta 2, 4, 154—155, 159, 165—
166
Buddeus Ondřej 97
Bukowski Piotr 16

C

Chmel Rudolf 153, 155—156, 160—162,
164—166
Chojnowski Przemysław 90
Christow Boris 10
Chutnik Sylwia 85, 95—96, 103, 105
Čisář Jaroslav 92
Cudak Romuald 91
Cupała Katarzyna 3, 83, 88—89
Czaczkowska Ewa K. 167
Czapliński Przemysław 92
Czyż Lidia 85
Czyżowa Jelena 157

Č

Čapek Josef 99
Čapek Karel 94, 99, 101
Červenák Juraj 153, 156
Červenka Jiří 82, 104
Čolović Ivan 124

D

Dán Dominik 153, 156
Daňhelová Lenka 83, 86, 96, 102, 105
Danielewska Łucja 60, 65, 74
Dankow Boris 10, 23
De Bruine Edgar 9, 93
Debeljak Aleš 182
Dehnel Jacek 95, 103

Deml Jakub 95
Denemarková Radka 95, 97
Destovnik-Kajuh Karel 182
Detela Jure 181
Dębicka Agata 101
Dębski Lukasz 96
Dickinson Emily 52—54
Dimitrova Marinella 3, 29, 31, 35
Dimitrowa Kristin 11
Dobraczyński Jan 85
Dobrakovová Ivana 154
Doležal Miloš 102, 164—165
Dominiak Zbigniew 104
Doroszewski Witold 173—174, 177
Dubisz Stanisław 173, 176
Dunin Kinga 92
Džunja Miron 125

E

Effenberger Vratislav 97, 99
Enew Zlatko 10, 22
Escarpit Robert 157

F

Farkašová Etela 153, 156
Fast Piotr 16, 90, 200
Fedrová Stanislava 95
Fekete Vladislava 153, 160
Ferić Zoran 42, 46
Filip Ota 97, 99
Filipek Małgorzata 4, 145, 149
Fischerová Sylva 95, 97
Fischerová Viola 95, 97
Fischl Viktor 95
Foks Darek 96, 103
Forková Veronika 95
Fostakowska Anna 28, 102
Franczak Jerzy 189, 196—197, 200—202,
204
Frančič Franjo 181
Frania Arkadiusz 127, 145
Fridrich Radek 83

G

Gajcy Tadeusz 85, 105
Gawlak Monika 4, 181—182
Gietka Edyta 102
Glińska Barbara 127, 145—146
Głombik Czesław 103

Gołek-Sepetliewa Dorota 3, 13
Gombrowicz Witold 57, 64—65, 72—73,
103, 147, 194
Gorczycka Zofia 186, 201
Gosk Hanna 90
Grotowski Jerzy 61, 66—67, 74—76
Grudzińska-Gross Irena 27, 32
Grupińska Anna 28
Grusková Anna 153
Gruszka-Zych Barbara 82, 87
Gruša Jiří 95, 99
Grzebalski Mariusz 103
Grzędowicz Jarosław 85
Gverić Katana Petra 2, 62

H

Hakl Emil 97
Hartman Ivan 98
Hašek Jaroslav 81, 94—95, 98
Hauber Jiří 83
Hauková Jiřina 95
Havel Václav 83, 94, 97, 99
Hejwowski Krzysztof 176
Herbert Zbigniew 59, 65, 74, 105, 194—195,
200
Herceg Ivan 39, 43, 45—47, 54
Herling-Grudziński Gustaw 187, 202
Heydel Magda 16
Hiršal Josef 95
Hodrová Daniela 95
Hohler Tanja P. 181
Holan Vladimír 105
Holub Miroslav 99, 105
Horak Karol 153
Hrabal Bohumil 81, 94—95, 98—101,
198—199
Hudák Pavol 154
Huelle Paweł 183, 196—201, 204
Hugo-Bader Jacek 102
Hůlová Petra 95, 97
Hussu Damjana Kenda 196
Hyvnar Jan 102

I

Igow Angel 12
Irwanec Oleksandr 157
Iwanow Martin 19
Iwaszkiewicz Jarosław 61, 66, 74, 105

J

Jagić Dorta 3, 41—42, 45—55
Jagielski Wojciech 28
Jahić Ervin 43, 46
Jakubowska-Fijałkowska Genowefa 103
Jan Paweł II 183, 196
Jančar Drago 181, 194
Janion Maria 91
Jankowicz Grzegorz 20—22
Jauss Hans Robert 162
Jergović Miljenko 42, 45, 48—50
Jirotko Zdeněk 98
Jovanović Danilov Dragan 123
Junaković Svjetlan 42
Juvan Marko 191—192

K

Kafka Franz 81
Kaliszewski Wojciech 143
Kantor Tadeusz 60, 66—67, 74, 76
Kapuściński Ryszard 28, 33, 113, 115—118, 194
Karanović Vojislav 123
Karłowicz Jan 173, 176
Kenarow Dimitar 12
Kindziuk Milena 183, 196, 200—201
Klaus Václav 98
Klimáček Viliam 153, 160
Klimko-Dobrzaniecki Hubert 27
Kluz Władysław 57, 64, 72
Knežević Marija 123
Knysz-Tomaszewska Danuta 107
Kolanović Gordana 48
Kolář Jiří 97
Kołakowski Leszek 103, 168, 194, 200
Kołodziejczyk Dorota 16, 90
Kołodziejczyk Marcin 102
Komelj Miklavž 181
Konieczna-Twardzikowa Jadwiga 106
Konwicki Tadeusz 103
Kornhauser Julian 23, 187, 202
Kosatík Pavel 81, 83
Kosidowski Zenon 127—129, 145—146
Kossak Zofia 167
Kossakowska Maja Lidia 85
Krajewski Marek 27, 31, 113, 115—116, 118
Krajňak Maroš 160, 164
Kraljič Zlatko 181

Krall Hanna 28, 33
Kramberger Tina 196
Kratochvíl Jiří 95, 97
Kravar Zoran 69, 78
Krištúfek Peter 160, 164
Kronhold Jerzy 87
Krouťvor Josef 81
Kryl Karel 83, 105
Krynicky Ryszard 103, 144, 148, 157
Kryński Adam 173, 176
Kubiński Wojciech 172, 176
Kuczok Wojciech 85, 95
Kundera Milan 94—95, 101
Kupka Velerij 154
Kurek Marcin 85, 105
Kwaśniewski Tomasz 102
Kwiatkowski Grzegorz 188
Kynczew Nikolaј 23

L

Lebl Ženi 124
Lefevere André 15
Lem Stanisław 32, 132, 145, 147—148, 183, 194, 196—198, 200—201, 204
Lem Tomasz 27—28, 32
Linhartová Věra 95
Lipowski Jarosław 91
Lipska Ewa 27, 31, 33—34, 132, 145, 147—148
Lisowski Krzysztof 85, 104—105
Ljubičić Maslina 69, 78

Ł

Łoziński Mikołaj 27, 96

M

Macháček Jiří 96
Machalica Aleksander 100
Macura Vladimír 95
Majdzik Katarzyna 3—4, 43, 45, 78, 54
Majerová Marie 94
Marecki Piotr 20—22
Marešová Milena M. 102
Markiewicz Henryk 157
Marković Bojan 125
Marković Milena 124
Masłowska Dorota 85, 95—96, 103, 105, 113, 115—118, 198
Matović Petar 125
Mavrič Lučka Palir 182

- Mazal Tomáš 81, 100
Melanšek Mladen 181
Melecki Maciej 187—188
Mencwel Andrzej 157
Měšťan Antonín 107
Michal Karel 97
Michnik Adam 159
Mickiewicz Adam 105
Mikołajewski Jarosław 144, 148
Milewska Monika 58, 65, 74
Miłosz Czesław 32, 58, 59, 61, 65, 74,
103—105, 134, 145, 147—148, 159—160,
167—168, 187, 194, 202
Miłoszewski Zygmunt 85—86, 167
Minařík Peter 160
Miočinović Mirjana 124
Mlejnek Josef 105
Mniszkówna Helena 86, 105
Moniková Libuše 99
Morawska Irena 102
Morsztyn Jan Andrzej 86, 105
Moskwin Andrej 156, 160
Mrázová Alena 81
Mroczek Izabela 91
Mrozek Sławomir 103, 194
Muszyńska-Vizintin Anna 4, 191, 204
Myśliwski Wiesław 57, 64—65, 72—73,
158, 183, 196—201, 204
- N**
Nahacz Mirosław 95
Nasiłowska Anna 27, 32
Nastulczyk Franciszek 86—87, 96, 105
Němcová Božena 94
Netz Feliks 60
Niedźwiedzki Władysław 173, 176
Njagołowa Elka 13
Novák Jan 81
Novotný Pavel 83
Nowak Kazimierz 28, 33
Nowak Włodzimierz 102
Nowicka-Jeżowa Alina 107
- O**
Obirek Stanisław 57, 64, 72
Ocvirk Anton 192
Odojewski Włodzimierz 61, 66, 74
Ogrin Matija 192
Ondřejková Anna 83
Orter Tina 181
Orzeszkowa Eliza 105
Osojnik Iztok 181
Ostachowicz Igor 188
Ostałowska Lidia 102
Ostaszewski Robert 92
Ota Filip 97, 99
Ota Pavel 98
Otčenášek Jan 94
- P**
Pałęcka Alicja 20—22
Pałyga Artur 102
Passia Robert 163
Pastuchow Krystio 10, 23
Pastyrczyk-Ożyńska Justyna 3, 83, 88—89
Pawlak Beata 33
Pawlak Romuald 143
Pawlak Beata 28
Paziński Piotr 57, 64—65, 72—73
Pelanowski Augustyn 57, 65, 73
Pelc Jan 81
Penewa Eleonora 12
Pilař Jan 83
Pilátová Markéta 95
Pilipiuk Andrzej 86
Pilot Marian 86, 113, 115—118, 200
Pirc Dušan M. 182, 202
Pišťanek Peter 154
Pithart Petr 162
Podedworny Witold 96
Podgórski Karol 102
Pojezdalová Zuzana 4, 169, 171, 177
Popowa Christowa Nadia 10, 23
Popowa Dena 12
Popowa Nadja 10, 23
Poslední Petr 99
Potoroczyn Paweł 57, 64
Premur Ksenija 69, 78
Prunč Erich 69, 78
Przybyła Marek 82
Přidal Tomáš 97
Puslojić Adam 124
Pytlak Magdalena 3, 15, 25
- Q**
Quaedvlieg-Mihailović Sneška 124
- R**
Radovanović Miroslav 124
Rajčić Biserka 125, 146

- Rakšányiová Jana 172, 176
Rankov Pavol 155, 157—161, 163—166
Rapnicki Marek 87
Rebronja Nadija 124
Redakce 82
Reiner Martin 98
Reszka Paweł Piotr 102
Reyman Peter 182
Reynek Bohuslav 99
Ristović Ana 123
Rogić-Musa Tea 3, 63, 69, 71
Roth Susan 101
Rózewicz Tadeusz 28, 58—59, 61, 65, 74,
104—105, 143, 148, 167, 194
Ruczaj Maciej 105
Rudčenkova Kateřina 97
Rudiš Jaroslav 82, 95
Rudnicki Janusz 96
Rut Přemysl 97
Rybicki Robert 86, 96, 105
Rychlewski Marcin 157—158
Rydzewska Jaga 86
- Ř**
Řezník Miloš 93
- S**
Sapkowski Andrzej 86, 102, 134—135,
145—146, 148
Savić Ostojić Bojan 125
Schulz Bruno 57, 65—66, 74, 135, 145, 148,
158, 194
Sedlák Imrich 162
Seferović Ana 125
Seifert Jaroslav 83
Seliaszki Lyczazar 11
Semka Piotr 106
Serafińska Jurata Bogna 135, 145, 148
Severa Jiří 103
Shavit-Włodkowska Aviva 87
Sienkiewicz Henryk 105, 136, 145—146, 148
Sikorska-Miszczuk Małgorzata 102, 169
Simic Charles 123
Skácel Jan 99
Skála Ivan 83
Smilevski Goce 111
Smoleński Paweł 102
Sobalkowska Estera 4, 144
Sobol Michał 103
Sobotková Maria 95
Sodan Damir 43
Sofroniewa Cweta 11, 22
Sokolińska Joanna 102
Solar Maja 123
Soukupová Petra 97
Sowa Jan 20—22
Spivak Gayatri Chakravorty 16
Srbljanović Biljana 124
Sroczyński Grzegorz 102
Stachniak Eva 86
Stachura Edward 86, 103, 105, 168
Stafiej Łukasz 48
Stankowa Marija 13
Stasiuk Andrzej 58, 66, 74, 103, 159, 160,
194—195, 200
Staszewski Wojciech 102
Staviarský Višo 154, 156, 160, 163—164
Steiner George 203
Stojkić Marko 125
Stojnić Vladimir 125
Surmiak-Domańska Katarzyna 102
Svěrák Zdeněk 83
Syska Agnieszka 143, 148
Szabłowski Witold 29, 102
Szczerek Ziemowit 169, 189
Szczygieł Mariusz 29, 33, 86, 102, 106
Szigeti Laszlo 101
Sztuka Sandra 82
Szymborska Wisława 32—33, 103, 105,
136, 145, 147—148, 183, 194, 196—198,
200—201, 204
Szymik Jerzy 82
- Š**
Šabach Petr 97, 106
Šašek Miroslav 82
Škiljan Dubravko 69, 78
Škvorecký Josef 95, 98—99
Šmaus Martin 158
Špegel Stojan 182
Šrámková Jana 82
Šrut Pavel 82, 98
Štěpán Ludvík 95
Šulaj Ondrej 153
Švejdlík Jaromír 81
- Ś**
Świetlicki Marcin 103, 187, 194, 202

T

Tanuševska Lidija 4, 115, 118—119
Tazbir Janusz 103
Terakowska Dorota 142, 145—147
Terzić Nedeljko 123
Terzijski Kalin 11
Těsnohlídek Jan 97
Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz 168
Tochman Wojciech 29, 102
Tokarczuk Olga 27, 31—33, 86, 102, 113,
115—116, 118, 142, 145, 147—148, 159,
186, 194—195, 197—198, 200—201,
204
Tokarz Bożena 2—3, 6, 192—193, 196, 201
Topol Jáchym 95, 106, 158
Travniček Jiří 92, 94
Tučková Kateřina 82, 98, 106
Twardowski Jan 23, 86

U

Ugrešić Dubravka 42—43, 45, 54
Uniłowski Krzysztof 92
Užarević Josip 69, 78

V

Vaculík Ludvík 98
Válek Igor 154
Varga Krzysztof 86, 96, 143, 148
Velagić Ramiz 182
Venuti Lawrence 90
Vidaković Dušan 123
Vidlák Petr 102
Viewegh Michal 98
Vilikovský Pavel 155, 159—163, 165—166
Vítová Lenka 93
Vizintin Fabio 196
Vladislav Jan 99
Vrenčur Lojze 182

W

Wajda Andrzej 57, 65—66, 73, 75
Walczak Michał 102
Wałęsa Danuta 27, 32, 61, 66, 74
Warczuk Tomasz 20—22
Wasilewa Lina 32—33
Wenzl Oldřich 95
Wernisch Ivan 95, 99
Widmar Luka 192
Wille Lucyna 90
Wilss Wolfram 90
Winnicka Ewa 102
Witkiewicz Stanisław Ignacy 60, 66—67,
74, 76
Witkowski Michał 86, 95, 103
Wojaczek Rafał 103
Wojasiński Rafał 28, 31—33
Wojciechowska Joanna 102
Wojtaszek Aleksandra 48, 50
Wojtyła Karol 61, 66, 74, 86
Wolker Jiří 94
Wołek Katarzyna 106

Z

Zadura Bohdan 87
Zagajewski Adam 87, 96, 143, 145, 147—
148, 194—195
Zakopalová Lucie 95—96, 102, 105
Zane Mairowitz David 81
Zarek Józef 91
Zawada Filip 168

Ż

Żarski Kazimierz 143, 145
Żeromski Stefan 86, 105
Żygadło-Czopnik Dorota 3, 89, 107—108

Ž

Žebeljan Petar 124

Opracowała *Katarzyna Majdzik*

Indeks tłumaczy

A

Aduckiewicz Beata 153
Alexa Michael 87, 96
Andrijašević Mara 127, 146

B

Babuchowski Andrzej 83
Barańczak Stanisław 53, 103, 123
Bazhenova Plamena 27
Benešová Michala 85—86, 95—96, 102
Blažina Dalibor 57—58, 60, 67, 75
Borysowa Sylwia 27—29, 32
Bořilová Martina 85, 96
Bożkow Bożko 27, 32
Brahová Radka 85
Bratanowa Marina 33
Bręgiel-Benedyk Marta 42
Bronka Krzysztof 86
Bronková Johana 86
Brykczyński Hubert 81
Brzostowska Janina 83
Bucka Kustec Karolina 4, 181, 189
Bukowski Jacek 154—156, 164—166
Burian Václav 85, 103—105
Byliniak Maciej 153
Bystrzak Magdalena 153—154, 156, 161

C

Chmel Karol 168
Cveková Kateřina 85
Czernikow Olga 96

Č

Červenka Jiří 82, 104
Čilić Škeljo Đurđica 61
Čučnik Primož 202

Ć

Ćirić Dorota Jovanka 42, 124

D

Dankowa Steliana 28, 33—34
Daňhelová Kuhar Lenka 86—87, 96, 102,
105
Derdowska Joanna 81
Dešman Ana 181
Dimevski Filip 118
Dmochowska Cecylia 81, 100
Dobrew Dorota 11—12, 81, 83, 96, 101
Dobrew Dymitr 11—12
Dodlek Tone 186, 201
Dojczynowa Stanka 28, 33—34
Domańska Katarzyna 82
Duch Agata 153
Dudziec Katarzyna 82
Dvořáčková Vlasta 86, 104—105
Džunková Katarína 168

Đ

Đerić Zoran 143—144, 146

E

Engelking Leszek 93—94, 96, 99

F

Faber Jan 86, 96
Fijołek Katarzyna 9
Flukowski Stefan 182

G

Gałązka Wojciech 23
Gawlak Monika 181
Genczewa Maria 28—29, 33
Genczewa Olga 34
Girys-Czagowiec Weronika 82
Gisges Jan M. 182
Gliszew Bogdan 27, 32—33
Godlewski Piotr 81, 99—100
Grabiński Tomasz 155—156, 158, 161, 165

Gregorová Barbora 85—86, 95—96, 102
 Grigorowa Margreta 33
 Gruda Marlena 182, 189
 Gruszczyńska-Dębska Helena 81, 100

H

Horák Alexander 167
 Horváth Tomáš 167, 171—172, 177
 Hożewska Marta 10
 Hubková Jindra 86

J

Jagodziński Andrzej 99
 Jagodziński Andrzej Sławomir 83
 Jamnik Tatjana 183, 187—188, 196, 198, 202
 Janiszewska-Mickiewicz Agata 153
 Jeništa Jan 96
 Jeżycki Antoni 153, 156
 Jež Niko 2, 183, 196—197
 Jočić Anđelija 142
 Jovanović Jovan 127, 129, 146
 Jurolek Rudolf 168

K

Kaczorowski Aleksander 99, 101
 Kałwak Katarzyna 182
 Karabelowa Magda 27, 32—33
 Karpińska Hanna 10—13, 20, 22, 24—26
 Kempieńska Anna Dorota 81
 Kępska Jana 87
 Kicińska Amelia 153
 Kielan Karolina 153
 Kišević Enes 57
 Knežević Lazar 136, 146
 Kohutiarová Eva 167
 Kokinowa Katerina 34
 Kołakowska Magdalena 153
 Kołodziejczyk Dorota 16, 90
 Komárek Stanislav 86
 Kovačić Jelena 60
 Kowaczewa (Kovačeva, Kovacheva) Adriana
 28
 Kowalska Marta 9, 10, 21
 Križnar Olga 183
 Krowicka Olga 181
 Król Anna 9—10, 21
 Kubátová Tat'ána 86
 Kuhar Daňhelová Lenka 86—87, 96, 102,
 105

L

Lalewicz Janusz 157
 Lalić-Krowicka Olga 123, 127, 135, 143,
 146
 Lasoń Karolina 181—182
 Lavrin Gregor 183, 196
 Letonje Klara 153
 Lončar Iva 61
 Lutovac Zorana 135, 146

Ł

Łatuszyński Grzegorz 42—43, 144
 Łukasiewicz Małgorzata 162
 Łukomska Natalia 111

M

Machej Zbigniew 99
 Madany Edward 81, 100
 Magdziorz Marzena 9, 21
 Majdzik Katarzyna 3, 78
 Maliszewski Karol 82
 Mališevska Zofija 128
 Manołowa Ewgenia 27
 Markić Milica 134, 142—143, 146
 Martić Mladen 57
 Martinek Libor 82, 87
 Mętrak Maciej 101
 Mikešová Iveta 103
 Miklaszewska Martyna 83
 Milčák Marián 167—168
 Milčák Peter 167
 Milutinović Đurić Vesna 127, 146
 Mioč Pero 58—60, 62
 Mlejnek Josef 85, 104—105
 Motýl Petr 86, 95—96, 105
 Mrázová Alena 81

N

Nastulczyk Franciszek 83, 86—87, 96, 105
 Nawrocki Aleksander 12
 Nevrlá Hana 85
 Niemczykówa Ester 85
 Novak Eva 61
 Nováková Milica 169
 Novljaković Jasmin 57, 61
 Nowak Justyna 181—182

O

Oriešek Patrik 169

P

Pacześniak Jakub 81, 100
Pastier Oleg 167
Patryn Aleksandra 153
Pavliček Stanislav 86
Pavlović Staša 183, 188, 196—199, 202, 204
Peč Pavel 85—86, 103
Pelinko Marta 153—154
Petrowa Radostina 27—28, 34
Pilch Robert 85—86
Pirc Dušan M. 182, 202
Plutecki Maciej 153
Pogodová Tereza 85
Polak Gabriela 182
Pomorska Joanna 181
Poniewierski Janusz 183, 196
Popadić Maria 124

R

Rajčić Biserka 125, 132, 136, 143, 146
Rikiew Kamen 33
Rosić Ljubica 134, 146
Różewicz Julia 82, 97—98
Rusin Bartłomiej 9—10, 21

S

Sapeta Aneta 21, 113, 118
Seliaszki Lyczazar 11
Sevruk Alexej 87
Simonides Jaroslav 104
Sokół Małgorzata 153
Soliński Wojciech 81, 101
Sovret Anton 200
Stachová Helena 85, 102
Stachowski Jan 81, 100—101
Stawińska Olga 154
Stojczowska Elena 28
Subotin Stojan 135, 146
Szachnowska Magdalena 153
Szymańska Beata 83
Szymańska Kamila 96

Š

Šalamun Biedrzycka Katarina 187, 202
Šimčíková Hana 167
Štefan Rozka 193, 198, 201
Šubrt Jaroslav 85, 105

Ś

Śmigieński Mirosław 98, 100

T

Tabaczyński Michał 81
Tanuševska Lidija 4, 115, 118—119

U

Unuk Jana 186, 188, 196—198, 200—201
Unuk Lara 189

V

Vašut Tomáš 104
Vidlák Petr 86, 102
Vrančič Radojka 198
Vujičić Petar 132, 136, 143, 146
Vujisić Ivona 143, 146
Vuković Jelena 57

W

Waczków Józef 81, 100
Walczak Grzegorz 124
Waligórski Miłosz 123, 125, 160, 163
Wasilewa Lina 27—28, 32—33
Weigel Pavel 85—86
Węglowski Jan 83
Wiedemann Adam 181, 202
Wierzbička Małgorzata 41—42, 45, 47, 54—55
Witwicka Emilia 81, 100
Włodek Adam 83
Wodzisławska Justyna 159
Wojtaszek Aleksandra 48—49, 100
Wyszogrodzka-Liberadzka Natalia 39, 46

Z

Zakopalová Lucie 8, 86, 88, 95—96, 102, 105
Zawadzki Andrzej 16
Zelinka David 86, 105
Zimna Elżbieta 81, 83
Zuba Magdalena 9, 21

Ż

Żuchowska-Arendt Agnieszka 124, 143, 146

Ž

Živanović Đorđe 136, 146
Žižić Amalija 61

Opracowała *Katarzyna Majdzik*

Na okładce i stronach działowych wykorzystano *Grafikę komputerową* Bożeny Witkiewicz
Wydawnictwo dziękuje Instytutowi Sztuki na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego
za wyrażenie zgody na publikację grafiki

Redaktor Barbara Todos-Burny
Projektant okładki i stron działowych Paulina Dubiel
Łamanie Alicja Załęcka

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 1899-9417
(wersja drukowana)

ISSN 2353-9763
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład 100 + 50 egz. Ark. druk. 13,5. Ark.
wyd. 14,5. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 24 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek